EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XIX Editat de L M Lopatin IANUARIE-FEBRUARIE- Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină utopia socială a lui Platon Carte Evgeny Trubetsky și Despre mintea animalelor >G Chelpanova Criza Pravosoznania contemporană a lui P Novgorodtsev (Continuare) o • V , - Geniul scandinav Nikolay Shapyr i Stări mentale obsesive și sfera psihomotorie S Sukhanova Subiectivismul științific și pericolul său în psihologia experimentală (Referitor la pamfletul Dr Kotik, "Emanarea energiei psihofizice") N Peskova Critică și bibliografie I Recenzie de cărți L I Petrazhitsky - Teoria dreptului și a statului T I R Orzhentskago w Richard Avenarius - Critica experienței pure TI Traducere din germană Iv Fedotov SPb C o k David Viktorov II Bibliografice: pliant III Revizuirea revistelor minte Noua serie Vol XV, - , ianuarie-octombrie P Makievsky ° Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " utopia socială a lui Platon În celebrul dialog "Sărbătoarea" lui Platon, unul dintre interlocutori, Alcibiade, descrie cu mișcări strălucitoare dubla impresie produsă de apariția lui Socrate El este extrem de asemănător cu acei Silens, pe care sculptorii îi înfățișează cu un flaut sau o pipă de cioban în mână Dacă tăiați această statuie în jumătate, se dovedește că conține imagini ale zeilor Pe față, Socrate pare să nu știe nimic și să nu înțeleagă nimic Când lumea lui interioară este dezvăluită, el se dovedește a fi plin de imagini minunate Nu știu, spune Alcibiade, dacă a văzut cineva vreodată aceste imagini "Am reușit să-i văd odată: mi s-au părut atât de dumnezeiești, prețioase, frumoase și minunate, încât m-am hotărât fără ezitare să fac tot ce a poruncit Socrate discursurile cu înfățișarea lor seamănă cu un satir tachinator* Vorbește despre cele mai obișnuite subiecte - măgarii de pachet, fierarii, cizmarii și pare să repete același lucru în aceleași expresii Pentru un ascultător superficial sau neinițiat, toate acestea pot părea ridicole și patetice Dacă totuşi, pentru a pătrunde în sensul acelor discursuri, se dovedeşte că din tot ceea ce spun oamenii, numai ei sunt plini de sens profund şi divin)) Convivium, , , , Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENIY' TRUBETSKOY O impresie foarte strânsă ne lasă nouă, oamenii secolului al XX-lea, învățăturile lui Platon însuși, în special faimosul său dialog, "Polity" (despre structura statului) Și aici există ceva care respinge, și altceva care înaintea noastră trece imagini ale antichității clasice, plictisit de la banca școlii, străine pentru noi despre cea mai bună educație muzicală a unui cetățean-războinic În sfârșit, ne familiarizăm cu utopia socială a lui Platon însuși, cu această încercare nereușită de a construi cel mai bun hostel din material grecesc evident nepotrivit S-ar părea, ce interes pot fi toate acestea pentru noi? Între timp, dacă tăiem această Formă străveche cu cuțitul analizei, vom vedea că este plină de imagini divine În spatele acestei învelișuri străine pentru noi a statului grec - orașul, vom descoperi acel sens uman universal, istoric mondial, care ne va ridica sus nu numai deasupra vieții de zi cu zi a antichității, ci și deasupra realității noastre moderne Platon căuta acel sens al vieții umane, acel scop ultim, care este întotdeauna și pretutindeni același A reușit să se ridice deasupra timpului, să ridice acel văl care ne ascunde eternitatea De aceea cuvântul lui înaripat a căpătat capacitatea de a zbura în epoci îndepărtate; de aceea, și acum, la distanță de secole, gândul lui continuă să ne emoționeze și să ne capteze, de parcă ne-ar fi drag, aproape de noi Răspunzând la întrebarea despre sensul vieții,

Platon nu a putut să nu încerce să întruchipeze acest sens în realitatea contemporană După ce a găsit valoarea necondiționată, cea mai înaltă, a vrut în mod constant să-i subordoneze toate valorile umane Prin urmare - uto-ul lui social Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON piya, încercarea sa de a transforma radical societatea umană Și-a dat seama că, în special, valoarea statului stă în slujirea acelui scop pentru care viața merită în general trăită I s-a descoperit că adevărul trebuie să fie același atât în viața privată, cât și în cea publică a unei persoane Dar sarcina de a transforma întreaga viață umană s-a dovedit peste puterile lui A încercat să toarne vin nou în burdufuri vechi, să încadreze adevărul absolut în cadrul național îngust al statului grec, care nu putea să-l conțină în sine Aceasta este o creștere temporară, istorică, care ne face utopia lui Platon străină, puțin înțeleasă În prezentarea următoare, vom încerca să despărțim granul uman universal al idealului social al lui Platov de învelișul său istoric, să trasăm o linie între conținutul său interior, care atrage spre sine, și acea înfățișare, care respinge Pentru a face acest lucru, trebuie în primul rând să pătrundem în predarea filozofiilor despre sensul vieții eu Obțineți sensul Acest sens constă în realizarea principiului divin în om, în realizarea de către om a acelei Forme frumoase, bune, nepieritoare de existență, asupra căreia moartea și timpul nu au putere Nemurirea, ca perpetuare a omului în Dumnezeu, este acel scop final și mare speranță, de dragul căreia este necesar să facem tot ceea ce facem Ea constituie presupozitia necesara, inamovibila a intregii noastre vieti Să vedem cum argumentează filozoful această teză Comentatorii și istoricii lui Platon au remarcat de mult) că toate dovezile nemuririi sufletului din el se reduc în esență la un singur lucru Suflet în felul său) Vezi de ex Zelitr, Die Philosophie d Griechen B II, ї Abth, (Aut) * Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY esența și conceptul sunt indisolubil legate de ideea de viață, inseparabilă de ea Ea este cea care inspiră, dă viață chiar trupului: cu alte cuvinte, ea este începutul vieții: este clar că nu poate muri Prin însăși natura sa, este la fel de incompatibil cu moartea ca ideea de viață Aparent, avem aici o concluzie de la ideea de nemurire inerentă sufletului la nemurirea actuală, chiar dovada ontologică, a cărei inconsecvență este acum general recunoscută Cu toate acestea, de fapt, raționamentul lui Platon conține un sens mai profund Nemurirea este un postulat metafizic necesar al întregii noastre vieți, atât spirituale, cât și corporale: este ceea ce trăim și ne mișcăm Platon nu a ascuns Faptul că procesul vieții este alcătuit din înlocuirea neîncetată a actelor de moarte și naștere: aceasta este ceea ce în limbajul modern se numește schimbarea cheltuirii și reînnoirii "O ființă muritoare își păstrează existența nu prin faptul că rămâne într-o stare neschimbată ca zeitățile, ci prin faptul că îmbătrânirea, dispariția, lasă în urmă un altul, tânăr și asemănător cu ea însăși " "Firea muritoare caută să rămână pentru totdeauna și să fie, pe cât posibil, nemuritoare Dar acest lucru îi este disponibil doar prin actul nașterii, pentru că acest act aduce mereu la viață ceva tânăr în locul bătrânului Acest proces este observat în viața fiecărui individ viu Despre o ființă vie spunem că atâta timp cât trăiește, ea rămâne aceeași de la copilărie până la bătrânețe Între timp, întreaga compoziție a corpului său este în continuă schimbare: păr, sânge, carne și oase, toate acestea dispar și sunt restaurate Același lucru este valabil și în viața spirituală a omului: manierele noastre, opiniile, dorințele, bucuriile, x) Phaedo, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON necazuri si frici - toate acestea nu raman niciodata la fel:

unul se naste, celalalt moare *) Esența vieții se exprimă în dorința fiecărei ființe vii de a se salva pe sine și tipul său de la moarte, în căutarea nemuririi Nicăieri acest lucru nu este mai evident decât în dragoste, în acel eros a cărui manifestare elementară este dorința sexuală: aici existența pământească atinge cea mai înaltă înflorire Pentru a-și perpetua tipul, omul, ca orice ființă vie, trebuie să dea naștere altora Dar aceasta necesită desăvârșirea reciprocă a celor două jumătăți ale rasei umane "Copulaţie bărbații și femeile sunt un act de naștere Acesta este un act divin: concepția și nașterea - realizarea nemuririi într-o ființă muritoare" *), comuniunea lumii corporale, muritoare, cu nemurirea De aici puterea nemărginită a erosului asupra lumii animale Tot ceea ce umblă pe pământ și zboară peste el experimentează o forță teribilă de atracție, este bolnav de pasiune amoroasă; animalele ^ se străduiesc irezistibil pentru a copula unele cu altele; atunci aceeași pasiune este transferată asupra urmașilor lor: de dragul copiilor, cele mai slabe făpturi sunt întotdeauna gata să lupte cu cele mai puternice, nu se tem de moarte, mor de foame, dacă ar putea să-și hrănească urmașii) Nu este de mirare că toate vieţuitoarele cinstesc şi preţuiesc creaţiile lor: de dragul nemuririi, toată această aspiraţie şi eros *) În lumea umană, manifestările erosului sunt mai complexe și mai variate O persoană se străduiește nu numai pentru o naștere corporală, ci și pentru o naștere spirituală) La baza ambelor eforturi există una și aceeași rădăcină erotică, una și aceeași atracție pentru nemurire Se exprimă nu numai în sentimentele și pasiunile umane, ci și în însuși) Convivium, ,) Ibid , s) Ibid ,) Ibid ,) Ibid , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY perversiunile acestora din urmă Ni se poate părea o nebunie, de exemplu, puterea ambiției asupra oamenilor, dacă nu ținem cont de puterea cu care ei tânjesc să dobândească faimă, să dobândească glorie nemuritoare pentru ei înșiși pentru veșnicie, pentru aceasta sunt gata să sufere orice pericol, cheltuiește bani, suportă muncă și mor, cu atât mai mult decât de dragul copiilor Din aceeași sursă vine eroismul, curajul Alcestus nu ar vrea să moară pentru Admet, Ahile nu ar vrea să moară răzbunându-l pe Patroclu, iar Cedru nu ar vrea să accepte moartea de dragul atenienilor, dacă nu s-ar gândi că această ispravă va fi încununată cu amintirea veșnică în posteritate Cu cât oamenii sunt mai buni, cu atât fac mai multe fapte, căci ei iubesc nemurirea) Cei la care predomină pasiunea pentru nașterea corporală sunt atrași de femei: ei caută nemurirea în naștere, în acea fericire și amintire pe care cred că le vor dobândi în vremurile viitoare Cei care sunt atrași de nașterea spirituală se străduiesc să se perpetueze în ceea ce este potrivit pentru nașterea sufletului Aceste produse, corespunzătoare demnității spiritului, sunt înțelepciunea și alte feluri de virtute Părinții acestor copii spirituali sunt poeți și artiști, inventatori, organizatori, oameni de stat și vestitori ai adevărului pe pământ: "Poporul lui Dumnezeu*, încă din tinerețe este plin de înțelepciune: la vârsta matură, ei caută frumosul pentru a naște și a crea în el: căci le este imposibil să creeze în urât" Sunt atrași de trupuri frumoase și suflete frumoase Și când găsesc obiectul căutării lor - oameni care îmbină frumusețea, noblețea, darurile naturale - înțelepciunea cu care sunt plini se naște afară, revărsată în discursuri despre vitejie, despre un mod de viață demn de un soț bun Găsind suflete frumoase înrudite cu ele, astfel de oameni nasc) Ibid , Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON Í sunt frumoși și se lipesc de ei mai puternici, mai puternici decât soții de soții: căci împreună dau naștere copiilor nemuritoare Și toată lumea ar fi trebuit să prefere să aibă astfel de

copii decât cei născuți oameni Părinții carnali sunt uitați Slava marilor poeți și legiuitori, creatorii unor creaturi nemuritoare, rămâne pentru totdeauna: de dragul acestor copii li se ridică temple, dar niciodată nimănui de dragul cărnii În căutarea nemuririi, oamenii nu găsesc întotdeauna ceea ce servește drept subiect al căutării lor De aici perversia sentimentului iubirii, convertirea lui la obiecte nedemne Există două Afrodite: una este fiica cerului, Uranus, care de aceea este numită cerească; cealaltă, fiica lui Zeus și Dione, este numită vulgară (πάνδημος) Corespunzător acestor două zeițe ale iubirii, există două eroze, cea cerească și cea vulgară Oamenii care sunt obsedați de iubirea vulgară iubesc corpul mai mult decât sufletul și caută doar satisfacerea poftei lor Dimpotrivă, cei care iubesc cu iubire cerească se străduiesc să stabilească o legătură puternică, spirituală, cu obiectul lor iubit *) Cu diferențe între obiectele iubirii și direcția ei, rădăcina sa psihică este întotdeauna aceeași Toți oamenii caută și iubesc frumusețea și bunătatea; prin urmare, erosul poate fi definit ca dragoste pentru frumos) sau, care este la fel cu dragostea pentru bine) Însă majoritatea greşeşte în căutarea lor, agăţându-se de asemănarea celui mai frumos în loc de cea mai frumoasă), găsind asemănarea binelui în locul binelui însuşi Sensul iubirii, ca și întregul proces al vieții, nu este în ceea ce găsește, ci în ceea ce caută, în însuși subiectul căutării ei Scopul iubirii (τέλος των ερωτιζών) este acela care dă cu adevărat nemurirea Acest scop, la care *) Convivium,) Ibid , , iSi) Ibid , \) Ibid , - Ibid , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY toate eforturile noastre sunt îndreptate, poate nu vreun fenomen trecător, ci doar etern existent, ceea ce nu se naște și nu moare, nu crește și nu scade Nu este că într-o privință și la un moment dat este frumos, dar pe de altă parte și într-un alt moment este rușinos, bun pentru unul aici și rău pentru altul acolo În termeni moderni, scopul iubirii, conform pentru Platon, este absolut frumos și indiferent de bine Acest lucru absolut frumos nu poate fi descris ca orice obiect, de exemplu, o față, mâini sau orice altceva implicat în corp, nici ca vorbire, nici ca cunoaștere, nici ca definiție sau proprietate a unui obiect, de exemplu, un animal, pământ , cerul sau orice altceva Ea există în și prin sine, întotdeauna în aceeași formă (μονοειδές αεί ον) Orice altceva este frumos numai prin comuniunea cu această sursă primară de frumusețe: astfel încât alte obiecte frumoase să apară și să fie distruse, dar acesta nu crește, nu scade și nu este supus niciunui afect *) În toate obiectele frumoase se manifestă o singură frumusețe, aceeași esență a frumuseții Prin urmare, ar fi o nebunie să te agăți de manifestările sale individuale Adevărata cale a iubirii constă în ascensiunea de la o etapă la alta, în generalizarea treptată a însuși obiectului iubirii Mai întâi iubim un corp frumos separat; apoi, înțelegând afinitatea frumuseții tuturor trupurilor, începem să iubim toate Formele frumoase; apoi, învățăm să apreciem mai sus frumusețea spirituală și, în cele din urmă, ne agățăm cu inima de acea frumusețe unică, irelevantă, care se manifestă în orice - atât în lumea spirituală, cât și în lumea corporală Acesta este ceea ce face viața valoroasă, tocmai ceea ce face ca viața să merite trăită Erosul atinge apogeul în contemplarea frumuseții pur, nealterat, nepoluat Ibid , ii) Ibid , II Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON carnea lui Noah, culorile trupului și agitația muritoare În comparație cu acest bun, tot ceea ce oamenii își pun de obicei sufletul este nesemnificativ - aur, haine fine, băieți și tineri Necondiționatul, fie că este frumusețe sau bunătate, nu se încadrează în cadrul realității noastre pământești

Pentru a obține o existență divină, demnă de om, sufletul trebuie să se separe de corp Calea către o viață adevărată și bună este prin moarte Sensul vieții se dezvăluie în adevărata cunoaștere, în filozofie Între timp, adevărata filozofie nu este altceva decât o luptă spre moarte) Adevăratul filosof se deosebește de ceilalți muritori prin aceea că caută să-și elibereze sufletul de legăturile trupului El caută înțelepciunea; dar în această căutare trupul este doar o piedică Căci simțurile noastre ne înșală continuu: vederea și auzul sunt înșelătoare, în timp ce celelalte simțuri sunt și mai puțin sigure Sufletul nostru înțelege adevărul nu prin experiența senzorială, ci prin reflecție Ea reflectă cel mai bine atunci când nimic nu o deranjează trupesc, nici auzul, nici văzul, nici suferința, nici plăcerea, cu alte cuvinte, când devine independentă, se eliberează, pe cât posibil, de trup și se străduiește să existe cu adevărat) Adevăratul, bunul, dreptul, frumosul - nu este cunoscut de ochi trupești, ci de ochi inteligenți: ne apropiem de cunoaștere în măsura în care ne ridicăm deasupra impresiilor senzoriale, adică da drumul corpului Până la ruperea completă a legăturii cu corpul, gândul nostru rămâne în captivitate: zborul său este întârziat de pasiuni, griji pentru menținerea existenței noastre, dispute cu alte persoane din cauza deținerii de bunuri materiale Războaie, ceartă internă, luptă de partid - aceasta este ceea ce recompensează) Ibid , -) Fedon, de ani) Phaedo, · corpul nostru: căci toate războaiele sunt purtate din cauza mijloacelor materiale inutile pentru hrănirea lui Grijile materiale ne iau timpul liber necesar căutării înțelepciunii; dar chiar și în prezența acestui timp liber, trupul, agitându-ne, ne lipsește sufletul de calmul și claritatea vederii necesare înțelepciunii Cunoașterea perfectă, completă, va deveni posibilă pentru noi numai după o renunțare perfectă la trup, adică după moarte) Pentru această etapă cea mai înaltă a existenței noastre, trebuie să ne pregătim deja acum, de-a lungul întregii noastre vieți Trebuie să ne purificăm sufletul, adică separați-l treptat de corp; trebuie să se obișnuiască să se concentreze în sine, adunându-se de la periferie spre centru, renunțând la legăturile carnale Aceasta este sarcina filozofiei *) Terminând expunerea învățăturii lui Platon despre sensul vieții, ne rămâne să spunem că avem în ea bazele adevăratei filozofii Că sufletul nostru este indisolubil legat de ideea unei vieți nepieritoare, eterne și perfecte, că a respinge această idee înseamnă a respinge însăși esența eforturilor noastre de viață - acest Platon a putut să demonstreze de necontestat Cu greu se poate adăuga ceva la argumentele sale; iar pe de altă parte este greu să scazi ceva din ele Platon, desigur, nu a reușit să dovedească nici existența principiului divin, nici nemurirea sufletului, nici libertatea, independența principiului spiritual în om Necondiționatul, divinul, precum și posibilitatea ca o persoană să se unească efectiv cu el, este de nedemonstrat, fie și doar pentru că este presupus de toate dovezile noastre Dar acestea sunt presupunerile metafizice cu adevărat necesare, postulatele întregii noastre conștiințe și ale întregii noastre vieți Fiecare mișcare a noastră *) Ibid ', ,) Ibid , gândurile, fiecare act al voinței noastre, în plus, întregul nostru proces de viață este construit pe presupunerea că există o sursă inepuizabilă de viață nepieritoare, nemuritoare, că o persoană se poate uni cu adevărat cu ea și se poate perpetua în ea Viața, de fapt, presupune acel bun simț care a fost găsit în ea de către Platon: altfel nu poate fi justificată De aici interesul mare, incitant al întregii

învățături a marelui gânditor antic despre calea vieții pe care ar trebui să o urmeze atât individul, cât și societatea Privind în învățătura socială a lui Platon, vom vedea că și aici strălucesc valorile umane temporale și locale, transcendentale, universale IL Sensul vieții sociale și al realității contemporane pentru Platon •La baza învățăturilor sociale și politice ale lui Platon stă conștiința adevărului profund că același scop absolut, și deci același adevăr, trebuie să stea la baza atât a vieții personale, cât și a vieții sociale Prin întregul dialog al "Politiei" gândul la identitatea adevărului-dreptate în suflet și în stat curge ca un fir roșu: atât aici, cât și acolo, adevărul trebuie exprimat în dominația și realizarea divinului, nemuritor în omule Această legătură de idei este relevată încă de la primele pagini ale dialogului menționat Interlocutorul lui Socrate, bătrânul Ke-Fal, începe să vorbească despre viața viitoare Când, spune el, un om la bătrânețe este conștient de apropierea orei morții, este cuprins de frică și neliniște Îl tulbură poveștile care mai înainte păreau ridicole despre răzbunarea postumă pentru faptele fărădelegii, despre Hades Încercând să le înțeleagă, își îndreaptă privirea către viața de apoi și își reglează socotelile cu viața *) · i) Civitas, I, - Acest text, care stabilește o legătură între ideea de dreptate și nemurire, este deosebit de important pentru noi: demonstrează Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Răspunsul la aceste solicitări este o discuție despre adevăr-dreptate, cu alte cuvinte, întregul dialog al Politiya Conversația este condusă de Socrate, profesorul lui Platon ucis pentru adevăr Numai aceasta conferă dialogului un interes dramatic profund Nu este vorba despre un subiect nesemnificativ, ci despre întrebarea centrală a vieții - despre "cum ar trebui să trăiești" *) Cine poate răspunde la asta dacă nu Socrate: el, potrivit unuia dintre interlocutorii săi, de-a lungul întregii vieți a făcut un singur lucru: a căutat un adevăr irelevant, valoros *) Conducerea oamenilor, și prin urmare gestionarea lor, poate fi doar cel care cunoaște singurul și singurul scop al existenței: pentru că de dragul ei oamenii trebuie să facă tot ceea ce fac atât în viața privată, cât și în viața publică) Era un singur om în Grecia care deținea aceste cunoștințe cele mai importante Și pentru aceasta l-au ucis atenienii De aici rezultă întreaga evaluare a lui Platon asupra vieții sociale contemporane Este o viață care și-a pierdut scopul, ruptă de sensul ei Pentru Platon, ea îi apare sub forma unei nave care l-a aruncat peste bord pe singurul timonier capabil și informat Există o dispută între pasageri cu privire la cine va conduce nava: toată lumea, instruită și neinstruită, se consideră chemată la asta Toată lumea apucă de volan și toată lumea este plină de răutate față de cei care consideră că cunoștințele sunt necesare pentru asta Printre acești proști, navigatorul informat este cunoscut drept astrolog, visător și persoană goală) Comparația de mai sus se referă la democrația contemporană a lui Platon, în special la cea ateniană Dar nu este greu de văzut că negativul evocă unitatea conceptului principal al dialogului, în ciuda diferenței de timp dintre compilarea cărților sale individuale) Civitas, II,) Ibid, II, ') Ibid, VII, ") Ibid, VI, - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON aprecierea se aplică tuturor imaginilor contemporane ale guvernării de către Platon Statul are nevoie de lideri înțelepți, văzători, capabili să contemple adevărul etern, dar astfel de conducători nu există nicăieri Liderii îndrăzneți stau peste tot la cârma guvernului, ghidați nu de cunoștințe, ci de opinie înșelătoare Niciuna dintre formele existente de guvernare nu este demnă de o natură filozofică Așadar, acesta din urmă degenerează

și perversează, ca o sămânță aruncată din țări îndepărtate într-un pământ străin de el: fiind învins de proprietățile solului unde este semănat, își pierde puterea și capătă proprietăți străine acestuia Numai în starea cea mai bună poate un filozof să dezvăluie toate înclinațiile sale bogate: aici se va dezvălui că singurul personifică divinul cu adevărat; totuşi alţi oameni, atât în calităţile lor naturale, cât şi în aspiraţiile lor, nu merg mai departe decât cel pur uman *) De aici concluzia cunoscutului text al Politiei: Până când filozofii domnesc în state, sau cei care se numesc acum regi sau dinasti încep să filosofeze cu adevărat și corect, astfel încât filosofia să coincidă cu puterea regală, până când despărțirea actuală a unuia și a celuilalt nu este desființată, nu există mântuire de rele a statelor, nici întregului neam uman") Singura formă de comunitate demnă de om este aceea în care domnește adevărul divin, și nu adevărul uman Întreaga filozofie a lui Platon nu este altceva decât o căutare a acestui "oraș superior" În prezentarea următoare vom vedea cum îl înfățișează și îl construiește Dar mai întâi trebuie să ne familiarizăm cu aprecierile sale asupra formelor existente de viață socială În aceste evaluări, aflăm că ceva extrem de aproape de noi; Ibid VI,) Ibid, VI,) Idem V, ; cf I VI, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Se pare că Platon a judecat realitatea din punctul de vedere al idealului, care pentru toate timpurile, și deci pentru noi, personifică prețul și sensul vieții III Cine privește viața de la această înălțime nu poate decât să fie uimit de abaterile ei monstruoase de la scopul ei etern Aceasta este o imagine a căderii universale în păcat și, în consecință, a nonsensului universal Din punctul de vedere al lui Platon, aceasta este tocmai viața statelor grecești contemporane Toate aceste stări îi apar ca perversiuni ale arhetipului divin, stadii de degenerare a stării ideale care a existat cândva Și, întrucât structura statului exprimă starea de spirit a cetățenilor săi, toate abaterile sale de la normă reflectă etapele căderii sufletului uman Starea de spirit a cetățenilor este determinată în primul rând de valorile în care își pun sufletul Când valorile sunt condiționate, cele inferioare sunt supuse unui singur bine, necondiționat, adevărul domnește în suflet, mintea domină abilitățile inferioare, subjugează dorințele senzuale În consecință, adevărul pune stăpânire pe stat și în el domină cele mai bune abilități și, prin urmare, cei mai buni oameni Dimpotrivă, atunci când sufletul începe să prefere bunurile convenționale, senzuale unui singur scop și valoare adevărată, armonia lui interioară este astfel tulburată: senzualitatea dobândește o putere nepotrivită asupra rațiunii Și, după ce s-a instalat în sufletul uman, neadevărul ia inevitabil stăpânire asupra lumii exterioare, domnește în stat În ea, de asemenea, înclinațiile de bază, senzuale ale mulțimii dobândesc o stăpânire nepotrivită asupra minții limpezi ale câtorva oameni cei mai buni Împreună cu sufletul, statul se cufundă în tărâmul morții și al decăderii Ibid VIII, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON Platon distinge cinci tipuri de stare și, în consecință, cinci tipuri de stări umane *) Dintre acestea cinci, îl vom lăsa deoparte deocamdată pe primul, statul ideal, care este subiectul principal al studiului nostru, și vom lua în considerare cele patru tipuri imperfecte la care Platon reduce statele contemporane ale Greciei Platon consideră timocrația ca fiind cel mai apropiat pas de un stat ideal: așa numește el sistemul statal care există în Sparta și Creta Este din toate punctele de vedere o combinație de bine și rău Pura atracție pentru înțelepciune, care domină într-o stare ideală, este înlocuită aici de dominația onoarei,

pasiunea ambiției și pofta de putere Puterea se transformă dintr-un mijloc într-un scop Se pierde, așadar, acel scop superior, care constituie sensul existenței statului și deschide ușa înclinațiilor inferioare, senzuale Căci acestei stări îi lipsește cel mai bun paznic și paznic al virtuții, cuvântul de înțelepciune combinat cu arta Statul, unde domnește pasiunea poftei de putere, exagerează valoarea forței brute, disprețuiește artele și știința, preferându-le gimnastica Prin urmare, nu este capabil să opune o forță suficientă de rezistență înclinațiilor interesate, lăcomiei de bani Timocrația se abate de la sistemul comunist care predomină în starea ideală: în el, proprietatea, mobilă și imobilă, constituie proprietate privată Iar împreună cu proprietatea privată vine și tovarășul ei inevitabil - ceartă între diferite clase ale populației, dezordinea unanimității Lăcomia se dezvoltă, ceea ce face banii mai valoroși decât onoarea și vitejia Trezorerie pline de aur pentru clasa conducătoare - aceasta este ceea ce distruge timocrația*) d) Civitas,] VIII,) Ibid, !♦ VSH, $ ~ - Biblioteca Runiverse KN Evgheni Trubetskoi Când bogăția devine cea mai mare valoare într-un stat, ea se transformă dintr-o timocrație într-o oligarhie Acesta este un sistem de stat bazat pe calificări, adică unde bogăția devine sursa puterii Aici bogații sunt onorați, lăudați și aleși în funcții publice, în timp ce săracii sunt disprețuiți În pasiunea pentru profit, Platon vede sursa principală a morții statelor Cu cât bogăția este mai apreciată, cu atât valoarea vitejiei este mai mică în ochii oamenilor Ca și cum bogăția și vitejia ar fi pe două scale și trag în direcții opuse Și atunci este dezvăluită proprietatea fatală a acestei încărcături, care se târăște în abis Bogăția împarte societatea umană în două În oligarhie avem de fapt nu una, ci două state, străine și ostile unul față de celălalt Conviețuind împreună, se află într-o eternă conspirație unul împotriva celuilalt De aici slăbiciunea oligarhiei Nu este în măsură să ducă un război exterior, pentru unul din două lucruri: fie înarmează însăși masa poporului împotriva inamicului, de care ar trebui să se teamă mai mult decât dușmanii externi, fie oligarhii poartă război fără ajutorul lui cei săraci, adică sunt "oligarhi cu adevărat" pe câmpul de luptă Pericolul oligarhiei constă în faptul că proletarul din ea nu este cu adevărat cetăţean iar săracii şi cerşetorul "Unii aici sunt excesiv de bogaţi, alţii sunt complet săraci" Într-o societate antică care trăia din muncă sclavă, proletariatul nu îmbogătea statul cu munca sa, ci, dimpotrivă, era întreținut pe cheltuiala lui Nu este de mirare că proletarul îi apare lui Platon sub forma unei drone care se hrănește cu mierea altcuiva Singura diferență este că natura nu le-a dat nici o înțepătură dronelor reale, înaripate Dintre dronele umane fără aripi, unele sunt fără înțepătură, în timp ce altele sunt cu înțepătură K Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON primii sunt cerșetorii, iar al doilea sunt criminalii "Este clar că într-o stare în care vedem cerșetori, există hoți ascunși și tăietori de poșete și hulitori și tot felul de astfel de fapte rele ale stăpânului " Paralel cu degenerarea statului este degenerarea omului Oligarhia aduce în discuție tipul de colecționar de comori; acesta este o persoană insensibilă, care profită de pretutindeni * în sufletul său ridică tronul interesului propriu și al poftei Din zgârcenie, el suprimă în sine acele patimi care duc la risipirea propriei sale proprietăți; dar când se prezintă o oportunitate de a risipi averea altcuiva, natura unei drone se trezește în ea O astfel de persoană, evident, nu simte nevoia de educație și cultură; în toate competițiile care privesc artă, este un luptător rău, pentru că nu vrea să cheltuiască bani de dragul onoarei și gloriei În

aceste trăsături ale machiajului mental al oligarhiei se află germenul morții sale Este ruinată de o dorință nemoderată pentru chiar lucrul care i se pare cel mai înalt bine - dorința de avere J) Lăcomia este incompatibilă cu moderația Unde se dezvoltă, pe de o parte, zgârcenia, acolo, pe de altă parte, crește invidia pentru averea altora: căci pasiunea pentru profit în oligarhie pune stăpânire pe toți, atât pe cei bogați, cât și pe cei căzuți în sărăcie Cei bogați adună miere, iar trântorii își ascuți înțepăturile Crescuți într-o astfel de dispoziție, bogații și săracii intră în contact unul cu celălalt Se întâlnesc la spectacole publice, ca însoțitori în călătorii și călătorii, ca camarazi de arme în lupte, printre pericole În aceste întâlniri, săracii nu își vor pierde fața în fața celor bogați Dimpotrivă, când un sărac slăbănog, ars de soare, se luptă cot la cot cu un bogat gras, obișnuit cu umbră și frig, și vede cum este epuizat și înăbușit, nu-i vine ideea că acești oameni *) Despre oligarhie în general, vezi VIH, ţo- Întrebări de filosofie, carte gì Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY bogat în vicii? Și atunci bietul îl anunță pe bietul om că ", zic ei, domnii noștri nu valorează nimic * *) Ca orice organism bolnav, o astfel de societate se îmbolnăvește de o boală mortală la cea mai mică provocare Pentru aceasta este suficient, de exemplu, ca o parte a cetățenilor să ceară ajutor de la democrația vecină, sau o altă parte din oligarhia vecină Luptele civile pot începe de la sine, fără interferențe din exterior și, ca rezultat; oligarhia trece la democrație "Democrația apare atunci când săracii, după ce au câștigat, îi ucid pe unii dintre oponenții lor, îi expulzează pe alții și acordă celorlalți drepturi civile egale și participare egală la putere *) Structura și modul de viață al democrației sunt: In primul rand este plina de libertate atat in actiuni cat si in discursuri: "fiecare in ea poate face ce vrea" ca dintre toate formele de guvernare pare cea mai frumoasa Ca o rochie pestrita, impodobita cu tot felul de flori , este plin de tot felul de obiceiuri De aceea iubitorilor de pestriță le place atât de mult cea mai bună structură a statului, trebuie să meargă la studii în democrație: vor fi mostre pentru toate gusturile "În acest stat, nu este absolut nevoie de pregătire pentru guvernare, dacă vrei să guvernezi; nu este nevoie să fii guvernat dacă nu ești dispus să te supui, nici să lupți când alții sunt în război, nici să faci pace "când alții o fac" Dacă acolo legea te elimină *) Idem, USD *) Ibid , Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON din participarea la judecată și putere, poți totuși, dacă vrei, să judeci și să guvernezi Nu este aceasta o viață plăcută și dumnezeiască?" "Ce frumoasă este milă pentru cei condamnați! Ați întâlnit vreodată în acest stat oameni condamnați la moarte sau la exil, care totuși rămân și se învârt în mijlocul lui, mărindu-se ca niște eroi, de parcă nimeni nu observă și nu știe despre asta Cui îi pasă?" Cel care știe să se înțeleagă cu oamenii poate călca totul în picioare Așa sunt avantajele democrației: "este "o formă de guvernare plăcută, anarhică (αχφχος) și pestriță, dând într-un anumit sens egalitate egal și inegal" J) În procesul căderii omului, democrația reprezintă una nouă și mai mare pentru tine Etapa Oligarhia personifică dominația pasiunii înfrânate: din economisire * oligarhul se abține de la acele plăceri și excese care îi pot submina bunăstarea Dimpotrivă, fiecare căpăstru dispare în democrație Tipul democratic, în contrast cu tipul oligarhic, este acel fiu extravagant care îl înlocuiește pe tatăl zgârcit Acesta este un om care nu se leagă nimic, se predă stăpânirii oricărei pasiuni; acum se deda la beție și cântând la flaut, acum se preface a fi filozof, acum se aruncă pe oratorie, înfățișând un om de stat, acum se complace în achiziție În primul rând,

este un om pestriț, la fel de pestriț ca și sistemul democratic însuși ' · Este clar că democrația conține în ea însăși bobul propriului ei tibe La fel ca oligarhia, ea este distrusă de o sete nesățioasă pentru acel lucru care este venerat în ea ca fiind cel mai înalt bine Libertatea este recunoscută ca un astfel de bun necondiționat în democrație Intoxicata peste masura cu vinul libertatii, democratia se ridica impotriva autoritatilor; ea le execută ca CH Ibid , - S ' ' ■ * Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY criminali și "oligarhi" dacă par să nu fie suficient de moale și încearcă să restrângă libertatea Cât de nervoși ajung cetățenii aici! Cel mai mic indiciu de sclavie aparentă îi înfurie Ei nu sunt constrânși nici de legi scrise, nici nescrise, atâta timp cât nimeni, în vreun fel, nu este stăpânul lor Pe cei care se supun autorităților îi disprețuiesc ca fiind servili și fără valoare; cei care echivalează pe conducători cu cei stăpâniți și pe cei stăpâniți cu stăpânitorii, ei slăvesc și cinstesc În democrație, tatăl este egal cu fiul său și se teme de el, iar copiii sunt egali cu părinții lor, nefiind rușine de ei și necinstindu-i, "pentru a fi liberi" "Profesorilor le este frică de elevi și îi măgulesc *, în timp ce elevii disprețuiesc profesorii și profesorii în general Tinerii intră în competiție cu bătrânii, egalându-i în cuvinte și fapte Bătrânii se condescende cu cei tineri, întorcându-se către ei cu glume și discursuri vesele, imitându-i, ca să nu pară aspri sau despotici* Inutil să spun că aici predomină egalitatea totală între bărbați și femei Mores estompează însăși linia dintre sclavi și liberi "Cât de libere sunt animalele în sine în această stare decât în altele, nimeni nu va crede asta, cine nu va fi convins din experiență Câinii înșiși devin ca stăpânii lor, în timp ce măgarii și caii învață să acționeze în mod important și liber, împingând pe cel care nu le va lăsa loc * Pentru a influența și a guverna într-o democrație, trebuie să tămâie mulțimea Prin urmare, aici se creează o atmosferă de lingușire generală · Și, întrucât este cel care le flatează baza, instinctele animale care mulțumesc în primul rând masele, închinarea oamenilor degenerează inevitabil în animalism În aceasta, Platon vede esenţa demagogiei sofiştilor săi contemporani CH Ibid , - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON Toate pozițiile învățăturii lor "reduse la părerile mulțimii, pe care ea le exprimă, s-au adunat laolaltă, iar aceasta o numesc înțelepciune Să presupunem că cineva a studiat mișcările de furie și pasiune ale unei fiare sălbatice mari, puternice și bine hrănite, cum să-l abordeze, cum să se ocupe de el, cu ce și cum să-l înfurie și să-l calmeze, ce sunete scoate fiecare ocazie, prin ce sunete este îmblânzit sau împins în frenezie Imaginați-vă că o persoană care a învățat toate acestea printr-o experiență îndelungată, cu o mare cheltuială de timp, le numește înțelepciune; să presupunem că el ridică observațiile sale în știință și construiește o doctrină din ele, fără a distinge în aceste opinii și pasiuni bestiale ce este bine și ce este rău, ce este adevărat și ce nu este adevărat, dar el va numi, în conformitate cu cu gusturile fiarei, binele ceea ce îi place acestuia din urmă, iar răul este ceea ce îi este neplăcut ") În aceasta, după Platon, este însăși esența doctrinei sofiștilor Astfel, într-o democrație, se creează o atmosferă de corupție generală reciprocă Sofiştii corup mulţimea; dar ea însăși, la rândul său, corupe, pentru că creează cea mai mare ispită - să recunoască toate acestea ca fiind adevărate și frumoase? ce îi place, ce aplaudă Acei adevărați profesori de înțelepciune care, sfidând sofiștii, decid să contrazică gusturile pieței, sunt supuși unei persecuții crude Aceștia sunt amenințați de pierderea drepturilor civile, de pedepse bănești și chiar de pedeapsa

cu moartea) Extremele se întâlnesc; și de aceea nu este de mirare că democrația adăpostește în ea însăși germenii tiraniei crude "Ca și în individ, așa și în stat, libertatea excesivă nu se transformă în altceva decât în sclavie excesivă") Această tranziție se face în acest fel În demonstrație * L VI, -) Ibid , S) L VSh, Biblioteca "Runivers" KN Evgheșa Trubetskoy Există trei categorii de oameni în Kratia; aceștia sunt, în primul rând, cei care o domină efectiv, demagogii "Despre ei, cei care sunt mai iute vorbesc și fac; restul stau în jurul tribunelor oratorice, fac gălăgie și nu lasă nimănui să vorbească contrar, astfel încât, cu câteva excepții, în această stare totul este controlat de acest gen de oameni culegători, da, ceea ce se numește "hrană de drone " A treia categorie este demosul, format parțial din oameni care trăiesc din muncă personală, parțial din șomeri: aceasta este "cea mai numeroasă și mai puternică clasă din democrație atunci când este adunată Dar nu adună des, cu excepția extragerii mierii O primește de fiecare dată când conducătorii poporului își pot lua averea celor care le au și o pot împărți între oameni, păstrând cea mai mare parte în favoarea lor Cei care sunt expropriați sunt nevoiți să se apere, cât pot de bine, prin discursuri și fapte adresate poporului Chiar și atunci când nu luptă pentru inovație, adversarii lor îi acuză de intrigi împotriva oamenilor și de un mod de gândire oligarhic Până la urmă, când văd că oamenii, atacându-i nu din răutate, ci din ignoranță,? ca urmare a înșelăciunii calomniatorilor, el lucrează minciuni asupra lor, ei deja, vrând-nevrând, devin oligarhi Drona care îi înțepă îi obligă să facă asta Încep acuzațiile, procesele și bătăliile În lupta împotriva bogaților, oamenii își aleg de obicei un singur lider, pe care îl înalță și îl prețuiește Patronul poporului, aceasta este rădăcina din care se naște tiranul Pe ea se adeverește legenda despre Lycaon, care, după ce a gustat măruntaiele umane, s-a transformat într-un lup Poruncind un popor ascultător, nu-i este * rușine să-și omoare concetățenii, îi târăște la tribunale, , ridicând acuzații false, îi spurcă cu limbă de sânge Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON și buzele necurate, execută, alungă, promite iertarea datoriilor și împărțirea pământurilor "Nu este clar că după aceasta o astfel de persoană trebuie fie să fie ucisă de inamici, fie să se transforme într-un tiran și să devină un lup dintr-o persoană!" Rămâne pentru oponenții săi, într-adevăr, de dragul autoconservării, fie să-și realizeze executarea prin procedură judiciară, fie să-l omoare în secret Dar împotriva acesteia există un remediu încercat și testat, obișnuitul truc tiranic: "patronul poporului îi cere bodyguarzi Iar oamenii îi dau paznici, temându-se de el și nepăsându-se de ei înșiși Acesta marchează începutul acelui sistem de teroare care îl transformă pe liderul poporului într-un conducător fără restricții El își folosește puterea, desigur, în primul rând pentru a-și extermina sau a-și expulza toți dușmanii "În primele zile ale domniei sale, zâmbește tuturor și mângâie pe toți pe care îi întâlnește, renunță la numele de tiran, face multe promisiuni în convorbiri private și în public, îl eliberează de datorii, înzestrează poporul cu pământuri, încearcă să apară milostiv și blând cu cei din jur și cu toți După ce a eliminat dușmanii externi, s-a împăcat cu unii, i-a exterminat pe alții și a asigurat pacea de această parte, el stârnește din nou războaie pentru ca oamenii să aibă nevoie de un conducător Acest lucru este necesar π pentru ca masele, aduse la sărăcie de război, să fie absorbite de griji legate de pâinea lor zilnică și să nu aibă liber să comploteze împotriva domnitorului Pentru a-și consolida puterea, tiranul trebuie să distrugă tot ce este remarcabil, independent, liber cugetător "Cu un

ochi pătrunzător, trebuie să recunoască cine este curajos, cine este generos, cine este înțelept, cine este bogat Fie că vrea sau nu, el este forțat să fie un dușman pentru toți acești oameni și complotează împotriva lor până când o face "purifică" stările Acesta este opusul epurării la care medicii supun organismul: îndepărtează Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY din ea cel mai rău și lăsați cel mai bun; el, tiranul, face contrariul Altfel, el nu poate guverna Este legat de o necesitate fericită fie să conviețuiască cu o majoritate neînsemnată, fiind chiar urât de el, fie să renunțe la viață Și cu cât va stârni mai multă ură în rândul cetățenilor împotriva lui însuși prin asemenea fapte, cu atât va avea nevoie de paznici numeroși și credincioși Mai devreme sau mai târziu se va înconjura de sclavi-gărzi de corp, pe care îi va elibera, luându-i de la stăpânii lor Cetăţenii vor deveni sclavii sclavilor lor Și atunci oamenii vor ști "ce monstru a născut, a hrănit și a crescut" *) Sclavia civilă în tiranie este doar o manifestare exterioară a aservirii interne a spiritului Ajungând la capătul său extrem în tiranie, această înrobire începe chiar și în democrație Sufletul liber este acela în care principiul specific uman - rațiunea - domnește asupra naturii senzuale, animale Când această relație normală este pervertită, când fiara domnește în lumea interioară a omului, nu mai avem un gând liber, ci sclav Aceasta este aceeași perversiune a naturii umane care se realizează în democrație și se termină în tiranie În fiecare persoană secolului, chiar și la cei dintre noi care par moderați, există un început teribil, sălbatic, bestial Acest lucru se dezvăluie într-un vis, când partea rațională, blândă și dominantă a sufletului se scufundă în somn Apoi, eliberată de sub controlul minții, natura animală se trezește în noi; renunțând la orice rușine, ea își îngăduie toată insolența Într-o stare de ebrietate adormită, granița dintre permis și criminal dispare complet: aici nu înseamnă nimic pentru o persoană să copuleze cu mama sa, cu orice altă persoană, Ibid , - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON vite sau zeitate, ucide pe oricine Nu se abține de la nicio băutură, nebunie sau nerușinare Această transformare, care are loc în stare normală doar în vis, în tiranie are loc în realitate Mai mult, aici, supusă dominației nelimitate a erosului animal, senzual, o persoană devine în realitate ceea ce nu a fost niciodată înainte și în vis - un hoț, un hulitor, un negustor de sclavi, un parricid Apariția de acest tip se pregătește în democrație: aici oamenii sunt învățați să uite fiecare măsură și să vadă libertatea perfectă în încălcarea fiecărei legi Dar fărădelegea perfectă, arbitrariul perfect este ceea ce constituie esența tiraniei Sufletul uman devine tiranic atunci când este în sfârșit eliberat de orice reținere și umplut de nebunie Temperamentul tiranic este un fel de combinație între ebrietate, poftă senzuală (eros) și melancolie Natura tiranică, până când ajunge la putere, este tipul comun de criminal Acesta este un suflet nesătuos, sclav; ea se află sub puterea tiranică a pasiunii și, în consecință, nu este niciodată liberă, nu face niciodată ceea ce își dorește Astfel de oameni sunt cu adevărat nefericiți, pentru că trăiesc sub jugul etern al anxietății și al fricii Nu există persoană pe lume căreia să-i fie mai frică de tot și de toată lumea decât acești răufăcători urâți Dar cel mai nefericit dintre nefericiți este ticălosul care a atins puterea tiranică: el este prima victimă a acelui sistem de teroare universală care îi face posibil să domnească; printre supușii ostili lui, el, salvându-și viața, trăiește ca într-o temniță: el singur în tot statul nu poate nici să călătorească, nici să se bucure de spectacole, ca ceilalți oameni liberi Închis în pereții locuinței sale, trebuie să-și invidieze

supușii x) L IX, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY IV Privind imaginea căderii statului grec descrisă aici, suntem convinși că, în ciuda distanței de secole care ne despart de antichitate, multe dintre valorile societății antice și, de asemenea, evaluările lui Platon, nu au depășit încă timpul lor Acum, ca și atunci, setea nemărginită de acumulare de bogăție este cel mai puternic motor al vieții sociale, principiul vital al sistemului capitalist Acum, ca și atunci, statul oligarhic ascunde în adâncul ei, parcă, două stări ostile și opuse una față de cealaltă - bogatul și săracul Acum, ca și înainte, lupta de clasă intensificată sfâșie statul și, distrugând patriotismul, îi amenință integritatea Ca și până acum, această luptă face inevitabilă trecerea de la sistemul de stat recensământ, oligarhic, la democrație În democrațiile moderne vedem același cult al libertății, nemărginit, care nu tolerează nicio restricție Și la fel ca în zilele lui Platon, extremitatea libertății nemărginite tinde să degenereze în arbitrar nemărginit, anarhic; trece cu ușurință în extrema opusă a sclaviei fără margini și a despotismului Tirania a fost sfârşitul firesc al democraţiei greceşti; dar democraţia modernă adăposteşte în ea însăşi germenii unei dictaturi în formă monarhică Cultul poporului, transformându-se în cult la animale, demagogie sofistică bazată pe lingușirea și idolatrizarea viciilor mulțimii, tâlhăria, exproprierea, confiscarea și împărțirea pământului, un val de huligani care poartă tirania, teroarea democratică și teroarea monarhică, un tiran care distruge tremurând și tremurând de frică, trăind prizonier în palatul său, toți aceștia sunt monștri nemuritoare, tipuri umane comune, întâlnite în cele mai diverse epoci Biblioteca "Runivers" UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON Din scena istorică au dispărut acele trăsături specifice statului grec, de care mai trebuie să ținem cont atunci când analizăm idealul de stat al lui Platon Sclavia, încă neabolită complet, și-a schimbat Formele și din personal a devenit clasă Orașul de stat este îngropat sub ruinele Greciei antice Și-a schimbat natura și naționalismul: naționalismul modern, rămânând un factor major în viața politică, nu mai determină el însuși, ca în Grecia antică, întregul mod de viață al statului Este esențial diferit de naționalismul grec, care i-a privat pe toți non-elenii de drepturi civile și i-a privit ca pe niște sclavi barbari prin natura lor În fine, spre deosebire de statele antice, statul modern nu mai este o uniune religioasă Scopurile religioase nu mai sunt urmărite de el, ci de o societate de credincioși independentă, necondiționat, diferită de el - biserica Și totuși, nu mai puțin, esența păcatului social, esența abaterii vieții sociale de la scopul și sensul ei ultim, în general, a rămas aceeași Toți aceiași idoli păgâni, încă neexperimentați, continuă să adune închinători în jurul lor și să ofere tonul vieții publice "Idoli" împrumut această expresie de la Platon El numește idoli tocmai valorile relative, condiționate ale vieții ridicate la aparențe absolute, înșelătoare, de bunătate și frumusețe, pe care oamenii le iau drept adevărate, necondiționate, bunătate și frumusețe" "Idol" - în greacă înseamnă uneori doar o imagine, alteori o imagine înșelătoare, o fantomă, o fantomă Vorbind despre idolii mulțimii, Platon înseamnă exact acele fantome pe care le venerează Realitatea contemporană îi apare ca un tărâm al fantomelor Și vede rădăcina acestei idolatrii în amânarea universală a spiritului *) Vezi, de exemplu, Convivium, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY În conștiința publică are loc aceeași substituire a realului, imaginarului, iluzoriu, care are loc în vis A visa în vis sau în realitate înseamnă a lua înfățișarea unui obiect pentru obiectul însuși: de aceea, visează și cei care iau

înfățișarea bunătății și adevărului pentru însăși bunătate și pentru însuși adevăr În realitate, există un singur bine, un singur adevăr Dar pentru majoritatea oamenilor care privesc realitatea printr-o prismă înșelătoare, senzuală, această unitate a ideii este fragmentată în multe fenomene diverse În ochii curioșilor obișnuiți - oameni practici și artizani - un singur bun este înlocuit cu o multitudine de bunuri concrete "Oamenii, lacomi de vedere și auz, se bucură de culori, imagini și tot ce este alcătuit din ele; dar mintea lor este neputincioasă să contemple însăși natura frumuseții și să se bucure de ea Printre multele adormite, rare sunt acele naturi cu adevărat trează, acele naturi filozofice care sunt capabile să perceapă unitatea necondiționului "*) libertate în democrație și arbitrar nemărginit în tiranie Sălbăticia omului, cu care se încheie acest vis, este consecința logică a bifurcării vieții, ruperea conexiunii dintre spirit și corp, dominația cărnii și captivitatea gândirii Această diviziune și această captivitate, Forme în schimbare, sunt în esență aceleași în toate epocile De aceea, citind Politia lui Platon, de multe ori trebuie să ne amintim de proverbul latin: mutato nomine, de te fabula narratili*]) Civitas, I V, Ó Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON v Sarcini ale statului ideal În cartea a șaptea din Politia, Platon rezumă în comparație vie observațiile sale despre viața pământească a individului uman și a societății Imaginează-ți o temniță adâncă, cu o ieșire îngustă către lumină pe toată lungimea sa Pestera este plina de oameni, prizonieri care languiau in ea inca din copilarie: sunt inlantuiti de picioare si dupa gat cu spatele la iesire, ca sa nu se mai poata nici misca si nici intoarce capul În depărtare, și deasupra ieșirii, așadar, în spatele prizonierilor, strălucește un foc De-a lungul potecii care duce spre foc, se ridică un zid jos, ca acele ecrane, peste care Magicienii își arată Trucurile publicului Peste zidul din spatele captivilor, oamenii poartă diverse obiecte și Figurine - figurine de oameni și animale, în timp ce unii dintre cei care trec pe aici vorbesc, alții tac Prizonierii nu văd nicio ieșire, nici foc, nici oameni care trec în spate, nici obiecte purtate de ei Ei pot contempla doar peretele din spate al peșterii și pe el umbrele obiectelor purtate între ei și lumină Nevăzând nimic altceva decât aceste umbre pe parcursul întregii vieți, ei vor lua evident umbrele pentru obiectele în sine, pentru adevărata realitate Dacă aud un ecou de pe peretele din spate, repetând vocile oamenilor care trec în spatele lor, invizibile pentru ei, li se va părea firesc că umbrele care se mișcă pe pereți vorbesc: nu vor recunoaște nimic drept adevărat, cu excepția acestor umbre și aceste reflexii ale sunetului Dacă dezlănțuim brusc prizonierul, îl facem să se ridice la toată înălțimea și să ne întoarcem spre lumină, îl vom răni Orbit de lumina strălucitoare, el nu va putea recunoaște acele obiecte ale căror umbre le-a văzut anterior clar Ce va răspunde prizonierul celui care spune că înainte a văzut fleacuri, și Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY acum vede ce este cu adevărat? Nu va considera el că acum este înșelat și că ceea ce a văzut înainte era adevărul? Dacă cineva îl face să treacă dintr-o dată prin toată calea stâncoasă dificilă din peșteră și să-l scoată la lumina soarelui, va experimenta chinul, va deveni indignat de atractor și va pierde în cele din urmă capacitatea de a vedea Este nevoie de obișnuință, de educație treptată, pentru a-l face pe prizonier să poată privi în sus La început, este mai ușor pentru el să recunoască umbrele, apoi reflexiile, asemănările, (είδωλα) ale oamenilor și ale altor obiecte din apă: apoi poate deja • să se îndrepte către obiectele în sine; apoi își va fixa ochii asupra a ceea

ce este pe cer, privind însuși cerul noaptea, contemplând luna și stelele În cele din urmă, el va putea vedea nu reflectarea soarelui în apă, nu imaginea lui în altceva, ci soarele însuși, în sine și în locul lui Atunci i se va descoperi că schimbările anotimpurilor zilei și ale anului vin de la soare, că soarele în lumea vizibilă guvernează totul, fiind într-un fel cauza a tot Și, amintindu-și de locuința de odinioară, despre tovarășii în legături și despre înțelepciunea de acolo, se consideră binecuvântat și pentru el îi este milă Acolo, printre prizonieri, s-a dat cinste și laude celui care mai limpede recunoștea și păstra umbre în amintirea lui; dar sufletul, scăpând din captivitate, nu va simți invidie față de cei mai venerați și stăpânitori din peșteră: va vorbi despre ei în același fel cum spune Ahile în versurile lui Homer despre șederea lui în iad: "Este mai bine să fii zilier și să cultivi ogorul altcuiva, Să fii în slujba unui soț sărac, în viață, decât trebuie să stăpânești peste toți morții de aici morți " Există două feluri de orbire: există orbirea mulțimii - acele naturi josnice care nu pot contempla lumina soarelui fără să-și întunece privirea Un alt lucru este orbirea adevăratului Filosof O persoană obișnuită Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON privind lumina soarelui, experimentează această suferință când se întoarce în peșteră El nu-și stăpânește imediat vederea; până când se obișnuiește să recunoască din nou umbrele, dă naștere la ridicol: se spune că s-a întors din călătoria în sus cu ochii răniți și că nu merită să întreprindă noi ascensiuni: pentru ca oricine încearcă să dezlănțuie pe alții și să-i aducă în lumina din întuneric Prizonierii vor ucide dacă pot pune mâna asupra lui Acesta este contrastul dintre viața noastră pământească și acea lume imaginabilă, în care sufletul trebuie să urmeze calea pentru a găsi un loc demn în care să stea Soarele acestei lumi imaginabile - vârful ei - este ideea de bine "Este dat cu greu contemplației Dar, după ce a văzut-o, ar trebui să o judeci ca fiind cauza a tot ceea ce este drept și frumos În lumea vizibilă, ea este lumina și sursa a ceea ce o guvernează În lumea imaginabilă, ea este amanta (ζυρία), sursa adevărului și a rațiunii Toți cei care doresc să acționeze rațional în viața privată și publică ar trebui să-și fixeze ochii asupra ei Aceste cuvinte definesc esența problemei pe care Platon a încercat să o rezolve în Politia sa În articolul strălucit și atent al lui V S Solovyov "Drama vieții lui Platon" găsim, din păcate, o judecată destul de superficială asupra acestei probleme Potrivit lui Solovyov, "deoarece corectarea reală, profundă și ajutorul complet - prin renașterea naturii umane - s-au dovedit a fi dincolo de puterea lui (a lui Platon), el își asumă o sarcină mai superficială, dar pentru aceasta și mai accesibilă - transformarea relatii sociale * Că, spre deosebire de Solovyov, pentru Platon nu este vorba doar despre transformare, ci despre renașterea completă a naturii umane, acest lucru este evident chiar și din cuvintele finale L VII, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY textul tocmai citat Este necesar să punem capăt neadevărului vieții private și publice, să realizăm bunătatea necondiționată în ea Cu alte cuvinte, este necesar să dezlănțuiți prizonierul și să-l ridicați din închisoare până în vârful lumii imaginabile: cu toată inima și mintea lui trebuie să se agațe de ideea de bine Nu este aceasta o renaștere completă a naturii umane? Pentru a nu lăsa nici cea mai mică îndoială în această privință, Platon explică comparația sa dintre viața pământească și o peșteră: "Ceea ce s-a spus acum înseamnă că, așa cum ochiul (al prizonierului) nu se poate întoarce de la întuneric la lumină altfel decât împreună cu întregul trup, tot așa și puterea inerentă sufletului fiecăruia și

organului cunoașterii trebuie să se întoarcă împreună cu tot sufletul din ceea ce s-a născut, până când sufletul devine în stare să îndure contemplarea cu adevărat existentă și, mai mult, punctul său cel mai strălucitor: aceasta, așa cum am spus deja, este bine"*) Cu alte cuvinte, Platon cere ca o persoană să facă o întoarcere de la lume, perisabilă către binele necondiționat, suprasensibil cu tot sufletul În Politia, aceasta nu este o alunecare întâmplătoare a limbii, ci ideea principală a întregului dialog Întreaga structură socială și politică a unui stat ideal ar trebui să exprime această întorsătură a sufletului Să ne amintim că întreaga Politiya nu este altceva decât un tratat despre adevăr-dreptate, iar esența adevărului constă tocmai în aceasta, că, atât în sufletul uman, cât și în viața comunității, principiul nemuritor domină muritorul Acest lucru necesită completarea renașterea vieții reale, unde între spirit și corp există relația opusă În cele ce urmează, va trebui să ne convingem de lipsa de valoare a mijloacelor pe care Platon s-a gândit să le folosească pentru a rezolva sarcina vieții pe care și-a pus-o Dar deocamdată putem lăsa problema mijloacelor !) Civitas, VII, Biblioteca "Runivers" $ ț UTOPIA SOCIALĂ A LUI PLATON deoparte Trebuie să ne dăm seama însăși sarcina, chiar scopul vieții personale și sociale, așa cum a înțeles-o Platon ¡ Pentru Filosof, care consideră Formele existente ale vieții sociale bazate pe minciună, este posibilă o altă atitudine față de realitatea din jurul său: fie o evadare din lume, fie o încercare de a transforma lumea Încă de la moartea lui Socrate, ambele aspirații s-au luptat în sufletul lui Platon - ' În cuvintele lui Solovyov, tragedia acestei morți pentru Platon a fost "că cel mai bun mediu social din întreaga umanitate de atunci - Atena - nu putea suporta principiul simplu și simplu - adevărul; că viața publică s-a dovedit incompatibilă cu conștiința personală; că abisul răului curat, nealterat s-a deschis și i-a înghițit pe cei drepți; că pentru adevăr, moartea s-a dovedit a fi singurul destin, în timp ce viața și realitatea s-au retras în rău și minciună Cum, deci, să trăiești în această împărăție a răului, să trăiești acolo, unde drepții trebuie să moară" *)? S-ar părea că pentru ucenicul credincios al lui Socrate, fuga din lume era inevitabilă "Platon", spune Solovyov, a trebuit să fugă de lume cu convingere; asociat cu aceasta a fost o fugă forțată din orașul său natal Se stabilește de câțiva ani în Megara alături de alți Socrate și, departe de tot felul de treburi, se deda la teorie pură, probleme și exerciții matematice și dialectice "*) Cu toate acestea, a fugi în Megara nu însemna să fugi de lume Toată analiza lui Platon asupra Formelor Vieții Reale prezentată mai sus indică faptul că în vremea lui nu exista decât o singură cale de a scăpa din lume - moartea Filosoful grec antic, spre deosebire de pustnicii creștini, nu avea mănăstire Prin urmare, aici *) Solovyov, colecția Op vol VIII, p) Ibid , p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY În această viață, nu avea unde să fugă Exercițiile dialectice și matematice, evident, nu au salvat din lume: umplând mintea, au lăsat inima neatinsă Ele singure nu au fost absolut suficiente pentru a produce acea întorsătură a întregii ființe umane către soarele inteligibil, despre care vorbește Politia Pentru suflet, Megara, evident, nu era o temniță mai bună decât Atena Prin urmare, tentația firească este de a scăpa de "temnita" în cel mai direct și radical mod "Există motive să presupunem, spune Solovyov, "că până și Platon a avut ideea de sinucidere"*) Solovyov nu își exprimă motivele; dar conjectura este justificată de textul lui Phaedo, același dialog care povestește despre moartea lui Socrate Aici vedem că ideea de sinucidere a fost discutată de Platon tocmai în

legătură cu această moarte * Pentru Filosof, trupul este doar o piedică Moartea este cununa tuturor aspirațiilor sale de viață Acesta este sensul discursurilor pe moarte ale lui Socrate din Phaedo - acel "cântec de lebădă" vesel *), pe care îl cântă cu câteva ore înainte de moartea sa Dar, după ce a exprimat ideea dezirabilității morții pentru filozof, Socrate își pune imediat mâna pe sine, căci, după cum se spune, acest lucru nu este permis *) Și la întrebarea interlocutorului de ce nu este permis, el răspunde: "Într-adevăr, ți se pare surprinzător că nu este potrivit pentru oamenii cărora le este mai bine să moară, să-și provoace moartea, dar trebuie să așteptăm un alt binefăcător Totuși, suntem în puterea zeilor, care au grijă de noi și sunt proprietatea lor De aceea, este necesar "a ne sinucide numai dacă Dumnezeu ne obligă să facem acest lucru, ca în cazul de față") (Scurtat o dată Despre Ibid , p) Cântecul lebedei este o adevărată caracterizare a lui Platon însuși, în Phaedo) Ibid , i i) Ibid , Biblioteca "Runivers" UTOPIA SOCIALĂ A PDATO-ULUI este nevoie de a bea otravă prin verdictul judecătorilor atenieni) Din aceasta rezultă clar că idealismul lui Platon de la bun început nu a fost atât de înstrăinat de viață pe cât crede Solovyov Problema sinuciderii, pusă de moartea lui Socrate, este rezolvată imediat pentru el, în sensul că o persoană este atașată de închisoarea sa pământească prin numirea sa providențială - fapta pe care trebuie să o îndeplinească ca proprietate a unei zeități; Aici Platon compară sinuciderea cu fuga unui sclav prost de la un bun stăpân Descriind punctul de vedere exprimat în Phaedo și în alte dialoguri din aceeași epocă (Gory, Menon, cartea a II-a a statului, Cratyl, Theetet, Parmenide), Solovyov spune printre altele: "Dacă acest idealism, bazat pe opoziția dintre tărâmul inteligibil al existenței cu adevărat și fluxul înșelător al fenomenelor senzuale ca "purtător", căruia îi aparține toată practica cotidiană și socială, dacă un astfel de punct de vedere detașat este comparat direct cu cel al lui Platon aspirațiile ulterioare la transformări social-politice, cu încercările sale încăpățânate nu numai de a determina adevăratele norme ale relațiilor sociale, ci și de a întruchipa aceste norme în structura unui stat exemplar real, atunci apare o contradicție clară, un abis de netrecut"*) De fapt, între dialogurile lui Platon nu există un abis de netrecut Solovyov a pierdut din vedere diferența esențială dintre idealismul dinamic al lui Platon și idealismul renunțat al prietenului său Euclid, fondatorul școlii megariene, împotriva căruia Platon argumentează deja în Sofistul Scoala Megara η Ibid ·) Lucrări adunate, V IJ, p - Biblioteca "Runivers" KN, EVGENY TRUBETSKOY a învățat că ideile sunt complet desprinse de câmpul în mișcare al fenomenelor și, prin urmare, absolut străine de mișcare Dimpotrivă, pentru Platon ideea divină este forța motrice care pătrunde și acționează în fenomene În The Sophist, el le replică megarienilor că, dacă ideile ar fi imobile, ar fi de necunoscut, lipsite de viață și nerezonabile A cunoaște înseamnă a acționa asupra a ceea ce este cunoscut Dacă cunoaştem idei, atunci, prin urmare, ele se află în relaţie cu mintea cunoscătoare într-o stare pasivă, se mişcă în raport cu aceasta Ca ființă perfectă, sfântă și valoroasă, ideile trăiesc, gândesc și se mișcă În Phaedo, Platon le înfățișează direct ca fiind cauzele motrice ale universului, explică prin ele structura sa oportună: discuția despre idei aici începe cu cuvintele: "trebuie să investigăm cauza creației și distrugerii **) Simpatia este imediat exprimată pentru gândul lui Anaxagoras că rațiunea este organizatorul universului și cauza oricărei geneze; aici găsim un reproș lui Anaxagoras pentru faptul că, în explicarea fenomenelor, el nu se

folosește deloc de principiul rațional propus de el, ci are un punct de vedere materialist, care nu face posibilă înțelegerea structurii oportune a existentului, sensul lui) Și, în sfârșit, Platon își formulează concluzia că există ceva în sine frumos și bun, care servește cu adevărat drept cauză (αιτία)) Pe scurt, aceasta este însăși ideea de bine, care, așa cum am văzut mai sus, este recunoscută în Polity ca fiind cauza a tot ceea ce este frumos și drept și sursa de lumină în lumea vizibilă Trecerea de la "Sofist" și "Phaedo" la "Politia" astfel Sophista, - , cf Zeller, Die Philosophie d Griechen, II Tli , i Abth , AufL, - ; -) Phaedo,) Ibid , -) Ibid , Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON calea este clară Punctul de vedere al "poliții" nu este altceva decât o dezvoltare ulterioară a principiilor exprimate în primele două dialoguri, o concluzie logică directă din ele motoare și în viața personală și socială a omului, și trebuie să apară aici ca vii forte Dacă în Phaedo Providența îi interzice în mod pozitiv filosofului să se sinucidă și îi ordonă, de dragul unei fapte bune, să nu se despartă de trup până când "zeitatea" îl eliberează, atunci Poliția explică în mod direct ce afacere a filosofilor de pe pământ este format din Această afacere este cea mai bună comunitate: "căci va fi dominată de cei cu adevărat bogați, nu de aur, ci de ceea ce se cuvine să fie unui bogat binecuvântat, o viață bună și rezonabilă; dar dacă săracii și cei care sunt flămânzi pentru propriul lor bine privat încep serviciul public cu scopul de a-și smulge propriul bine de acolo, atunci acest lucru nu este permis Căci, odată ce puterea devine subiectul unei dispute, va începe un război intern, intern, care se va distruge atât pe ei înșiși, cât și pe restul statului * Bogăție și sărăcie! Ne amintim că tocmai acesta este contrastul din care, după învățăturile lui Platon, se naște iubirea, erosul, mijlocitorul dintre cer și pământ Acum vedem că aceeași sarcină de mediere în "Poliția" este făcută în sarcina Filosofului De pe culmile cerești ale speculației, el trebuie să coboare la săraci și să le dea din averea lui sarcină (erotică)! Aceasta înseamnă ignorarea în planurile reformatoare ale filosofului însăși esența lor! În prezentarea următoare, vom vedea ce concluzionăm J) Civitas, VII, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY există contradicţii filozofice în utopia lui Platon Deocamdată, totuși, ne este clar că descrierea lui Solovyov a acestora nu este în întregime exactă VI Un stat condus de filozofi! Iată gândul care astăzi pare cel mai ciudat, paradoxal: acum, ca în zilele lui Platon, continuă să servească drept subiect de ridicol În cel mai bun caz, ea îl iartă pe Platon ca excentricitate, prostia unui geniu Cu greu mulți consideră că ideea statului filosofic merită o atenție serioasă Între timp, acest "moft" necesită o analiză detaliată doar pentru că este indisolubil legat de însăși esența platonismului, de acele aspecte valoroase ale acestuia, care nu își vor pierde niciodată semnificația Platon însuși era conștient de caracterul paradoxal al tezei sale, cunoștea toate obiecțiile și ridicolul pe care le provoca, începând cu indicii despre deplina impracticabilitate a Filosofului, despre inaptitudinea lui pentru activitatea socială Și, ciudat de spus, cei care în vremea noastră repetă aceste batjocuri, fără să știe ei înșiși, le împrumută în cea mai mare parte din lucrările lui Platon însuși Așa că, de exemplu, datorită lui Platon cunoaștem anecdota "clasică" despre Thales, care a rămas până în vremea noastră: a fost ridiculizat de un sclav trac pentru că, privind stelele de pe cer, a căzut într-o fântână Tot de aici este luată proverbiala zicală: "filosoful vrea să vadă ce este pe cer și nu observă cel mai aproape, ce este sub picioarele lui" ,f) La Theaeteta și la Goria se dă

și o imagine a filosofului De mic nu știe drumul spre piață, nu știe unde se află tribunalul, consiliul sau orice alt loc de ședințe publice Legile și regulamentele nu sunt pentru el *) Theaetetus, Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON cunoscut, el nu visează să participe la vreo uniune, întâlnire, dineuri politice și să caute puterea iar în vis: "în realitate, el trăiește și se rotește în stare numai cu corpul său; mintea lui nu apreciază toate acestea și nu le pune în nimic; dar, în cuvintele lui Pindar, el pătrunde peste tot, măsurând măruntaiele pământului și ceea ce este deasupra lui, se ridică deasupra cerului, studiind astronomia, peste tot explorează natura lucrurilor și nu coboară în apropiere "Este clar că un filozof care nu înțelege nimic în delahul pământesc, sclav, care nu poate să-și lege geanta de călătorie, să-și condimenteze mâncarea sau să rostească un discurs măgulitor, stârnește ridicol prin neputința sa mânca adevărul care-l înalță mai sus de regi Dacă toată lumea ar crede ca el, pacea ar domnea între oameni și ar fi mai puțin rău pe pământ Dar răul nu poate fi distrus;căci opusul binelui trebuie să existe întotdeauna întotdeauna;Totuși, nu poate avea loc între zei, ci prin necesitate umple natura muritoare și această viață Evadarea constă în posibila asimilare la o divinitate; asimilarea constă în a deveni drept și sfinți după rațiune *) Aparent, această predică de "scăpare din lume" din Theetetus este în totală contradicție cu cerința ulterioară - dominația filosofului asupra darurilor/darurilor din Politia ѣ" Cu toate acestea, decalajul dintre cele două dialoguri nu există nici aici De fapt, avem de-a face nu atât cu o contradicție între două dialoguri și două epoci din viața lui Platon Ibid , - ; cp Gorgias, S Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY ton, dar cu contradicția internă a întregii sale filozofii, pătrunzând în toată activitatea sa literară după moartea lui Socrate Deja în Theetet, două cereri ireconciliabile se ciocnesc - evadarea din lume și realizarea idealului filosofic în lume Deja aici este exprimată ideea necesității unei lupte active împotriva răului social Se spune aici că celor nedrepți și răi nu trebuie lăsați să-și biruie viclenia, căci ei se măresc prin rușinea lor și se consideră nu niște vorbători deșarte, nu povara pământului, ci oameni care sunt apți să fie mântuiți în stat Expunerea este în folosul lor: căci ei nu știu că adevărata pedeapsă nu sunt loviturile și nu pedeapsa cu moartea, pe care chiar și cei vinovați o evită adesea, ci acele chinuri de după moarte, de care este imposibil ca cei nedrepți să scape Iată obstacolul care întârzie scăparea filosofului din lume: sarcina personală a filosofului de auto-mântuire este indisolubil legată de sarcina de a-și salva aproapele În "Republică" Platon a realizat această legătură doar mai profund și mai precis formulat; aceasta prin el însuși a conturat sarcina Statului Filosofic - acea singură formă de guvernare în care filosoful poate apărea în rolul de salvator Aici el spune direct că până când o șansă fericită dă putere în mâinile filozofilor, nici statul, nici (sistemul de stat, nici persoana individuală vor deveni perfecte *) Cu rare excepții, filozoful însuși nu va fi mântuit: căci formele existente de viață de stat creează acea atmosferă de corupție generală, în mijlocul căreia mântuirea individului devine aproape imposibilă Natura filozofică este aici supusă corupției și distrugerii mai mult decât oricare alta; cu cât e mai bogată spirituală Theactetus, -) Civitas, ; VI, : ούτε πόλις, ου-s πολιτεία, ουδέ γ'ανί,ς ομοίως μηποτε >γενηται τέλεος , Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON daruri, cu atât căderea ei este mai probabilă și mai profundă Oamenii care sunt mediocri, limitați, sunt în general incapabili de ceva măreț; dimpotrivă, cei

înzestrați sunt chiar cei care fac statului și persoanelor private fie cel mai mare bine, fie cel mai mare rău Aceasta din urmă se întâmplă mai des, pentru că natura este înzestrată, Filosofică, este supusă unor mari ispite, pe care simplii muritori nu le cunosc Sursa ispitelor sunt toate acele calități individuale pe care ea le posedă Cu o minte limpede, adevăratul căutător al adevărului combină cu siguranță moderația în raport cu bunurile senzuale; este generos din fire, deoarece oamenii cu aspirații înalte sunt incapabili să-și atașeze sufletul de valorile materiale inferioare ale vieții; Curajul se îmbină de obicei cu aceasta, pentru că cel care caută binele suprasensibil disprețuiește pericolele care amenință corpul Și așa, atunci când o persoană cu aceste daruri rare apare într-un mediu social pervertit, totul se combină pentru a-i distrage atenția de la înalta sa chemare Din copilărie, el este primul dintre semeni; la maturitate, el devine centrul atenției publice; rudele și concetățenii încearcă să-și folosească talentele pentru a-și aranja treburile] și pericolul pentru el crește atunci când avantaje externe precum bogăția, nașterea nobilă, rudele puternice, frumusețea și fizicul puternic sunt combinate cu darurile spiritului Către el măgulesc din toate părțile; este ispitit de onoruri și glorie Să presupunem că, în același timp, el este cetățean al unui stat puternic; este înțelept dacă este stăpânit de o îngâmfare de sine și de ambiție incomensurabilă; Este de mirare dacă, plin de vanitate, se închipuie că este organizatorul tuturor treburilor atât ale elenilor, cât și ale barbarilor! Să presupunem că el simte o atracție pentru înțelepciune,) Ci vitas, VI, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY la filozofie! Ce vor face ei, în ochii cărora el devine astfel inapt pentru viața publică? Evident, vor face tot ce este în lume pentru a preveni acest lucru; totul va fi pus în mișcare, începând cu persuasiune, cu intrigi private împotriva liderilor săi din filozofie și terminând cu urmăriri legale împotriva acestora din urmă Este ușor în aceste condiții să rămâi fidel înțelepciunii? Pentru dezvoltarea și creșterea ei, natura filozofică are nevoie de o hrană mentală adecvată Semănat pe pământ străin, sămânța înțelepciunii riscă să se stingă Ce fel de hrană spirituală poate primi un filozof în mijlocul unei societăți care este în esență ostilă înțelepciunii? Aici criteriul suprem al tot ceea ce este frumos și valoros în artă, în politică și în știință sunt gusturile publice grosolane, judecățile mulțimii; acesta din urmă corupe cu laudele și cenzurele sale, exercită o presiune incredibilă Mulțimea, prin însăși natura sa, este ostilă filozofiei și condamnă filosofii Nu poate să-i placă decât una care este captivată de multe binecuvântări, de multe obiecte frumoase: până nu înțelege esența unică a frumosului, nu se ridică niciodată x) În această atmosferă, nu numai filozofii pierd: filosofia însăși se ofilește Când oamenii talentați, chemați la ea, sunt distrași de la ea de ispitele exterioare, înțelepciunea orfană devine prada admiratorilor nedemni Din deşertăciune, josnic, suflete vulgare, oameni fără abilităţi, apelează la ea; sunt cei care au nu numai trup, ci şi suflet, răsucite de o meserie joasă: sunt tentaţi de relativa onoare cu care este înconjurată filozofia în comparaţie cu meseriile Se dovedește a fi un tip de amator, un parvenit în filozofie: seamănă cu un fierar chel care, făcându-și niște bani, tocmai s-a eliberat de cătușele sclaviei și *) L VI, - Biblioteca "Runivers" UTOPI SOCIAL PLATON scăldat într-o baie: îmbrăcându-se cu o rochie nouă și, după ce s-a pictat ca un mire, speră să se căsătorească cu fiica stăpânului său, căzută în sărăcie și singurătate Ka- ce fel de lucrări se pot aștepta de la astfel de oameni: ce pot da, în afară de falsuri și sofisme

nedemne! *) Sofistica se bucură de succes, dar natura cu adevărat filozofică, negăsind simpatie și răspuns pentru ea însăși, devine mai mică și piere Adevărații filozofi, demni căutători de înțelepciune, constituie un accident rar într-o astfel de societate Aceștia sunt fie exilați pentru care nu a fost găsit niciun ucigaș, fie minți mari născute într-un oraș mic care nu deschide orizonturi largi pentru activitățile lor, fie oameni a căror boală i-a împiedicat să se angajeze în treburile publice Personalitățile demonice, precum Socrate, nu trebuie luate în considerare, întrucât Socrate era singurul de felul său: în afară de el, niciunul dintre contemporanii săi sau cei care au trăit înainte nu au auzit vocea unui demon avertizor *) Filosoful este o persoană divină, în măsura în care este posibil ca o persoană să devină divină: căci el trăiește în divin și frumos) De aceea este supus calomniilor; este singur şi pierdut printre oameni, ca printre animalele sălbatice: nu poate nici să devină complice la neadevărul lor, nici să se opună unuia dintre instinctele lor bestiale; este incapabil să beneficieze nici pe alții, nici pe sine Prin urmare, tentația filosofilor este să se retragă din treburile publice, să caute liniște în singurătatea vieții private, să se ascundă la adăpost de furtuni și vreme rea Văzându-i pe alții cufundându-se în fărădelege, el se va onora pe sine Ibid , , VI, - b) Ibid , VI, - CO) Ibid soo KN EVGENY TRUBETSKOY fericit dacă el însuși își petrece viața pământească în curăție de nelegiuire și răutate și s-a despărțit de ea, plin de speranță veselă Acest lucru nu este cel mai mic dintre ceea ce poate face un filosof, dar nici cel mai mare Căci numai "în starea care îi corespunde, el însuși va da cea mai mare creștere și, împreună cu binele personal, va mântui comunul * Rh Evgheni Trubetskoy (Urmeaza finalul)) Ibid , $oo; - Despre mintea animalelor Problema minții animalelor este strâns legată de problema sufletului animalelor Aristotel a recunoscut existența sufletului la animale, dar a considerat că există o întreagă prăpastie între sufletul omului și animale Animalele au senzații, idei, dar nu au capacitatea de a forma concepte, nu au capacitatea de a gândi rațional Animalul este o ființă nerezonabilă, în timp ce omul este o ființă rațională Viziunea lui Aristotel a fost acceptată de învățătura bisericii creștine și de toată filozofia medievală învecinată cu Aristotel În Evul Mediu, Toma d'Aquino a dat acestei doctrine forma în care este încă recunoscută ca filozofie catolică În secolul al XVII-lea, Descartes a făcut o distincție și mai clară între om și animale El nu numai că a negat existența gândirii raționale la animale, dar a negat chiar și existența oricărui fel de suflet în ele Animalele, în opinia sa, sunt pur și simplu mașini care în mod automat, asemănător unei mașini, efectuează anumite mișcări Ei efectuează diverse acțiuni, dar acestea din urmă nu sunt însoțite de conștiință În cele din urmă, în secolul al XIX-lea, odată cu darwinismul sau cu doctrina dezvoltării, a apărut o viziune asupra sufletului animalelor, în virtutea căreia sufletul animalelor și al omului nu diferă în niciun fel esențial unul de celălalt "Întregul suflet- G CHELPANOV Viața reală a omului diferă de viața mentală a mamiferelor cele mai apropiate de el numai în grad, dar nu în natură, doar cantitativ și nu calitativ * *) Astfel, se creează o diferență uriașă între viziunea aristotelică și cea modernă Prin urmare, trebuie să decidem dacă există o diferență fundamentală între mintea omului și animale și dacă există, atunci dacă este posibil să umplem golul care se află între mintea omului și animale Problema minții animalelor are și o semnificație practic științifică, ca să spunem așa, metodologică

În construirea teoriilor sociologice, unii pleacă de la presupunerea că viața socială a animalelor poate fi interpretată în același mod în care este interpretată viața socială a omului, deoarece în viața socială animalele sunt ghidate de aceleași instincte pe care le urmează o persoană în viața socială viata *) Poate chiar și începuturile relațiilor economice pot fi descoperite în viața socială a animalelor Mai mult, dacă construim teorii etice, atunci, după unii, trebuie să luăm în considerare începuturile vieții morale a animalelor Acum, cineva se întreabă, putem presupune cu adevărat la animale, chiar și într-un grad rudimentar, existența oricăror idei etice? Pot animalele, în virtutea formării lor mentale, să aibă idei etice asemănătoare în vreun fel cu ideile etice ale omului? Pentru a rezolva aceste întrebări și altele similare, trebuie mai întâi să decidem dacă există o diferență esențială între mintea omului și a animalelor Din aceasta rezultă clar că problema minții animalelor este de mare importanță Aparent, soarta teoriei evoluționiste în sine este legată într-o măsură semnificativă chiar și de aceasta !) Haeckel Misterele lumii M , , p -) Vezi Kautsky Instinctele sociale în lumea animală În ^Esuri şi studii ale sale, Sankt Petersburg, Biblioteca "Runivers" OBIECTUL MINȚII ANIMALELOR Odată cu el, se pare, teoria evoluționistă stă și cade În funcție de modul în care răspundem la întrebarea despre mintea animalelor, împreună cu aceasta vom pronunța verdictul asupra teoriei evoluției Deci, există vreo diferență între viața mentală a omului și a animalelor? Conform ideilor obișnuite, nu există o astfel de diferență Se obișnuiește să se creadă că nu există nicio diferență între om și animale în ceea ce privește forma lor mentală: ei gândesc și simt exact la fel ca un bărbat La animale, într-o formă rudimentară, sunt prezente toate elementele vieții mentale a omului Deci de exemplu s-a exprimat în repetate rânduri credința că printre furnici există un "cult al morților" doamna Hutton relatează următoarele despre obiceiurile funerare ale furnicilor furnicile au purtat un cadavru și au mers într-o coloană de patruzeci de furnici Două alții au mărșăluit în hamali liberi și uneori ușurați Ajunse într-o zonă nisipoasă, furnicile au săpat câte o groapă pentru fiecare cadavru, au îngropat și au acoperit totul cu nisip Unii și-au dorit să scape de participarea la trista procesiune dar au fost aduse cu forța, omorât și aruncat într-o groapă comună " Un alt observator a văzut cum furnicile "sclave" erau îngropate separat de furnicile "războinici" Astfel, prejudecățile de clasă există evident și în rândul furnicilor! *) Descrieri ale vieții mentale a animalelor de acest fel sunt frecvent întâlnite și ni se par destul de incongruente Citind aceste descrieri, suntem înclinați să credem că ele reprezintă produsul Fanteziei autorilor lor; considerăm că aceasta este umanizarea animalelor Dar sunt descrierile sociale *) Vezi Foveau de Coiirniell&s Les facultés mentales des animaux , p) Ibid , p ῖι Biblioteca "Runivers" S G CHELPANOV viața naturală a albinelor, furnicilor etc , pe care o întâlnim chiar și în scrierile științifice, nu păcătuiește la fel? Când se vorbește despre viața socială a animalelor în general, relațiile lor reciproce sunt înfățișate ca și cum ar fi vorba de relațiile sociale ale unui om care are anumite idei Deci, de exemplu, se obișnuiește să se vorbească despre organizarea de stat a animalelor La albine, se disting o "regină *", "sclave", "războinici *" Se vorbește despre "păstrarea animalelor de companie cu furnici"* Într-un cuvânt, se obișnuiește să se creadă că albinele și furnicile sunt aproape la fel ca oamenii De ce apare o astfel de atitudine eronată față de viața mentală a animalelor, de ce apare o astfel de umanizare a animalelor? Pentru că se obișnuiește să

se folosească terminologia psihologică populară atunci când se descrie viața mentală a animalelor În cele mai multe cazuri, cei care vorbesc despre inteligența animalelor folosesc sensul popular al termenului de inteligență Persoanele care descriu viața mentală a animalelor numesc în cele mai multe cazuri raționale acele acțiuni în care nu există nimic rațional, dar le numesc așa pentru că acțiunile animalelor, în rezultatele lor, seamănă doar cu cele raționale Acest lucru se întâmplă, repet, pentru că scriitorii care interpretează viața animală nu folosesc terminologie științifică, ci populară, sau, s-ar putea spune chiar, terminologie vulgară Desigur, am în vedere nu numai astfel de descrieri care trec în scrieri științifice de pe buzele iubitorilor de animale, de pe buzele vânătorilor, a căror fiabilitate este extrem de scăzută În majoritatea descrierilor vieții animale, chiar și în scrierile care pretind a fi științifice, apare aceeași utilizare a terminologiei vulgare Aceasta include o lucrare atât de răspândită despre viața animalelor, precum lucrarea lui Brehm, precum și lucrarea lui Buchner despre viața mentală a animalelor *) Sub jugul vul *) Buechner Viața mentală a animalelor SPb , Biblioteca "Runivers" VOLUMUL MINȚII ANIMALELOR chiar și oamenii de știință care au merite incontestabile în zoopsihologie se găsesc a fi de mare terminologie Dar nu numai zoologii, ci chiar și autorii lucrărilor de psihologie cad în aceeași eroare Să luăm de exemplu lucrarea psihiatrului de la Kiev profesor Sikorsky: "Psihologie generală*; în care, de altfel, vorbește despre viața psihică a animalelor "Se pare că peștii au un simț estetic, pentru că iubesc lumina* Taurul, când este condus la sacrificare, simte un sentiment de reverență "Un câine are simțul datoriei: devenind obiect de vivisecție, un câine nu își apără viața până la ultima extremă, ca alte animale, ci își ascultă trista datorie, ca un om care merge la execuție * *) Într-un cuvânt, totul este ca al unui bărbat Dacă prof Sikorsky a adăugat că câinele este conștient că se sacrifică științei, acest lucru nu ar fi deloc în armonie cu orice altceva Toate astfel de povești despre viața mentală a animalelor își au locul doar în antologiile pentru copii, și nu într-un eseu care se pretinde a fi științific Ar fi posibilă o asemenea umanizare a animalelor dacă cei care descriu viața mentală a animalelor ar folosi cea mai elementară analiză psihologică? Cred că nu, iar pentru clarificare voi folosi următorul exemplu Nu voi vorbi deocamdată dacă animalele au inteligență sau nu Deocamdată, mă voi gândi doar dacă ei pot avea chiar asemenea idei ca noi? De exemplu, voi lua acea idee de lucruri unice, pe care, de exemplu, pot avea albinele Albinele, desigur, au o idee despre stup Este această reprezentare asemănătoare cu a noastră sau x) De exemplu Vlad Wagner În eseul "Psihologia animalelor" * M , p , constată că "la vertebratele superioare, păsările și mamiferele, ne întâlnim cu acțiuni a căror natură rațională nu este supusă niciunei îndoieli * ;) Sikorsky Psihologie generala Kiev, , p , - Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Nu? Se poate răspunde că nu este în mod evident, dacă acordăm atenție modului în care se formează concepțiile omului despre lucruri Reprezentarea lucrurilor extinse la om este rezultatul reprezentărilor sale vizuale și al reprezentărilor sale musculo-tactile Datorită acestora din urmă, reprezentările sale vizuale capătă relief, distanță, Formă etc O astfel de reprezentare poate fi prezentă la albine? Desigur că nu Percepția vizuală a albinei este extrem de imperfectă datorită aranjamentului special al ochilor A-l vedea cu un ochi de mozaic este mult mai crud decât a vedea o persoană printr-o retină Ea vede la o distanță foarte mică Ideile ei principale nu sunt vizuale, ci olfactive

În absența reprezentărilor vizuale, ea nu poate dezvolta astfel de reprezentări ale spațiului ca noi Nu are idei: "aproape" sau "departe" în sensul nostru spațial Pentru ea există: "un miros mai puternic" un miros mai puțin puternic "etc În consecință, ideile ei despre lucruri nu sunt deloc la fel cu ale noastre Aproximativ la fel putem spune același lucru despre câini, a căror componentă principală a reprezentărilor lor sunt senzațiile olfactive Prin urmare, nu avem niciun motiv să tratăm animalele ca și cum reprezentările lor ar fi asemănătoare cu ale noastre Dar să trecem la examinarea întrebării dacă animalele au gândire rațională În primul rând, trebuie să aflăm o serie de termeni psihologici care vor ajuta la clarificarea conceptului de rațiune sau gândire rațională În primul rând, vom defini ce este instinctul și ce acțiuni se numesc instinctive Acest lucru este important deoarece, în opinia atâtor oameni de știință, animalele sunt ghidate în acțiunile lor de o abilitate specială numită instinct Mulțumită Biblioteca "Runivers" VOLUMUL UM de animale instinctiv, animalul efectuează o serie de mișcări, care într-un anumit sens au un caracter expeditiv, dar, făcând aceste mișcări, animalul nu își dă seama la ce scopuri pot duce Următorul exemplu, împrumutat de noi de la Morgan *), explică destul de bine esența acțiunilor instinctive Veverițele mici, de una sau două luni, ținute într-o cameră, dădeau dovadă de un instinct curios "Am văzut deseori că unul sau altul lua o nucă (când erau mai multe nuci decât putea ea să mănânce), se uita prin cameră, căutând un loc potrivit, apoi punea nuca pe covor, într-un colț retras, de exemplu lângă piciorul unei canapele sau al unui birou A apăsat nuca de covor, a făcut astfel de mișcări de parcă ar fi greblat pământul peste ea, apoi a lăsat nuca în pace, cu toată încrederea că a îngropat-o bine, familiarizată cu orice cuib din specia ei, după împerechere, scoate tulpinile , fire de iarbă etc material pentru un cuib cald în care viitorii săi pui să fie incubați, deoarece din propria experiență și prin propria ei reflecție, o pasăre înainte de prima incubație nici nu poate ști că va depune ouă și că acesta din urmă trebuie să fie eclozat pentru a produce o nouă generație a speciei ei *) Aceste exemple sunt o ilustrare foarte clară a faptului că animalele pot face o serie de mișcări oportune, fără a fi complet conștiente de oportunitatea lor Dar nu mă voi mai opri asupra explicației conceptului de instinct, deoarece nu sunt dintre cei care cred că animalele în acțiunile lor sunt ghidate doar de instinct Nu există nicio îndoială că animalele au o minte și avem nevoie L Morgan Obiceiul și instinctul SPb , , p ii) Wassman Rezultatele psihologiei comparate, trad Vl Karavaev Kiev, p , z ' Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV să aruncăm o privire mai atentă asupra naturii sale Pentru a face acest lucru, vom lua în considerare semnificația unor astfel de termeni psihologici precum asociere, idei generale, inferență, inferență etc Ce este o asociație de reprezentări? Dacă am perceput de multe ori împreună două reprezentări A și B, atunci, după cum se știe, ele sunt atât de strâns legate între ele încât ulterior o reprezentare nu poate apărea fără apariția unei alte reprezentări care a fost legată de ea Aceste reprezentări formează, ca să spunem așa, un întreg Apariția unei părți a acestui întreg face să apară o altă parte Dacă un câine a primit o lovitură de la un băț care i-a provocat durere, atunci reprezentarea durerii și reprezentarea bățului sunt atât de strâns legate între ele, încât, ulterior, vederea bățului provoacă reprezentarea durerii Diferența dintre reprezentare și concept sau reprezentare generală se reduce la următoarele Dacă percep un obiect, de exemplu câine în fața mea, atunci voi avea în minte acea construcție

mentală pe care o numim "reprezentare" sau reprezentarea unui singur lucru Dar mă pot gândi nu numai la câinele care se află în fața mea în momentul dat, ci pot să mă gândesc la câine în general Dacă mă gândesc la câine în general, atunci se spune că am o idee generală despre câinele Întrebarea este cum se face o idee generală despre un câine? Dacă am avut ocazia să văd diferiți câini: bâlciul de rând, buldogul, Sf Bernard, setterul, arătătorul, teckelul etc , atunci acești câini, cu toate diferențele lor, au ceva în comun Când mă gândesc la un câine în general, renunț la trăsături diferite și combin ceea ce este asemănător, comun la ele În loc de reprezentări ale câinilor individuali, obțin astfel o reprezentare generală Biblioteca "Runivers" VOLUMUL MINȚII ANIMALELOR nu, doar reprezentarea unui câine în general Această reprezentare este rezultatul îmbinării unui număr de reprezentări similare, prin care părțile similare se îmbină și cele diferite se desprind Un astfel de proces se numește generalizare sau abstractizare Pentru ca o generalizare să fie efectuată, este necesar să analizăm fiecare reprezentare în părțile sale componente și apoi să producem o abstractizare, adică ar separa aceste părți sau alte părți ale unei reprezentări complexe, apoi ar combina părți similare într-un întreg Deci, dacă avem o reprezentare a unui număr de lucruri și ele sunt similare între ele, atunci putem presupune că în aceste reprezentări, părți similare sunt combinate, iar părțile diferite dispar Se obţin astfel reprezentări generale care sunt, parcă, rezultatul unei contopiri a unor părţi asemănătoare Dar trebuie remarcat că atunci când ne gândim la orice clasă de obiecte, ceea ce apare în mintea noastră nu sunt niște scheme sau imagini care ar fi rezultatul unei fuziuni de imagini separate, ca să spunem așa, "imagini generice", ci sunt înlocuite cu reprezentări ale obiectelor individuale Într-adevăr, când te gândești la o carte, ai o imagine generică comună? Ce ai în minte când te gândești la o vulpe în general? O imagine generică, sau poate o idee a unei singure vulpi? Dacă ne-am uita la o serie de exemple, am fi convinși că atunci când ne gândim la orice clasă de obiecte, operam nu cu o imagine generică, ci cu o imagine generică unul individual care înlocuiește genericul Imaginea unui singur obiect ne permite să ne gândim la o clasă de obiecte El este un substitut pentru una sau alta imagine generică Cuvintele sunt, de asemenea, astfel de înlocuitori Când ne gândim la concepte precum, de exemplu "expediency", "lege", etc , atunci nu ne gândim la nicio imagine generică, ci operăm cu cuvintele "expediency *, "lege *, etc Aceste cuvinte sunt înlocuitori pentru acele sau alte idei generale Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Sunt simboluri sau semne ale acelor sau altor idei generale De aici este clar rolul cuvintelor în procesul de gândire Fiind substitute ale imaginilor generice, facilitează procesul de gândire Dacă nu am avea cuvinte, atunci am fi trebuie să opereze cu foarte De exemplu, reprezentarea generală a unui copac ar fi rezultatul unei fuziuni a o mie de copaci pe care am avut ocazia să o percepem Omul de știință englez Romanes recunoaște existența unor astfel de reprezentări, care, parcă, se află la mijloc între reprezentările lucrurilor individuale și reprezentările generale El numește astfel de construcții rețete Reteta se obtine in minte prin repetarea constructiilor mai mult sau mai putin asemanatoare Acestea sunt idei generale care nu au legătură cu cuvintele Potrivit lui Romanes, nu există nicio diferență între reprezentările generale, care sunt asociate cu cuvinte, și astfel de construcții, care nu sunt asociate cu cuvinte "Termenul idee generală înseamnă ideea unei clase sau gen, indiferent dacă i se dă un nume sau nu Ideile despre ceea ce

este comestibil și despre ceea ce este necomestibil au un caracter la fel de general atât pentru om, cât și pentru animal și, în ambele cazuri, s-au format în același mod, tocmai prin acumularea de experiențe separate, sortate spontan în conștiință "E Acum putem răspunde la întrebarea cum trebuie să numim minte Mulți oameni înțeleg prin rațiune pur și simplu gândirea Prin gândire rațională, ei înțeleg pur și simplu acte mentale: procesele de asociere, recunoaștere etc Vom numi gândire rațională doar acea gândire care se realizează cu ajutorul conceptelor, se realizează în concepte și tocmai în concepte asociate cuvintelor Tocmai existența gândirii inteligente la animale este pusă sub semnul întrebării Că au minte *) Vezi Evoluția sa spirituală a omului M , , p , Biblioteca "Runivers" OBIECTUL MINȚII ANIMALELOR nu se poate pune la îndoială, dar că au rațiune, se îndoiește Ce ar trebui numit concluzie? Vom distinge două tipuri de concluzii Concluzia poate fi simplă sau concretă și rezonabilă, ceea ce se mai numește și raționament sau în sensul propriu Diferența dintre aceste două tipuri de inferență va deveni clară din exemplele următoare Văd că cerul este acoperit de nori și de aici trag concluzia că va ploua Încă nu am observat ploaia, dar avertizez acest eveniment, prevăd acest eveniment Aceasta este concluzia Este ușor de observat că această inferență, care poate fi numită inferență concretă, este strâns legată de procesul de asociere Norii negri de pe cer și apariția ploii în experiența mea trecută au fost strâns asociate între ele, astfel încât apariția în mintea mea a ideii de nori negri provoacă ideea de ploaie Este ușor de observat că această concluzie este o asociere prin contiguitate Dintr-o concluzie concretă trebuie să distingem o concluzie logică sau o concluzie logică În aceasta din urmă, concluzia se face prin intermediul unei propoziții generale În ea, poziția generală stă la baza concluziei Dacă, de exemplu, cineva ajunge la concluzia că o anumită bucată de piatră se va scufunda în apă, deoarece pietrele erra se scufundă în apă, atunci va trage o concluzie pe baza unei propoziții generale Aceasta va fi o inferență în sensul propriu Nu putem să nu vedem că există o mare diferență între inferența concretă, care este o simplă asociere de idei, și inferența în sensul propriu, care se realizează prin intermediul conceptelor Pentru a ilustra diferența dintre aceste două tipuri de inferență, voi folosi un exemplu nu din viața animalelor reale, ci din viața unui animal luat dintr-o fabulă - Măgarul din faimoasa fabulă a lui Esop, încărcat cu Biblioteca "Runivers" care sunt înlocuitori, simboluri ale conceptelor Cele mai multe dintre acele exemple care sunt de obicei Biblioteca "Runivers" OBIECTUL MINȚII ANIMALELOR ήθηηο este citat ca dovadă a capacității animalelor de a comunica, dovedește că animalele au semne pentru anumite sentimente, senzații, idei care au un caracter individual Este expresia anumitor stări individuale de spirit, dar nu este un limbaj Poate cineva va obiecta la acest lucru: "animalele nu au vorbire asemănătoare vorbirii umane, deoarece nu au mijloacele vocale adecvate pentru aceasta " De fapt, această obiecție ar fi greșită, deoarece animalele, de exemplu, maimuțele, papagalii pot rosti sunete de mare varietate Știm că unele păsări pot emite sunete articulate și posedă toate condițiile materiale ale vorbirii Există multe astfel de păsări Unii constată că dacă animalele ar avea capacitatea de a se exprima, adică ar exista mijloace vocale adecvate, ele ar exprima incontestabil ideile generale pe care le au de fapt În acest sens, s-ar putea interpreta următoarele experimente pe care le-a făcut Lubbock "Am luat, spune Lubbock, două bucăți de carton (aproximativ Yu d KhZ) și pe una dintre ele am tipărit cuvântul "mâncare" cu litere mari, iar celălalt

carton l-am lăsat necompletat Am pus ambele carton pe farfurioare de ceai; în una dintre farfurioare, pe care era un cartonaș cu inscripția "mâncare", am pus pâine și lapte, care a fost pusă să mănânce de câinele meu, pe nume Wang, după ce i-a atras atenția asupra cartonașului Acest lucru s-a repetat de multe ori Zece zile mai târziu, Van a început să distingă o carte de alta Am aruncat apoi cărțile pe jos și l-am pus să mi le aducă Asta a făcut-o de bunăvoie Când a adus o carte goală, l-am aruncat înapoi Când a adus o felicitare cu inscripția "mâncare", i-am dat o bucată de pâine Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV în decurs de o lună învățase destul de bine să facă diferența dintre cele două cărți Am luat apoi alte câteva cărți, pe care am scris cuvintele: "ieșiți", "ceai", "apă", "os", etc Van și-a dat seama curând că aducerea unui card înseamnă o cerere și a învățat curând să facă distincția între carduri, pe care este tipărit și carduri pe care nu este imprimat nimic Îi era mai greu să învețe să distingă cuvintele, dar treptat a învățat să recunoască unele, cum ar fi mâncarea, ieșirea, osul, ceaiul etc Dacă era întrebat dacă vrea să iasă la plimbare, prindea bucuros un cartonaș cu inscripția: ieși afară", alegându-l dintre un număr de alții, și mi l-a adus sau a alergat cu ea cu un triumf vădit la ușă Douăsprezece cărți au fost împrăștiate de mine pe jos, pe una scria: mâncare, pe celălalt ceai etc S-a dovedit că din momentul aducerii cărților, câinele a adus un cartonaș cu inscripția "mâncare" - de de ori, cu inscripția "ceai" - de de ori, și numai într-un puține dintre cazurile rămase a greșit "x) Când acest caz a fost publicat, mulți au fost înclinați să afirme că câinele este un animal atât de inteligent încât poate înțelege nu numai ceea ce se aude, ci și ceea ce este scris Dar este de la sine înțeles că în acest caz nu se poate pune problema înțelegerii cuvintelor în sensul simbolurilor Pur și simplu a stabilit o anumită asociere între anumite stări ale minții și anumite acțiuni Această asociere nu poate fi deloc interpretată în sensul utilizării conceptelor umane Iată exact același caz de folosire a asocierii, când câinele vrea să iasă la plimbare și tipă, folosește un alt semn pentru a-și exprima nerăbdarea etc În fiecare zi avem ocazia să observăm acest fenomen și nu suntem surprinși de el, nu o consideram o manifestare a vreunei abilitati superioare J) Citat de Morgan'y Animal Life and Intelligence , p - Biblioteca "Runivers" OBIECTUL MINȚII ANIMALELOR Deci, animalele nu vorbesc și nu vorbesc pentru că nu au idei comune Unii scriitori cred că animalele pot folosi idei generale, că au imagini generice care se apropie într-un anumit sens de ideile generale ale omului "Aș dori să subliniez", spune un cunoscut al lui Romanes, că elefanții au idei abstracte Este imposibil, de exemplu, să mă îndoiesc că vin prin experiență personală la conceptele de duritate și greutate și iată motivele care m-au condus la această părere După ce elefantul capturat și-a învățat îndatoririle obișnuite, el este învățat să ridice diverse lucruri de pe pământ și să le servească conducătorului său care stă pe spate În primele luni este periculos să forțezi elefantul să ridice ceva greu, el nu poate da decât lucruri moi, de exemplu, haine, pentru că, atunci când le dă, de multe ori face asta cu mare forță Dar după ceva timp, se pare că elefantul învață să determine natura lucrurilor pe care le dă; tot aruncă mănunchiul cu rochia cu o mișcare ascuțită, dar aduce în liniște lucruri grele precum o rangă sau o bucată de lanț de fier Am lăsat în mod deliberat elefanții să ridice lucruri pe care nu le-au putut vedea înainte; și din felul în care le-au servit, am avut convingerea că erau familiarizați cu proprietăți precum duritatea, ascuțimea și greutatea Acest caz este interpretat în așa fel încât elefantul să aibă o idee

generală: greutate, duritate etc Dar, de fapt, pentru ca acest caz de folosire corectă a lucrurilor atunci când sunt ridicate să fie explicat, nu este nevoie de asumarea capacităţii de a forma idei generale Elefantul a format anumite asocieri între impresia vizuală a obiectelor și proprietățile lor tangibile, i e la) Romanens Mintea animalelor SPb , i , p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV un elefant care percepe o anumită imagine vizuală, se stabileşte o anumită asociere cu un anumit impuls-'soc Pentru un caz, trebuie folosit un singur impuls; pentru un alt caz, trebuie folosit un impuls diferit - iar aceste asocieri sunt destul de suficiente pentru a se ocupa corect de ridicarea lucrurilor grele și ușoare Nu este nevoie să ne formăm un concept general de gravitație, ca despre un fel de proprietate care este gândită independent de lucrurile grele, fără a vorbi deja despre faptul că abstracția presupune abilități care sunt complet dincolo de puterea unui elefant, așa cum vom vedea mai jos Prezența reprezentărilor generale la animale, după Romanes, demonstrează următorul caz Unul dintre papagalii lui a imitat lătratul unui teckel care locuia în casa lui Atunci acest lătrat a devenit pentru el un sunet cu care voia să desemneze un teckel Era, ca să zic așa, numele propriu al teckelului, pentru că de îndată ce a văzut un teckel, a început imediat să latre Ulterior, când orice câine ciudat a intrat în casă, a început să latre, dar a încetat să latre la vederea teckelului său Din aceasta, Romanes concluzionează că papagalul, distingând indivizii individuali, a prins asemănarea dintre ei Cu alte cuvinte, pentru papagal, numele unui anumit câine a devenit un nume generic pentru o clasă de câini Papagalul a făcut astfel o adevărată generalizare Avem aici un caz care amintește izbitor de apariția imaginilor generice la om Sunt percepute o serie de obiecte similare, ceva în comun se vede în ele Acest lucru comun este combinat într-o singură imagine generică și i se atașează un cuvânt Sunt departe de a intenționa să afirm că animalele în gândirea lor folosesc doar reprezentări ale unor lucruri individuale: foarte probabil folosesc reprezentări de clasă, dar aceste reprezentări de clasă se găsesc Biblioteca "Runivers" VOLUMUL MINȚII ANIMALELOR sunt la începuturile lor și diferă prin trăsături foarte esențiale de conceptele despre om Un observator foarte de încredere, Gobhaus (x), afirmă că animalele arată capacitatea de a folosi reprezentări de clasă Maimuța pe care a observat-o, al cărei nume era Jimmy, era foarte prietenoasă cu bărbații și evita în mod sistematic femeile și copiii În consecință, oamenii nu reprezentau nimic care nu se poate distinge pentru ea Animalele clasifică fără îndoială obiectele care sunt asemănătoare între ele într-o clasă) Dar dacă da, înseamnă că animalele gândesc în concepte, înseamnă că animalele sunt raționale? Nu, există o diferență uriașă între conceptele de clasă pe care le pot avea animalele și cele ale omului Animalele au capacitatea de a prinde un obiect ca un întreg, format din diverse elemente, dar cu toate acestea nu se poate spune că au capacitatea de a forma concepte în sensul strict în care spunem asta despre o persoană Diferența constă în faptul că la animale acest proces se desfășoară pasiv, animalul nu manifestă activitate, nu analizează reprezentările cu care operează Când o persoană formează concepte, el analizează, descompune reprezentările în părți constitutive separate și le identifică cu alte reprezentări ale aceleiași clase În consecință, se atrage atenția asupra fiecărui element al acestei sau acelea reprezentări Cu ajutorul analizei, o anumită proprietate se distinge de o serie de altele și este gândită separat de obiectul căruia îi aparține Astfel !) Hobhouse Mind in Evolution, , p *) Pot fi atent la

următorul cazuri probabil atât de multe privit Unii câini latră mereu când un străin intră în curte Alți câini fac diferența între străinii care intră în curte Așa că latră doar la cerșetori, lăsând pe alții fără atenție Următorul este posibil să aibă o idee generală rudimentară - ^ * *   până la ultima împrejurare, putem exprima prin intermediul unui cuvânt ceva care nu este în percepție Ne putem gândi la calitatea "comestibilității" într-un moment în care nu există niciun obiect care să aibă această proprietate Un animal se poate gândi la obiecte comestibile, dar nu se poate gândi la comestibilitate Un animal se poate gândi la lucruri dificile, dar nu se poate gândi la Între timp, toate conceptele noastre care sunt legate de cuvinte sunt tocmai de așa natură încât sunt alcătuite din aceste proprietăți abstracte animale Pentru a ilustra acest lucru, să luăm un exemplu Maimuța observată de Hobhaus a făcut ea însăși cheia mușcând o bucată de lemn până când a început să intre în gaura cheii Să presupunem că maimuța ar dori să spună secretul descoperirii sale altor maimuțe Întrebarea este, ce Pentru aceasta, maimuța trebuie să aibă un număr de cuvinte care să servească la desemnarea unui număr de proprietăți care sunt gândite abstract, abstract, separat de obiectele în sine Aceste proprietăți trebuie să fie combinate între ele Alte maimuțe, ascultând povestea, ar trebui să aibă în stoc cuvinte care corespund acelorași idei abstract imaginabile Numai în astfel de condiții ar putea urmări povestea Deoarece acest lucru nu poate fi, este clar că animalele nu au concepte abstracte Cu acele imagini generice rudimentare pe care animalele le au la dispoziție, nu pot ajunge la posibilitatea de a-și comunica gândurile Pentru aceasta din urmă, sunt necesare concepte generice abstracte Aceasta înseamnă că nu au concepte și, prin urmare, nici o gândire rațională Această ultimă afirmație va deveni și mai clară dacă luăm în considerare acele cazuri care ar putea fi   interpretată în sensul că animalele au puterea de a deduce Lloyd Morgan relatează următoarele Mierle, care cuibăreau lângă o anumită casă, obișnuiau să scoată strigăte de alarmă când apărea o pisică Teckelul, de îndată ce aude aceste strigăte, se repezi imediat în grădină, sperând să-și facă plăcere să contemple persecuția pisicii Mulți, poate, s-ar gândi să explice acest caz, ca o manifestare a minții animalelor, între timp, ca explicație, cu ajutorul unei simple asocieri, este cea mai simplă, mai firească În mintea câinelui, strigătele anxioase ale mierlelor erau atât de asociate cu vederea unei pisici care urmăreau păsări, încât doar apariția sunetelor a fost imediat completată de asocierea prin contiguitate Aceasta este ceea ce am numit inferență concretă, dar nu are nimic de-a face cu procesul de inferență în sensul propriu În această concluzie, nu există nicio trăsătură principală a unei concluzii reale, și anume o propoziție generală Să luăm un alt exemplu de la același autor Câinele își vede stăpânul coborând scările într-o redingotă neagră și îl privește în timp ce își pune pălăria de cilindru și ridică mănuși În acest caz, câinele este complet calm, dar dacă proprietarul coboară într-o redingotă ocazională, atunci câinele devine imediat vesel, iar dacă își pune o pălărie strălucitoare, atunci bucuria câinelui nu cunoaște limite ") Cu ce proces mental avem de-a face? Veți spune - voi adăuga, atunci, cu acel tip de inferență pe care am convenit să o numim o concluzie concretă Pentru un câine, o pălărie viu colorată și o redingotă de zi cu zi erau atât de asociate cu ideea unei plimbări fără de care nu poate apărea o idee) Comportamentul animalului , , p *) Citat ai gusturi   nimic altceva Dacă

am spune: da, aceasta este o concluzie reală, atunci ne-am înlocui propriile gânduri: "pentru a merge în vizită, trebuie să îmbraci redingotă sau frac neagră, să pui o pălărie de cilindru etc πβ Dar că în mintea unui câine nu pot exista gânduri de acest fel, aproape nimeni nu se va îndoi de asta De obicei, ca dovadă a raționalității animalelor, acele cazuri sunt citate atunci când arată capacitatea de a efectua o mișcare complexă, de exemplu, ridicarea zăvorului ușii pentru a deschide aceasta din urmă etc Dar aceste abilități pot fi explicate fără a permite capacitatea de deducere Omul de știință american Thorndike *) a făcut experimente pe maimuțe, câini și pisici pentru a se asigura că pot ajunge, în mod independent, prin inferență, până la găsirea unei modalități de a deschide ușile Pentru a face acest lucru, de exemplu, i-a închis într-o cușcă cu o încuietoare specială: în afara cuștii era mâncare Animalul a trebuit să ghicească cum să deschidă ușa pentru a ieși din cușcă Din observațiile sale, reiese că animalele abia atunci învață să deschidă ușa atunci când atacă accidental efectuarea mișcării corespunzătoare Dar ei înșiși nu pot ghici Să le arăți cum să deschidă ușa, de obicei, nu ajută De asemenea, nu ajută dacă văd că un alt animal face mișcarea necesară în acest caz Ei învață doar dacă ei înșiși atacă accidental performanța uneia sau aceleia mișcări Același lucru este confirmat de observația dată de Morgan Câinele lui îi plăcea foarte mult să privească în stradă prin gard sau prin gratiile porții, dar nu putea ghici să deschidă ușa, deși văzuse ușa deschisă de proprietar de multe ori Dar într-o zi ea *) Vezi Hobhousc Minte în evoluție Ch VII Biblioteca "Runivers" OBIECTUL MINȚII ANIMALELOR și-a băgat tachinător capul în locul care era sub zăvor Ușa s-a deschis și câinele a ieșit După aceea, de fiecare dată când ieșea cu ea la plimbare, Morgan nu deschidea ușile, ci încerca să-l facă pe câine să ghicească singur să ridice zăvorul Acest lucru s-a întâmplat de aproape douăsprezece ori Câinele încă făcea eforturi inutile: și-a băgat capul în locul greșit, până când în cele din urmă a învățat să o facă cu precizie Acest exemplu arată cel mai clar că câinele a găsit din întâmplare o modalitate de a deschide ușa și că această deschidere este o simplă conexiune asociativă Dar dacă acest caz, sau mai degrabă geneza sa, nu ar fi fost observat de un observator atât de experimentat precum Morgan, atunci acest rezultat ar fi fost atribuit capacității de a inventa în mod independent aceste acțiuni sau alte acțiuni mecanice complexe Aceasta este originea majorității mișcărilor complexe pe care le pot efectua animalele Spun majoritatea, pentru că în unele cazuri este incontestabil că animalele pot arăta capacitatea de autocombinare Observații ale psihologului englez Gobgauz a arătat că animalele aflate în procesul de învățare nu numai că folosesc asocieri aleatorii, ci adesea combină acestea sau alte asocieri De exemplu, un animal a învățat că mișcarea A servește la atingerea scopului B Într-un alt caz, a învățat că acțiunea B servește la atingerea scopului C Dacă animalul ar fi capabil doar să reproducă mecanic ceea ce percepe, atunci ar putea fie să realizeze numai mișcarea A, sau numai mișcarea B, dar le combină, adică faceți mișcarea A pentru a atinge scopul B, prin care se atinge scopul C O astfel de acțiune Hob-hause numește "judecata practică" atac Biblioteca "Runivers" Chelpanov Cred că pot inventa în mod independent anumite combinații de mișcări Opinia lui capata o valoare deosebita pentru ca o dovedeste cu ajutorul a numeroase date experimentale, iar el insusi a realizat aceste experimente Dar, nu mai puțin, el neagă complet utilizarea conceptelor, adică neagă existența gândirii raționale la animale x) Exemplele luate în considerare arată că toate manifestările activității mentale a animalelor pot fi

explicate fără a presupune abilități mentale mai înalte decât asocierea, inferența concretă etc Dar animalele nu au capacitatea de a gândi rațional, deoarece nu au idei generale Toate acele cazuri pe care le-am analizat arată că se pot lipsi de idei generale, iar dacă nu au idei generale, atunci nu au gândire rațională, nici motiv Dacă ar avea idei comune, atunci ar avea nevoie de simboluri pentru a le exprima, adică in cuvinte; și de vreme ce nu le au, nu au nevoie de cuvinte Într-adevăr, îndreptându-ne către psihologia umană, să ne întrebăm pentru ce este limbajul Ar fi necesar dacă omul nu ar avea idei generale? Toată lumea va fi de acord că, dacă o persoană nu ar avea idei generale, atunci limbajul în sens uman nu ar fi deloc necesar Dacă ar trebui doar să exprimăm că suntem "reci", că suntem "fierbinți", că ne este "frică", atunci ne-ar fi suficient dacă am folosi doar strigăte nearticulate pentru a le exprima Animalele nu au o limbă pentru că nu au nevoie de ea Ceea ce au animalele nu este de fapt limbaj în sensul uman, ci doar expresia sentimentelor sau, în cazuri rare, desemnarea ideilor individuale *) Vezi lui Mînd în-Evoluție Ch VIII Biblioteca "Runivers" VOLUMUL MINȚII ANIMALELOR metov Un astfel de limbaj îl găsim în viața psihică a unui copil aflat în acel stadiu de dezvoltare când își exprimă sentimentele cu ajutorul strigătelor nearticulate Animalele nu au vorbire pentru că nu au nevoie de ea Animalele nu au gândire rațională, nici motiv Sunt convins că argumentele pe care le-am dat pentru a demonstra că animalele nu au minte, adică nu există gândire în concepte, nu va părea convingător pentru mulți și probabil mulți vor încerca să dea exemple care să arate că animalele au minte Pentru a preveni acest lucru, eu însumi voi da un exemplu care ar putea fi interpretat ca însemnând că animalele au facultăți mentale analoge cu facultățile mentale superioare ale omului A fost un cal în Berlin care a impresionat atât de mult pe toată lumea cu inteligența sa, încât a primit porecla "Clever Hans" Bineînțeles, Hans nu putea vorbi deștept Hans, dar ciocănirea copitei sale din față a servit ca mijloc de comunicare pentru el " Da" sau "nu" a exprimat el coborând capul în jos sau dând din cap dintr-o parte în alta Calul a numărat foarte bine Putea să numere câte persoane erau prezente la un moment dat; câți dintre ei sunt bărbați, câte doamne, câte fețe în pălărie, câte în pince-nez, câte umbrele Intelegetul Hans nu poate doar să numere, ci și să calculeze El cunoaște foarte bine cele patru acțiuni Fracții obișnuite le transformă în zecimale, efectuează operații cu fracții De exemplu, el este întrebat cât vor fi Vv + Vg - răspuns / , la care numărătorul și numitorul sunt selectate separat Lui Hans i se pune următoarea problemă: "M-am gândit la un număr Dacă din acest număr se scade , atunci rămâne La ce număr mă gândesc?" Se atinge răspunsul În ce număr se împarte ? Răspunsul este , , , , În numărul a se pune virgulă; obținem sute? Răspuns- Câte zece miimi? Răspuns-Î Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV El poate citi atingând litere pe un tabel special compilat Și anume, în acest tabel, fiecare literă ocupă un anumit loc în coloanele orizontale și verticale Hans putea repeta expresia: "Podul și drumul sunt ocupate de inamic" a doua zi, atingând de numere corespunzătoare literelor acestei fraze Hans are talent muzical Deci, de exemplu, el poate determina tonul absolut al tonurilor; are capacitatea de a determina intervale Când în fața lui s-au ascultat tonuri cde, când a fost întrebat dacă suna bine, a răspuns negativ Când a fost întrebat ce ar trebui aruncat ca să sune bine, a bătut de două ori și asta a indicat că al doilea ton ar trebui să fie aruncat Când s-a cântat în fața lui acordul al șaptelea dfac, el nu a aprobat acest acord și a arătat că este necesar să renunțe la tonul cu

și atunci s-ar obține o consonanță plăcută "Astfel", conchide un observator, "Hans gândește, combină, trage concluzii și acționează în mod independent " Acest cal a făcut o senzație uriașă la Berlin Abilitățile mentale ale calului s-au dovedit a fi atât de semnificative încât la început au bănuit că proprietarul calului a recurs la un fel de truc, adică folosește semne convenționale care ajută calul să dea răspunsuri precise Dar o comisie formată din diferite persoane, printre care se aflau oameni de știință și specialiști în dresajul cailor, după ce a examinat cu atenție acest caz, a constatat că nu a fost folosit niciun mijloc din partea proprietarului Dar ceea ce a făcut Hans a fost atât de extraordinar încât a atras atenția chiar și a multor oameni de știință S-a dat tot felul de explicații până la includerea "emanației psihofizice", adică se presupunea că există o "transmitere directă a gândurilor de la proprietarul lo-ului x) Consultați Oscar Pjuugsl pentru o descriere detaliată Das Pierd des Herrrr Von Osten (Der Kluge Hans) Biblioteca "Runivers" VOLUMUL MINȚII ANIMALELOR shadi" Mulți naturaliști, printre care Schilling, Schwein-Furth, celebrul călător din Africa, celebrul zoolog Mobius și alții, credeau că calul are capacitatea de a gândi inteligent Dar chiar avem de-a face în acest caz cu facultatea de inferență? S-ar putea spune cu certitudine că nu a fost Când profesorul de psihologie de la Universitatea din Berlin, Karl Stumpf, împreună cu asistentul său Oscar Pfungst, au făcut un studiu amănunțit, s-a dovedit că calul nu poate nici să numere, nici să citească, dar că are particularitatea că surprinde cele mai mici mișcări pe care persoana care efectuează experimentul îl face perfect inconștient, imperceptibil pentru sine Calul urmărea cele mai mici mișcări pe care le făcea proprietarul calului când îi punea întrebări Din partea acestuia din urmă, aceasta nu a fost o înșelăciune, dar a fost incontestabil auto-înșelare Calul a produs ceea ce se numește de obicei "citirea minții", dar calul nu avea nimic asemănător cu ceea ce se numește gândire rațională Dacă soluția problemei nu era cunoscută de persoana care i-a atribuit problema lui Hans, atunci Hans nu putea da răspunsuri Dacă și-au pus ochi mari, care nu i-au dat lui Hans ocazia să vadă acele persoane care cunoșteau soluția problemei, atunci Hans nu putea răspunde la nimic sau răspunde inadecvat Astfel, este clar că soluția lui Hans a problemelor depindea de percepția acelor mișcări imperceptibile pe care le face persoana care pune întrebarea În sine, calul nu putea nici să numere, nici să facă distincție între litere etc Se poate subscrie pe deplin la observația pe care Stumpf o face pe acest subiect El pune o foarte mare preț pe meritul proprietarului calului, Austen, dar totuși "răbdarea fără exemplu a lui Austen nu a putut, în timpul a patru ani de muncă, să producă nicio urmă de gândire cu ajutorul conceptelor" Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Acum avem suficiente date pentru a spune ce fel de procese mentale sunt inerente în mintea unui animal Deși la prima vedere pare că animalele deduc, dar de fapt aceasta nu este o inferență în sensul propriu Ei au, fără îndoială, un fel de inferență, pe care am numit-o inferență concretă, adică adăugarea experienței senzoriale prin asociere Judecăm existența acestei concluzii deoarece acțiunile animalelor se bazează pe asocierea reprezentărilor Ei nu posedă puterea de inferență în sensul propriu; ei nu gândesc în concepte; în acest sens, cunoașterea rațională nu le este inerentă Nu au minte Dar să presupunem că presupunerea noastră este corectă: și anume, că animalele nu au gândire rațională Ce concluzii putem trage din aceasta referitor la alte aspecte ale activității mentale a animalelor? Consecința necesară a acestui lucru ar fi lipsa conceptului de personalitate Într-adevăr, pentru a avea un concept în

general, este necesară o comparație a unui număr de reprezentări Dacă conceptele lipsesc, tocmai pentru că le lipsește capacitatea de a compara idei, și de a stabili conceptul de personalitate, este necesară o comparație de idei, atunci este clar că nu pot avea conceptul de personalitate Dacă nu există conceptul de personalitate, atunci nu poate exista un concept de personalitate și alții Dacă nu există concept de personalitate, atunci trebuie să le lipsească și conceptul de datorie, sentiment moral, întrucât toate aceste concepte presupun tocmai conceptul de personalitate Ei nu au liber arbitru, nici responsabilitate morală Astfel, animalul, ca ființă socială, nu se află deloc în forma în care este omul Prezența doar a unor facultăți mentale precum asocierea, concluzia concretă etc , indică clar că animalul trăiește exclusiv în prezent Datorită faptului că memoria unui animal în general Biblioteca "Runivers" VOLUMUL UM de animale foarte nesemnificativ, nu are trecut: nu leagă trecutul cu prezentul Lipsa de reprezentare a personalitatii produce ca aceasta sa nu aiba centru la care se refera toate senzatiile Lumea nu i se pare ca fiind într-un singur spațiu, iar evenimentele nu îi apar ca petrecându-se într-un singur timp Ne este greu să ne imaginăm ce fel de viață spirituală pot avea astfel de ființe Ne putem face o idee, totuși, dacă spunem că cursul vieții lor mentale este ceva ca o stare de vis Așa cum o persoană aflată într-o stare de somn experimentează stări separate, care nu sunt legate de o reprezentare exactă a personalității și care nu pot fi reduse într-un întreg, tot așa viața mentală a majorității animalelor decurge aproximativ așa Un animal are cutare sau cutare nevoie, satisfacerea cutare sau cutare nevoie Dar toate aceste schimbări ale nevoilor nu sunt legate într-un singur tot Schimbarea manifestărilor mentale ale unui animal este similară cu schimbarea imaginilor din visele noastre Astfel vedem că există o diferență foarte esențială între mintea animalului și cea a omului Omul gândește cu ajutorul conceptelor, cu ajutorul simbolurilor; animalul este lipsit de această capacitate Întrebarea este dacă această diferență poate fi numită specifică? Dacă totuși recunoaștem diferența dintre mintea omului și a animalelor, atunci este posibil să presupunem că din mintea animalelor, prin dezvoltare, se va obține o minte umană Diferența dintre mintea animalelor și mintea omului, în opinia mea, nu poate fi numită specifică Sunt gata să recunosc că nu există nicio diferență calitativă între ele, ci doar una cantitativă De asemenea, se poate presupune că din mintea animalelor, prin dezvoltare, se poate obține mintea omului, dar, cu toate acestea, diferența dintre mintea omului și animale este atât de extraordinar de mare încât între ele se află un întreg abis Sunt convins că mulți cu greu vor fi de acord cu mine că animalele nu gândesc deloc la fel cum gândim noi Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Ce zici de acele ființe cu care ne-am obișnuit încă din copilărie, de care de multe ori suntem atât de atașați, care, la rândul lor, manifestă un asemenea atașament față de noi, s-ar putea spune că sunt atât de diferiți de noi? Spun doar că lumea lor mentală este complet diferită de a noastră Este dificil să te obișnuiești cu această idee, dar tocmai pentru că majoritatea oamenilor folosesc terminologia populară în judecățile lor și, prin urmare, o lume atât de imensă, o parte atât de mare a realității în ochii lor le apare într-o lumină complet falsă De fapt, animalele nu sunt deloc ceea ce credem noi despre ele în viața de zi cu zi Lăsați ideea obișnuită despre ei să rămână în fabule, basme, povești pentru copii În scopuri artistice, acest lucru poate fi foarte bun Dar de îndată ce facem din mintea animalelor subiect de discuție științifică, ca fenomen de semnificație

pentru viziunea noastră asupra lumii, atunci trebuie să folosim doar terminologia psihologică științifică Și pentru asta trebuie să studiezi psihologia "Nu, tocmai invers", îmi vor spune ei, așa cum avem în scrierile lui Brehm, Büchner etc , dacă nu folosim terminologia științifică corectă Naturalistul, iubitor de viață animală, trebuie să devină familiarizat cu psihologia științifică înainte de a continua să descrie viața mentală a animalelor Dacă cineva este angajat în studiul vieții mentale a animalelor, lăsați-l să-și oprească studiile pentru un timp și să ia un studiu atent al psihologiei și abia apoi să-și continue observațiile și descrieri Descrieri ale vieții mentale a animalelor, reprezentând adesea produsul muncii conștiincioase, Biblioteca "Runivers" OBIECTUL MINȚII ANIMALELOR se transformă în material inutil în lumina conceptelor științifice și psihologice moderne Sunt convins că vor trece două, trei decenii, iar generațiile următoare vor citi descrierile vieții mentale a animalelor de către Brehm, Buchner și alții cu acel rânjet ironic cu care citim în prezent Descrierile fantastice ale geografilor medievali De aceea îmi permit să afirm că zoopsihologia va deveni o știință numai atunci când psihologia teoretică va fi pusă la baza ei G Chelpanov Biblioteca "Runivers" Criza conștiinței juridice moderne *) IX Testul la care trebuie supus referendumul, din punctul de vedere pe care l-am stabilit, merge, desigur, mai profund și mai departe decât studiul avantajelor sale relative față de parlamentarism Se pune întrebarea în acest caz nu cât de mult extinde referendumul cercul persoanelor direct implicate în legislație, ci dacă este un mijloc capabil să asigure dominația voinței generale, indiscutabilă și incontestabilă pentru toți Și de îndată ce punem întrebarea pe acest punct de vedere mai profund, vechile îndoieli se ridică din nou în fața noastră Desigur, legislația poporului, inițiativa poporului, toate acestea apropie masele de popor de domeniul politic și dezvăluie mai direct voința poporului Dar voința poporului în sine devine mai clară și mai precisă din această cauză? Opinia publică își pierde pasivitatea și dependența obișnuite de câțiva lideri activi? Cu adevărat participă toată lumea la formarea legilor, iar legile sunt rezultatul unei unanimități generale în care fiecare se supune la ceea ce ei înșiși a decretat? - Dacă la toate aceste întrebări s-ar putea răspunde afirmativ, pentru susținătorii suveranității populare ar fi "Încercare Phil şi Psych \ Ktí Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE S Cu adevărat o rezoluție fericită a așteptărilor vechi, când a sosit momentul să exclami: "Acum te lași! " Dar este suficient să ridici aceste întrebări pentru a vedea că visul rămâne un vis, iar practica vieţii stă aspru şi cu încăpăţânare asupra imuabilităţii relaţiilor naturale Nu am spune, totuşi nimic semnificativ pe acest subiect, dacă ne-am rezuma la simple afirmaţii abstracte, fără a încerca să le verificăm asupra Faptelor În momentul de faţă, în orice caz, avem material suficient la dispoziția noastră pentru a trage concluzii definitive despre acel nou mijloc de salvare de păcatele originare ale politicii, care pentru mulți pare a fi referendum Dar înainte de a vorbi despre punctele slabe ale referendumului, să aducem un omagiu avantajelor acestuia, dovadă de opiniile observatorilor și judecătorilor autorizați x) Unul dintre cei mai imparțiali anchetatori ai referendumului și, în același timp, un martor apropiat al acțiunii acestuia în Elveția Kurti *), evaluând rezultatele cererii sale Trebuie să-i exprim aici recunoștința lui S I Jivago, care a studiat în special sistemul politic elvețian, pentru că mi-a pus la dispoziție o serie de pamflete și disertații valoroase despre problema referendumului și, printre acestea, în special

pamfletul politicianului elvețian Stussy, care, cu semnificația sa remarcabilă în literatura subiectului, chiar și în Elveția, se obține cu greu și întâmplător Dintre scriitorii elvețieni, opinia lui Kurti, pe care o cităm mai jos în text, este, fără îndoială, cea predominantă Dacă este necesar să se indice punctul de vedere opus, atunci acesta este, desigur, cel mai bine dezvoltat în lucrarea extinsă a lui Signorel, Étude de législation comparée sur le referendum législatif et les autres formes de participation directe des citoyens à l'exercice du pouvoir législatif Paris, Vezi mai ales pp et suiv , pp et suiv , pp et suiv O atitudine prea pasională față de subiect și-a pus amprenta asupra lucrării interesante a lui Signorelle, care poartă cu siguranță urme de tendențiozitate) Imparțialitatea și obiectivitatea lui Kurti în eseul citat sunt atestate de un scriitor atât de autoritar precum NumaDroz, în articolul: "La démocratie et son avenir" ("Bibliothèque universelle et Revue suisse" T XVI ( ) P) mier propriile concluzii Numa Droz, pp - Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers " P NOVGOROTSEV deniya, spune printre altele: "este o școală politică pentru popor și, în consecință, un mijloc de dezvoltare culturală de o importanță capitală Acolo unde are loc referendum, toate clasele populației sunt angajate în statul și în sarcinile lui Oamenii timpului nostru nu vor să fie misera contribuons plebs Nu vrea să aștepte până când este recunoscut ca matur și capabil să exercite drepturi mai extinse El înțelege perfect că această maturitate nu i-ar fi fost recunoscută de mult timp și că eforturile de a-i oferi o educație adecvată nu ar fi deosebit de mari Cu atât mai bine încât el însuși intră în propriile sale drepturi: ele îi vor oferi educație și creștere, îl vor face independent din punct de vedere economic și liber spiritual Referendumul s-a dovedit extrem de util pentru legislație și pentru toată viața, prin aceea că a dat opinie publică și generalul va influența mai mult asupra lor: până la urmă, instituțiile reprezentative, oriunde pot acționa autocratic, sunt prea înclinate să se transforme într-o moșie specială, într-un castă, care în loc de interesele publice le respectă doar pe ale lor Votul popular al referendumului le amintește parlamentarilor de îndatoririle lor; îi obligă să caute apropierea de popor * *) Dacă se compară cu aceasta) Curti, "Istoria legislației naționale și democrației în Elveția" traducere rusă din Sankt Petersburg, , p Traducerea în limba rusă a operei lui Kurti este, de asemenea, însoțită de articolul său ulterior "Rezultatele referendumului elvețian", care face ediția rusă mai completă ƀ termen de neînțeles "suveranitate", care este folosit de domnul Lvovich în loc de "supremație" sau "suveranitate") - Cu opinia lui Kurti dată în text, opinia lui Stüssi, Referendum und Initiative im Kanton Zurich Horgen, s treburile de stat au devenit mult mai înalte decât înainte; consecința necesară a acestui lucru este înțelegerea trezită a acestor afaceri, dezvoltarea unui adevărat simț civic, a simțului responsabilității reciproce pentru binele solidaritatea întreagă și universală, Educația politică este o parte a educației generale și Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Prin concluzia unui politician practic, un răspuns aproape entuziast din partea savantului jurist Jellinek *) și o înaltă apreciere a referendumului de către Dicey), vom primi o serie întreagă de dovezi competente, cu atât mai convingătoare că provin din asemenea surse diverse Cântărind toate aceste opinii în mod imparțial și studiind desfășurarea referendumului din Elveția și Statele Unite ale Americii, ajungem la concluzia că tocmai aceasta este Forma de exprimare a voinței poporului căreia îi aparține viitorul și care merge, dacă nu

spre înlocuiți, apoi pentru a consolida formularele existente În special , desfășurarea referendumului din Elveția arată că ideea de legislație populară în statele democratice intră în viață cu o anumită forță elementară, cucerind toate obstacolele și obiecțiile Exemplele lui Fatio și Micheli la Geneva și Ghenzi la Berna, care au plătit scump pentru aderarea la ideea de democrație, și întreaga serie de mișcări populare nereușite întreprinse sub stindardul acestei idei, arată clar că legislația populară nu a Domnește în Elveția atât de ușor cum se presupune uneori, pe baza ideii de forță și prospețime a tradițiilor vechiului popor elvețian, care s-a manifestat de mult în practica Lands-gemeinde Pe de altă parte, nu se poate să nu spunem că obiecțiile la ideea unui referendum în Elveția au fost atât de importante și semnificative încât a fost posibil să le depășească doar prin argumente la fel de semnificative și echivalente În ultima etapă a luptei, referendumul a trebuit să suporte o competiție nu cu forme învechite ale oligarhiei și patriției, nu cu cele dărăpănate în felul acesta referendumul devine o adevărată şcoală populară * Exact în acelaşi spirit vorbeşte autoritatul savant elveţian Hilty în Revue de droit international T XXIV (,) P (articolul Le referendum et l'initiative en Suisse) şi mulţi alţi scriitori elveţieni) Jellinek, Constituții, modificările lor p) Dicey, Articolul despre referendumul Contempor revizuire pp - * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV instituţii de fum din vechiul sistem, dar cu un nou început de reprezentare populară, în care multă vreme au văzut singura formă corectă de exprimare a voinţei poporului Aici a existat o competiție a două principii, dintre care fiecare are propria sa valoare specială și numai inerentă, și din aceasta părțile care au apărat principiile în luptă, în esență, se aflau pe două planuri diferite și mai degrabă s-au completat decât s-au negat reciproc Este interesant să ne oprim puțin asupra acestei lupte de idei pentru a clarifica relația lor fundamentală Discursurile nesofisticate și simple ale politicienilor elvețieni, străine de construcții teoretice complexe și de zbor filozofic înalt, sunt, totuși, de mare interes pentru a lumina "întrebările care ne preocupă" Ele ne vor conduce la înțelegerea acelor trăsături ale reorendumului, care au fost apreciate în el de primii săi campioni din Elveția și care, așa cum vom vedea mai târziu, constituie partea cea mai esențială a meritelor sale Susținătorii elvețieni ai reprezentării, deși s-au opus referendumului, nu au negat că principiul suveranității populare ar trebui recunoscut ca punct de plecare al tuturor instituțiilor și autorităților statului Dar la fel ca adepții francezi ai lui Rousseau, ei au înțeles voința poporului ca pe o sursă îndepărtată și pe cea mai înaltă sancțiune a legii, dar au căutat expresia reală a voinței poporului de la reprezentanţii săi legitimi, crezând că este mai utilă pentru poporul însuşi dacă voinţa lor este exprimată de cei aleşi şi mai capabili Disputa a decurs în acest fel nu despre începutul inițial, care a fost recunoscut de toată lumea *)> x) Rețineți, de altfel, că legătura dintre concepțiile elvețiene de mai târziu și ideile Contractului social nu este întotdeauna ușor de stabilit Gândul politicienilor elvețieni și-a extras argumentele mai mult din practică decât din teorie Scriitori recenti, precum Kurti, de exemplu, sunt chiar înclinaţi să creadă că "Rousseau nu ar putea contribui la dezvoltarea ulterioară a formelor istorice ale dreptului popular" (traducere rusă, p) Acest punct de vedere poate fi corect dacă se ține cont de dezvoltarea practică a formelor de legislație populară, pentru care Rousseau nu a dat niciun Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE ci despre modurile de a o înțelege Acest lucru era

deja evident în acele celebre dezbateri care au avut loc în anii treizeci ai secolului trecut cu privire la introducerea vetoului popular la St Gallen După cum remarcă pe bună dreptate Kurti, în aceste dezbateri găsim cele mai semnificative argumente care au fost date ulterior atât în favoarea sistemului reprezentativ, cât și împotriva acestuia " Felix Gelbling, unul dintre cei mai importanți participanți la dezbaterea Saint-Gallen, a mărturisește că toate părțile convergeau asupra stăpânirii poporului și că dezacordurile se refereau doar la o înțelegere diferită a acestui principiu fundamental Întrebarea era, în cuvintele sale, doar dacă poporul însuși ar trebui să dispună direct de puterea lor, sau să transfere aceasta către instituțiile care au apărut din mijlocul lor Gelbling s-a înclinat spre a doua soluție - ca poporul să transfere puterea oficialilor aleși - și a considerat că o organizare adecvată a reprezentării ar putea asigura pe deplin "adevărul bine al poporului, democrația pură și adevărată" De parcă ar dezvolta și întări gândirea lui Gelbling, istoricul Gennay a subliniat dificultatea punctării, dar el, desigur, nu are dreptate, dacă vorbim despre sensul general al lozincilor abstracte proclamate atât de elocvent de Rousseau În acest sens, Riffel și Keller sunt mai aproape de adevăr , constatând în unele cazuri influența lui Rousseau (Ry ffel, Die schweizerischen Landsge-meinden nach geltendem Rechte, Ziirich , p ; că Rousseau "nici măcar nu a considerat necesar să se gândească la modul de introducere a legislației populare în statele mari" (pag o), și că a găsit democrația posibilă "numai într-un asemenea stat, care ocupă un teritoriu nesemnificativ, este situat într-un climat blând și o parte din populația căreia lucrează atunci pentru ca celălalt să se poată bucura de libertate fără grijă" (p) Ideea că Rousseau considera democraţia imposibilă în statele mari, repetă Dunant ("Legislaţia poporului în Elveţia" Sankt Petersburg, , p Traducerea lui Lvovich) Spuneam mai sus că Rousseau avea un plan special de transformare a marilor state pentru a implementa democrația în ele Vezi "Q Phil and Psych " Cartea , p Biblioteca "Runivers " L NOVGOROTSEV implementarea legislaţiei populare directe "Viața noastră a devenit prea complicată", a spus el, "nu suntem capabili să ne mulțumim cu astfel de legi care ar putea fi aduse pe degete " Comparând cantoanele elvețiene, care nu au legislație populară directă, cu cele în care există de secole, Genne constată că în primul rând totul este mai bine: legi, tribunale, administrație, organizarea învățământului public și a bisericii "Numai acolo", spune el, "se ocrotesc cele mai sacre interese, unde cele mai bune oamenii reprezintă voinţa poporului Dar în cantoane mari acest lucru este posibil doar cu reprezentantul consiliului" Guenne și Gelbling, în felul lor, au exprimat chiar argumentele care au fost considerate decisive printre primii teoreticieni ai reprezentării franceze Ca și atunci, centrul de greutate era întrebarea cine ar trebui și cine ar putea face legi Împacând reprezentarea cu stăpânirea poporului, apărătorii acestuia spuneau că un popor liber, desigur, își dă legi, "dar nu în așa fel încât el însuși să le facă ; reprezentanții fac legi, dar poporul poate cere legi prin petiții " Așa a interpretat Gelbling conceptul de suveranitate populară În același sens, avocatul Good a spus că "legiuitorul nu este cel care face legile, ci cel care le dă putere, care, în calitate de suprem domn, aduce la cunoştinţă facturile întocmite de oricine, sensul prescripţiilor obligatorii În esență, cu alte cuvinte, aici s-a repetat teoria emanației deja familiară, care și-a găsit expresie în doctrina revoluționară franceză Dar, la fel ca atunci, a rămas neclar cum poporul dă putere legilor care se elaborează, deși cu cunoștințele sale, dar fără participarea și

aprobarea lui directă, cărora el se supune, poate nu întotdeauna de bunăvoie Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Ca răspuns la teoriile și discursurile de mai sus din St Tallen, au fost exprimate opinii care merită cu adevărat să fie recunoscute drept cea mai de succes justificare pentru legislația populară Aceste opinii aparțineau unuia dintre liderii democraților, maiorul Diog Este greu de judecat cât de familiar era Diog cu opiniile lui Rousseau, dar nu există nicio îndoială că, într-o transmisie deosebită, el a exprimat înseși ideile care au stat la baza "Contractului social" Doctrinei suveranității populare, ca cea mai înaltă sancțiune a legilor, el contrastează oamenii categoric din legislație "Este important pentru mine", a spus el, "în primul rând, să găsesc un principiu care să servească drept punct de plecare al afacerii noastre Cunosc doar un astfel de principiu : aceasta este suveranitatea populară Suveranul este cel în mâinile căruia este puterea supremă: voința lui este legea "Dar alții vorbesc despre suveranitatea reprezentativă, care nu este altceva decât transferul puterii în alte mâini Oricine și-a transferat suveranitatea, nu îi aparține mai mult și susțin că acolo unde legile sunt sancționate de un mare consiliu, acolo constituția este o minciună " -"Se pare că principiul de bază, însăși esența problemei, ne eludează Ei vor să prezinte bunăstarea oamenilor ca un astfel de principiu Dar ideea nu este în bine, ci în drept, în ceea ce aparține oamenilor Poporul este recunoscut ca independent; dar dacă i se dă un tutore sub forma unui mare consiliu, atunci nu mai este independent "Repet, nu vreau ce e mai bun, ci legalul Avertizez pe toată lumea împotriva principiului celui mai bun: doar dreptul poate servi drept fir de ghidare " Este imposibil să nu vedem aici o coincidență uimitoare cu propunerile principale ale lui Rousseau Diog vede, ca și Rousseau, triumful dreptului în stăpânirea voinței poporului Din voința generală a poporului rezultă, în opinia sa, atât libertatea cetățenilor, cât și dreptatea legilor Extrem de caracter - Acestea adunarea reprezentativă Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV remarca lui că nu binele, ci dreptul ar trebui să stea la baza tuturor, și i se părea că a găsit un principiu incontestabil pentru justificarea dreptului "În cazul unei ciocniri între binele statului și libertatea cetățenilor, acesta din urmă trebuie să fie preferat celui dintâi Nu există cuvinte suficient de puternice care să-i avertizeze pe republicani împotriva despotismului unei puteri binefăcătoare " Diog insistă mai ales că, sub pretextul îmbunătățirilor, legea nu trebuie abolită "Istoria învață, spune el, că abuzul de principiu a celor mai buni este extrem de ușor și teribil în consecințele sale și este extrem de dificil să previi un astfel de abuz" De fapt, Diog nu a negat că în conformitate cu legile guvernamentale reprezentative pot fi mai bune decât sub legislația directă a poporului; dar, după cum a afirmat în mod caracteristic, în stat trebuie să ne ghidăm nu după principiul celui mai bun, ci după principiul dreptului, pe care l-a identificat cu voința generală a poporului Nici apărătorii ulterioare ai legislației populare nu s-au gândit să demonstreze că în acest sistem legile erau mai bune Dimpotrivă, mulți dintre ei au admis deschis că implementarea participării directe a poporului la puterea legislativă poate cauza un anumit prejudiciu cursului progresiv al legislației Dar mai presus de caracterul progresist al legilor, ei și-au plasat corespondența cu opiniile poporului și acordul lor cu voința poporului După cum a spus Druet când a discutat chestiunea legislației populare în Cantonul Vadt în , meritul principal al unei sancțiuni populare este că va aduce legile în armonie cuvenită cu ideile, cerințele și gradul de dezvoltare

al poporului; vor fi mai bine înțeleși, mai bine observați și mai puternici * În acest fel, ele vor fi punctul de plecare al progresului, J) Pasajele citate sunt citate de mine din opera lui Kurti (traducere rusă, pp -), care le-a extras din Verhandlungen des Verfassungsrathes von Schweizerkanton St Gallen" Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE întrucât dacă legile sunt mai presus de opiniile oamenilor, ele pot servi cu ușurință drept punct de plecare al regresiei" "Dacă sunt mult mai înalte decât gradul de dezvoltare al poporului, atunci ei nu își ating scopul și suferă o fiasco în practică" x) Feiss și-a exprimat mai târziu același gând într-o întâlnire a liberalilor din Berna: "Sustin că legea ar trebui să fie expresia gradului adecvat de dezvoltare culturală a poporului și că este o mare greșeală dacă vreo instituție reprezentativă dorește să meargă înaintea oameni Dacă Freiburg a mers înainte la timpul său, acum vedem că regresează Oricât de luminată ar fi reprezentarea, legislația nu poate depăși ceea ce este înrădăcinat în mintea oamenilor Prin urmare, chiar dacă oamenii nu s-ar afla în stadiul actual de dezvoltare culturală, tot ar trebui să li se acorde dreptul de a legifera: în această condiție, poate, ar apărea legi nu atât de bune la un moment dat, dar pe de altă parte , ar exista încredere că legile sunt create în așa fel încât, făcând progrese, elimină pericolul reacției ") Aceasta a fost aceeași idee care este de bază pentru Rousseau Să întemeieze legea și statul pe general voință, cu acordul general al poporului - acesta este scopul principal aici Tocmai în acest sens a vorbit Diog: trebuie să ne străduim nu pentru ce este mai bun, ci pentru legal Uneori la aceasta se alătură și convingerea ulterioară că " sursa tuturor opiniilor corecte și a cererilor juste sunt oamenii - și numai oamenii", așa cum a spus politicianul de la Zurich Sieber "Nu idolăm în niciun caz în fața poporului, dar aceasta este convingerea noastră profundă: statul se poate bucura de o fericire durabilă numai atunci când guvernul și legislația au în mod constant în minte această sursă și se bazează exclusiv din ea ") Ibid , p) Ibid , p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Din toate opiniile citate, vedem că apărătorii democrației directe nu s-au gândit niciodată să nege că guvernul reprezentativ ar putea face legi mai bune și mai avansate Ei nu au negat că adunarea reprezentativă, ca organ pregătitor, ar trebui să poarte în continuare "responsabilitatea principală pentru spiritul și conținutul legislației", au spus doar că reprezentarea "nu va mai fi al și omega vieții politice; nu va fi gardianul, ci doar un sfătuitor de idei noi, un prieten" *) Aceasta nu a fost cu adevărat o negație a reprezentării, ci doar o negație a puterii sale decisive, care, conform acestei concepții, ar trebui să rămână la popor, în virtutea suveranității lor "În chestiunea democrației", a spus unul dintre apărătorii acestui punct de vedere, Ziegler, "nu este de a da dreptul oamenilor, ci de a lăsa ultima decizie în legislație în seama adunării sindicale, sau nu?" În schimb, susținătorii reprezentării au insistat că elaborarea legilor necesită abilități și cunoștințe speciale, că ideile progresiste nu apar în mase, ci în șefii de unități și că este imposibil să se facă fără una sau alta formă de reprezentare După cum a spus politicianul de la Zurich Suter, "legislația sau activitatea unei instituții legislative constă într-o dezvoltare aprofundată a problemei relevante, într-o discuție cuprinzătoare și soluționarea acesteia Oamenii sunt înclinați să asimileze ideile emanate de la indivizi, să se intereseze de ele, să se lase duși de ei și să le susțină cu toată masa Dar în legislație este vorba de a lucra în detaliu aceste idei și de a le exprima în cea mai bună formă posibilă Oamenii nu pot îndeplini

această sarcină Somnul ar trebui să fie atribuit consiliului sau similar *) Ibid , p % Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE instituţie Doar o corporație, care nu ar trebui să fie prea numeroasă, poate discuta sau clarifica în mod cuprinzător aceste lucruri Dar poate cele mai remarcabile gânduri au fost exprimate pe acest subiect în anii șaptezeci când a discutat despre constituția federală elvețiană de către unul dintre cei mai talentați și respectați oameni de stat ai Elveției , Welti În același timp, el a fost unul dintre cei mai importanți apărători ai reprezentării, iar cuvintele lui au făcut o impresie puternică la vremea lor nu o dai afară " El a prezis că introducerea unui referendum nu va elimina reprezentarea, la fel cum nu va elimina anumite efecte nedorite asupra oamenilor "Toți foștii privilegiați îl vor ataca pe conducătorul suprem lipsit de apărare, iar în zece ani poporul va deveni victimele jafurilor partidelor, industriașilor și clerului " legile de dezvoltare impuneau organe legislative speciale și era imposibil să se facă fără ele Welti pe bună dreptate a spus: "dacă drepturile oamenilor ating scopul: de a stabili unitatea reprezentanților cu poporul, de a uni ideile și spiritul vremurilor cu sentimentele și gândurile poporului, atunci, desigur, ele conțin un mare om de stat care a avut a găsit piatra filosofală și înlocuiește munca intelectuală a omului de stat cu munca unei mașini infailibile Vom încerca, de asemenea, să aruncăm o privire mai atentă asupra funcționării sistemului *) Ibid , p IJI-) Ibid , Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV legislatia populara, pentru a trage o concluzie cat de mult se regaseste cu adevarat piatra filosofica a artei politice in acest sistem În primul rând, este fără îndoială că din moment ce totalitatea poporului este recunoscută ca purtătoare a puterii supreme în stat, atunci cerința? că toate legile decurg direct din voința poporului este de netăgăduit Dar în ce măsură se realizează aici triumful și dominația reală a voinței poporului? Kurti și Dunant ne mărturisesc că "dacă referendumul nu a satisfăcut dorințele tuturor, atunci nu mai puțin în Elveția nu mai există un singur partid care ar dori să-l distrugă" Aceasta, desigur, vorbește mult în favoarea referendumul, dar se spune, a fi poate din ce în ce mai mult decât presupun admiratorii înfocați ai acestui sistem Într-adevăr, dacă, după o experiență mai mult sau mai puțin îndelungată cu utilizarea referendumului în Elveția, toate partidele au fost de partea lui, nu asta nu înseamnă că el chiar nu contribuie la schimbări drastice și nu reprezintă o amenințare serioasă la adresa vreunui interes public Cei care au avut temeri excesive în acest sens, după ce au luat cunoştinţă de referendum, s-au liniştit și nu se mai tem de proprietățile distructive ale acestuia Dar mai mult decât atât: din alte surse știm că rolurile apărătorilor și ale oponenților referendumului, la zece ani de la acțiunea acestuia, s-au schimbat brusc; radicalii care au introdus referendumul în Elveția s-au dovedit a fi mai puțin mulțumiți de efectul acestuia decât conservatori, care la început au tratat-o cu neîncredere, apoi au început să promoveze aprobarea și distribuirea lui *) Acest lucru se datorează faptului că referendumul, împiedicând introducerea unor legi nepopulare, "reprezintă o întârziere Kurti, p ; Dunant, p) Deploige, Le referendum en Suisse Bruxelles, , pp - Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE moment al procesului de legiferare și, ca mijloc de conservare a acestui sistem de drept, are caracterul unei instituții conservatoare"*) De aici avem ocazia să înțelegem de ce ideea unui referendum este apărat cu atâta putere de asemenea politicieni precum Lecky, care caută mijloace împotriva demersurilor imprudente și bruște ale majorității

parlamentare, capabile să prejudicieze interesele pe termen lung ale poporului *) Pe de altă parte, așa cum vom vedea, aceasta explică de ce mai radical scriitorii caută noi modalități de a manifesta voința populară, în afară de referendum Dar să trecem la indicații precise și concrete pentru a judeca cât de cu adevărat se manifestă într-un referendum adevărata voință a poporului Avem în fața noastră date numerice precise privind rezultatele unei serii întregi de voturi populare și nu se poate spune că aceste date sunt foarte instructive Primul lucru care atrage atenția la studierea acestor date este un fel de nehotărâre a voturilor, care se manifestă într-o serie întreagă de cazuri: majoritatea abia depășește minoritatea, alegătorii par să se împartă în două grupuri aproape echivalente, dintre care unul spune: da, iar celălalt nu Există, desigur, cazuri când voința poporului este chemată să folosească expresia lui Kurti, "aproape cu forță spontană " Așa este, de exemplu, referendumul din februarie , când poporul elvețian a votat pentru cumpărare a căilor ferate cu o majoritate de voturi împotriva două referendumuri în cu privire la chestiuni foarte importante privind introducerea unui " drept politic de vot" uniform pentru toți cetățenii elvețieni (cu eliminarea diferențelor dintre cantoane individuale) și privind instituirea) Jellinek, "Constitutions, their changes and transformations", p Este interesant de observat că scriitorul elvețian Stussy vorbește despre natura conservatoare a referendumului ca "corespunzător ființei sale celei mai lăuntrice" Referendum și inițiativă în Kanton Zürich S) Lecky, Democrație și libertate Vol I, pp , , - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV cununia civila La prima dintre aceste întrebări, propunerea de adoptare a unei legi corespunzătoare a fost respinsă cu o majoritate de , - voturi împotriva ; la a doua întrebare, voturi împotriva au fost în favoarea adoptării Desigur, atunci când se votează într-o adunare reprezentativă, este posibilă o astfel de împărțire a voturilor; dar de fiecare dată când o asemenea împărţire se găseşte în votul întregului popor, ea subliniază şi mai limpede absenţa unei voinţe generale unice şi definitive în această chestiune Referendumul cu privire la problema dreptului de vot s-a repetat doi ani mai târziu, în , iar de această dată numărul celor care au votat pentru această lege a scăzut cu peste , și anume, în locul celor anterioare, doar I Í-S a vorbit în în favoarea acesteia, iar s-au opus Decizia negativă a rămas în vigoare, dar scăderea uriașă a susținătorilor legii într-o perioadă atât de scurtă a indicat un anumit accident în aderarea la cutare sau cutare decizie, care a provocat o amplitudine atât de semnificativă a fluctuațiilor opiniei publice Ar putea fi citate o serie întreagă de alte exemple în care majoritatea și minoritatea, dacă nu atât de nesemnificativ, erau încă foarte puțin diferite una de cealaltă Dar ceea ce este important pentru noi nu este numărul de astfel de cazuri, ci posibilitatea lor, ceea ce relevă o anumită indecizie a voturilor populare Este foarte posibil ca această nehotărâre să se datoreze lipsei de pregătire adecvată a opiniei publice, imposibilității reconcilierii extremelor de afirmare și negație prin orice amendamente intermediare, acelui vot fără discuție comună prealabilă, care este însăși esența referendumului În orice caz, acesta este un Fapt care trebuie reținut în aprecierea generală a instituției Un alt fapt, poate și mai important, este numărul considerabil de abțineri de la participarea la referendum Pentru perioada - , Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE conform calculelor lui Kurti, numărul alegătorilor a ajuns o singură dată la % dintre cetățenii eligibili Acesta a fost tocmai în cazul în care a avut loc o

manifestare aproape spontană a opiniei publice - în problema cumpărării căilor ferate De obicei nu depășește %, foarte rar urcând mai sus, iar uneori coborând până la , % și chiar până la , % Mulți oameni au explicat acest lucru prin indiferența și oboseala cetățenilor, inevitabile cu votul frecvent Acest punct de vedere este împărtășit și de unii scriitori elvețieni imparțiali, cum ar fi, de exemplu, Dunant E Courti, neagă cu tărie această explicație și, pe măsură ce numărul alegătorilor crește și scade de la an la an, este greu de judecat dacă avem de-a face cu oboseala cetăţeanului sau pur şi simplu cu o atitudine pasivă obişnuită faţă de probleme politice speciale Pentru concluzii mai fundamentate, ar fi necesare mai multe date Oricum, orice ar apărea în acest caz, Faptul rămâne Faptul: un număr semnificativ de abstinențe sunt disponibile Și dacă completăm cifrele referitoare la voturile întregii Elvețieni cu date statistice referitoare la cantoane individuale, acest fapt va dobândi o semnificație și mai mare După cum se știe, în prezent există un referendum în toate cantoanele, cu excepția Freiburg *) Pe lângă participarea la legislația generală a Elveției, cetățenii votează și chestiuni legislative în cantoanele lor și există un număr la fel de mare și la fel de inevitabil de abțineri De exemplu, ne vom concentra asupra datelor referitoare la cantonul Zurich În acest canton, conform calculelor IPthussy, făcute la sfârșitul anilor , numărul alegătorilor a ajuns la , % Abținerea de la alegeri a fost *) Dunant, p) În cantonul Freiburg, poporul însuși s-a pronunțat împotriva referendumului propus de Marele Consiliu Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV uneori atât de semnificativ încât unele comunități au recunoscut votul ca fiind obligatoriu și au numit un cunoscut iggrao pentru neprezentarea la urne Cât de eficientă s-a dovedit a fi această măsură, este evident din faptul că în comunitățile Wether, Görgen și Riesbach, unde a fost aplicată, numărul alegătorilor în timpul referendumului din iunie a crescut la , și ° /od, pe când în comunitățile din Zurich, GlatFelden și Aussersieel, unde votul era liber, numărul alegătorilor a fost de doar , și % Dar introducerea votului obligatoriu a avut un rezultat diferit și complet neprevăzut: a crescut numărul de buletine albe Cetăţenii au venit la urne în număr mai mare, dar cei care nu au vrut să spună nici da, nici nu, tot s-au abţinut să-şi exprime părerea, şi au omis buletinele în alb În perioada - numărul acestor buletine a crescut astfel: pentru perioada - - a fost de %, din până în - % și din până în - % Potrivit lui Stussy, interesul pentru legislație în rândul cetățenilor din Cantonul Zurich trebuie să fie recunoscut ca fiind neclintit și viu, dar cifrele pe care le dă sunt cu atât mai importante, și mai ales cele care se referă la numărul de voturi care susțin deciziile luate Pentru perioada de timp considerată de acesta, în de cazuri din I i, t -e în mai mult de % din totalul voturilor populare, decizia a fost luată de - / alegători, astfel că aproape jumătate dintre alegători nu au fost de acord cu ea Doar în de cazuri de la I I pѢ *) Din motive de acuratețe, este necesar să facem o rezervă că cifrele de vot date în comunitățile indicate se referă doar la referendumul din iunie În alte cazuri, procentul alegătorilor din comunitățile cu drept de vot liber a fost nu atât de jos: în comunitatea Zürich la aprilie a ajuns la %, în comunitatea Aussersiel la iunie - ^ În alți ani, a scăzut mai mult sau mai puțin semnificativ, dar nu la fel de puternic ca în Vezi Stüssi, Referendum und Jnitative im Kanton Zürich Horgen, SS - Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE decizia a fost susținută de majoritatea celor cu drept de vot; în al doilea caz, minoritatea a făcut legile pentru majoritate Printre această majoritate s-a numărat, desigur, un

număr semnificativ de persoane care au pus buletine de vot în alb și s-au abținut de la vot, ceea ce ar putea indica indiferența lor față de proiectele supuse la vot Stussy trage de aici concluzia că o asemenea indiferență poate indica absența obiecțiilor față de aceste proiecte de lege, dar oricum este explicat acest fenomen, indică în orice caz că este imposibil să vorbim despre o expresie incontestabilă și universală a voinței poporului Dacă, totuși, ținem cont de faptul că pot fi date date similare cu privire la alte cantoane *), atunci, în conformitate cu aceasta, trebuie să tragem o anumită concluzie generală Această concluzie constă în faptul că, în legislația populară, legile sunt nervoase, sunt rezultatul voinței minorității cetățenilor", a atras toate posibilitățile de publicare în legislație doar prilejul de a "se manifesta cu mai mare măsură" forță] dar nu poate degenera însăși pasivitatea socială, împărțirea ei în voci separate și contradictorii, dependența sa de conducerea cunoscută a politicienilor activi Particularitățile referendumului vor deveni și mai clare pentru noi dacă luăm în considerare formele individuale de manifestare a acestuia Am vorbit până acum despre votul popular fără a face distincție între tipurile sale Între asta sub asta) Stiissi, ibid Ss -) Vezi cifrele date de Deploige, o Cu rr pentru- Pentru date numerice mai detaliate despre cantonul Zurich, cu adăugarea de date paralele despre votul uniunii elvețiene înainte de , vezi Stüssi: Referendum und Initiative in den Schweizer-hantonen Zurich, Beilage Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Prin denumirea comună se înțeleg forme foarte diferite, printre care referendumul în sensul propriu al cuvântului și inițiativa sunt considerate ca principale Atât referendumul, cât și inițiativa au apoi propriile diviziuni Toate aceste tipuri și diviziuni pot fi aranjate într-o anumită succesiune, în funcție de gradul de manifestare a drepturilor populare în ele Dar dacă le aranjam în această ordine și le studiem din punctul de vedere al succesului acțiunii lor, vom ajunge la concluzia că, cu cât o anumită Formă oferă o expresie exactă în legile voinței poporului, cu atât mai mult ea se dovedește a fi inaccesibil oamenilor, cu atât mai mult se concluzionează în obstacole în calea utilizării libere a acestuia Si invers Formele care sunt mai puțin susceptibile de a asigura oamenilor executarea exactă a voinței lor le sunt mai accesibile și, prin urmare, în practică aduc rezultate mai bune Așa că, de exemplu, dintre cele două tipuri principale de referendum - opțional și obligatoriu - primul are, potrivit observatorilor direcți, avantajul că "sub el, legile sunt mult mai discutate între oameni decât sub obligatoriu" Explicația pentru aceasta stă în faptul că în cadrul referendumului opțional, oamenii participă la legislație atunci când își exprimă dorința de a face acest lucru printr-o declarație corespunzătoare, în timp ce la referendumul obligatoriu această participare se manifestă în raport cu toate legile care se elaborează de institutiile legislative , in al doilea - tot ceea ce se propune pentru discutarea acesteia De aici si diferenta de natura discutiei, care in referendumul optional se desfasoara mai intens si mai atent Dar daca avem in vedere aceste doua tipuri de referendum C Dunant, p Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE din punctul de vedere al manifestării drepturilor oamenilor în ei, atunci în acest sens un referendum obligatoriu este incomparabil mai important decât unul facultativ Atunci când este disponibil, adunările reprezentative nu realizează proiecte de legi, ci proiecte de lege care își primesc sancțiunea doar dintr-un vot popular Pe de altă parte, în Referendumul Opțional, sancțiunea populară are loc doar în unele cazuri; în alte

cazuri, hotărârile legislative ale adunării reprezentative sunt definitive Este clar că un referendum obligatoriu este mult mai în concordanță cu puterea legislativă supremă a poporului decât unul opțional, dar este la fel de clar că un referendum obligatoriu, în timp ce pune sarcini mult mai dificile asupra poporului și necesită un vot mai frecvent, nu poate conta pe interesul neschimbat al cetăţenilor în toate chestiunile legislative Implementarea practică a acestuia este adesea însoțită de un număr semnificativ de abstinențe Drept urmare, și și astăzi, unii politicieni elvețieni preferă un referendum opțional celui obligatoriu) Nu se poate spune însă că ambele tipuri principale de referendum au unele deficiențe semnificative care împiedică o manifestare mai exactă a voinței alegătorilor în cadrul acestora Decizia poporului se pune doar problema adoptării sau respingerii legii; oamenii trebuie să spună: da sau nu, iar legea se votează în ansamblu: nu sunt permise modificări parțiale, modificări sau omisiuni în ea Ca urmare, opinia oamenilor este neputincioasă în raport cu detaliile legii, pe care nu le poate schimba; în cazuri extreme, el poate, din cauza unora Vezi de ex Virgile Rossel, La democrație et son évolution în jurnal Politi-sches Jahrbuch der Schweizerischen Eidgenossenschaft Jahrgang(i O$) pp - Numa Droz se pronunță în favoarea unui referendum opțional și din alte motive, și anume din punctul de vedere al federalismului Vezi articolul "La révision fédérale" din Bibliothèque universelle T KhP, pp - * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV să resping toată legea în detaliu, dar asta ar fi doar un alt tip de inconvenient Este de la sine înțeles că, pentru a îmbunătăți referendumul, este necesar să se conceapă mijloace care ar putea elimina aceste neajunsuri și inconveniente Dar este imposibil să nu observăm că însăși natura referendumului este un obstacol în calea creării unor astfel de mijloace: a permite modificări parțiale ale proiectelor de lege propuse prin vot popular ar însemna a îngreuna extrem de mult munca legislativă În fiecare lege sunt posibile modificările cele mai diverse și foarte numeroase, iar dacă ar fi votate de întreg poporul, s-ar crea așa un număr de voturi încât nici cei mai devotați intereselor politice nu ar putea suporta Nu vorbesc despre faptul că, conform caracterului general al referendumului, ar fi permis votul doar amendamentelor susținute de un anumit număr semnificativ de voturi, care pentru fiecare amendament ar crea o procedură specială de colectare a semnăturilor de simpatie și ar introduce o noua complicatie in discutarea legilor Ar fi mai în acord cu libera exprimare a opiniei publice să punem în discuție fiecare amendament, oricât de individual, dar asta ar crește numărul de voturi la imposibilitate În sensul unei manifestări mai depline a voinței poporului, așa-zisa inițiativă a poporului stă deasupra referendumului Atât referendumul opțional, cât și referendumul obligatoriu sunt mai mult negative decât pozitive: le oferă oamenilor posibilitatea de a respinge ceea ce este contrar dorințelor lor, le oferă posibilitatea de a-și exprima aprobarea față de ceea ce este în concordanță cu opiniile lor, dar o fac să nu le dea mijloacele pentru a indica și a duce la îndeplinire în viață legile pe care le dorește În acest sens, doar inițiativa populară deschide posibilitatea unei acțiuni independente a oamenilor din consiliul legislativ Dar stă doar mai aproape Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE să aibă în vedere anumite tipuri de iniţiativă pentru a se asigura că această formă mai activă de manifestare a voinţei poporului este alături de ea şi cea mai puţin accesibilă acesteia Inițiativa populară are următoarele tipuri principale: fie cetățenii își declară dorința în termeni generali,

lăsând legiuitorului să elaboreze însuși textul legii, fie își exprimă dorințele sub Forma unui proiect de lege întocmit și completat Nu poate exista nicio îndoială că numai ultimul tip de iniţiativă îmbracă poporul într-o Formă complet precisă şi concretă Se știe ce mare importanță au detaliile în lege, detaliile, adesea chiar expresii și cuvinte individuale Cea mai bună gândire legislativă poate fi distorsionată de expresiile nefericite și inexacte folosite de legiuitor Când prevederile principale sunt întocmite de unele persoane, iar textul de lege de către altele, atunci practic aceste alte persoane capătă semnificația principală; sunt adevărați legiuitori, dând carne și oase propunerii abstracte a inițiatorilor legii Depinde de ei să dea legii o direcție sau alta, o nuanță sau alta Și deși sancțiunea definitivă aparține poporului, dar cu acest act final de formare a legii nu există nicio posibilitate de a schimba textul legii, trebuie fie să o accepte, fie să o respingă Din toate aceste motive, inițiativa, care se manifestă sub Forma de întocmire a unui proiect de lege finalizat, valorează mult mai mult decât inițiativa, care se reduce la enunțul principalelor prevederi Dar doar un mic grup de specialiști familiarizați cu tehnica afacerilor legislative poate întocmi un proiect de lege complet Cu cât ei merg mai departe în elaborarea detaliilor, cu atât devine mai mult) Nu numesc aici a treia specie menționată de Dunant (p), deoarece este doar o combinație a acestor specii principale Biblioteca "Runivers" I NOVGOROTSEV este posibilă implicarea unui număr mai mare de cetăţeni într-o discuţie activă a acestora Pentru masele poporului, elaborarea detaliilor legilor este în orice caz inaccesibilă, iar acest gen de inițiativă se rezumă în esență la munca grupurilor extraparlamentare, luând asupra lor inițiativa de a iniția o anumită chestiune legislativă și cucerind de partea lor un numar mai mult sau mai putin important de cetateni Nimeni nu va contrazice faptul că o asemenea inițiativă extraparlamentară, venită din rândul oamenilor, poate avea o semnificație mare și benefică Dar nu se poate închide ochii la faptul că aici nu există inițiativă populară în adevăratul sens al cuvântului și nici măcar nu poate fi, întrucât arta tehnicii legislative și deținerea unor cunoștințe juridice speciale sunt întotdeauna proprietatea câtorva Politicienii elvețieni ne mărturisesc în ce se transformă în practică inițiativa poporului Întrucât cererea de emitere a unei noi legi sau de revizuire a uneia vechi vine de obicei de la câțiva, dintr-un grup restrâns de persoane, este necesară o campanie foarte activă pentru a cuceri un număr semnificativ de cetățeni de partea proiectul de lege propus *) Despre natura acestei agitații vom afla de la cunoscutul democrat elvețian Stussy "Pentru a-i forța pe cei care nu sunt de acord să semneze", spune el, "ei fac apel la disciplina de partid, folosesc toată influența publică, folosesc legăturile de prietenie, relațiile de afaceri; chiar și femeile sunt încurajate să semneze pentru soții, fiii și tații lor; asupra disidentului se exercită orice fel de presiune, până ce în cele din urmă cedează, numai dacă rămâne în pace; ii fac lucrurile mai usor, sugerand ca este doar pe jumatate de acord si ii permit sa semneze singur Se întâmplă de obicei În diferite cantoane, acest număr este foarte diferit: variază de la USD în Uri la io, în St Gallen și în Berna (pentru o revizuire constituțională în Berna, sunt necesare de semnături) Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE SW este imposibil să se acorde semnatarului suficient timp pentru a lua în considerare proiectul și fundamentele acestuia; ei îi spun despre ce este vorba " Dacă, în acest caz, adevărul nu este întotdeauna pe deplin respectat,

aceasta depinde de însăși natura agitației În acest fel se culeg în final "consoanele" θθθ, iar fapta se face Dar pot fi recunoscute aceste Forme ca fiind corespunzătoare demnităţii dreptului poporului? poporului la îmbunătăţirea treburilor statului Există vreun element în aceasta agitatie care contribuie la educatia politica a poporului? X) Această caracteristică interesantă, împrumutată fără îndoială din viață, arată condițiile în care se exercită în viață dreptul de inițiativă populară Stussy însuși, care a scris una dintre cele mai curioase monografii despre problema referendumului și inițiativei, ajunge la concluzia că, dacă o inițiativă colectivă prezentată cu un număr semnificativ cunoscut de semnături nu poate fi recunoscută ca forma corectă de legislație populară, atunci nimic nu ar trebui fi larg dezvoltat în schimb dreptul restrâns de iniţiativă individuală El susține un proiect care a fost propus cândva de o asociație din Zurich (Grütliverein), conform căruia fiecare cetățean care dorește să-și exercite dreptul de inițiativă ar trebui să aibă ocazia să-și prezinte personal proiectul de lege legislativului Atunci o comisie specială ar trebui, împreună cu redactorul, să ia în considerare propunerea sa și, dacă este cazul, să o corecteze în comun, pentru a o supune apoi discuției poporului)) Stüssi, o c Ss - o) Stüssi, o c Ss - Biblioteca Runiverse P NOVGORODTSEV Ideea lui Stussy de a face inițiativa gratuită pentru fiecare cetățean merită toată atenția, deoarece corespunde mai ales idealului unui stat democratic; dar trebuie remarcat faptul că principiul liberei iniţiative nu prea coincide cu conceptul de iniţiativă populară În loc să înroleze masele de oameni în legislație, ceea ce se realizează aici este doar posibilitatea unui acces larg la legislație pentru toți cei interesați și cunoscători, chiar dacă stau în afara parlamentului Posibilitatea de inițiativă se creează independent de parlament, ceea ce, desigur, este foarte important, dar departe de a fi același cu participarea directă a oamenilor la legislație Din aceasta se vede în ce măsură este adevărată afirmația că poporul elvețian, prin agenția inițiativei, își poate gestiona liber treburile în toate domeniile Nu este deloc necesar să fim de acord cu opinia lui Bor-jo, care, citând una dintre astfel de recenzii, aparținând profesorului din Lausanne Bernay, îl numește "budada unui avocat * În acest caz, între posibilitatea abstractă, deschisă de lege, și realitatea practică, permisă de condițiile vieții sociale, există o diferență foarte accentuată În Elveția, drepturile oamenilor sunt mai garantate prin lege, dar principala activitate legislativă, ca toată activitatea politică în general, este realizată de politicieni de profesie și vocație, ca și în alte părți Este interesant de observat că chiar și scriitorii care sunt înclinați să exagereze semnificația inițiativei populare, în ceea ce privește implementarea ei modernă, trebuie să spună: "Poporul elvețian nu este încă pregătit pentru implementarea deplină a democrației Pentru posibilitatea unei reale autodeterminari și autoguvernare a poporului sunt necesare condiții speciale, care nu sunt încă disponibile în viața modernă "* Politicienii optimiști tind să) Takhtarev, "De la reprezentare la democrație" Sdb , , p b ' Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE da vina pe toate condițiile moderne, dar în acest caz nu este vorba de condițiile vremii sau ale vremii, ci de condițiile vieții sociale și ale naturii umane Am observat că și în Elveția, principala activitate legislativă o fac politicienii de profesie și vocație Semnificația instituției inițiativei populare, așa cum am văzut, constă în faptul că ea deschide nu numai accesul de facto, ci și de jure la legislație tuturor celor interesați și

cunoscători, chiar dacă se află în afara parlamentului Vom mai avea ocazia să subliniem această propoziție; aici trebuie să acordăm atenție faptului că această participare la legislația personalităților extraparlamentare nu elimină totuși semnificația influentă a instituțiilor reprezentative După cum a prezis pe bună dreptate Welti, reprezentarea nu este o instituție "care este ușor de aruncat pe fereastră" Cu toate acestea, munca legislativă sistematică asupra tuturor problemelor actuale ale vieții rămâne în mâinile ei Chiar dacă această muncă uneori este doar pregătitoare: nu devine mai mică important pentru aceasta Scriitorii elvețieni subliniază temeinic că introducerea de noi forme de legislație nu a distrus funcțiile instituțiilor reprezentative de a iniția, discuta și edita legi /) dar nu există nicio îndoială că referendumul și inițiativa poporului contribuie la stabilirea unei legături mai strânse între legislație și opiniile poporului și, în acest sens, crearea unei noi poziții pentru organele de reprezentare *) Această indicație este dată cel mai clar în excelenta monografie a lui Albert Keller: Das Volksinitiativrecht nach den schweizerischen Kantonverfassungen Ziirich, Ss - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV pe cât posibil, conformitatea hotărârilor parlamentare cu voinţa poporului, "este o completare necesară la un regim reprezentativ* *)· Din acest punct de vedere, referendumul primeşte o acoperire adecvată Și orice ar spune Esmen, Signorel și alții, Formele Elvețiene de Legislație Populară au un viitor neîndoielnic în afara granițelor patriei lor O luare în considerare a Formelor specifice în care se manifestă legislația populară în Elveția ne-a condus la concluzia că dezvoltarea acestor Forme nu a desființat rolul instituțiilor reprezentative Dar mai mult decât atât: la o cunoaștere mai atentă a practicii unui referendum și a inițiativei populare, la studierea datelor și cifrelor de mai sus, ajungem la concluzia că în aceste noi instituții democratice, în esență, se manifestă același principiu de reprezentare Deciziile generale și aici sunt luate doar de majoritatea cetățenilor cu drept de vot; iar această majoritate este uneori o minoritate, nu numai a întregului popor, ci a tuturor celor care au drept de vot Dacă în acest fel și aici minoritatea legiferează pentru majoritate, înseamnă că la referendum sunt doar câțiva, care decid pentru toți, să ia parte la legislație În esență, după cum a remarcat pe bună dreptate Albert Keller, referendumul și inițiativa sunt un mijloc "nu pentru exercitarea suveranității populare, ci pentru extinderea extraordinară a corpului reprezentativ inițial strâns * *) Dacă se aplică la analiza Formelor actuale de legislaţie populară Duguit, Droit constitutionnel Paris, , § , esp p și următoarele § , pp - -Esmen, chiar și în cea mai nouă ediție, își exprimă încă atitudinea negativă față de referendum (Droit constitutionnel Paris, , p -)) Alb Keller, Das Volksinitiativrecht Zurich, S Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE principiul strict al suveranității populare, ar trebui să admitem deplina inconsecvență a acestora cu acest principiu Dar aceasta ar însemna și că principiul suveranității populare în acest caz are și un alt sens decât cel pe care Rousseau i-a atașat-o Și aici voința oamenilor se exprimă nu în acte de autodescoperire directă și universală, ci prin mijlocirea unei organizații cunoscute Și aici suveranitatea poporului contează doar ca cea mai înaltă sancțiune morală; pentru a exprima valul general, se creează un organism special, o colecție de cetățeni care au dreptul de a vota și de a vorbi în numele întregului popor Sarcina acestui organism nu este de a reflecta, ci de a crea voința generală și, prin urmare, dobândește dreptul de a

decide în mod independent și liber asupra deciziilor generale Din toate acestea rezultă că realizarea idealului unei voințe populare pure și incontestabile se regăsește la fel de puțin în democrația elvețiană, ca și în formele reprezentative de guvernare Ici și colo, viața politică este în cele din urmă condusă de câteva figuri de frunte Toată diferența constă în posibilitatea mai largă de control al oamenilor, dar controlul este totuși pus într-un anumit cadru, mai mult legat de general decât de detalii După cum notează pe bună dreptate unul dintre cei mai buni scriitori politici ai noștri S A Kotlyarevsky, "poate că niciodată nu simțim cu o claritate mai nemiloasă limitele impactului unei organizații statale asupra soartei societății și asupra soartei personalității umane, ca în studiul tocmai a cele mai avansate forme de democraţie constituţională; și este de înțeles din punct de vedere psihologic de ce, în studiul tocmai acestor Forme, apar îndoieli nu numai în cele mai ferm fundamentate teoreme ale dreptului constituțional, ci și în însăși recunoașterea oportunității și necesității organizării statului în general Dar aceste îndoieli anarhiste, evident, nu vor fi eliminate nici printr-o inițiativă populară, nici printr-un referendum, nici printr-o obligație Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV nou mandat Nici Lev Tolstoi, nici Bruno Ville, nici Elise Reclus nu pot reconcilia aceste instituții cu statul " J) X Dar poate că reprezentarea, și referendumul și inițiativa poporului au nevoie de o oarecare reorganizare a fundamentelor sistemului politic modern pentru a aduce rezultate adecvate? Poate că deficiențele statului modern pot fi corectate prin unele reforme în structura sa, iar apoi se va ridica la înălțimea cuvenită? Acest punct de vedere este adesea exprimat în literatura politică și nu o putem lăsa fără luare în considerare Există, de asemenea, câteva indicații specifice cu privire la ce și cum ar trebui corectat; există chiar planuri întregi de reorganizare a statului modern În acest sens, lucrarea senzațională a lui Benoit "La crise de l'état moderne" trebuie recunoscută ca fiind deosebit de interesantă și caracteristică Semnificația subiectului, acuratețea analizei critice, vastitatea erudiției autorului, toate fac cartea sa interesantă și demnă de atenție Dar este imposibil să nu ne miram că, după ce a pus o întrebare extrem de importantă și profundă, și-a redus cercetările la rezultate atât de slabe și nesemnificative Vorbim despre criza statului modern, despre unele lacune fundamentale din viața lui, iar Benoit găsește un remediu în "organizarea votului universal" pentru a crea o reprezentare a profesiilor și intereselor! Într-adevăr, autorul nu a înțeles toată profunzimea întrebării puse de el și toată erudiția sa, toate aceste figuri, tabele, referințe, au caracterul unui fel de decor magnific pentru o construcție științifică foarte necomplicată *) Dar asta uimitor stat constituțional SPb , , p) Nu menționez aici cealaltă propunere a lui Benoit, care tinde să înființeze un organ legislativ separat, aflat în afara parlamentului și Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE disproporția dintre semnificația temei și felul jalnic în care este tratată este tipică și caracteristică operelor moderne de acest fel Într-adevăr, să presupunem că votul universal este organizat conform planului Benois, elimină acest lucru imperfecțiunile unui sistem reprezentativ construit exclusiv pe rapoarte numerice? Dacă într-adevăr se găsește un mijloc de a reprezenta toate clasele și profesiile proporțional cu semnificația lor în viață, înseamnă aceasta că reprezentarea va reflecta de fapt viața oamenilor în toată diversitatea sa de nuanțe și în toată variabilitatea ei de manifestări? Benoit, ca toți scriitorii de acest fel, uită că problema votului echitabil este insolubilă și că oricât de

noi sisteme de reprezentare ar fi inventate, acest lucru nu va schimba esența problemei Am vorbit deja despre acest lucru mai sus în detaliu Dar încrederea optimistă a lui Benoist că a găsit secretul vindecării statului modern este curioasă pentru noi, mai ales că reflectă vechea credință politică - de a găsi o instituție care să funcționeze cu perfecțiunea unui mecanism exemplar, în virtutea sa organizaţie singură şi indiferent de proprietăţile acesteia persoanele incluse în ea Maurice Blok a comparat pe bună dreptate această credință cu credința în posibilitatea de a descoperi perpetuum mobile Ceea ce în mecanică și fizică se numește perpetuum mobile, în politică și economică Maurice Blok numește automatism x) Prin acest nume, el înseamnă proprietatea unei anumite instituții de a acționa în virtutea organizării acesteia, care îi asigură atât durata acțiunii, cât și atingerea scopului, precum și libertatea de abateri în lateral M-am gândit compus din cei mai distinşi bărbaţi ai ţării (op cit pp -) - pentru că această propunere joacă doar un rol secundar în planurile sale *) Séances et Travaux de TAcadémie des sciences morales et politiques, i e XLIX ( ) p Biblioteca "Runivers" PE P NOVGOROTSEV Funcționarea automată a instituțiilor perfecte trece cu vederea faptul esențial că în instituții există oameni care dau tuturor Formelor politice conținutul lor real Principiul automatismului în politică se bazează în întregime pe contemplarea mecanică, pe conceptul unui fel de mișcare spontană și neschimbătoare, împlinind infailibil niște destine bune Ca și cum politica nu ar fi o artă care necesită eforturi morale și mentale constante din partea oamenilor și se bazează nu numai pe perfecțiunea instituțiilor, ci mai ales pe eforturile indivizilor care le alcătuiesc Benois a subliniat corect fenomenul - criza statului modern, dar nu a înțeles nici semnificația enormă a acestui fenomen, nici semnificația lui reală, iar în indicațiile sale pozitive, așa cum a remarcat pe bună dreptate Segnobos, a propus în esență o întoarcere la depășit Forme ale Evului Mediu) Dar nu sunt toate celelalte încercări de a găsi un vot perfect, de a crea o organizare perfectă de partid, de a aduce organele legislative la perfecțiune, nu sunt o credință asemănătoare în posibilul automatism al instituțiilor? Nu există nicio îndoială că în toate aceste privințe sunt posibile îmbunătățiri și corecții Astfel, de exemplu, trebuie luat ca un adevăr elementar că extinderea votului este o chestiune de simplă justiție și că reprezentarea cenzurată păcătuiește împotriva însăși fundamentelor statului modern, dar nimeni nu va spune că votul universal rezolvă toate problemele politice dificultăţi şi este coroana dezvoltării politice În același mod, nu se poate nega că reprezentarea proporțională, căreia mulți scriitori îi acordă o importanță atât de exagerată, are laturile ei bune Se creează o reprezentare mai uniformă) Revue du droit public T IX ( ) RR - Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE anumite grupuri de alegători și, într-o anumită măsură, slăbește deficiențele sistemului majoritar Dar cine va repeta acum asigurarea lui Mill că reprezentarea proporțională are "merite aproape nemaiauzite până acum și duce la îndeplinire marele principiu al statului într-o manieră apropiată de perfecțiunea ideală? Cei mai înfocați susținători ai acestui sistem trebuie să admită că oferă reprezentare doar grupurilor mai semnificative : despre matematică nu se poate vorbi După cum s-a explicat deja mai sus, în orice sistem proporțional rămân grupuri nereprezentate și doar acea minoritate primește recunoaștere care atinge o anumită normă cantitativă *) ♦ Pe de altă parte, se subliniază pe bună dreptate că, contrar așteptărilor lui Mill, proporționalul sistemul nu numai că nu elimină, ci, dimpotrivă, crește dependența de

partide și face extrem de dificilă alegerea candidaților care nu sunt susținuți de organizațiile de partid ■ La fel de exagerate ni se par și speranțele în posibilele rezultate ale transformării partidelor, de la care unii scriitori așteaptă o redresare completă a vieții politice Venerabilul autor al unei ample monografii despre organizarea modernă a partidelor, domnul Ostrogorsky, care a descris atât de viu funcționarea mecanismului de partid în Anglia și America, propune un întreg plan de reorganizare a partidelor Ideea principală a acestui plan este ca părțile să-și piardă caracterul permanent și strâns unit și să dobândească semnificația de asociații temporare pentru atingerea anumitor scopuri, la îndeplinirea cărora aceste organizații ar considera atât munca lor, cât și existența lor fi peste *) Nu vorbim despre dificultatea de a stabili limite pentru cel care face) Vezi "Q Phil și Psih * carte , p -) Ostrogorsky, La democratie et l'organisation des partis politiques T ПП pp și suv Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV partidelor, conform proiectului lui Ostrogorsky: ar fi extrem de dificil să se justifice interzicerea legală a activităților sindicatelor care nu sunt contrare legii și angajate pașnic în politică Dar, indiferent de aceasta, puterea asociațiilor de partid nu se schimbă dacă aceste asociații sunt temporare sau permanente În acel moment decisiv, când partidele își vor îndeplini sarcinile în timpul alegerilor și voturilor populare, ele vor acționa în continuare ca grupuri strânse, supunându-se disciplinei de partid Arătându-și acțiunea în momentele de cea mai intensă atenție publică, ei își vor dezvălui mai probabil puterea de unificare și organizare Și oricât de mult a crescut numărul partidelor cu acea libertate facilitată de la formare și distrugere, despre care vorbește Ostrogorsky, poziția politicienilor independenți nu ar deveni mai ușoară din această cauză, pentru că pentru succesul politic ar trebui să se alăture unui partid alianță și să se supună regulilor și disciplinei sale O creștere a numărului de partide ar crea doar o libertate relativă de alegere între ele, care, desigur, are semnificația ei, dar este foarte condiționată și limitată Nu ne propunem să enumerăm toate proiectele de transformare a statului modern Dar cu privire la toate, se poate repeta gândul exprimat mai sus: toți sunt sortiți eșecului, pentru că sunt impregnați de ideea de a crea automatismul instituțiilor perfecte Dar, pe de altă parte, toate conțin un gând sănătos și extrem de important, deoarece pornesc din dorința de a găsi căi pentru o manifestare mai liberă și mai cuprinzătoare a noilor forțe politice care nu au acces la politica modernă În special, acea criză a parlamentarismului despre care se vorbește în vremea noastră nu are alt sens decât să deschidă spațiul liberei inițiative extraparlamentare În cele din urmă, trebuie să admitem că nici un efort Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE creativitatea politică nu va crea instituții politice perfecte și că, în ultimă analiză, totul este determinat de puterile morale și mentale ale oamenilor; dar tocmai din acest motiv este necesar şi important ca fiecare abilitate să descopere libertatea de manifestare a domeniului politic În acest sens, merită atenție orice nouă încercare de a invoca noi forțe de exprimare a nevoilor populare, în afară de organele de guvernare și reprezentare recunoscute oficial Jellinek își încheie pamfletul extrem de interesant despre modificarea și reforma constituțiilor exprimând speranța că autoorganizarea în curs de dezvoltare a societății, unind indivizii în multe grupuri care se intersectează reciproc, creează în același timp noi modalități de a influența legislația, deoarece acestor grupuri li se acordă dreptul de

a face petiții și de a face sugestii și pentru că se cere feedback din partea acestora cu privire la legile și decretele concepute Aici, potrivit lui Jellinek, se află germenul unei noi forme de legislație, posibilitatea formării de noi corpuri legislative, create direct de o grupare a societății și creând propriile norme speciale pentru viață specială Astfel, organe ale popularului extraparlamentar vor apărea prin ele însele, crescând în mod firesc din viața poporului și chemate să umple acea reprezentare a nevoilor poporului, care acum este realizată de organe create și compuse artificial Dar pentru a înțelege corect aceste noi fenomene este necesar să se abandoneze vechiul punct de vedere asupra voinței poporului, extras din teoria lui Rousseau Orice schimbări noi ar putea fi experimentate de constituțiile moderne, ele nu vor duce niciodată la triumful ideii unei voințe comune, combinând într-o unitate armonioasă dorințele întregului popor Și poate chiar mai mult decât condițiile prezentului, în contradicție cu teoria lui Rousseau, sunt prefigurațiile viitorului Iluminând problema din acest punct de vedere va da Questions of Philosophy, voi θ Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV ne indicii noi cu privire la direcţia în care trebuie schimbată teoria lui Rousseau Într-adevăr, de-a lungul anchetei noastre am fost constant convinși că cele mai democratice forme ale statului modern nu rezistă controlului din punctul de vedere al voinței populare ideale Nici referendumul, nici inițiativa populară, ca să nu mai vorbim despre Formele de guvernare reprezentativă, nu corespund idealului consimțământului universal, în care legile sunt recunoscute în mod egal de toți și sunt îndeplinite de fiecare după libera convingere a lor justiţie Dar asta nu înseamnă că teoria voinței poporului, care nu a fost niciodată realizată și este complet irealizabilă, nu este adevărata bază a statului modern? Dezvoltarea unor noi fenomene, despre care tocmai am vorbit, nu ne ajută să răspundem mai bine la această întrebare Am văzut că mugurii viitorului ne promit, dacă vreți, cea mai bună exprimare a voinței poporului, dar nu prin participarea efectivă a tuturor și a tuturor la formarea lui, ci prin crearea de noi organe de exprimare liberă a nevoile oamenilor Ca și înainte, voința poporului a fost exprimată de organe speciale care au căutat-o și au găsit-o în procesul muncii mintale și al artei politice, așa că în aceste noi formațiuni apar noi organe care să ajute fostele organe Se presupune că metoda de formare a acestora este diferită, dar esența problemei rămâne aceeași: din masa cetățenilor, din popor, se remarcă grupuri speciale, care își asumă sarcina de a vorbi în numele altora și de a contribui la organizare a vieţii politice Activitatea acestor organe nu este infailibilă și perfectă mecanic: ele nu au cântarul infailibil al lui Themis pentru a cântări valoarea comparativă a opiniilor individuale, la fel cum nu există posibilitatea de a pătrunde în adâncurile voinței oamenilor pentru a putea scădeți acolo sensul său incontestabil Întreaga sarcină a politicii în acest sens se reduce doar la asigurarea procesului Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE formarea liberă a voinței poporului și libera exprimare a acesteia, iar în acest sens crearea de organe de liberă inițiativă extraparlamentară este cel mai bun mijloc de a ajuta la realizarea acestei sarcini *) Drumul către viitor, după cum se poate deduce din aceasta, constă prin perfecţionarea Formelor politice existente, şi nu printr-o întoarcere la cele vechi, iar critica reprezentării trebuie să conducă la o cerere de completare, nu de eliminare În esență, Formele de Legislație Națională, așa cum am spus mai sus, sunt doar o extensie a principiului reprezentativității Dar exact în același mod, formarea organelor de

inițiativă extraparlamentară nu va face decât să extindă și să aprofundeze ideea de reprezentare, atrăgând noi forțe în implementarea acesteia Evoluția ulterioară a instituțiilor politice poate duce la o întărire a puterii executive, dar această întărire va fi doar reversul legăturii sale directe sporite cu poporul, așa cum sa explicat mai sus cu exemplul Angliei *) Și, prin urmare, nu poate nici întârzia și nici slăbi creșterea treptată a principiului reprezentativ În ceea ce privește imperfecțiunile atribuite instituțiilor reprezentative, aceste imperfecțiuni au o semnificație mai generală și apar cu atât mai multă forță în absența reprezentării Și, prin urmare, toate încercările de a restaura formele arhaice trebuie recunoscute ca false în însăși esența lor: criticând prezentul imperfect, ele sunt neputincioși să creeze un viitor mai bun și doar să se întoarcă la un și mai imperfect *) Vezi concluzia preliminară cu un singur caracter făcută mai sus, "Quest Phil și Psych *, carte , p) Este foarte interesant de observat că tocmai în cele mai democratice țări se discută în prezent problema întăririi puterii executive În acest sens, apariția cărții Barthélémy, Le rôle du pouvoir exécutif dans les républiques modernes, trebuie recunoscută ca extrem de caracteristică Paris, Vezi și Virgile Rossel, La démocratie et son évolution, în jurnal "Politisches Jahrbuch der Schweizerischen Eidgenossenschaft *, Jarhgang(i O) pp -   trecut La întrebarea: ce urmează? - răspund cu laude neputincioase a vechilor Forme care și-au dezvăluit deja inconsecvența Dar dacă reprezentarea este recunoscută ca exprimând insuficient voința poporului, atunci în absența ei, această expresie insuficientă este de neatins: se creează o înstrăinare surdă față de popor și uneori o contradicție acută cu dorințele sale Nici cea mai bună reprezentare, nici cele mai dezvoltate forme de legislație populară, nu vor putea vreodată să atragă toți cetățenii să participe la legislație și să reflecte în lege toate cererile și dorințele poporului; dar numai extinderea şi dezvoltarea principiului reprezentativ va crea condiţiile acelei libere organizări a opiniei publice, care este sarcina şi susţinerea politicii statului de drept Dar dacă, întotdeauna și în toate condițiile, voința poporului este exprimată prin organe speciale, formate artificial în acest scop sau create în mod natural, atunci în ce se va transforma ideea lui Rousseau despre semnificația suverană a acestui lucru? Vedem, pe de o parte, că voința oamenilor este într-adevăr redusă la voința organelor care o exprimă; pe de altă parte, în ciuda dezacordului constant în înțelegerea voinței poporului de către diverse grupuri ale societății și autorităților, însuși principiul voinței poporului își păstrează invariabil semnificația călăuzitoare ca bază supremă a politicii moderne Nu înseamnă aceasta că voința poporului, pe lângă exprimarea ei faptică și imperfectă sub forma opiniei publice, are și o anumită existență ideală, sub forma unor principii călăuzitoare, care îi determină conținutul real Dacă, într-o dispută între direcții separate, fiecare dintre ei declară despre celălalt că nu exprimă nevoile și dorințele oamenilor, nu înseamnă aceasta că își pune conceptul despre dorințele oamenilor în legătură nu atât cu contradictorii "afirmaţii reale ale opiniei publice, dar cu unele fundamentale începuturile cu care aceasta   se consideră legat Cât timp rămâne teoria că voința poporului este o mărime clară și incontestabilă, ușor de dezvăluit în procesul autodescoperirii sale, ideea și Faptul voinței poporului coincid; dar de îndată ce cineva își dă seama că voința poporului este o ghicitoare constantă care trebuie căutată și căutată, că opinia publică este doar o imagine vagă a întrupării sale și că

organele speciale sunt chemate să deducă voința poporului din aceasta opinie, atunci devine imediat evident acea opinie, iar asupra acestor organe niste principii ideale, dupa care trebuie recunoscuta adevarata vointa a poporului Pe scurt, voința poporului este ea însăși redusă prin aceasta la anumite principii ideale, cărora trebuie să cedeze semnificația ei supremă Nefiind în sine nici un Fapt ușor de recunoscut, nici un principiu moral primar, el trebuie redus la alte principii, iar întreaga întrebare este care sunt aceste principii și cum pot fi determinate Am ajuns aici la o nouă întrebare a cercetării noastre - despre semnificația fundamentală a conceptului de voință generală (Va urma) P Novgorodtsev Biblioteca Runiverse Biblioteca "Runivers Geniul scandinav eu Există o anumită dificultate în studierea proprietăților cu care fiecare modernitate este înzestrată în momente diferite Nu este că pentru a studia este nevoie de comparație, de gândirea unei multitudini de cazuri omogene, iar pentru fiecare persoană contemporaneitatea lui este atât de unică, încât îl posedă vital, încât nu poate ajunge în sine la gândul simplu că este doar special? caz de ceva Omul chiar nu vrea să gândească în această direcție Și între timp, mai mult decât oriunde altundeva, dureros, cu toți porii ființei sale, simte aici prezența unor proprietăți comune, foarte izbitoare I se pare că modernitatea este frumoasă Șiruri plăcut perceptibile de probleme urgente îl înconjoară în fiecare moment de odihnă și sunt întruchipate încet în indivizi dezinteresați, care, totuși, consideră asta propria lor afacere Acestea sunt primele, cele mai bune nume ale modernității, adesea purtători nerecunoscuți ai adevărului obiectiv Dar se pare și că modernitatea este insuportabilă Cum să suportați aceste domnii scurte, vagi, de idei paradoxale, exagerări ridicate la lege, combinații constante de adevăruri vechi cu minciuni noi, sub vălul unei terminologii impenetrabile? Pentru cel care trăiește doar în acest moment, toate acestea nu durează atât de scurt Cel puțin jetul s-a repezit în față și s-ar putea fi sigur că toate dărâmile întâmplării nu l-ar împiedica să curgă curat în Lac, unde comorile omenirii se acumulează, vii și liniștite, ca apa Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" Și t a p i r b Dar în timp ce fiecare rămâne la el: cel care greșește se înșală, cel care vede suferă neputincios Suferința și indignarea lui, de asemenea, ar putea fi necesare într-o zi, ca o carte sinceră și frumoasă Și cu această minciună a modernității se asociază și numele lor O întruchipare vie a slăbiciunii zdrobitoare a gândirii și simțirii umane - afecțiunile lor ereditare - ei posedă, acum o atracție sclipitoare dureros, acum tremurul bufon al unei lumini dependente, slab hrănite; apoi greutatea misterioasă a unei forțe unilaterale, zdrobite Uneori, aceste individualități se dezvoltă continuu, de la eroare la eroare, în legătura lor internă, iar aceste fairway-uri false atrag mai ales atenția contemporanilor, ca un fenomen natural impozant, ascuns, al spiritului Dar modernitatea este și infinit de vagă Toată realitatea ei se dezvoltă în forme intangibile, a căror apropiere ne obligă să părăsim din nou și din nou acea trecere liniștită, interioară, prin care o persoană își contemplă partea din ea Nerecunoscutul înconjoară întotdeauna, face fiecare pas tangibil: este ca și cum te-ai mișca în centrul unui miez de ceață Și deodată auzi din afară, în mijlocul nopții sufletului tău, un anumit zgomot, ca de la un atelier de lucru: se lucrează la care nu participi Unde este adevarul? Unde este canalul principal? În această trăsătură a modernității se află baza celui de-al treilea fel de individualitate și nume mari: ele servesc drept suport de încercare pentru dezvoltarea modernă, piatră de încercare pe care

alții își ascuți și clarifică angajamentele ideologice, își exercită creativitatea impotentă; · fie coincid cu ei în totalitate și vorbesc în numele lor, apoi se ridică și le reproșează cu pasiune și tandrețe Aceste nume nu întruchipează adevărul complet nici pentru contemporani: pe tonul în care chiar și cei mai zeloși dintre adepți le pronunță, se aud note de interes și căutare Ele sunt proclamate parțial pentru a da autoritate propriilor idei, vagi și incomplete Cel mai firesc, aceștia sunt artiști mari cu o anumită viziune asupra lumii Apoi, ei - la limita a două lumi - devin pentru micii peripatetici ai modernității în fața cărora este ușor și inofensiv să te închini Ei vor sa Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV își vor găsi gândurile sensibile, așa cum poate doar un mare artist - sensibil și, ca să spunem așa, divin vagi: redând aici acuratețea și claritatea teoretică, își întăresc și își îmbogățesc gândurile În modernitatea noastră rusă, aceste nume sunt Tolstoi, în special Dostoievski *) Acest nume, se pare, devine Ibsen Dar, în unghiul de viziune luat, numele său diferă de aceste nume rusești prin faptul că purtătorul său este un anume inovator al formei artistice, pe de o parte, iar pe de altă parte, ideile sale, în contrast izbitor cu ideile lui Tolstoi și Dostoievski, sunt la nesfârșit aproape de banda principală a modernității noastre, revoluția rusă De aceea el, în ansamblu, atât ca poet, cât și ca gânditor, poate deveni, în raport cu modernitatea largă, un simbol ideologic în sensul pe care îl afirmăm Și așa, și din legătură directă cu adevărata valoare a ideilor sale și latura artistică a dramelor sale, numele lui Ibsen în ultima vreme, mai mult decât orice alt nume teoretic, a fost pus în centrul atenției publice ruse Teoreticienii individualismului în general îl văd ca pe o stea strălucitoare, în primul rând; anarhiștii îl consideră în tabăra lor și, prin aceasta, îi introduc imediat numele în surful modernității socio-politice Simboliștii și decadenții l-au avut pe Ibsen ca un clasic de mulți ani Și în sfârșit, teatrul În epoca revoluționară, în acel moment în care un strat de emoții și vise, provocat de calea vieții noi, s-a depus deja, dar el însuși încă nu a fost întruchipat în vechea realitate înconjurătoare, apare cultul teatrului în mod firesc, ca o artă care singură în adevărata corporalitate poate întruchipa imaginea unei vieți transfigurate și, prin aceasta, înarma gândul la ea cu o forță specifică a forței de idee, profund dorită pentru o luptă lungă, doar întreruptă Același lucru se întâmplă și cu noi - dar în teatrul rusesc parcă bat avioanele noi Și nu este atât ceva cert ceea ce este caracteristic, ci această disponibilitate generală) Această înțelegere, evident, nu afectează semnificația lor enormă incontestabilă ca artiști * Biblioteca "Runivers" N Sh A P I R b societatea să-i acorde mai multă atenție Dar, desigur, este necesar ca teatrul însuși să folosească suficient momentul: ieși din vechea nișă și ocupă cercul liber strălucitor pregătit pentru el Iar în acest cerc al modernității, mai tare decât oriunde, se aude numele sonor norvegian: creatorul unei noi drame simbolice, Ibsen, dă încă un bogat conținut ideologic acestor etape, sunând la unison cu modernitatea, europeană și rusă Astfel, pentru toți contemporanii care caută o construcție metafizică a revoluției în curs, pe de o parte, și o revoluție a construcțiilor metafizice estetice și evaluative generale, pe de altă parte, numele lui Ibsen devine o mare premisă preferată, un semn sintetic viu al ideea dorită; și a scrie despre ea înseamnă, într-o anumită măsură, a scrie despre modernitate în sine La aceasta se alătură strălucirea morții proaspete Sub toate acestea se află încă o dată măsura adevărului Și încă o dată se pare că a contempla modernitatea înseamnă a sta în surf Toată viața, de câte

ori vii la mare, bate și asurzește totul în același loc de neînțeles, fără măsură sau sens Nu știi unde stai Dar privirea ta se întoarce nestingherită: acolo se află trecutul, țărmul lui liniștit și calm; acolo vezi clar și fiecare centimetru pare a fi studiat Și înainte, privirea ta merge liberă: valuri aleargă de acolo, hrănind acest surf Și apoi - destul de calm: viitorul se întinde separat, o întindere albastră în care se mișcă soarele Doar pe linia neagră, limita vederii tale Conținutul principal al operei lui Ibsen și ideea principală a dramelor sale pot fi văzute în mod inconfundabil în cultul voinței eroice, în valoarea centrală a însuși procesul de implementare a unei voințe holistice, puternice, indiferent de scopurile pe care le crede el însuşi să fie Afirmând principiul unei voințe integrale puternice, se poate stabili prin aceasta o valoare estetică, sau una psihologică generală, estetica dinamismului psihologic, sau Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Õ valoarea voinței ca nucleu al păcii spirituale și faptul real al puterii asupra vieții și asupra oamenilor Ambele valori sunt formale, nefiind afectate acele bunuri și scopuri pe care o anumită voință puternică crede că sunt sau voința în general le poate crede De asemenea, se pot defini aceste valori ca fiind pur psihologice, spre deosebire de valorile vieții ■ Ideea lui Ibsen întruchipează ambele valori Momentul estetic predomină în primele sale piese din antichitatea sa eroică natală ("Bogatyrs nordici"), unde este încă dat sub formă de emoție, și nu ideologie - ca admirație inconștientă și cântărire (figuri ale lui Iordis și Sigurd) Și această predominare este legată în mod firesc de faptul că isprăvile fizice și eroismul vikingilor, înfățișați acolo, sunt valoroase în principal din punct de vedere estetic, iar această valoare a lor, pe de altă parte, este de la sine înțeles Cu toate acestea, aprecierea estetică este întotdeauna prezentă atunci când Ibsen dezvoltă ideea unei personalități puternice și atunci când emoțiile s-au transformat deja în teorie și propagandă conștientă O dovadă incontestabilă în acest sens este dată de aprecierea sinceră, exclusiv estetică, a vieții de către Hedda Gabler și Tilda Bogatyrs of the North, Hedda Gabler și The Builder of Solness - aceste mărturii ale aprecierii estetice de către Ibsen a voinței puternice - pătrund întregul lanț cronologic al dramelor sale la intervale mari și destul de regulate, arătând direct prezența constantă în ele a ceea ce la mai întâi a fost gol în mod exclusiv și inconștient, apoi a fost ascuns, a intrat înăuntru, și-a schimbat puterea Dar dovezile principale, care singure satisfac toate nevoia de probă în această chestiune, sunt cuprinse în acele cuvinte, care în prima scenă a piesei Brand îi vorbește lui Einar Acest Savonarola, înghețat în gheața nordului, rostește următoarele cuvinte: "Cer un singur lucru de la turma mea: să nu existe nicio șovăială a voinței" "Bacchus este o idee întreagă; un reveler este o denaturare a lui Silen - o imagine frumoasă; beţiv caricatura lui Orice nenorocire stă în lipsă de inimă - trebuie cel puțin să fii consecvent până la capăt în ceva " Proclamarea valorii psihologice generale a unei voințe puternice, integrale, indiferent de scopurile și conținutul ei, este extrem de clară și proeminentă în primele trei, cele mai mari drame ale lui Ibsen, Biblioteca "Runivers" G n w a p și p b pe care a creat-o, trecând dincolo de experiența emoțional-estetică a ideii sale: în "Brand", "Peer Gynt" și * Împăratul și Galileanul Seria plictisitoare de exclamații ale lui Brand mărturisește acest lucru: - "Voința, omul va" - "Voința face liber și întreg" - "Trezește-l pe tânărul leu adormit - voia - Eu cer un singur lucru din turma mea: că nu a fost nicio șovăială a voinței "-" Voința în mine este puternică și numai

aceasta este de ajuns "Numai voința poate potoli setea de adevăr veșnic" " Sunt complet înarmat cu voința mea" "Omul a uitat că, oricât de liber ar fi, îndatoririle voinței rămân până la capăt", etc Ce ardere de sine în cuvinte! Atât de incontestabilă este stima de sine a voinței încât Agnes, care caută și învață până la capăt, va afla: "Trebuie să vreau * Formula lui Brand, "totul sau nimic", exprimă aceeași valoare inerentă a însuși procesul de manifestare a voinței, indiferent de conținutul acesteia Iar ideea de sacrificiu nelimitat, care a incinerat întreaga familie Brand, este o concluzie directă din aceeași axiomă de bază: sacrificiul continuu a ceea ce s-a realizat întruchipează dureros, pentru prima dată în viață însăși, lipsa de valoare a acestor particularități , a atins treptat conținuturile și scopurile voinței Ideea "Împăratul și galileanul" este exprimată de mistica Maximă a Efesului, luptă cu dualismul ireconciliabil al sufletului lui Julian însuși: "Totul este un joc și fleacuri - a vrea și a vrea să vrea" "Cine vrea să câștige" Evident, aici se exprimă o idee care este identică cu ideea de "Brand" În loc de principii - în despicatură întunecată pe care necontopirea lor o creează lui Julian - misticul, prin spusele sale, vrea să-i plaseze lui Julian însăși personalitatea sa, îndrăznind la orice Și pentru a doua oară întâlnim o frază care dă cheia întregii idei a lui Ibsen și altele asemenea, care, poate, nu se găsesc la niciun alt poet: "a vrea și a vrea să vrea" Ce vis de foc despre o flacără! Ideea lui Maxim despre marele călăreț-om care revine mereu, alungat pentru totdeauna de omenirea cailor, este în consonanță alegoric cu tot Ibsen, înfățișând istoria omenirii ca un proces puternic volitiv, ca îmblânzirea și revolta eternă a unui sclav Ideea de "Peer Gynt" este exprimată în mai multe locuri, cum ar fi Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV diferența principală este să fii tu însuți și să fii mulțumit cu tine (scena cu trolii, în Africa, în azilul de nebuni, scena prăbușirii regelui, ultima zi a lui Peer Gynt) Aceste formule sunt dezvăluite de însuși Ibsen în următorul mod neinteresant: "Eu însumi sunt o mulțime de dorințe, înclinații, aspirații, o mare de căutări și cereri - pe scurt, tot ceea ce îmi umple pieptul și datorită căruia trăiesc " Aceste formule în sine exprimă deja altceva decât aprecierea voinței formale Conținut similar se găsește în alte câteva locuri din Peer Gynt și, de asemenea, în Brand Iată aceste locuri: "Există un lucru pe care o persoană nu ar trebui să-l dea - acesta este sinele său interior " - "Fiecare persoană este creată pentru propria sa muncă și scopul vieții sale este paradisul său El trebuie să se îndrepte constant spre ea, chiar dacă există un mare ocean între el și ea " - "A fi tu însuți înseamnă a simți în sine intențiile Maestrului " Unele dintre aceste aforisme postulează un scop obiectiv, unificat al existenței individuale - dar conținutul său nu este nicidecum definit Semnificația ei constă, evident, în faptul că poate uni și intensifica întreaga voință individuală: unitatea și măreția scopului sunt doar o garanție și un sinonim pentru unitatea și puterea acestei voințe Iată, așadar, aceeași idee ibseniană a valorii intrinseci a voinței eroice, exprimată doar în termeni de scop Pe de altă parte, este propus conceptul de sine interior și formula de a fi tu însuți, care se repetă semnificativ după decenii în Constructorul Solității și Când noi, morții, ne trezim Primul concept constă în recunoaștere; este posibil să scoatem din plinătatea reală a psihicului individual elemente evaluate pozitiv ale acestuia, unite abstract de unitatea de conștiință care a făcut această evaluare Însăși posibilitatea unei astfel de distincții este o propoziție implicită în fiecare încercare inițială de a valorifica

Formula de a fi tu însuți poate însemna ceva apropiat de păstrarea eului interior Ca o poruncă pentru Gynt, care este schimbător în momente, trăind în fantezie, înseamnă păstrarea constantă a aceluiași complex de proprietăți, evaluat pozitiv - în contrast cu sancționarea producției Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b conținutul care curge liber al momentelor în care fiecare miez dispare într-o persoană și el este asemănat cu acea ceapă de piei și tegumente, pe care Peer Gynt o explorează în ultimul act Dar în dramă acestei formule i se opune formula de a fi mulțumit cu sine Și în legătură cu binecunoscuta scenă în care, în ziua morții lui Gynt, încurcăturile de gânduri la care nu se gândise, frunzele uscate ale lozincilor neproclamate, paiele rupte ale faptelor imperfecte, sunt înconjurate langouros de formula de a fi tu însuți ar trebui să fie înțeles deja ca o prescripție de a lupta pentru o manifestare exhaustivă a reală plenitudine a conținutului individual - spre deosebire de parțial , determinat aleatoriu de toată concretețea manifestării personalității (a fi mulțumit cu sine) Astfel, Peer Gynt, alături de integritatea și puterea de voință propuse în Brand, pune, ca valoare, constanță și completitudine, bogăția manifestării personalității Dintre acestea, semnul plinătății și bogăției, în sine, nu se împacă cu momentul integrității voinței care este inamovibil pentru Ibsen, decât dacă, desigur, luăm premisa arbitrară a unității materiale a individului Astfel, în "Peer Gynt" întâlnim deja un conținut ideologic diferit, un fel de schimbare internă în ideea de bază a voinței a lui Ibsen Această schimbare, aceste noi concepte ale eului interior și plinătatea conținuturilor individuale, au apărut datorită faptului că aceste concepte sunt două dintre posibilele înțelegeri ale personalității și, contemplând și analizând fenomenul voinței, Ibsen, prin aceasta, cel mai mult a abordat în mod inevitabil conceptul de personalitate, a fost pus cu începutul în imediata apropiere a acestei probleme ispititoare, fără formă Motivul este legătura fundamentală a voinței cu personalitatea, și nu legătura logică a conceptelor lor, ci legătura reală, condiționantă a forțelor, întrucât voința este energia centrală și orientatoare a lumii spirituale în totalitatea ei complexă Așadar, este firesc ca studentul voinței vitale să treacă la analiza personalității: el face această mișcare în senzația directă a unei legături vii, mișcătoare, care creează pentru contemplare - din voință și personalitate - ceva efectiv- unu Dar, în același timp, ca un poet, Ibsen a plecat neformat Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV noțiunea în cauză și, fără a folosi termenul de personalitate în sine, a vorbit direct despre conținutul conceptului corespunzător Dar conceptul de libertate exterioară a individului (voința individuală nestingherită în drumul către scopurile sale) atrage adesea atenția lui Ibsen Acest concept este, parcă, o întruchipare socială a momentului psihologic al puterii de voință: pe de o parte, voința creează posibilă libertate individului în fața instituțiilor sociale, depășind obstacolele acestora în drumul către obiectivele sale; pe de altă parte, numai cu un anumit maxim al acestor bariere, adică cu un anumit minim de libertate a individului, însăși puterea individului va căpăta sens Prin urmare, libertatea individului și demnitatea individului înlocuiesc conceptul direct de voință, în timp ce Ibsen trece la dramele sociale și cotidiene - de la cele ideologice abstracte, precum "Brand", "Peer Gynt" și parțial "Împăratul și galileanul" În "Nora", "Doctorul Shtokman", "Stâlpii societății" "Fantome" vorbește deja despre autodeterminarea politică și familială a individului, adică despre voința nestingherită în drumul către scopurile sale, formulată în

raport cu cele două categorii principale de condiții externe ale voinței - familiei si statul Dar aceste concepte dispar din nou în "Ciditorul Solness", "Când noi, morții, ne trezim", "D G Workman" și "Little Eyolf" Aici ne întâlnim din nou cu conceptele de la Peer Gynt: conceptul de sine interior și postulatul plenitudinei manifestării conținutului individual În legătură cu tot ceea ce ne-a ocupat acum, va fi firesc să lămurim singuri cu care dintre posibilele înțelegeri ale personalității în general se învecinează Ibsen Conceptul de personalitate este asociat cu patru aspecte ale vieții spirituale: unitatea formală a conștiinței; cu un complex de proprietăți evaluate pozitiv ale psihicului individual, eo ipso unite de conștiința corespunzătoare; cu plinătatea • conţinuturilor individuale şi, în final, cu voinţa individuală Cu primele două fundamente, personalitatea este ceva abstract (există doar conceptul de personalitate) - într-un caz, datorită separării mentalului conștient de întreg Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b detaliu logic; într-un alt caz, datorită parţialităţii volumului stabilit pentru personalitate, deşi traversează vertical planul conştiinţei: atât acolo, cât şi aici există parţialitate, dar numai în planuri diferite Revenind la Ibsen, aflăm că două dintre valorile personalității tocmai menționate coincid cu el: el evidențiază o valoare estimată a personalității din mentalitatea individuală - și recunoaște voința sa individuală ca singura valoare a fiecărui individ În același timp, personalitatea lui este limitată de limitele conștiinței Să subliniem doar cel mai important motiv pentru a accepta că pentru Ibsen personalitatea era limitată la sfera conștientului După cum vom vedea mai jos, pentru ideea lui Ibsen, ca idee scandinavă, este foarte caracteristic faptul că personalitatea sa puternică se recunoaște în actul de a se opune a tot ceea ce este în afară (natură și oameni) Și la acest act de opoziție, de anticipare a unei lupte comune, participă doar personalitatea conștientă, fie și numai pentru că ea singură reglează și conduce întregul sistem de semne expresive și mai ales actele exterioare ale individului Fiind indisolubil legată de conștiința și puterea individuală a dorinței, personalitatea lui Ibsen are o conștiință de sine specific vie, deși nu foarte profundă Motivele sunt absența unui subsol inconștient, absența completă a conținuturilor intelectuale și culturale și, în sfârșit, eliminarea conștientă a oricărei diversități individuale de bunuri și scopuri materiale Într-un mod general, însă, așa cum tocmai am spus, această personalitate scandinavă se recunoaște doar în actul de a se opune exteriorului și, prin urmare, este în mare măsură lipsită de actul fructuos al autoaprofundării totale Aprofundarea de sine, care are în mod necesar un loc în raport cu ea, are de-a face doar cu acel conținut, vag formal și mulțumit de eficient, care a apărut în această personalitate în actul amintit de opoziție volițională față de tot, din exterior - natură, ceilalți personalități, societate Practic, conștiința de sine a personalității lui Ibsen este conștiința de sine a eroului Ca un gol, așezat puțin adânc, dar încununat de o masă frumoasă de pânze albe, mereu umflate Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV unsprezece ("totul sau nimic") - această conștiință se repezi, atrasă de o voință puternică fără scop, respingând tot conținutul cu adevărat individual al vieții Ce diferență enormă față de aceasta, chiar și în conștiința de sine a tomistului, care a contemplat doar mintea divină în sine II După ce am determinat conținutul explicativ al ideii lui Ibsen, să urmărim acum modul în care această idee și-a determinat relația cu formele de bază ale vieții sociale - statul și familia Să începem cu Bonpota, cel mai des atins: cu relația ideii lui Ibsen cu

momentul socio-politic Există indicii că anarhiștii îl considerau pe Ibsen în tabăra lor, iar acest lucru poate părea plauzibil, atâta timp cât ne limităm la limitele dramelor lui Ibsen, iar printre ele avem în vedere "Brand" și "Dușmanul poporului", cu un protest viu împotriva organizării legale a statului cuprinsă în aceste drame şi împotriva tiraniei "majorităţii solide" Dar doar așa pare și este foarte posibil să fim de acord cu domnul Plehanov, care crede că Ibsen se află în general în afara categoriei socio-politice și, cu apoliticitatea sa, nu poate avea deloc nicio teorie definită în acest domeniu O astfel de opinie poate fi găsită deja în The Enemy of the People Așadar, în discursul său, Shtokman justifică, ca un adevărat medic, ignoranța și sărăcia maselor: motivul este necurăția și lipsa oxigenului Faptul ca Shtokman nu este in orice caz un anarhist este dovedit de dominatia "aristocratilor spiritului" cu care isi propune sa inlocuiasca tirania unei majoritati unite Desigur, niciun anarhist nu va fi de acord cu acest deznodământ și, față de toată confuzia ridicolă a discursului "eroic" al lui Shtokman, el va prefera cel puțin o republică federală proastă Pentru Ibsen, această idee a lui Shtokman - vechea idee caricaturală a erouului, a mulțimii - este ceva profund legat: având în vedere cultul său pentru o individualitate puternică, formal voluntară, aceasta este singura idee politică posibilă, care include construirea distribuţiei existente a singurei forţe spumoase în rolul de fenomen politic Prețul acestei idei, de la sine Biblioteca "Runivers" n vineri l p și p b în sine, în timpul nostru este deja destul de clar Nu este doar complet neștiințifică și imorală, ci nu este lipsită, în plus, de comicitate directă: subliniind, într-un fel sau altul, semnele unui "erou", nu indică în niciun caz cum se poate obține acest "erou" în cantitatea necesară Și rămâne o persoană prin semne nedescoperite Dar depășind limitele dramelor lui Ibsen în sine, obținem dovezi mai incontestabile că nu numai că Ibsen nu este anarhist, dar că, în general, atunci când interpretează subiectele socio-politice, el nu se lasă deloc ghidat de criteriul inerent acestui domeniu , adică gandeste apolitic Acest lucru este dovedit de o serie de declarații făcute de Ibsen în viața sa privată (sursa - Brandes) Iată mărturiile binecunoscute, în adevăratele cuvinte ale lui Ibsen "Toate acestea sunt mărunte, importantă doar revolta spiritului uman O revoluție este bună: potopul global Fă tabula rasa și voi fi cu tine " "Nu am simțit niciodată o pasiune specială pentru solidaritate Dacă am avea curajul să ne eliberăm complet și complet de această viziune " Urmează apoi afirmația că un om nu trebuie să fie deloc cetățean; apoi, admiterea că a fost "întotdeauna mai atras de însăși dobândirea libertății decât de procesul de punere în practică"; în sfârșit, afirmația că sistemul despotic este frumos pentru că provoacă cea mai puternică dorință de libertate Din aceste aforisme rezultă că pentru Ibsen nu este deloc vorba de eliminarea mecanismului legal centralist al statului și înlocuirea lui cu o colecție a celor mai mici și mai autonome comunități, ca pentru un anarhist; că pe calea asigurării libertății individuale, se străduiește să distrugă nu numai statul, ci și orice public, orice viață a colectivului El se află în general în afara categoriei socio-politice, atât prin această nerecunoaștere a premiselor ei, cât și pentru că poate evalua pozitiv sistemul socio-politic incontestabil de scăzut: își stabilește aceeași valoare psihologică formală, individuală, și atunci când respinge orice public, în numele maximului imaginar al puterii personale, și când îl laudă pe despot Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV un sistem tipic, în care, în nesățiunea sa, setea de libertate din inimile sclavilor nu se

potolește Toate aceste dovezi factuale nu fac decât să confirme ceea ce decurge în principiu din însăși esența ideii lui Ibsen Această idee a valorii unice a puterii procesului volitiv, indiferent de conținutul său, este, așa cum vom vedea în detaliu mai jos, doar expresia spiritului tribal scandinav Sufletul puternic scandinav se recunoaște în actul de opoziție volițională față de tot ce este în afară Prin urmare, revolta scandinavă, în primul rând, este îndreptată spre stat, ca un cadru concret-istoric al voinței individuale, clar apăsând din exterior, ca un obstacol cu adevărat uimitor de constant, uimitor de puternic, uimitor de cuprinzător în calea a ceea ce se naște în individ adâncimi Sufletul puternic scandinav își percepe spiritul de stat ca proximitatea constantă, umilitoare, a unui dușman prea puternic: ea simte că trăiește, micuță, la poalele unei statui uriașe, un mare idol, care, totuși, poate oricând să prindă viață și să pună o mână pe cap, gata să zdrobească Dar din aceasta este, de asemenea, clar că spiritul scandinav, întruchipat în ideea lui Ibsen, se ridică nu numai împotriva statului, ci și împotriva oricărui public, împotriva vieții organizate a colectivului însuși: masa alterității exterioare este pictată pentru ea cu un singur ton ostil și este necesară distrugerea ei completă Dar o asemenea idee și putere conține evident o contradicție internă Tocmai pentru că forța scandinavă se recunoaște fie în actul de luptă, fie în anticiparea ei și percepe tot ce este în afara ei ca pe un posibil dușman, tocmai din acest motiv nu se poate despărți de ea pentru totdeauna, nu își poate dori anihilarea: odată în Dacă nu există un conținut intern autosuficient, atunci în această anihilare ar trebui să se anihileze pe sine ca o forță internă care răspunde continuu la ea Dacă insuportabilul eo-afară ar dispărea pentru o clipă, toată puterea și conținutul puternicului suflet scandinav ar dispărea, la fel cum o tabără militară dispare când sosește vestea distrugerii complete a inamicului În golul absolut dorit, forța "Ibseniană" nu putea face nimic, da Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b și nu ar trebui să vrea să se ridice; iar Ibsen n-ar fi putut scrie nimic pe labula rasa, căci tot ce și-ar fi putut dori ar fi fost deja realizat și ar fi văzut că se străduiește spre golul absolut și negație Aceasta este contradicția specială a ideii lui Ibsen Dar există și ceva universal negativ în poziția ireconciliabilă luată de Ibsen în raport cu întreaga viață organizată a colectivului - Singurul suflet cunoscut este sufletul implicat iremediabil în procesul Muerdenului colectiv și numai acesta poate exista în această atmosferă colectivă socială Și nu există înălțimi reale dincolo de cele care pot fi create printr-un proces social care nu va înceta să fie așa, indiferent câte maxime de putere individuală ar fi turnate în el Iar a nega o astfel de concepție nu înseamnă nici înțelepciune, nici "sensibilitate la cerințele eterne ale spiritului": este doar, în cel mai bun caz, supunere veșnică față de un sentiment agitat și indiferență față de singurul suprasubiectiv - viața succesivă a omenirii, ocupând spațiul de cinci continente și trei oceane, amintindu-și nesigur cu memoria lui ceață de acum cinci mii de ani, privind în sus cu frică la soarele înghețat Și orice gând care nu ține cont de cerințele de bază ale acestui întreg, ca un continent de coral, compus din moartea a milioane de creaturi nesemnificative, nu va ține cont de el, și totuși va vorbi despre el și va fi atașat de el - un astfel de gând va fi un vis mizerabil de copil, în care, ca într-un vis, aur și pânze de păianjen, și o inimă vie și genii, cu fericirea pe umeri - doar nimic fără greutate O astfel de idee născută moartă este, evident, ideea o respingere necondiționată a oricărei vieți colective organizate - o încercare de a gândi la om și la voința sa activă în

afara condițiilor sale negative Impensabilitatea unei astfel de stări în afara societății a fost argumentată de gânditorii din toate timpurile și nu este, desigur, locul pentru a reproduce aici întregul volum al acestor argumente Tocmai această idee a venit Ibsen în apologia sa pentru voința individuală, luată formal: în loc să accepte, ca premisă inevitabilă , mediul colectivului, în grosimea căruia singur se poate dezvolta voința individuală - Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Ibsen, parcă spre gloria ei, postulează un vid abstract, la fel de inutil, imposibil Procedând astfel, el se comportă ca porumbelul "metafizic" imaginar al lui Kant, care, simțind o rezistență constantă a aerului pe aripi, a decis că cel mai bine ar fi să zboare în spațiu fără aer Oricum, zborul lui acolo ar fi de neconceput După ce s-a spus despre relația ideii lui Ibsen cu categoria socio-politică, și după ce apolitismul lui Ibsen a fost martor pentru noi prin aforismele sale de viață și chiar prin piesa sa cea mai "anarhistă", "Dușmanul poporului" - după că, putem accepta, împreună cu Brandes și A Veselovsky, că Ibsen este un adevărat scriitor social și este chemat la propagandă socială? Pentru noi, răspunsul nu poate fi decât negativ și nu putem decât să ne alăturăm cuvintelor lui Ibsen însuși, spuse într-unul dintre discursurile sale (un discurs în "Uniunea pentru Apărarea Cauzei Femeilor"}: "Sunt mai mult poet, și mai puțin un filosof social decât cred oamenii de obicei" Susținătorii unei viziuni diferite despre Ibsen se vor opune, desigur, viziunii noastre asupra unui număr de drame sociale de zi cu zi ale sale Să ne întoarcem la materialul pe care ni-l oferă aceste piese Perioada dramelor sociale și de zi cu zi acoperă următoarele opt piese: "Uniunea Tineretului", "Stâlpii societății", "Nora", "Fantome", "Inamicul poporului", "Rosmersholm", "Rața sălbatică", " Hedda Gabler" Dintre această serie, ultimele două - "Wild Duck" și "Hedda Gabler" și, mai mult sau mai puțin, "Ghosts" - esența lucrării este cotidiană din punct de vedere psihologic; Darul de zi cu zi al lui Ibsen nu este supus niciunei îndoieli și se află, de altfel, sub un cu totul alt semn decât capacitatea de gândire socială și propagandă Au mai rămas cinci lucrări "social-politice" În toate, cu excepția Uniunii Tineretului, Ibsen nu se mulțumește cu satira asupra unui fenomen social cunoscut - se străduiește să dea ceva pozitiv, să dea o soluție unei probleme sociale, să pună în evidență un ideal Și așa trebuie să admitem că, cu excepția Vizuinei, celelalte trei piese dau concluzii socio-politice nesemnificative, și prin aceasta - și dovadă a incapacității lui Ibsen de a gândi serios socio-politic Dacă "descoperirea" lui Shtokman despre "majoritatea solidă" și "aristocrații spiritului", fiind ambele Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b slabă în fundamentarea sa și apolitică în conținutul său, suntem totuși cu siguranță interesați de modul în care cea mai frapantă și generală întruchipare în termeni de socialitate a ideii principale a lui Ibsen este că în The Pillars of Society și Rosmersholm nu există nimic din toate acestea Toată îngroșarea culorilor negative, complexitatea greoaie a intrigii și finalul melodramatic din "Pillars of Society" - toate acestea au dus doar la rostirea unei fraze banale: "stâlpii societății sunt adevărul și libertatea" (cuvintele Dinei) În "Rosmersholm", pe de altă parte, este schițată o modalitate destul de scurtă, asemănătoare columbiană, de a salva societatea: pentru aceasta, este necesar doar să înnobilăm toți oamenii, "purificându-și voința și spiritul"; și, se pare, această reînnoire finală a societății a fost împiedicată doar de faptul că Rosmer însuși a simțit un păcat nu mic în spatele său Această formulă socială a lui Rosmer, ca idee în domeniul realizării, poate fi comparată cu celebra sintagmă Moliere: opium lulls

deoarece conţine vis dormitiva Desigur, societatea va fi salvată dacă toți oamenii vor fi smulși din singurul proces irezistibil existent al colectivului Werdeii și vor fi schimbați în principal Ideea este doar că acest lucru este absolut imposibil, că nu este un mijloc, ci scopul în sine și, în plus, se realizează doar în mod regulator Până la urmă, nici învățătura lui Hristos nu a reușit acest lucru: a triumfat cu adevărat doar în comunitățile nesemnificativ de mici *) Tocmai o astfel de comunitate - un cerc apropiat de oameni deja într-o anumită măsură omogene, în locul întregii societăți, colorate cu toate culorile istorice ale crimei și ale individualității insolubile - este pe care Ibsen o are în vedere de fiecare dată când vorbește despre o problemă socială Prin urmare, pe lângă lipsa de conținut sau inacceptabilitatea formulelor sale sociale, un neajuns general al propagandei sale sociale trebuie considerat și o idee falsă despre natura proceselor sociale În reprezentare *) În plus, la fel ca formula din The Pillars of Society, această formulă a lui Rosmer nu se aplică direct domeniului politic Aceasta este atât după conceptul introdus în ea (ó icuopoòcmeo), cât și după metoda în sine, cuprinsă în ea: în mijloace proprii, nu pleacă de la ceea ce se poate face deodată, în raport cu mulți indivizi, (și exprimă în sine această impersonalitate a relației), dar își propune să se ocupe de fiecare psihic individual, ținând cont în mod independent de procesele și trăsăturile care sunt incluse în fiecare dintre ele Biblioteca Runiverse GENIU SCANDINAV Potrivit lui Ibsen, aceste procese au loc cu viteza proceselor intelectuale ale conștiinței individuale - el este complet străin de ideea de complexitate irațională și de încetineala lor în practică În Uniunea Tineretului, în special în Dușmanul poporului, Rosmersholm, Gedda Gabler, un discurs decisiv al unei persoane dintr-o familie respectată, câteva prelegeri strălucitoare, un discurs de foc - toate acestea sunt recunoscute, cel puțin, ca fiind începutul acelui drum pe care este posibil să se schimbe societatea, chiar și în acele fundații, în raport cu care, așa cum ne învață istoria, munca unei vieți de reformatori străluciți au fost neputincioase Dar poate că Ibsen, nefiind capabil, prin însăși natura sa, să emită sloganuri și să rezolve probleme sociale, i e a da pozitiv într-un anumit domeniu, este capabil să dea o critică indispensabil de puternică a existentei? pentru a crea un rezultat negativ al distrugerii pictând imagini satirice vii? Într-o anumită măsură, așa este În ciuda faptului că Ibsen a negat orice stat și societate și nu a văzut o diferență semnificativă între micuța Norvegie înapoiată și marile țări din Occident, în ciuda acestui fapt, înfățișând publicul norvegian în dramele sale, el a portretizat, prin urmare, un public clar negativ, care ar fi trebuit să fie condamnat fără milă și adevărată politică socială Violența și ipocrizia enormă, puterea prejudecăților întărite, tirania opiniei publice obscure - toate acestea au marcat și chipul politic al societății norvegiene, care l-a revoltat cu pasiune pe Ibsen El lovește aceste ulcere cu un entuziasm minunat în dramele sale sociale pentru prima dată pe material concret, în timp ce în "Brand" purtătorii acestor vicii erau încă de fapt o mulțime de fantome pe care marele pastor le-a lovit și le-a expus în gândurile sale Dar totuși, cu greu se pot lua drept o adevărată satiră socială imaginile pe care Ibsen le pictează în Uniunea tineretului, Pillars of Society, Ghosts etc La urma urmei, aceste neajunsuri ale societății norvegiene sunt și mai negative din punct de vedere moral și estetic viziune, ceea ce ne va convinge că Ibsen îi condamnă, tocmai stând pe poli-Întrebările filozofiei, KN CT Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b dintr-un punct de vedere atât de străin de

întreaga lui idee? În această direcție, în primul rând, însuși faptul că aceste poze satirice ale lui Ibsen sunt însoțite de acele concluzii naive pozitive, în esență morale, și nu politice, despre care am vorbit, nu funcționează bine Această apropiere compromite, ca să spunem așa, în ochii noștri, opera distructivă, satirică a autorului: poate cineva atât de străin de tot acest domeniu să o desfășoare cu grijă și suficient de profund? Dar ce este această imagine satirică în sine de fiecare dată în ceea ce privește conținutul? Oferă Ibsen ceea ce este necesar, desenează astfel de figuri și poziții în aceste drame ale sale, astfel încât să fie posibilă o concluzie socială serioasă? Luați Pillars of Society Metoda acestei piese, ca denunțătoare, este, parcă, o metodă a fortiori: întrucât acesta este stâlpul societății, ceea ce este societatea însăși, care face din astfel de oameni stâlpii săi Este oare figura acestui "stâlp", consul Bernicus, într-adevăr de natură să facă posibilă tragerea acestei concluzii, care condamnă fără milă întreaga societate? Este o astfel de parte a copacului încât Ibsen lovește cu puterea mâinii pentru a judeca întregul miez al acestuia după sunet? Consulul Bernic - un bărbat care s-a descurcat cu trei femei; după ce a defăimat în lipsă un prieten, de la care a primit un mare serviciu; un om care primise o palmă peste față, care trebuie să fi riscat viața unui întreg echipaj de marinari pentru a-l înea pe acel foarte sfânt prieten al său Și numai printr-un sistem de minciuni acest condamnat al spiritului a ascuns povara criminală a vieții sale și a devenit un "stâlp" Dar este cu adevărat imposibil să ascunzi circumstanțele vieții personale în orice societate posibilă de pe pământ - care este esența acestei societăți? Și dacă orașul tău natal ar ști ce este Bernick, chiar l-ar face un "stâlp?" Și nu este Bernic însuși o persoană ambițioasă și lipsită de principii - și, prin urmare, nu este un criminal individual? Această exclusivitate este esențiala: Bernick este complet individual, ceea ce înseamnă că din caracterul său se poate trage o concluzie generală psihologică, morală, estetică, dar nu și socială, deoarece în acest domeniu psihicul individual în sine nu înseamnă nimic până nu există sunt un motiv sigur de a crede că există multe similare cu ea, iar ea însăși este doar un reprezentant al acestora Biblioteca "Runivers " GENIU SCANDINAV Într-o măsură mai mică, dar acesta este același neajuns al The Burrow ca o piesă socială Din soarta Norei, trebuie, împreună cu Ibsen, să tragem o concluzie despre umilirea la care este supusă persoana umană la o femeie în viziunea obișnuită a căsătoriei, chiar dacă soțul este o persoană nobilă și nu proastă Tragem de bunăvoie această concluzie?Nu, în ciuda faptului că, în general, Vizuina este singura piesă a lui Ibsen care conține o idee socială sănătoasă și resimțită individual De ce este așa? Întreaga piesă este construită pe faptul că, în necunoașterea binelui și a răului, Nora, pentru a salva sănătatea soțului ei, și nevrând să-și deranjeze tatăl bolnav, face o semnătură falsă pe bancnotă Dar cititorul și privitorul refuză să creadă că este firesc ca o femeie adultă să nu știe ce este un fals; cu greu este posibil ca multe femei să nu fi auzit niciodată acest cuvânt, să nu fi învățat inconștient, alături de însuși aerul vieții, o mulțime de concepte, inclusiv sensul general al dreptului, falsului, crimei și așa mai departe Nu se poate distruge impresia că Nora, chiar și ca femeie drăguță, este naivă peste măsură - și că, în consecință, soarta unei femei normale este alta: soarta - pentru că ignorarea completă a proprietăților de bază ale vieții comunitare nu poate decât să influențeze întreaga soartă a unei persoane Într-un cuvânt, Nora, ca și Bernick, este prea individuală, ca personaj, pentru a putea trage pe bună dreptate din ea vreo concluzie

de semnificație socială Același neajuns este cuprins într-o anumită măsură și în "Fantome" · O analiză a dramelor sociale ale lui Ibsen, așadar, justifică pe deplin concluzia care poate fi trasă deja dintr-o caracteristică generală a ideii sale și din aforismele de viață ale lui Ibsen Tot acest triplu material face să admitem categoric că propaganda ideilor sociale nu a fost și nu putea fi adevărata vocație a lui Ibsen Nu s-a abătut niciodată de la calea sa profund originală și fie că a coincis pe această cale cu ideile sociale moderne, fie că s-a ridicat pe ele cu măreția temperamentului inerent personalității sale, el a rămas totuși un gânditor apolitic În această concluzie, suntem puternic în dezacord cu opiniile despre Ibsen Brandes și A Veselovsky și suntem de acord cu opinia despre Ibsen din tabăra metafizică a literaturii noastre De la ei, * Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b totuși, ne deosebim în fundamentarea unei astfel de concepții a noastră: nu pentru că, credem noi, vocația lui Ibsen în afara propagandei sociale este că o astfel de propagandă este ceva prea neînsemnat pentru spiritul metafizic al marelui norvegian - ci doar pentru că există mai multe zone în interiorul spiritul, iar fiecare poet are propria sa vocație pe care nu o poate schimba cu nimic cu impunitate Dar greșeala lui Brandes și Veselovsky mărturisește în mod foarte instructiv îngustimea metodei lor critice: cât de periculos este, de fapt, ca un critic de artă să se lase dus de ideile sociale și cât de greșit este să vezi garanția artistului măreţie în valoarea directă a opiniilor sale sociale Doar îngustimea unei astfel de metode i-a determinat pe doi critici eminenți să concluzioneze din faptul că un scriitor atât de important ca Ibsen a scris multe drame sociale că era vocația sa Și este, de asemenea, foarte interesant că Plehanov nu a făcut această greșeală: înarmat deja, aparent, cu o metodă necondiționat falsă de critică artistică, el, totuși, studiază problema socială de prea mult timp și serios pentru a nu înțelege întregul părând a chemarea lui Ibsen la propaganda socială, să nu simtă cu sinceră mâhnire că , ca să spunem așa, falsificarea întregii zone, care conține dramele sociale și cotidiene ale marilor, ci chemat la alt poet Vorbim despre greșeala lui Veselovsky și Brandes nu numai pentru că punctul lor de vedere nu coincide cu al nostru: să lase contradicțiile în care se încadrează, conducându-și viziunea mai detaliat, să demonstreze inexactitatea înțelegerii lor despre Ibsen Veselovsky x) afirmă hotărât că Ibsen "deținea toate calitățile de conducător și de predicator, capabil să conducă masele", salută prima sa dramă socială cu cuvintele: înainte" Și caracterizează întreaga perioadă a dramelor sociale și cotidiene cu următoarele cuvinte: " a renunțat la dependența de fantastic, extraordinar, grandios " și mai departe: " cum *) A Veselovsky , Henrik Ibsen (studiu) Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Antaeus și-a atins țara natală și în cele din urmă a intrat în adevăratul său domeniu Referitor la zvonurile despre cea de-a doua "Nora", acesta îl îndeamnă să revină încă o dată (după "D G Workman") la dramele sociale, exclamând: "câtă muncă mai rămâne!" Și, de fapt, după aceea, Ibsen și-a scris cea mai restrânsă lucrare simbolică, "Când noi, morții, ne trezim" Și, alături de aceasta, criticul nu numai că admite că Ibsen a fost "mai puternic ca acuzator decât ca predicator", și că "un exces de filozofie și simbolism i-a paralizat nu o dată creativitatea"; dar mai recunoaște direct că " nu-i era clar acel sistem care să facă imposibil triumful prădătorului și a nedreptății"; admite "elucidarea întârziată a ideii de solidaritate la bătrânețe", că Ibsen "abia în anii săi de declin a crezut în puterea societății"; vorbește despre "cultul câtorva aleși care se dezvoltă de-a lungul anilor", spune el, "să se înșele,

creând pentru viitorul sistem forme irealizabile inspirate din cultul eroilor" Și, în sfârșit, Veselovsky spune: "De ce, chiar în momentul în care, se părea, opera poetului a atins cea mai mare maturitate, a început să slujească vieții și nevoilor ei De ce prietenul său nepoftit, simbolismul, a izbucnit mai mult în această operă și mai repede?" Criticul oferă următoarea caracterizare a ideii motrice a lui Ibsen * "El însuși este un fan al energiei, chiar dacă se manifestă într-un astfel de caz care contravine codului și moralității" Contradicțiile din fragmentele citate sunt de netăgăduit; Toate aceste cuvinte ale lui Veselovski vorbesc doar în favoarea faptului că Ibsen nu a fost în niciun caz chemat la rolul de predicator al ideilor sociale Pentru întărirea în continuare a acestui gând, și nu pentru polemici, bineînțeles, ne-am oprit asupra lor atât de detaliat Neconductivitatea viziunii lui A Veselovsky despre Ibsen a fost exprimată și în evaluarea sa estetică directă a lucrărilor individuale Astfel, în raport cu Peer-Gynt, criticul admite că "în ciuda poverii simbolismului", în ciuda faptului că tocmai în acel moment Ibsen "suferea de un exces de filozofie și simbolism", că "cu toate acestea, niciodată, nu înainte, nu după aceea, talentul lui nu s-a manifestat cu atâta forță El îi pune foarte bine pe Veselovsky și pe "Bogatyrii de Nord", deși până la urmă Biblioteca "Runivers" N w a · π și p ъ această piesă este cea care dovedește "dependența de tot ceea ce este fantastic" a lui Ibsen Din punctul nostru de vedere, ni se pare destul de firesc ca Ibsen și-a creat cele mai bune lucruri, lipsite de defecte majore, în timp ce a urmat calea firească și nu s-a angajat în propaganda socială Dar cum a putut Veselovski să împace această evaluare a lui cu caracterizarea sa de bază a unui poet? G Brandes, care îl recunoaște și pe Ibsen drept un adevărat scriitor social, nu cade în contradicție cu el însuși, pentru că el consideră simbolismul lui Ibsen ceva pozitiv și uniform, parcă, timp de o serie întreagă de ani, s-a împletit cu realismul său; "Elucidarea tardivă a sentimentului de solidaritate" la Ibsen i se pare firească, pentru că îl percepe printre poeții săi scandinavi natali Pe această bază, Brandes stabilește că Ibsen, la început cufundat în idei romantice, apoi a stăpânit ideile europene moderne și a devenit cel mai modern dintre poeți, ceea ce este gloria lui nestingherită Dar dacă Brandes nu se contrazice, atunci faptele îl contrazic: din ce în ce mai mult, spune el, Ibsen s-a eliberat de romantism și a devenit în cele din urmă cel mai modern dintre poeți Dar la urma urmei, "Femeia din mare", "Hedda Gabler", "Constructorul Solnes", "D G Borkman" - toate acestea au fost scrise după dramele sociale și domestice, unde, după Brandes, este întruchipat adevăratul Ibsen Și ce conțin ele? În "Femeia din mare" - cel mai pur romantism; în The Builder of the Solness, pocăința că s-au scris drame sociale și convingerea că a fost în esență o trădare a "de sine"; în "D G Borkman" - din nou o dorință "romantică" de a cânta o voință puternică, imorală, și chiar imaginea unui faliment rău intenționat părea a fi un posibil container pentru această mișcare irezistibilă a sufletului lui Ibsen Chiar și în "Gedda Gabler" există ceva "romantic", un tip imoral din punct de vedere estetic al lui Hedda, sora sălbaticilor Jordis din "Northern Bogatyrs", după cum notează însuși Brandes Și nu este semnificativ faptul că tocmai în legătură cu această piesă a lui, în care pentru prima dată se observă în mod clar întoarcerea lui Ibsen la ideea sa natală, avem cuvintele poetului însuși că aceasta nu este "pièce à thèse", i e că "Hedda Gabler" a fost scrisă fără tendință, după înclinația liberă a gustului Și rezultatul acestei libertăți a creativității Biblioteca "Runivers"

GENIU SCANDINAV crearea demonicei Hedda - încă în perioada dramelor sociale Unde se află în geneza operei lui Ibsen acea eliberare finală de "romantism" pe care o afirmă Brandes? Trebuie să recunoaștem că opinia talentatului critic și expert danez Ibsen contrazice fără îndoială faptele, adică dramele sale în sine Am văzut mai sus că în The Hole and The Ghosts sunt atinse întrebările legate de căsătorie și familie Aceeași temă, într-un fel sau altul, a determinat "Comedia iubirii", "Hedda Gabler", "Rața sălbatică", "Micul Eyolf", "Clăditorul Solness" și chiar "Bogatyrii de Nord" Marele interes al lui Ibsen pentru problema familiei și a căsătoriei este destul de de înțeles și poate fi dedus din esența ideii lui Ibsen Oricine se concentrează asupra momentului puterii individuale a individului, asupra libertății sale exterioare, trebuie să aducă un mare tribut acestor probleme sociale El trebuie chiar să înceapă cu aceasta în cercetarea sa socială concretă, pentru că tocmai în domeniul familiei și al căsătoriei este determinată mai întâi soarta personalității și a voinței individuale Familia este celula statului și, în același timp, prototipul ei; și există multe în comun în atmosfera familiei și a statului, în semnificația lor pentru dezvoltarea individului și inițiativa lui: o persoană care reușește să-și găsească libertatea în familie este deja parțial pregătită să înțeleagă prețul și conținutul de libertate politică *) În domeniul căsătoriei - familia Ibsen și-a găsit cea mai bună idee socială - ideea "emancipării" femeilor; mai mult, el a fost unul dintre primii ei predicatori Aici era vorba de aservirea propriu-zisă a individului, care poate și trebuie evitată, aici era în ceea ce există încă) Problema căsătoriei poate fi luată în considerare independent Dar este evident că există și o parte generală a întrebării, deoarece esența căsătoriei constă în faptul că relațiile fiziologice și psihologice ale sexelor devin conținutul instituției familiei Aceasta este afinitatea interioară a familiei și a statului luminez splendid cu acel binecunoscut fapt din istoria societății ruse că mișcarea politică revoluționară a secolului trecut a fost imediat precedată de o revoluție în domeniul relațiilor de familie, care a creat celebrii "Părinți și Copii" Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b în modernitate și umilirea întregii omeniri în ansamblu, o formă de sclavie În această trăsătură a modernității, Ibsen a găsit ceva pe care putea să-l condamne fără milă în întregul colectiv conciliator modern, fără a deveni lipsit de viață și verbal în aspirațiile sale Singura idee socială sănătoasă a lui Ibsen și cele mai bune pagini ideologice ale dramelor sale sociale și de zi cu zi (în "Nora" și "Fantome") sunt legate de această rămășiță națională a sclaviei Dar ideea lui Ibsen a fost exprimată în acest domeniu nu numai în predicarea emancipării femeii: ea a determinat incomparabil mai profund întreaga viziune a lui Ibsen asupra posibilei relații dintre sexe, iar aprecierea sa în acest domeniu ajunge la extrema lui eroică caracteristică; ajunge, și aici eo ipso, la o abstractizare lipsită de viață, deplină Și aici Ibsen nu a încetat să "fie el însuși" Avem faptul că în toate piesele lui Ibsen - cu excepția "Brand" și "Dușmanul poporului" - se scoate la iveală o căsnicie nefericită, definitiv nefericită, servind drept sursă de chin pentru una dintre părți sau pentru ambele Este posibil să presupunem că cu această universalitate Ibsen condamnă în raport cu sexe numai securitatea socială, obligația legală (căsătoria bisericească) și sclavia obișnuită a unei femei în ea? Nu, ideea lui Ibsen îl face să se răzvrătească împotriva uniunii libere și egale din punct de vedere spiritual a unei femei și a unui bărbat, dacă aceasta amenință să dureze la infinit, pentru o viață întreagă Iar această trăsătură a

unirii este inseparabilă de iubirea adevărată și de existența roadelor unirii - copii: înseamnă că Ibsen se răzvrătește împotriva însăși esenței fenomenului vieții Acest lucru este dovedit de soluția întrebării pe care Ibsen o dă în "Comedia, iubire": aici nu este glorificată o unire cu adevărat liberă a spiritului și trupului, ci o abstinență fără viață, în întregime romantică, care distruge relația în sine - chiar permițând altuia să să apară în locul său, cu toate atributele realității: se consideră acceptabil faptul că eroina piesei Swan-gild, după plecarea extrem de voluntară a lui Falk, să se căsătorească cu o cunoștință care aștepta în liniște rândul comerciantului, dacă numai în sentimentele a doi eroi nu ar veni, în procesul de realizare a vieții, și vulgarități Desigur, nu va exista nicio distorsiune a relației - cu excepția cazului în care Biblioteca Runiverse GENIU SCANDINAV relaţie! Dar ce fantezie criminală, ce încredere deplină fundamental în propria slăbiciune, în capacitatea cuiva de a trăi doar în vise, într-o fugă eternă din viață Aici vedem ideea lui Ibsen în toată forța ei, în afara vieții, și este de înțeles de ce: negația absolută a oricărui public și statalitate nu poate fi exprimată în mod firesc în nicio acțiune, faptă - pentru că aici irealitatea deplină a scopului se îmbină cu exhaustivitatea formei corespunzătoare (statul) În cel mai bun caz, ar fi ceva care coincide în conținut cu unul dintre tipurile existente de infracțiuni) Dar în legătură cu un astfel de moment, care este parțial inclus în viață, ca căsătorie, dragoste, negare completă și înlăturare a împlinirii vieții, este, desigur, posibil să se exprime în fapte Prin urmare, tocmai în Comedia Iubirii s-a întruchipat absolutitatea ideii și negației lui Ibsen în fapte, și nu numai în predici abstracte, și în acest fel și-a dezvăluit și mai convingător extravitalitatea și, prin urmare, ilegalitatea Prin tema căsătoriei și a iubirii, ideea lui Ibsen, în percepția noastră despre ea, este tradusă de la periferia și formele îmbrățișătoare la materialul concret al vieții și vedem cum Ibsen ar trebui să se raporteze, cel puțin în evaluarea sa principială, la singurul elementul existent al vieții Și vedem că orice activitate pe termen lung, rezonabil de calmă, mulțumită cu procesul de acumulare a rezultatelor, care necesită o efort uniformă, continuă a voinței în numele celor mai apropiate mijloace-scop, în care în realitate este împărțit orice scop comun, este negat de Ibsen: este de asemenea negat ca atingerea unor scopuri, care nu au nici o valoare pentru Ibsen, si ca o realizare treptata, determinând un tonus insuficient de ridicat al vointei individuale Negat de Ibsen, în esență, și fiecare consolidare reală și realizare vitală a aspirației,) Singura încercare a lui Ibsen de a-și exprima în fapt negarea absolută a statului este dată în plecarea lui Brand cu o mulțime de țărani în sălbăticia munților (dacă această scenă nu este înțeleasă direct simbolic) Dar chiar și această întruchipare efectivă a ideii, eo ipso, s-a dovedit a fi de neconceput ca fapt, iar campania eroică fără precedent s-a transformat în cu totul altă categorie, alăturându-se numărului de fapte și acțiuni în general: ieșirea în afara statului s-a transformat într-un plimbare la țară Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b care transformă abisul psihologic într-o instituție a vieții este negat pentru că, prin însăși natura simțirii, în procesul de împlinire, efortul devine palid, încetează să coincidă cu întreaga strădanie a spiritului care trăiește înainte, mereu înainte Așadar, în măsura în care poate, Ibsen neagă trăsăturile inalienabile ale vieții, inerente vieții unui cetățean roman și un vechi persan magnific, un burgher german, Pericles, un muncitor obișnuit al unui partid politic, un profesor, Caesar și un sclav Pentru

că și Pericle a avut o după-amiază de sațietate, iar Newton a avut o oră de gol spiritual Ar fi firesc să ne așteptăm ca principiul unei voințe eroice efective, apreciat indiferent de conținutul ei, să-l conducă pe Ibsen la imoralitate, adică la nerecunoașterea categoriei etice în sine, cu comenzile și interdicțiile ei absolute adresate voinței individuale Căci, din punctul de vedere al puterii individuale, formale, dacă luăm lumea spirituală a unei persoane neprelucrată în elementele de bază, preceptele eticii *) impun lanțuri și dau o lovitură care despica trunchiul unic al voinței Dar și înainte de asta, dacă ne străduim, alături de forță și integritate, și pentru libertatea interioară a individului, trebuie să luptăm spre acea libertate, care se dă numai în împlinirea unei legi autonome, autoimpuse Aici personalitatea rămâne în limitele categoriei etice, dar respinge conținutul universal recunoscut al poruncilor sale, ca atare, pentru a ajunge, pe calea evaluării libere, la ■ conţinut moral liber stabilit Pe această legătură a unei personalități puternice, cu adevărat libere, cu negarea oricărei etici pozitive, chiar divine, se bazează fenomenul demonismului, indispensabil artei, luciferismului ■ ferme Dar la Ibsen nu găsim nici o imoralitate generală, nici o respingere generală a moralității pozitive În acest sens, el se limitează doar la ceea ce cade asupra fenomenelor de degenerare a eticii colective ("Stâlpii societății", "Comedia" Folosim aici termenul de etică, aparent, nu în sensul larg al filozofiei engleze, ci în sensul restrâns stabilit de Kant: o poruncă etică este un imperativ categoric al voinței Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Dragoste", "Fantome", parțial "Hedda Gabler") Acest lucru decurge clar din faptul că acele situații din viață și figurile pe care Ibsen le desenează aici, biciuindu-le, reprezintă ceva necondiționat negativ din toate punctele de vedere și trebuie de asemenea condamnate de instanța pur internă a moralității publice: este evident că, condamnând cazurile negative ale fenomenelor cunoscute, nu-l condamnăm încă, ci doar dăm mărturie despre capacitatea lui de a degenera Imoralitatea estetică - recunoașterea că frumosul nu trebuie împăcat cu etica și că îndrumarea criteriului estetic eliberează de aplicarea criteriului etic - se manifestă în dramele lui Ibsen În primul rând, în figura lui Iordis ("Eroii nordici"): o frumoasă femeie sălbatică este atrasă de Ibsen în afara categoriei etice, și fie că va câștiga, fie soția pură a lui Sigurd, ambele nu dau nicio concluzie etică, ci vor doar depune mărturie despre modul în care în viață este diversificat suportul forței A doua expresie a imoralității estetice poate fi considerată Hedda Gabler, care a spart Levborg ca o figură de carton Brandes o consideră pe bună dreptate a fi înrudită cu Iordis, după perspectiva generală emoțională și estetică a figurii, în ciuda tuturor diferențelor lor sociale Aceasta o include și pe Tilda din The Builder of Solness Această creație de imagini cu nume preponderent feminine - tinere femei frumoase - este în sine dovada că avem de-a face cu amoralism estetic Iar această autonomie a frumuseții nu este deloc un fenomen rar; relativ comun este chiar genul de amoralism estetic, bazat pe categoria actuală și independentă de contemplare și evaluare estetică Un fenomen incomparabil mai rar este imoralitatea psihologică generală, deoarece necesită o reformă fundamentală a evaluării, și nu doar un accent pe un principiu care există deja Nu o găsim în proclamarea lui Ibsen Nu vedem, așa cum tocmai am explicat, conștiința necesității de a dezvolta o morală autonomă: forțat de ideea sa principală, aparent, la o rezolvare extrem de individuală a problemei etice - Ibsen ocolește acest lucru, ca și cum ar fi tăcut Biblioteca "Runivers" N Sh A П П P b problema *) Și

aici se vede, fără îndoială, ceva caracteristic spiritului scandinav în general, deosebindu-l clar de spiritul german, în momentul reevaluării valorilor Ideea germană a unui suflet puternic, o personalitate pozitivă, este creată pe baza unei autodeterminari interne, autosuficiente a sufletului Și în acest proces profund de organizare și eliberare internă, ea aruncă la un moment dat tot conținutul general recunoscut al eticii și, uneori, categoria etică în sine (Nietzsche) Sufletul scandinav, în schimb, așa cum s-a spus deja, se recunoaște doar în actul luptei, în momentul opoziției efective față de tot ce se află în afara lui Prin urmare, "răzvrătirea" scandinavă, spre deosebire de rebela germană și rusă, nu afectează etica și nu ajunge la încetarea, nici măcar temporar, a lanțurilor sale interne: pentru luate într-o secțiune, în conținutul lor, poruncile etice sunt recunoscuţi tocmai ca fiind cei mai izbitori cunoscând sufletul cu sine însuşi De această limitare a rebeliunii scandinave îi aparține, într-un mod foarte interesant, caracterizarea pe care Brandeis o dă lui Kierkegaard, singurul filosof scandinav cunoscut și fondator al "ibsenismului", care l-a influențat direct pe Ibsen Brandeis spune în articolul "Școala romantică în Germania": " În timp ce Ioan Seducătorul al lui Kierkegaard, reprezentând cel mai complet tip de acest gen din literatura noastră, se menține constant în anumite limite în ceea ce privește principiul etic, pe care îl consideră forță plictisitoare și neplăcută, dar puternică, și asupra căreia de aceea nu o face niciodată nu atacă direct - Lovel nu se retrage nici înainte de trădare, nici înainte de crimă " Adevărat, fără a trage posibile concluzii, Brandeis, totuși, în această tiradă doar compară "îndrăzneala" scandinavă și germană (Iubirea este eroul căpușei germane) și mărturisește un fapt negeneral despre limita primei - despre limitarea sa în raport cu categoria etică Pe lângă conviețuire și luptă, principiile etice și estetice pot fi, de asemenea, combinate sintetic, iar conceptul) Prin urmare, printre semnele lui Ibsenovski și voința stabilite mai sus, nu a existat niciun semn de liber arbitru (moral) Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV exprimând această sinteză de etic și estetic, putem lua în considerare conceptul de nobilime Nobilimea este o natură morală (natura sfântă, spre deosebire de sfânta voință "augustiniană", plasată în sufletul păcătos al african) Aceasta este moralitatea naturală, cu frumusețea ei specifică a unei manifestări organic armonioase a spiritului, străină de veșnica despărțire umilitoare și de recunoașterea atractivității și farmecului întunericului și al jos Este firesc să ne așteptăm ca o astfel de noțiune să atragă atenția unui admirator al integrității estetice, indiferent față de etica pură, precum a fost Ibsen Și, într-adevăr, tratează în mod special conceptul de nobilime, în opera sa dramatică, excelentul Rosmersholm Nobil, tăcut, blând, parcă, Rosmer fără gen, care locuiește singur în bogatul său castel, cucerind și regenerând, împotriva voinței sale, pe rebela pasională Rebekah - o fire strălucită "augustiniană" - cu "pasiunea ei sălbatică, invincibilă", ticăloşie şi pocăinţă de rasă Iar scopul politic al lui Rosmer este de a face oamenii nobili eliberându-și spiritul și purificându-și voința Același concept sintetic de nobilime se referă și la "Concurenți pentru coroană" - triumful tăcutului și nobilului Gokon asupra demonicului Skule *) N III Am explorat natura interioară, vorbitoare a ideii lui Ibsen, formalismul ei ireductibil, neînduplecat, conținut în valoarea excepțională a forței și integrității voinței, adică în singura apreciere a unei anumite proprietăți a unei astfel de forțe, care ea însăși este momentul comun ireductibil al întregii vieți a unei persoane Este firesc acum să

rezolvăm întrebarea, pusă deja viu *) Polul nobilimii - grosolănia, concept bazat tot pe sinteza principiilor estetice și etice Prin urmare, remarcăm în treacăt, semnificația ei pentru Merezhkovsky, care căuta o sinteză metafizică a eticii și a esteticii Ca metafizician, el scrie Ham printr-o literă mare) Cât privește relația ideii lui Ibsen cu restul conținuturilor culturii - religie, știință, artă - prima întrebare va fi discutată mai jos eme, în timp ce a doua și a treia o omitem, din motive de concizie Biblioteca "Runivers" treizeci N Sh A P I P b toate discuțiile precedente: cât de legitimă este o astfel de valoare formală precum ideea lui Ibsen - și ca unic conținut al evaluărilor și ca obiect de predică și propagandă - și, în sfârșit, cât de fructuoasă și naturală este o idee ca conţinutul creativităţii artistice Acestea sunt tocmai întrebările care trebuie puse în mod evident: Ibsen este un artist, un predicator înflăcărat și un participant declarat la întreaga reformă modernă a evaluării Este destul de legitim să se stabilească o valoare înaltă independentă - valoarea voinței, ca nucleu creator al lumii spirituale și faptul real al puterii asupra vieții și asupra oamenilor, cu semnele de bază naturale ale voinței - forța și integritatea ei Această valoare se va referi la viața ca regulator general; aprecierea categorică a forței și integrității voinței, cristalizată în minte, poate, într-o oarecare măsură, să crească constant tonul voinței unei persoane date, poate colora acțiunile oamenilor pe drumul către scopuri specifice cu unele idealiste) umbră, iar în anumite puncte viața poate furniza aceste acțiuni și un accent mai vizibil pe eficacitate: în veșnica păstorire a moralității, în pedagogie Și împreună cu aceasta, întreaga sumă umană-necesară de bunuri și valori materiale-individuale va fi păstrată în mod clar, care se naște în timp, la rândul său, prin toate eforturile voinței - și astfel punând în scenă pentru prima dată mișcarea principală a voinţei pe cărările ei Atunci aprecierea undelor formale va fi ca un magnet atârnat peste particulele de fier, construite și care se mișcă într-un anumit fel: fără a încălca ordinea mișcării lor, le-ar atrage în egală măsură pe toate spre sine Folosim aici termenul iàea iucmical într-un sens destul de precis Luată în modul indicat, ca să spunem așa, moderat, ideea lui Ibsen s-ar raporta la viață, deoarece în general idealul se raportează și la ea, idealul reglementează cursul real al vieții fără a-i distruge sau epuiza structura internă și schimbarea spontană, conform obiective și etape specifice, dar doar în mod uniform și limitat influențând tot ceea ce se naște independent în limitele sale - uneori creând ceva independent, dar totuși trebuie să treacă testul viabilității sale Iar sfera idealului, planul vieții sale în istorie, este doar o serie de schimbări și parțial atinse, adică scheme de reglementare ale vieții Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV împunsă, atunci le-ar distruge complet atât ordinea, cât și mișcarea lor înainte Dar exact asta face Ibsen cu acel magnet magnific pe care îl posedă? în chiar inima curentului cald de mici particule de viață, el îl coboară și îl conduce de-a lungul întregului rând; el își distruge astfel întreaga mișcare și structura de bază - și apoi contemplă cu dezgust acele particule care s-au lipit de acest magnet În distrugerea valorii întregii vieți și culturi moderne, el urmează, desigur, două căi legate După ce a făcut o secțiune a vieții culturale într-un anumit loc și timp, el devalorizează tot conținutul pe care îl găsește în această secțiune - odată ce observă că voința acestor oameni este slabă și incoerentă Și de fapt, oriunde a făcut o asemenea tăietură de modernitate, a fost întotdeauna cu același rezultat de respingere absolută Pe de altă parte, Ibsen a luat o zonă și o latură

abstract cunoscută a culturii moderne și a stabilit teoretic că, prin natura sa, transformă inevitabil voința omului într-un curent din ce în ce mai slăbit - și pe această bază a respins întreaga zonă dată a \ societate culturală modernă Și din moment ce Ibsen făcea întotdeauna astfel de măsurători cu lotul său și, pe de altă parte, astfel de anchete generale cu același rezultat negativ pentru el însuși, el a negat ca urmare tot conținutul și structura existentă a culturii moderne Valoarea sa formală de voință eroic puternică și sănătoasă se repezi peste sistemul viu al binecuvântărilor umane, ca un uragan rece, ucigător, peste o pădure de muguri Și au nevoie de un soare inepuizabil de lent și fierbinte Motto-ul lui totul sau nimic ucide orice forță vie din adâncul vieții: totul sau nimic duce liber la nimic, pentru că nu poate fi totul Se respinge valoarea statului și orice organizare exterioară a vieții comunitare, în numele unei libertăți fantastice a voinței individuale, pe care nu o vom găsi nicăieri - fie că începem cu voința albinei și a polipului, fie că vom termina cu voința ultimei, înaintea epocii de aur! Se aruncă fără regret pe pământ lumina succesivă a omenirii - marea sa știință Morala se remarcă doar în momentele arderii Marea prietenie a maselor și unitățile înțelepte îndepărtate care nu le părăsesc psihic sunt umilite, spiritul nemuritor al democrației este disprețuit Exterminarea sa- n gp a p și p b Miezul meu de aur al relațiilor de viață, dragostea fără putere criminală, care, după ce și-a pierdut de bunăvoie al doilea corp dulce, în clipa următoare își va roade singur Pentru a nu-și ilegaliza valoarea formală imperativă, Ibsen nu avea dreptul să nu accepte premisele inevitabile inerente naturii vieții însăși și propriei sale voințe iubite Asupra lui revenea obligația generală umană de a se concilia cu restricțiile exterioare pe care marea organizație care o cuprinde voinței individuale, în interiorul căreia nu este decât de conceput - și asta după principiul care pătrunde în întreaga coloană de fenomene, începând din mecanic: multitudinea de părți nu este așadar coordonată în acțiunile lor că acest lucru este cerut de întregul care le cuprinde și invers, că întregul le cuprinde și le coordonează, este creat doar pentru a face posibilă însăși existența a unei multitudini de particule active, care este faptul primar Mai departe, asupra lui Ibsen se întinde obligația umană generală de a accepta procesul de realizare lentă, grad, însumare, dezintegrare a fiecărui scop comun într-o serie de scopuri intermediare, mici - mijloace - deoarece toate acestea sunt esența trăsăturilor comune ale oricărui scop comun activitatea umană, determinată inevitabil de natura realității, ca singur subiect al fiecărei acțiuni și procese Realitatea este ceva infinit de complex, neacoperit de nicio teorie, uneori egal doar cu intuiția pe plan, cel mai bine recunoscut doar de aproape, în mișcare, într-o îmbrățișare; realitatea este scena acțiunii nenumăratelor forțe, acționând ca și cum nu ar exista deloc forță care emană din tine Dar și mai mult, ar fi trebuit să se împace cu esența naturii voinței, chiar dacă nu cu cea care a intrat în analiza lui Schopenhauer: nu putea ignora adevărul cel mai simplu, fundamental, că voința trăiește și respiră doar printr-un un anumit conținut, materialul binecuvântărilor individuale și generale, pe care le formează doar scopuri - iar curentul său este complet întrerupt dacă nu vede în față nici cel mai neînsemnat și mai murdar țel Voința este forma generală a acțiunilor umane - prin urmare, ea însăși, evident, nu poate înlocui în conștiința evaluatoare a unei persoane acele ținte conținut, cu care numai această formă este completată; iar o persoană poate aprecia anumite proprietăți generale ale curentului său

volițional, puterea și integritatea acestuia, numai dacă scopul către care este îndreptat acest curent - anumite binecuvântări ale vieții sale - păstrează un preț evident independent în conștiința sa Așa este și în viață, în realizarea evaluărilor Dar chiar și în momentul evaluării teoretice, dacă problema este pusă în așa fel încât apelul să abordeze cea mai universală formă, voința, ignorând toate conținuturile ei posibile, atunci alternativa principală, mai largă decât viața însăși, stă liber în fața conștiință: mă pot strădui pentru un puternic, holistic pe care vreau, dar poate nu vreau să subliniez în mine forța motrice de bază a voinței și poate chiar vreau să o opresc, să o traversez Dorința de a trăi - lipsa dorinței de a trăi - dorința de a nu trăi Căci faptul, pe care nici cea mai hotărâtă decizie nu-l poate distruge, a fost doar scopurile și conținutul concret al voinței mele Toate acestea sunt adevăruri imuabile, analitice, deoarece voința este forma universală evidentă de la sine a tuturor acțiunilor și este pusă în mișcare doar de ceva material care depășește conceptul însuși al acestei forme Recunoașterea proprietăților formale ale voinței ca singura valoare ar transforma atitudinea unei persoane față de viață și față de sine într-un fel de joc și sport, iar o persoană nu va fi niciodată de acord cu o astfel de transformare, se uită irezistibil de serios la viața sa și la sine , ca și cum ar fi la un fel de sport divin, Ibsen privește viața în aprecierile sale Și motto-ul său - vrei să vrei - pur și simplu nu ajunge la inima unei persoane, își face zborul în golul aproape, între buze și viață - care se află sub inima unei persoane Dar, totuși, pot spune ei, ținând cont nu de un punct de vedere psihologic, ci pur evaluativ: nu există bunuri absolute; un posibil sistem de bunuri individuale și sociale este ceva relativ, empiric; poate exista ceva indestructibil, ca fapt, din sufletul si vointa unei persoane, dar ceva care teoretic poate fi respins in numele absolutului, chiar daca este formal În primul rând, trebuie spus că în general nu este greu de realizat absolutitatea imaginară și infinitul, împărțind forma inseparabilă, separatoare de conținut, Questions of Philosophy, Vol ° Biblioteca "Runivers" N Sh A P I R b un remediu pentru un sfârșit Orice mijloc, disociat de final, devine, parcă, infinit: strădania avarului care a făcut această operație în sufletul său este infinită Dar o astfel de dizolvare a indisolubilului nu poate fi creată decât de patologic și nu pe această cale trebuie căutat absolutul, dincolo Când visezi, trebuie să ne amintim că totul complet lipsit de sens în viață are, parcă, infinit, pentru că nu are deloc un scop, care ar fi sfârșitul În plus, nimeni nu poate face obiecția de mai sus În primul rând, admiratorii lui Ibsen, ca filosof, sunt cei care recunosc bunurile și scopurile absolute: separând bunurile politice de cele economice, recunosc ca atare bunuri absolute moralitatea, arta, știința, unite printr-o sinteză religioasă Ei nu pot sacrifica aceste binecuvântări în numele a nimic - cât de exact binecuvântări absolute; pentru ei, formalismul valorii lui Ibsen, motto-urile lui vor să vrea și totul sau nimic sunt o amenințare la adresa proprietății eterne a spiritului Aceiași gânditori care recunosc doar beneficiile și scopurile empirice, existând doar procedural în viața succesivă a omenirii, nu mai intenționează să devalorizeze aceste beneficii în numele proprietăților formale ale voinței, deoarece acești gânditori stau pe punctul de vedere ale realității, acceptă proprietățile de bază ale vieții și se mulțumesc cu realizări lente, succesive Toți oamenii sunt de fapt diferiți de Ibsen; de fapt, este dată în fiecare o anumită sumă de bunuri și scopuri, pe care nu văd nimic de înlocuit II unul și același în conținut, această sumă este

bună și y empiriştii şi metafizicienii - doar fundamentarea este diferită La baza întregului domeniu al evaluării, ca presupoziție inevitabilă a oricărui sens, stă un anumit conținut, înțeles ca realitate Și această premisă pare să unească toate domeniile teoriei și practicii - aici, prin urmare, este deja cel mai general argument împotriva formalismului în domeniul estimărilor Aparent, trebuie recunoscut că atât în logică, în cele două tipuri principale ale sale, cât și în știință, în filozofie, în psihologie, în domeniul evaluării și al activității (direct) practice, trebuie început să se opereze asupra conținutului deja dat inițial , o oarecare realitate, care este, prin urmare, condiția prealabilă pentru fiecare tărâm și activitate a spiritului uman Biblioteca "Runivers" UN GENIU EXTREM Din acest punct de vedere, ideea lui Ibsen, prin formalismul ei, comite un păcat de moarte împotriva vieții în sensul cel mai cuprinzător al cuvântului Pentru acest păcat, pentru formalismul exhaustiv al evaluării, Ibsen a fost pedepsit de acea "săptămână lungă pasională" cu care însuși marele norvegian și-a comparat viața Cum să-ți descrii viața! Ego-ul cu toată puterea a căzut asupra lui blestemul care se abate pe cel care, cu disprețul tinereții veșnice, respinge, ca nesemnificativ, singurul conținut real, dezvoltat, care există pentru o persoană - și nu poate oferi nimic în schimb, Mulți, desigur, nu vor fi de acord cu viziunea dezvoltată asupra semnificației filozofice a lui Ibsen; dar nu este aceeași evaluare a ideii sale dată de oh și el însuși în drama sa confesională "The Builder of Solness"*, în cuvintele neliniștitului pocăit Solness? ■ Solnes se pocăiește că a construit locuințe utile oamenilor (simbol al dramelor sociale și domestice ale lui Ibsen), pentru că aceștia nu au nevoie de aceste case, iar el însuși nu s-ar fi instalat în ele dacă ar fi avut Dar Ziditorul nu vrea să se întoarcă la vremea când a construit biserici maiestuoase, spre gloria Creatorului (simbol al dramelor abstract-flozofice ale lui Ibsen): de acum înainte, nu vrea decât să construiască castele în aer, pe care Oh va da Tineretii Gildei sa straluceasca in jurul lui Dar în sensul castelului în aer, nu vom refuza ideea lui Ibsei: castelul în aer și înseamnă ideea de viață neputincioasă, construită de viață Am dori chiar să acordăm mai multă importanță ideii geniului scandinav Castelul în aer înseamnă disocierea conștientă, completă de viață, care este respinsă; dar în acest fel înseamnă şi cea mai completă neputinţă şi împăcare cu ceea ce este respins Recunoaștem că ideea de voință puternică, integrală, valoroasă și indiferent de conținutul ei, poate fi un regulator fructuos al vieții: poate atârna peste ea ca un magnet, colorând, deși foarte slab, dar uniform, aspirațiile oamenilor pentru scopuri și beneficii specifice , cu o oarecare tentă idealistă, în sensul stabilit mai sus Dar pentru această acțiune, este doar necesar să se păstreze valoarea bunurilor materiale, împreună cu valoarea formală a unei voințe puternice, întregi Ibsen a fost destinat să fie un magnet magnific de acest fel și, de fapt, nu există nimic grozav care să-i fie atribuit incontestabil de toată lumea h* Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b Foarte apreciat, să luăm arta invocativă a lui Ibsen, dar să nu punem în practică ideea lui, ca pur principiu La urma urmei, dacă îi citim dramele, și nerecunoscând ideile lui, ele, pe lângă o impresie artistică, vor produce în continuare asupra noastră, care nu recunoaștem, un efect surprinzător, deși instantaneu, deloc posibil Asta e maximul Totuși, chiar și aici, ca anormalitate pronunțată a situației, principala contradicție va rămâne: numai prin extravitalitate completă, printr-un formalism neprefăcut, este realizabilă forța de impuls a lui Ibsen - ne apucă Dar chiar acolo, la

fel de irezistibil și intuitiv, simțim pata acestui impuls, pentru că este în gol, iar nesocotirea totală pentru conținutul uman universal ne răcește imediat și suntem eliberați de Ibsen Această dualitate inamovibilă de sentiment, care justifică critica noastră la adresa ideii lui Ibsen, este cel mai izbitoare când citim Brandul înalt Suntem cuprinsi de lacrimi de puterea lui Brand, uitam ca avem arta in fata, o contemplam doar pe ea, uimitor - si in acelasi timp, din tot sufletul suntem impotriva lui Brand pentru formalismul lui inuman de apreciere Și când el vrea să ducă nicăieri mulțimea supusă, iar ea îl bate cu pietre, îi spunem: fă-l bine, viața este cea care bate ideea lui Ibsen cu pietrele ei Iar când însuși Ibsen condamnă, în contradicție cu sine, primul său născut cu un ultim strigăt din nori, spunem: altfel nu s-ar fi putut termina Până acum am făcut doar o critică a ideii lui Ibsen ca reformă în domeniul estimărilor Cu toate acestea, există o întrebare separată cu privire la puterea acestei idei, ca obiect de propagandă, ca armă de marș asupra minții Ideea lui Ibsen este dată, până la urmă, doar sub forma unei opere poetice, iar, ca conținut al poeziei, relativ, este recunoscută de noi ca fiind foarte eficientă Dar care este puterea lui în mod absolut, în sensul direct al vieții? La urma urmei, nu a fost fluturarea ușoară a sufletului, îmbinată indisolubil cu plăcerea estetică, nu acest amestec de moment, dual, de vise de acțiune puternică și contemplare pasivă, doar Ibsen aștepta de la ideea sa în sufletul cititorului Desigur, s-a străduit să o facă, goală, un factor direct în viață Puterea predicării și invocației tinde să scadă în general, pe măsură ce conținutul ei este generalizat: conținutul generalizat al domeniului Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV dă unui id mic o forță*-notă, impulsionează rău voința, dacă nu este legat de încarnări concrete de viață pentru conștiința asupra căreia se dorește să acționeze Predicarea pasională a unei idei generale poate captiva doar temporar, și nu regenera; pentru aceasta, este necesar să se pună în suflet o nouă, ființă, noi elemente reale ale procesului său intern - din aceasta trebuie să se nască în suflet principiul corespunzător , așa cum s-a format și în spiritul celui care cheamă Și acest proces are nevoie de conținut concret Specificul predicii este de o importanță deosebită atunci când este vorba direct de voință, de întărirea ei (Ibsen) Aici, parcă, se dă un cerc adevărat: se face apel la voința slabă, astfel încât, acționând asupra ei înșiși, ea devine puternică, adică vor să găsească ceva, chiar cu ajutorul acestui lucru pe care îl caută În acest caz de predicare, este deosebit de important să turnăm în suflet un nou conținut real, care să rupă cercul real Este necesar să tratăm sufletul nu în mod logic, ci igienic, să acționăm cu o alegere pedagogică a conținuturilor specifice: darul unui astfel de conținut țintă, funcțional, reînnoitor este mai rodnic decât exclamațiile nesfârșite despre măreția unei voințe puternice, deja pentru că nimeni va argumenta acest lucru și îl consideră un adevăr vechi Având în vedere tot ceea ce s-a spus despre proprietățile ideii lui Ibsen, ca idee revoluționară în domeniul evaluărilor și ca obiect de propagandă, în mod firesc ea poate dobândi o semnificație vitală doar pentru indivizii aproximativ omogene, care caută doar un aspect strălucitor idee modelatoare pentru experiențele lor independente, dar incomplete, cu o atracție generală către centrul estetic · IV În acest capitol, vom oferi o justificare pentru poziția deja menționată, că ideea lui Ibsen, analizată în detaliu de noi, conține conținutul tipic al spiritului scandinav, că a fost în cel mai mare poet scandinav doar o recunoaștere internă a curentului tribal al spiritului trezit în el Cu această justificare, vom trece de la sarcina de evaluare la sarcina

de explicație Și ilegal, neputincios vital Biblioteca "Runivers" n t a p i v b iar cei nesăbuiți se vor transforma în fața ochilor noștri în vechi de secole, la nivel național - și, prin urmare, se vor manifesta irezistibil Consider că cultul excepțional al unui strigăt puternic și sănătos, indiferent de conținutul și scopurile lui, cultul voinței și faptei eroice, este cel mai tipic, principalul curent al spiritului tribal scandinav și explic această trăsătură a spiritului prin acţiunea naturii peninsulei scandinave Văd în această educație psihologică la nivel național rezultatul presiunii eterne a cosmosului, acțiunea cosmosului acestor țărmuri întunecate din nordul îndepărtat al Europei Fiorduri singuratice, unde în poarta de granit, sub umbra zăpezii apropiate, nemișcate, bate veșnice spumă Golfuri pustii, munți înzăpeziți, stânci, furtuni ale mării întunecate, un câmp teribil de aurore boreale, lacuri reci, limpezi, cascade, aici este Scandinavia, aici este Norvegia Marea formidabilă încordează voința singuratică, te învață să realizezi mereu necunoscutul, te face să apreciezi minunatul proces riscant al mișcării progresive către granița intangibilă a destinului personal - orizontul mării, de unde din distanța rece și ceață imaginea noului pământ se ridică, crește și devine limpede imaginea noului pământ Aceasta este Sicilia, vikingi? Marea obișnuiește sufletul cu pericolul etern întrupat, datează visul chiar de odihnă cu acest tremur lângă stânci, anunțând teribilul elemente Iar crestele albe ale leului par a fi isprăvile cuiva și ceața - planul cuiva la orizont Rocile native, care necesită muncă grea, furnizează voinței omului o perseverență calmă și severă de-a lungul secolelor Dar deasupra stâncilor sunt vârfuri înzăpezite Ei inspiră din nou voința și cu viziunea lor simbolică și cu eternul lor "ascensiune încordată, ei impregnează voința cu emoție cristalină, întrucât aerul înconjurător însuși este impregnat cu zăpada vârfurilor lor Fiecare scandinav a experimentat - și asta de secole - rătăciri nesăbuite peste un abis plin de praf de zăpadă învolburat - cu o față arzătoare, bătută de vânt și cu nări fulgerătoare Când a înghețat la vederea strălucirii ghețarilor, în contemplarea fâșiei răvășitoare a mării înalte și albastre, aruncându-și fața încet flăcări, pe care erau așezați ochi albaștri cinstit cavalerești, coasă dreaptă, mustăți ușoare răsucindu-se în ingenuitate distracție pe buze Dar chiar și când el, cu fața în jos, lucra la brazda îngustă a zegvliului, sau la fereastră Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV d s-a cusut o țesătură întunecată, groasă, fără voință și conștiință, o mie de cărări, pe care le numim cinci poteci, un formidabil element de bază și liniștea piscurilor invizibile i-a pătruns în suflet Acest nord formidabil solemn al Scandinaviei i-a creat în istorie pe vikingi - cuceritorii Groenlandei, Brittiei, Siciliei: puțin mai mult oțel și lemn prelucrat - iar normanzii l-ar fi făcut pe Columb inutil Astfel istoria vine în ajutor; conținutul spiritului tribal scandinav și eficacitatea elementului cosmic al Scandinaviei sunt atestate direct de faptul existenței vn-regilor, singurul tip de psihic social din istorie: eroi cuceritori, rătăcitori romantic fără scop pe care i-a atras și care avea mare doar riscul continuu și poteca în sine, iar puterea de la capătul drumului este nesemnificativă Istoria vikingilor a fost martoră că natura Scandinaviei a creat un sistem de spirit puternic determinat, indiferent de soarta lui îndepărtată, și constă în chiar atunci a luptei cu toată introducerea, în spiritul eroismului, ca tensiune procedurală a voinței , indiferent de risc În aceasta vedem și conținutul ideii lui Ibsen - și urmele lăsate pe pământ de normanzi sunt ceva mai puțin decât dramele lui Ibsen? Acest spirit tribal eroic

s-a reflectat în istoria ulterioară a Scandinaviei Dar treptat, parcă, a dispărut complet, iar masa contemporanilor lui Ibsen părea să semene cu strămoșii lor eroici și mai puțin decât alte popoare ale Europei Pe lângă ipocrizie, meschinărie, inerție, care l-au revoltat direct pe Ibsen în orășeni și în păturile țărănești, se remarcă ceva opus eroismului antic: muncă grea încăpățânată, distracție sobră, grea, umor - și în același timp reținere oarecum sumbră - aceasta este ceea ce îi caracterizează pe norvegienii moderni oh, și această activitate terestră grea constituie, fără îndoială, principalul curent al spiritului tribal scandinav: este spiritul muncii nordice, energie și putere luminoasă limitată, cu entuziasmul său pentru cerealele care se coace încet și pentru sine -mișcare suficientă, liniștită a anotimpurilor, cu odihna ei elementară distracție nepoliticos Acest spirit de muncă nordică conține atât un sentiment profund al demnității, cât și al libertății, exprimat într-un bine Biblioteca "Runivers" N Sh A P I R b umor calm Aceasta este libertatea și demnitatea care se nasc atunci când o persoană face tot ce-i stă în putere, îi determină soarta printr-o linie de comportament atât de plăcut continuă precum linia muncii grele Atunci conștiința că soarta încă nu depinde de o persoană dă naștere unei atitudini profunde, cu o tentă umoristică, față de bunăstare și nenorocire: în ambele, atunci, aici se vede un surplus gratuit, un plus neașteptat al forțelor tale Și bucuria, în același timp, este ceva pe care nu se poate conta și este nedemn de o persoană - doar o parte evazivă a soartei, creată de propriile mâini, este cu adevărat apreciată Așadar, notăm două fluxuri opuse în compoziția spiritului tribal scandinav și împletirea lor - împletirea eroismului și a vieții de zi cu zi, harnicie și nesăbuință O împletire vie a acestora este dată în mituri și epopeea populară a Scandinaviei Zeii scandinavilor sunt zei incontestabili, dar, în același timp, nu sunt oameni buni, îndestulați, care nu și-au rupt legătura primordială cu pământul, care este și divin Acești zei nu miros a ambrozie, iar umerii lor translucizi nu strălucesc cu ceva de nespus: sunt îmbrăcați în piei aspre, în mâinile lor sunt lemn și piatră prost prelucrate, iar din mișcări puternice se miroase a sudoare și pământ Dacă trecem de la acești adevărați la acel zeu al Scandinaviei, care este cunoscut acolo sub numele dublu de Henrik Ibsen, atunci în chiar viața lui și în fapte ciudat de ușoare pentru Dumnezeu - drame artistice - vom găsi și o împletire de nesăbuiți eroism și activitate grea, sobră: avioane spirituale vikingism și spiritul muncii nordice Copil destul de singur, ocolit de surori, încuiat singur, veghei nocturne frecvente, sete mică de dragoste în tinerețea timpurie, lipsa unei educații adecvate, șapte ani de viață în pustie, la scurt timp după exilul voluntar timp de de ani (și în ea - fără adăpost) rătăcire, fără nume pentru un număr de ani de propriul pat și fotoliu); toată viața departe de petreceri și școli, izolare completă în zilele de glorie; "reținere ironică în adresă, aproape proverbială" Și alături de asta, sclipuri de umor, muncă atentă la vârsta adultă, o declarație generală de intimitate Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Brandes apropiat, care cu ani Ibsen - freneticul Ibsen - "s-a transformat într-o persoană remarcabil de pozitivă"; viață liniștită cu soția și fiul său Brandes mărturisește chiar și două expresii faciale tipice ale lui Ibsen: una este ireconciliabil de sever combativă, cealaltă este bună, plină de umor ușor Aceeași împletire extrem de interesantă de eroism și greutate umoristică și prudență, aceeași forță nordică caracteristică care îi caracterizează pe zeii scandinavi și pe Ibsen, o găsim în figura

eroicului excentric Dr Stockman, acest alter ego al lui Ibsen De fiecare dată, forța pe care Ibsen o dă în lucrările sale este o forță simplă de inimă, dezvăluită de estetica exterioară, celebrându-și ființa uneori cu izbucniri grosolane Iar figurile celor puternici din dramele lui Ibsen * sunt întotdeauna stropite cu un fel de umiditate casnică Totuși, Shtokman, Solness, Peer Gynt rămân pentru noi glumeți și oameni buni până la capăt; chiar și Brand, acest titanoid abstract, vorbește invariabil un limbaj ingenu, uneori nepoliticos, elementar puternic, iar limbajul este o oglindă, cu fragmentele sale captând raze chiar din adâncurile spiritului, din adâncurile fuziunii temperamentului și intelectului Toți acești oameni sunt greoi, își ascund puterea în adâncurile necultivate, iar în momentul participării la un val de distracție, luminează cu glume grele mai clar esența materiei căreia îi servesc toată viața Deosebit de strălucitoare este împletirea a două fluxuri ale spiritului scandinav - eroismul și munca nordică, în epicul "Peer Gynt" În această dramă, așa cum am spune, totul este ingenios de masculin: dezvoltarea personajului lui Peer Gynt, caracterul episoadelor de punere în scenă, debordarea cotidiană a primelor scene, fantezia personajului a nenumărate simboluri, magnificul nepoliticos viscol de ei - în cele din urmă, și repetarea zgomotoasă a cuvintelor: "fii tu însuți" Scopul uimitor al acestei epopee este scopul mâinii țărănești gigantice a unui geniu care trăiește peste tot Fantezia nu în sensul poetic general, ci fantezia pură în sens strict, ca crearea de imagini în afara vieții, poate fi un indicator eteric subtil al tipului emoțional al poetului Ea este o forță care folosește fondul experienței ancestrale, creează independent de experiența individuală și, prin urmare, în masa ridicată, ca să spunem așa, de pe pământ și controlată de acesta în aer, întreaga organizație de procesare a poetului poate străluci incomparabil pătrunzător Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b Prezența la Ibsen, ca poet, a celui de-al doilea curent al spiritului scandinav, spiritul muncii nordice, este cel mai viu și general exprimată în marele dar cotidian al poetului viking, care surprinde o serie întreagă din dramele sale Cum a dezvoltat spiritul atemporal, captivant eroic, interesul și capacitatea de a înfățișa ceva atât de temporar determinat, de săturat pământesc, cum ar fi viața mizerabilă, nordică? De unde vine a doua viziune suplimentară? Ni se pare că putem accepta că darul de zi cu zi al lui Ibsen este expresia cea mai directă și holistică din opera sa a celei de-a doua cruste polare a spiritului său - spiritul activității grele, sobru limitate: și același curent a rămas singur la suprafață ale vieții norvegiene moderne, ca sucuri din viața descrisă Norvegia Această afinitate face ceea ce, în ciuda toată nesăbuința eroică a valorii sale principale, Ibsen simte profund ca ceva nativ, de neclintit, sufletele puternice ale muncitorilor din nord Toți acei burghii roșcați, stăpâni bătrâni cu vorbe puternice, grăbiți pe Vogts cu un gând veșnic la parohia lor vie, asistenți, cărți care roade ca șoarecii, stăpâni în vârstă de fermă, țărani bătrâni ca rădăcinile, semeni timizi cu pumni puternici! Tot acest popor, cu spatele lor puternic îngrădit de natura formidabilă, întruchipează pentru Ibsen, totuși, elementul greu de muncă asiduă, complezență și simplitate, care este drag spiritului său, care se rostogolește încet înainte, stropind peste stânci Toate acestea nu-l pot smulge pe violentul și genialul Ibsen din inima sa dublă Numai - ipocrizia, lașitatea, mendacitatea, fraza - și mai puternică decât crima, omuciderea!) *) Încercând să aruncăm lumină asupra originii darului cotidian al lui Ibsen, s-ar putea indica mai multe motive care hrănesc

darul unor caracteristici specifice la artistul scandinav Aceasta este strălucirea și schematicitatea caracterului național, creat de presiunea cosmică, cu diferențe specifice comparativ clare în el Apoi există miniaturitatea vieții colective, care sporește și mai mult vizibilitatea modificărilor caracterului național și apoi mută figurile vii care se repetă, parcă, la față În cele din urmă, însăși nordul naturii și legătura activă cu ea a lucrătorului nordic și inestetismul comparativ al unor figuri vii specifice: toate acestea creează un fel de amărăciune cotidiană și atrăgătoare a figurilor nordice, pe care toată lumea le poate simți cu ușurință gândindu-se Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Deci, recunoaștem două fluxuri opuse în compoziția spiritului tribal scandinav Unul dintre ele, avionul cu reacție Viking, ne explicăm prin condițiile cosmice din peninsula scandinavă; al doilea, opus, spiritul muncii nordice, poate fi explicat prin acţiunea aceluiaşi factor, natura Scandinaviei? Poate pentru că chiar în această natură se dă dualismul și contrariile: cascade, vârfuri înzăpezite, o mare clocotită, - de cealaltă parte sunt stânci cenușii, plictisitoare de steril, văi înguste modeste unde trebuie să lucrezi, să lucrezi, unde nu există acelea pericolele eroice ale unei furtuni maritime și dincolo de nori - începutul abisului Aici singurul pericol care te amenință este lenea, odihna de vis, tinerețea prea lungă și fierbinte Și astfel, de-a lungul secolelor, solul granitic și concizia verii reci mențin continuu dificultatea ridicată a minimului social - se creează un fel de prag înalt în fața însăși a feței scandinavei, prin care acesta trebuie pas continuu, si pas din nou, ca sa nu-si piarda locul pe pamantul sterp Toate acestea au impregnat voința scandinavului cu o mare forță sobră și, într-un amestec misterios, l-au așezat pe muncitorul nordic lângă viking Această corelație vie a două contrarii este într-adevăr ceva complex Din această scindare a spiritului național se reînvie un sentiment deznădăjduit al unei profunzimi corupte, slăbite, pe care, sunt sigur, fiecare scandinav care citește accidental aceste rânduri îl recunoaște în sine Iar eroul a trebuit să cedeze De când viața a devenit sedentară și funcțiile tradiționale pașnice au fost create într-o diviziune complexă a muncii, iar morala creștină și-a făcut cercul de multe ori, asemănător cu calea umezelii cerești, căzând și înmuiând pământul și ridicându-se din nou la cer pentru aceasta, de atunci, Vikingship a devenit imposibil; a rămas multă vreme doar în clasa feudalilor și în familiile regale care luptau pentru tron Impactul eroic al naturii scandinave în sine a slăbit, de la trecerea de la barbarie despre patria lui Ibsen, despre teatrul lui Ibsen, despre dramele lui: o figură grea de tonuri maro iese intruziv în minte, cu un miez spiritual abia luminat Ceva de vârstă mijlocie, onorabil, lent Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b la cultură şi presupune, în esenţă, distrugerea unei legături directe om social cu natura Și din moment ce această influență s-a păstrat, ea a fost într-o formă potențială, căci era deja acum o chemare la absolut imposibil, fiind complet deconectată de atmosfera socială și neavând nimic corespunzător în sistemul funcțiilor sociale Iar pentru un scandinav care moștenise ceva creștin util de la tatăl său, era deja clar privind marea mare că pe celelalte maluri ale ei, acum invizibile, dar binecunoscute, trăiesc aceiași creștini pașnici, că aceasta este, în esență, doar un lac uman, deși furtunoasă *) Dar un alt fel de influență a naturii scandinave, care a creat în sufletul scandinav un flux de muncă nordică, nu a fost înăbușită de dezvoltarea și complicarea atmosferei sociale, deoarece a determinat psihicul scandinav în principal printr-o funcție socială

normală precum munca - a cerut de la muncă ъ tensiune și continuitate deosebite, și prin aceasta el a elaborat deja în generații o anumită structură a spiritului În felul acesta, însuși cursul culturii a făcut ca pârâul cel mai caracteristic scandinavului, curentul vikingismului, cultul realizării, să dispară aproape complet în spatele suprafeței zgomotoase impenetrabile a vieții sociale; la suprafață însă, stăpânind toate căile de manifestare, a rămas doar un flux de muncă nordică, un flux mai puțin individual, pentru că, alături de scandinav, ea, într-un fel sau altul, caracterizează și întreaga țărănime nordică Dar mai mult decât atât: acționând deja în întregime indirect, același mediu cosmic a colorat această atmosferă predominantă cu o nuanță de burghezism, mică ipocrizie, reverență pentru cei puternici din punct de vedere economic, atât de urâți de Ibsen: i-a forțat pe scandinavi să se stabilească în câteva grupuri de zone de coastă sate și orașe mici (sto-) Prin urmare, formula lui Ibsen este de a restabili voința stricată de atmosfera socială, ca atare - această formulă este destul de în concordanță cu esența obiectivă a materiei: Ibsen se simte trezit în sine, iar în țara din jur - amânat tocmai acel sistem de spiritul tribal primordial, care a fost adormit în viața poporului norvegian de dezvoltarea în continuare a atmosferei sociale Aceasta înseamnă că conștiința lui Ibsen este un ecou complet exact al spiritului tribal: principalul dușman, adormitul adevăratei voințe scandinave, este într-adevăr, în primul rând, atmosfera socială însăși Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Fața Norvegiei la începutul secolului al XIX-lea a însumat mii de oameni) Aici ajungem la întrebarea interesantă a rezultatelor impunerii întregului aparat social pe substratul restrâns al psihicului individual: rezultatul este o anumită schimbare a conținutului social Amploarea beneficiului social și limitele individualității tolerabile se micșorează; se naște o tiranie a opiniei publice, dând naștere inevitabil la ipocrizie, la moralism laș și la cea mai variată înclinare a voinței individuale Este firesc să numim acest fenomen provincialismul spiritului În acest fel, însăși esența culturii și particularitățile vieții sociale din Scandinavia ajung în punctul în care în Norvegia modernă domină definitiv spiritul muncii nordice, ca și cum ar exista singur la suprafață, deținând toate modurile de manifestare În același timp, deja în sine, acest spirit nu este exclusiv inerent unui trib scandinav: conține și ceva mai generic - conceptul țărănesc al vieții, cu fetișismul său în domeniul religios și politic, robinsonismul economic și funcționalitatea strict tribală Ceva și mai general este fenomenul de provincialism al spiritului: este însă caracteristic pentru Norvegia că totul este o provincie continuă, așa cum ar fi, în alte țări însăși conceptul de provincialism se formează prin opoziția "capitalei" ", și în legătură cu aceasta, două tipuri de vieți sociale se întâlnesc într-o singură stare și pot deveni în momente diferite conținutul unei singure persoane Toate acestea împreună formează spiritul Scandinaviei culturale moderne Spiritul tribal primordial, inerent numai scandinavilor - un efort formal al voinței, un cult al eroismului, o luptă autosuficientă cu tot ce se afla în afara personalității - a dispărut aproape complet de pe suprafața vieții scandinave moderne și, la fel ca un un mic jet fumegător de fum amintește uneori singur de prezența unui vulcan stins, așa că în Scandinavia acum doar o pasiune incontrolabilă pentru călătorii și marii săi rătăcitori (Nordenskiöld, Nansen) amintesc de o privire superficială a unui strat primordial îngropat al spiritului tribal Și suprimarea acestei structuri primordiale a spiritului este cea care determină această manifestare reziduală a ei: Biblioteca

"Runivers" n t a p i r b cel reprimat, potențialul doar parțial se poate manifesta în cea mai simplă formă identică, deoarece în această stare nicio forță nu poate ajunge la stări complexe și diferențiate Și, pe de altă parte, tocmai în această formă fizică cea mai simplă (setea de a rătăci) principalul curent al spiritului scandinav intră cel mai puțin în conflict cu viața umilă și complexă a modernității Dar nu: vulcanul stins a păstrat încă un crater permanent activ, suficient de puternic: acest crater viu și frumos pe un vulcan stins al spiritului tribal scandinav - arta scandinavă, suflarea sa rară de foc - vocile celor mai buni poeți scandinavi Această comparație destul de exprimă cu acuratețe esența înțelegerii noastre despre Ibsen a și arta scandinavă în general Fluxul principal, cel mai individual al tribului scandinav, nu a dispărut complet, ci doar s-a scufundat și a adormit în adâncul spiritului național; această pătură îngropată, primitivă a sufletului oamenilor poate fi expusă în personalitățile individuale, ca ceva adormit din timpuri imemoriale, și apoi poate fi reînviată în sfârșit în limitele vieții individuale prin acțiunea aceluiași factor care a creat cândva această trăsătură și în spirit a oamenilor înșiși și care continuă să existe (natura scandinavă) Și o astfel de origine dublă a ceva la un individ este tipică lumii organice în general, ca lumea ființelor plastice Există un grup de psihici scandinavi, în raport cu care o astfel de expunere și renaștere a stratului primitiv al spiritului tribal va fi un fenomen natural, un fenomen luat în considerare în prealabil Acest grup este poeții și romancierii scandinavi, ca minți de un anumit tip, dacă sunt scoși în afara actelor directe de creație Poetul și romancierul în aproape fiecare moment al vieții lor se remarcă printr-o tendință de a privi viața înconjurătoare din exterior, de a o trata într-un mod estetic contemplativ, generalizat Tot ceea ce vede în viață este pentru el aproape exclusiv o ilustrare a unui anumit adevăr și categorie psihologică O astfel de ilustrare este, în mod fundamental, pentru poet și propria sa viață personală - de aici și semnificația binecunoscută pentru poeți a experiențelor lor romantice personale (Werther Goethe) A fi capabil și chiar a te strădui să-ți faci viața reală Biblioteca Runiverse GENIU SCANDINAV Aceste experiențe sunt un mijloc, un obiect de reprezentare, prin aceasta ele realizează o relație cu adevărat obiectivă cu ele și creează în limitele vieții, parcă, inumane, invulnerabilitatea completă și o impersonalitate fantomatică a experiențelor lor: tot ce le este propriu le este străin și tot ceea ce este străin este al lor Prin aceasta, o persoană cu un dar frumos irezistibil devine atât mai bună, cât și mai rea decât o persoană normală, pentru că există o singură viață de neînlocuit - și o face în întregime un mijloc, renunță la o putere fantastică în sine) Această trăsătură profundă deosebește poetul și scriitorul de ficțiune de orice alt artist, deoarece arta lui însăși este fundamental diferită de alte arte: în legătură cu faptul că mijlocul poeziei este un cuvânt-semn pur, el singur are ca subiect toată viața ca un întreg, fără nici o restricție -fie cantitativă sau calitativă Așadar, întreaga viață însăși, ca mediu înconjurător al individului, este un mijloc posibil, subiect al ficțiunii, al poeziei; iar prin aceasta, cel care este cu adevărat capabil de aceasta are toată viața și o viziune deosebită, ca mijloc posibil, un obiect de reproducere generalizată Această viziune devine predominantă, deoarece creează o perioadă pasivă, preliminară, de creativitate, iar capacitatea creatoare în general este o irezistibilitate cultivată și sancționată în orice mod posibil în viața celui care o posedă Trăsătura profundă indicată a yashihika poetului și romancierului îl eliberează

de implicarea emoțională constantă a vieții din jurul său, ceea ce este de la sine înțeles pentru orice altă persoană, creează libertatea maximă posibilă, fundamentală, de conținutul său actual și ideologic Dacă luăm acum un poet scandinav, atunci această deconectare emoțională de viața înconjurătoare va fi intensificată și mai mult de proprietățile negative ale vieții scandinave abia menționate, iar atitudinea contemplativă estetic constantă din exterior ridică tot ce este modern și cultural în psihicul scandinavului poet, ca un văl, și prin aceasta dezvăluie ascunse în alte psihicuri) miercuri caracterizarea pe care și-o oferă celebrul romancier Trigorin în Pescărușul de Cehov Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b ca stratul primordial al spiritului național, care este Urwille adormit al vikingului de secole · Cu acest strat, expus pentru prima dată, vine apoi în contact și îl trezește din somn, aceeași forță care l-a creat cândva în sufletul oamenilor și, prin urmare, a mărturisit puterea sa în această direcție: cosmosul Scandinaviei Iar eroica "oxidare" este rapidă și puternică În această încălcare a adormirii spiritului tribal primitiv, alături de cosmos, ia parte însăși organizarea poetului scandinav; mai mult, acest rol nu mai este jucat de pliul specific fictiv al sufletului său, care a expus Urwille-ul vikingului în el, ci de ceva ce artiștii de toate categoriile au în comun: o legătură eficientă constantă cu profunzimea lor ^ o explozie constantă , pe căile fanteziei și simțirii, ale acestei profunzimi noumenale la o persoană obișnuită O expunere și mai puternică a stratului tribal primitiv al spiritului de sub acoperirea modernității va avea loc la un poet scandinav dacă, ca Ibsen, nu a primit o educație normală completă, nu a absorbit în el rodul sistematic, concentrat al culturii Marea semnificație a unei educații normale, luată doar pentru geniile intelectului, este că ea, ca o respirație uniformă, caldă, manifestă acea experiență tribală și potențialul de cultură cu care se naște fiecare om Prin urmare, la Ibsen, care nu a supraviețuit acestui moment, stratificările culturii în spiritul individual au rămas într-o stare relativ potențială: pe această bază, detașarea "fictivă" mai ușoară și mai completă de viața nativă din jur, în plus, cu siguranță negativă din punct de vedere estetic, a ridicat, ca o acoperire, sufletul cultural modern al lui Ibsen și l-a expus pe vikingul Urwille Acest lucru i s-a întâmplat în prima tinerețe și aceasta este prima expunere în interiorul a ceva misterios, încă adormit, mai puternic decât personalitatea însăși, și înseamnă nopțile nedormite ale adolescentului Henryk: când, împreună cu lumina zilei, viața modernă străină de el, el a devenit mai liber și mai atent aplecat asupra omului adormit încă în interiorul craterului său, din care până acum zburau doar scântei de foc separate - mici poeme ale adolescentului și ale tânărului-Ibsen Reînvierea stratului tribal primitiv gol al spiritului Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV A fost făcut la Ibsen de aceeași forță care l-a creat cândva în spiritul tribului - natura Scandinaviei: aceasta include natura exemplară a orașului natal și o ședere de șapte ani în sălbăticia Norvegiei, în Bergen, situat pe cea mai prețioasă coastă de fiord din Norvegia S-au făcut nenumărate acte de contopire cu natura, când în sufletul unui poet scandinav totul tremură, totul exclamă: iată! Nu putem înțelege acest moment din sufletul unui poet scandinav Acesta este sentimentul trezirii a ceva mai larg și mai puternic decât spiritul individual însuși - spiritul adormit primar: îi lovește conștiința de stâncile contemplate, de vârfurile înzăpezite, de vălul mării, ca și cum ar fi încercat să distrugă un vis imposibil Acesta este momentul în care, văzând ceva

uimitor, o persoană este convinsă că scopul nu este în această viziune uimitoare În ce altceva, ce nu știe sufletul lui? Trezirea la Ibsen a unei pături tribale goale, primitive, al cărei conținut - într-o luptă eroică fără obiect cu tot ce zace în exterior - a fost facilitată și de nevoia materială, care impune mereu în tinerețe voinței energetice pecetea unui protest fără formă împotriva totul extern Și și mai puternică, activitatea modernității norvegiene din jurul lui Ibsen; căci înarmată cu puterea opiniei publice tiranice, era activă continuu și încet, ca o caracatiță Aceste pretenții ostile ale unei modernități pur neînsemnate, când totul i-ar fi părut un coșmar unui viking trezit, au acționat uimitor Ceva disprețuitor și insuportabil, ca un zid urât în fața feței tale, blocând o întindere gigantică Și încă se apropie, crescând amenințător în fața ochilor* Tot ce este nevoie este un pretext pentru a se îndepărta rapid de acest zid teribil O astfel de ocazie, nu mai mult, au fost toate motivele de obicei indicate pentru exilul voluntar al lui Ibsen: eșecuri literare, dezamăgire față de mișcarea politică din Norvegia Ibsen se retrage pentru de ani în exil voluntar Nu ia parte la viața țărilor europene vizitate, ci doar rătăcește, mulți ani la rând fără să aibă propriul pat, fotoliu Aceasta este o manifestare directă a naturii spiritului trezit în el: acest viking trezit rătăcește și wi-Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" N Sh A P П P b dpt că pământul lui este ocupat Un fel de fantomă imperioasă îl face pe Ibsen să nu cunoască pacea și patria - fantoma pământului primitiv pierdut, încă neacoperită de legi și reglementări, neocupată de mulțimi sufocante de oameni pașnici, impersonali Așa cum Ibsen a respins căminul pentru surzi din Norvegia, tot așa respinge și cele mai înalte forme de cultură europeană: nu există nicio diferență, de la distanța lui totul arată la fel - toate acestea sunt ziduri care blochează spațiu Ce ziduri înalte! Unuille al Vikingului - Normanul, trezit în interiorul individului cunoscut lumii sub numele de Henrik Ibsen, a determinat, după cum am văzut, întregul său habitus exterior; si mai mult, ochiul a devenit continutul atot determinant al creativitatii poetice cu care acest individ era atat de bogat inzestrat În același timp, trecând pe calea posibilă pentru orice stare volitivă și emoție, inevitabil pentru acea emoție care nu poate fi revărsată direct în viață - elementul dominant al spiritului lui Ibsen care ne interesează, dintr-un sentiment inconștient, direct, transformat apoi în un obiect al conştiinţei şi a format în el o categorie independentă Estetic emoțional, admirând în mod semiconștient isprava fizică, suntem întâlniți și de eroii nordici - predica teoretică conștientă a isprăvii spirituale ne este deja dată de grandioasa trilogie "Brand", "Peer Gynt", "Împăratul și galileanul" Ceea ce vedem la artistul individual Ibsen, trezirea "ideei de gen" - spiritul scandinav primitiv la nivel național - pe lângă recunoașterea enormei sale individualități de poet internațional, ne oferă o percepție profundă a acestei individualități Înțelegem apoi altfel simplitatea și formalismul de necompunet al ideii lui Ibsen, pe care le-am analizat în detaliu mai sus O anumită trăsătură a spiritului național, în timp ce se află într-o stare activă, se manifestă în mod firesc în viața sa în diverse conținuturi Dar trezirea sa în sufletul individual, ca ceva excepțional, înseamnă că ea însăși, în sensul său de moment psihologic general, a devenit conținutul acestui suflet - și acest individ recunoaște și proclamă tocmai o anumită trăsătură a minții sau va, ca atare, și nu manifestări materiale ea în viață Desigur, pentru asta Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV [este necesară și formalitatea trezirii și manifestării curentului popular

pentru ca individul în care se trezește să fie forțat, într-un fel sau altul, să-l cunoască și să nu-l poată manifesta deplin și direct în viață Aceste condiții sunt prezente în cazul nostru: Ibsen este un poet care trăiește din viață, jignit de patria sa Înțelegând ideea lui Ibsen ca "ideea genului", înțelegem, mai departe, pentru prima dată atât acel devotament și entuziasm pentru valoarea stabilită, cât și pentru propria noastră creativitate, care o înalță, care uimește și încântați de Ibsen artistul și Ibsen de omul oricărui european sceptic cultivat, cum l-au admirat și pe evreul cultivat Brandeis Vedem o ființă de geniu somnambul La atingerea modernității, se trezește cu un strigăt, ca o adevărată somnambulă din apa rece turnată în calea ei Aspiră doar la acoperișurile ascuțite, inundate de o strălucire moartă, unde o persoană trează nu se poate mișca Trezirea într-un individ al unui spirit tribal, complet adormit în mulțimile sale din jur, ar trebui să-i dea un sentiment inexprimabil de patrie găsită și totuși pierdută - un sentiment de adormire inexplicabilă peste tot în jurul a ceva de cea mai valoroasă valoare Imposibil pe o cale diferită în senzația sa de luminozitate! În mod inconștient, se simte lipit de măruntaiele latente ale unei cantități mari - și, cu fluturarea neîncetată și profundă sacrificială a adâncimii sale individuale, tânjește să trezească aceste intestine omogene și latente Prin aceasta, Ibsen a devenit o voce care cheamă chiar pe vârfuri - prin prăpastie și interzicând să ia mâncare, frânghii și târnăcopi pe drum "Totul sau nimic" "Cine vrea să câștige" Punctul de vedere pe care l-am adoptat asupra marelui norvegian ar trebui să ajute și la rezolvarea problemei obiectivității sau subiectivității lui Ibsen ca poet Nu există nicio îndoială că ideile și aprecierile pe care le găsim în dramele sale sunt în cel mai înalt grad propriile idei și aprecieri Cuvintele și gândurile lui Brand, Shtokman, Dina, Nora, misticul Maxim, Falk, doamna Alvang, Solnes, Rubek - chiar și cuvintele și gândurile lui Rosmer, Almers, chiar și Hedda Gabler - pot fi atribuite în întregime și necondiționat autorului Astfel, este clară și subiectivitatea pasională a lui Ibsen ca artist, în sensul obișnuit al cuvântului Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b de netăgăduit pentru toată lumea Dar, în același timp, Ibsen este, parcă, un artist obiectiv, deoarece conținutul spiritual pe care îl transformă într-un obiect de predicare pasională nu este doar experiența sa personală, ci în egală măsură experiența, deși potențială, a mii de psihici Acest conținut este, până la urmă, caracterul tribal al scandinavilor, iar întreaga individualitate a lui Ibsen este doar o super-individualitate trezită Este clar că punctul nostru de vedere asupra lui Ibsen ne face să vedem în el un artist cu totul specific - nici subiectiv, nici obiectiv în sensul obișnuit al cuvântului: este maxim subiectiv - ci tocmai în măsura în care este impersonal, egal cu un ecou Dar supraindividualitatea trezită la Ibsen a constituit totuși conținutul sufletului și al conștiinței sale ca forme individuale, iar ideea pe care a predicat-o nu era decât o generalizare a întregii sale ființe vii individuale Prin aceasta, Ibsen a devenit una dintre personalitățile foarte speciale, de rang înalt, care ar putea fi numiți predicatori de sânge Uneori, o persoană, cel mai adesea un artist, își dă în scrierile sale pur și simplu pe sine, întreaga sa organizare spirituală individuală Dacă o valoare distinctă crește din straturile sale emoționale, ideea - un astfel de scriitor devine un adevărat predicator și influența sa asupra minții contemporanilor săi este deosebit de puternică Cu toată personalitatea sa, respirând în scrierile sale și cu fuziunea specifică a emoțiilor și intelectului, care este posibilă într-un artist, o astfel de persoană transformă o

idee, o introduce din lumea fără sânge a intelectului în lumea experiențelor volitive și oferă este o forță de idee altfel imposibilă" Noet într-o zi trebuie să luați în considerare Byron, ideea căreia, corespunzătoare stării actuale a Europei, a fost în același timp cântată de spiritul familiei Byron și, ca un element vital, și la ideea culturală, în același timp, poseda contagiozitatea unui bacil În aceeași categorie, și nicidecum în categoria abstractizării pure, Nietzsche trebuie și el perceput: nu cu mintea lui, ci cu tot interiorul lui de geniu, a insuflat ideea "nietzscheană", nu numai că a transferat-o din domeniul intelectului în domeniul emoțional-volițional, ci chiar și-a alimentat-o cu sângele său! Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV ideile și teoriile și rădăcinile lor în integritatea cea mai vie a omului și totul este venerat irezistibil la Nietzsche Aceasta este o premisă foarte mare - o persoană întreagă, tensionată până la nebunie! După cum este clar, Ibsen aparține și numărului de predicatori de sânge, posesiuni auto Dar, într-o analiză detaliată, ne-am convins cât de abstractă, mai ales în partea socio-politică, este ideea lui chiar vitală Apoi, este împovărat cu un element autobiografic și învelit în văluri ale socialității, iar ideea vitală a unui auto-poet nu poate fi descompusă în părți și acceptată ca una dintre ele: este puternic puternic tocmai prin totalitatea sa emoțională, prin locuirea propriei lumi și a corpului separat, cu care organizația sa conferă numele creatorului său Și mai important este faptul că ideea lui Ibsen, în ciuda imensității sale aparente, nu ajunge până la capăt și "răzvrătirea" scandinavă, întruchipată în ea, nu afectează în nici un fel profund problemele pur etice și religioase, deoarece, în esență , are ca scop doar lupta cu ceea ce stă afară, apreciază cu adevărat și cunoaște doar libertatea exterioară În aceasta, așa cum vom avea ocazia să ne convingem, este principala ei diferență față de "răzvrătirea" germană întruchipată în persoana lui Nietzsche Pentru toate acestea, Ibsen este apreciat și perceput, totuși, mai ales în categoria artistic și literar, și nu filozofic și ideologic: pentru noi, în primul rând, este un imens talent și inovator al artei, "cu cel mai original conținut " Și acest lucru este doar corect și inevitabil, pentru că la Ibsen, spre deosebire de alți predicatori prin sânge, ceea ce este dat nu este universalul uman, întruchipat în carne individuală, ci expunerea și trezirea doar a strălucitorului național, care în sine conține deja o singură- Moment uman universal dezvoltat lateral: spiritul scandinav, exprimat pentru Europa de geniul lui Ibsen, este un tip de suflet, neliber în dezvoltare unilaterală, prea puternic determinat de mediul cosmic al vieții sociale v Văzând în conținutul creativității lui Ibsen trezirea spiritului tribal scandinav adormit de cultură, am atins, așa cum era deja clar, trei principii Am recunoscut Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b ■ că în orice psihic cultural modern există un strat ascuns de primitiv, un strat de formațiuni mentale îndepărtate, care în cazuri cu siguranță rare, dar totuși pot fi expuse și devin o caracteristică a unei persoane conștiente Am recunoscut, în al doilea rând, prezența în scriitori și poeți a unei atitudini fundamental deosebite, caracteristice doar lor față de mediul de viață din jur În cele din urmă, în al treilea rând, odată cu înțelegerea noastră despre Ibsen, am recunoscut mediul cosmic în care apar ca un factor puternic în fenomenele culturale și sociale Ce este controversat în aceste trei principii? Existența în psihicul modern, păcătos din punct de vedere spiritual, a unui strat primitiv este în general recunoscută, cel puțin în aplicarea sa în zona sa patologică, și se exprimă în conceptele de

atavism și degenerare Dar acest lucru este deja suficient de fundamental: oricât de rar se manifestă acest strat mental și oricât de negativ sunt evaluate aceste manifestări ale acestuia, el este recunoscut ca existent, ca parte a psihicului inconștient, o parte pentru care regula generală, în contrast cu obișnuit, inconștientul formal, este absența obscur lungă, continuă, deschiderea cu sfera conștiinței și, prin urmare, nefamiliaritatea acestei părți a inconștientului Într-un astfel de caz, nu există temeiuri teoretice care să limiteze brusc durata existenței unor astfel de straturi de formațiuni mentale îndepărtate și să fie șocați de îndepărtarea secolelor la care se pot raporta, deși, desigur, raritatea renașterii a acestor depozite străvechi ale spiritului crește odată cu el Pe de altă parte, există, așadar, o posibilitate generală de a recurge la ele pentru explicație, în cazuri care nu țin de domeniul patologiei, în sensul psihiatric medico-legal al cuvântului De exemplu, o astfel de expunere a stratului primitiv al psihicului poate fi văzută și în fenomenele religioase ale altor secte (și anume, Khlysts, despre care subiect au apărut articole foarte interesante în Vestnik Evropy în urmă cu trei sau patru ani) Dificultatea de a recunoaște mentalitatea primitivă în psihicul modern este legată nu numai de dezvoltarea înaltă a acestui psihic, ci și de faptul că până acum, datorită predominării atitudinii evaluative și lumești față de psihic asupra celei științifice și teoretice , dualismul conștientului și inconștientului Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV corp Diferența dintre structura creierului și starea energetică, irigarea acestei structuri nu a fost suficient luată în considerare: sub forma unei astfel de structuri extrem de slab udate, există în psihicul modern un strat de primitiv, care vorbim despre, despre arta scandinavă Un astfel de letargic al evoluției îl întâlnim în analiza noastră a celui mai mare scriitor scandinav Vom vedea, deci, mai jos, în schița generală propusă a literaturii scandinave, că stratul de primitiv în psihicul scandinav, conform condițiilor de bază ale culturii scandinave, este mai aproape de suprafața culturală vie decât în psihic a celorlalte popoare ale Europei; prin aceasta, renașterea lui în psihicul scandinav modern este mult facilitată, ceea ce înseamnă că este de asemenea crescută acceptabilitatea înțelegerii noastre despre Ibsen și despre arta scandinavă în general Aici trebuie menționat și faptul că noi, de fapt, nu folosim cu exactitate, în aplicarea temei noastre, conceptul de strat primitiv în psihicul oamenilor Acele proprietăți ale spiritului tribal scandinav, pe care le dezvăluim despre opera și personalitatea lui Ibsen, au fost evidente și în perioada barbară a vieții popoarelor scandinave: vikingii, cu patriarhia lor, familia individuală și proprietatea puternică asupra casei și bunuri mobile, erau deja barbari (și nu sălbatici primitivi); și anume, vikingii posedau acele proprietăți ale spiritului care ne interesează acum Dar din motivele individuale indicate, acest spirit viking de interes direct pentru noi aproape că a dispărut de pe suprafața vie a psihicului scandinav modern și a dispărut cu mult timp în urmă În acest fel, el a format totuși un strat psihic, cufundându-se într-o stare potențială neștiind de lungă; prin urmare, afirmând trezirea ei în psihicul poeților scandinavi, atingem astfel problema posibilității unor treziri sporadice în psihicul individual modern al unei astfel de evoluții letargice; Am pus această întrebare în forma cea mai generală, vorbind despre stratul primitivului: atunci ar fi subînțeles mai puțin Ar fi mai corect în cazul nostru să folosim termenul: stratul psihicului barbar Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b Dar fie că spunem - trezirea stratului

primitiv sau stratul barbar, așa cum este aplicat lui Ibsen, "supraomul" înțelept și ideologic la modă Ibsen, tot va suna ca un paradox absolut fantastic Totuși, aceasta este, în esență, viziunea noastră despre geniul scandinav În concluzie, vom realiza acest gând al nostru într-o scurtă schiță ipotetică a întregii literaturi scandinave, unde o vom aplica omologilor norvegieni, suedezi și danezi ai lui Ibsen, iar Ibsen însuși va deveni pentru noi doar o diferență de specie a artisticului scandinav geniu Mai mult, ne vom convinge în acest eseu că o asemenea diferență de specie a lui Ibsen a fost tocmai o dorință extrem de caracteristică de a face o sinteză a spiritului tribal originar trezit în el cu ideologia modernă - de a da Europei sub specie Nor di Aici, pentru a elimina neînțelegerile inutile, trebuie să definim puțin mai îndeaproape ce înțelegem prin trezirea în psihicul modern a stratului primitiv, sau barbar În acest sens, este necesar să se facă distincția între intelect, pe de o parte, și elementele de sentiment, dispoziție și evaluare, pe de altă parte Elementele intelectului sunt ceva structural puternic și obiectiv, care se dezvoltă continuu și succesiv decât elementele sentimentului și voinței: intelectul poate, aparent, să revină la starea sa inițială numai sub influența unei leziuni directe a creierului Prin urmare, în primul rând, psihicul poetului scandinav, care conține stratul tribal primar al spiritului trezit de sub straturile culturale, păstrează principalul aparat al gândirii culturale, cu toate mijloacele sale, principala rezervă de concepte abstracte, termeni, cuvinte Ca urmare, din exterior, pare a fi destul de capabil să gândească și să se exprime, ca un psihic modern normal, despre orice fenomene ale culturii moderne Dar însăși natura proceselor și conținuturilor intelectuale face posibilă o asimilare specific externă a ideilor și conceptelor care nu implică o înțelegere a esenței lor, a relației lor cu elementele individuale ale aceleiași lumi de concepte și idei O astfel de atitudine externă inutilă este admisă de majoritatea ideilor științifice cele mai populare ale timpului nostru, de exemplu, ideea de evoluție, ereditate, ideile de selecție, conservarea energiei, elemente chimice Astfel, în domeniul inteligenței, menținând totodată Biblioteca "Runivers" Geniul scandinav dintre toate mijloacele și alte moduri de gândire, poate fie să dispară cu totul, fie să existe nominal cu cel mai înalt conținut al său, în timp ce părând să aparțină unui anumit psihic individual De asemenea, acceptăm păstrarea tuturor mijloacelor și modurilor de gândire în psihicul poetului scandinav care ne interesează acum cu stratul spiritului tribal primitiv trezit în el Cât priveşte asimilarea conţinuturilor intelectuale, aceasta constituie, după cum vom vedea în ultimul capitol, principala trăsătură de împărţire a literaturii scandinave în trei perioade; de altfel, prima perioadă se caracterizează prin golul organizării poetice scandinave, imposibil în orice alt caz, în raport cu conţinuturile ideologice ale culturii moderne!) Dacă luăm acum zona volițională emoțional, atunci primitivitatea psihicului modern, în general vorbind, poate însemna dispariția directă a tuturor emoțiilor superioare - etice, estetice, dispariția proprietății generale a emoțiilor dezvoltate - subtilitatea lor și diversitate Desigur, nu asta avem în psihicul poetului scandinav, pentru că, ca organizație poetică, ea se va distinge în esență printr-o abundență de emoții subtile, mai ales de ordin estetic Dar avem în ea o eliberare cu toate instinctele și impulsurile sociale, de neconceput în orice alt psihic modern, și o indiferență dezgustătoare față de toate conținuturile culturii În legătură cu aceasta, însăși atmosfera socială, cu eficiența ei generică, zdrobește

sufletul poetului scandinav, ca un tavan insuportabil de jos; iar o societate de felul lor, necesară psihicului social modern, precum apa și aerul, este greu de suportat de ei chiar și pentru o perioadă scurtă de timp De aici și modul de viață al artiștilor danezi - Golberg, Ibsen, Hamsun, Strindberg Ceea ce este necesar psihicului modern este insuportabil pentru poetul scandinav: asta este *) Acest lucru nu contrazice posibilitatea unor intuiții separate, dăruite de însăși natura celui mai profund sentiment Posibilitatea unor astfel de intuiții este în general recunoscută în raport cu domeniul intelectual al unei femei Nu este un poet aproape de o femeie? Cu toate acestea, acest tip de percepție nu înseamnă încă că psihicul deține un conținut ideologic cu adevărat dat Biblioteca "Runivers" n t a p și p b originalitatea psihicului său A măturat la pământ structura bunurilor și obiceiurilor cu care ne hrănim în fiecare minut al vieții noastre, iar centrul de greutate al evaluării și al voinței este aruncat departe în gol El consideră că numai două locuri din întreg universul îi aparțin - în două puncte, ordinea adevărată și valoroasă a lumii și a vieții strălucește în el: atunci când este înconjurat de natură nelocuită sau când se închide în camera lui și acolo deschide ochiul sufletului său de foc primitiv Doar dragostea, isprava și creativitatea sunt valoroase - și el nu cunoaște mijlocul: fie indiferența, transformându-se în dezgust, fie entuziasmul copilăresc În același timp, în ea se păstrează o parte din emoțiile etice, și mai ales estetice; simte cum opera lui îl leagă printr-un fir inextricabil cu societatea, cum această societate de neînțeles, împreună cu el, apreciază foarte mult mișcarea principală a sufletului său Iar poetul scandinav se vede în mod irevocabil ca un membru viu al a două lumi complet diferite, ireconciliabile - și, în plus, acea lume, spre care este înclinat în secret din tot sufletul, este goală și evazivă pentru el, căci fără niciun efort al mintea și imaginația el poate restabili ordinea vieții corespunzătoare, conform primitivității, structurii tribale a spiritului trezit în el Printre natură, el nu vrea decât să înceapă ceva imposibil; în poveștile directe despre antichitatea eroică, aude doar note dureros de incoerente Când rătăcește, rătăcește la nesfârșit, nu își deschide venele decât la impulsul său neînsuflețit, condamnat De aici, izolarea, dese izbucniri de ironie care înlocuiesc entuziasmul copilăresc, dragostea nebună, un fel de jonglerie pentru o clipă cu concepte abstracte (Hamsun), uneori ura față de întreaga societate (Strindberg), și singurătatea și golul indestructibil Așa este poetul scandinav, care îmbină creativitatea în sine, adică funcția extrem de culturală și subtilitatea sufletului, cu o întreagă lume reînviată de voință primitivă *) Al doilea principiu, care constă în punctul nostru de vedere asupra De asemenea, considerăm că nu este de prisos să stipulăm că însăși conceptele de spirit tribal, spiritul popular pe care îl folosim, nu conțin nimic neștiințific, metafizic: aici pentru noi nu sunt substanțe, așa cum a fost cazul școlii istorice din Germania, care au dezvoltat aceste concepte, dar vedem aici că sunt abstracții, ca toate cele cu care știința operează continuu și inevitabil Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Ibsen, relația profund particulară a romancierului și poetului cu elementul vieții care îmbrățișează fiecare psihic A fost deja suficient de luminat de noi mai sus - pe de o parte, proprietățile cele mai generale ale poeziei și literaturii, ca arta sui generis, pe de altă parte, proprietățile binecunoscute ale vieții poeților: astfel, mai presus de toate, este naturaleţea şi uşurinţa cu care experienţele cele mai intime devin pentru poet subiectul unei imagini obiective este un

mijloc Apoi - dorința tuturor poeților de a crea pentru ei înșiși modus'bi specific de viață, al cărui scop este tocmai în libertatea de elementele autosuficiente și valoroase ale vieții (pasiunea poeților pentru călătorie, pentru boemie) În cele din urmă, parțial din același tip de dovezi este aproape universală, uimitor de profundă indiferență a poeților față de viața socială și politică Al treilea principiu pe care îl atingem prin înțelegerea noastră despre Ibsen - influența mediului cosmic asupra fenomenelor sociale și culturale - este într-un fel sau altul ceva universal recunoscut: nimeni nu se îndoiește că natura unei țări date afectează temperamentul și obiceiurile locuitorii săi, pe de o parte, istoria sa economică este diferită Adevărat, acceptabilitatea pentru mulți dintre naturi ca factor de cultură scade pe măsură ce urcăm în zone mai complexe, "spirituale" ale vieții sociale; și cel mai important, impactul perceput al cosmosului asupra psihicului social nu se reduce la un proces înțeles cu precizie, în găsirea în care se află întreaga dificultate și esența problemei Dar, cu toate acestea, într-un fel, se consideră cert (citat chiar și în cărțile de istorie) că deșertul sudic a influențat crearea monoteismului, natura Indiei - panteismul, natura Greciei - apariția Olimpului de marmură și pădurile ale Germaniei, care și-au unit luxul mohorât și cețos jos, cerul sumbru al nordului - întunericul dintre trunchiuri și subteran - a creat Nibelungii, Valhalla și Valchirii în nori Aceasta înseamnă că eficiența factorului cosmic în raport cu tărâmul înalt spiritual al religiei este recunoscută Cea mai mare recunoaștere a factorului cosmic al culturii s-a găsit, după cum se știe, în istoria civilizației Bok la *) Ni se pare că) Celebra carte a lui Buckle contine insa o exagerare incontestabil falsa, bazata pe ignorarea faptului ca elementele legii pure Biblioteca "Runivers" co H SHALIV că în viitor explicarea fenomenelor culturii şi vieţii sociale prin factorul cosmic va căpăta dimensiuni tot mai largi, surprinzând zone cu totul noi Este relativ simplu să acceptăm efectul său asupra sferei creativității artistice, ca și asupra unei sfere a cărei fiziologie a fost deja recunoscută într-o măsură suficientă chiar și acum La această întrebare avem principiul binecunoscut al lui Taine, notoriul său "mediu", ca rădăcină explicație a operelor de artă Este important pentru noi să stabilim relația dintre dispozitivul nostru în explicarea literaturii scandinave cu această idee a lui Taine Să facem asta cât mai scurt posibil Metoda lui Taine în studiul istoriei artei pare să conţină o cantitate incontestabil de mare de adevăr, dar în acelaşi timp această metodă a celebrului critic francez este prea simplistă Această simplificare, precum și, pe de altă parte, faptul general al înaltei dezvoltări a criticii de artă tocmai în Franța, în sfârșit, ca și arta francezului însuși, mărturisesc același raționalism ca trăsătura principală a caracterului național "O operă de artă este determinată de totalitatea acestor elemente, care ar trebui să fie numite starea generală a minții și morala mediului înconjurător" (p Zece Filosofia artei Traducere rusă a lui Gudilov) Aceasta este definiția de bază a lui Taine Mediul cosmic intră pentru prima dată în conceptul general de mediu în capitolul despre arta olandeză (p) iar semnificația lui pentru operele de artă nu este niciodată oficializată în mod general; cu atât mai mult, tipurile influenței sale nu sunt stabilite și nu este dat procesul la care se reduce și în care se află esența întrebării Semnificația principală a cărții lui Taine, după cum ni se pare, constă în modul în care a aplicat metoda aleasă la studiul artei italiene, olandeze și grecești În ceea ce privește principiul în sine, aproape nimeni nu va susține că operele de artă reflectă starea

de "minte și morală" a epocii respective Taine acceptă mai mult: mediul cosmic nu poate determina excluderea numerelor din viața omenirii, deoarece acționează pozitiv doar ca ceva concret, în timp ce într-o formă generalizată este doar o condiție negativă pentru fenomenele socio-psihologice în general Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV o definiție de lectură prin acest moment a unei opere de artă, posibilitatea de a deduce din ea fără urmă tot ce este esențial în această operă Dar acesta este ceva mai mult și nu este suficient fundamentat de Ten Întrebarea este simplă pentru el, așa cum orice fenomen este simplu pentru un raționalist, dacă crede că metoda care se află în mâinile lui este metoda, în sine, corectă: multe fapte vorbesc pentru asta și cum ar putea mediul mental și moral nu influență - deci, să explicăm originea unei opere de artă prin această cauză Acesta este modul de gândire al raționalistului Taine Desigur, trebuie să acceptăm că în totalitatea vieții unui popor dat, există toate motivele care au dus, în cele din urmă, la apariția acestei opere de artă Dar, în conținut, ele - aceste cauze - sunt ceva incomparabil mai larg și mai complex decât starea mentală și morală a unei epoci date și, în legătură cu aceasta, pot fi cu ușurință fantastic de evaziv în fiecare caz dat, datorită complexității realului agregate Întreaga complexitate a acestor, uneori doar motive teoretic presupuse, surprinde cea mai complexă valoare plastică a acestui creier creator, în care, prin urmare, pot prinde viață și influența opera de artă creată și formațiuni spirituale mai vechi și mai subconștiente decât fructele a "minții și obiceiurilor mediului înconjurător" Întreaga noastră înțelegere a literaturii scandinave, în principal a lui Ibsen, se bazează pe o înțelegere atât de complicată a cauzelor care se pot intersecta în creierul creativ, ca într-o instanță autonomă finală, pentru a genera o operă de artă În legătură cu această diferență de metodă, în ciuda faptului că am apelat și la o aplicare largă a factorului cosmic, ajungem și la o concluzie greu admisibilă din punctul de vedere al lui Taine: vedem caracteristica, constant definitorie, scandinavă poeţii în decalajul din adânc, ruptura lor ireductibilă cu "starea de spirit şi morala mediului" Aceasta este tocmai esența înțelegerii noastre despre Ibsen: el este opusul "temperaturii morale" (expresia lui Thane) a Norvegiei din jurul său, pentru că el întruchipează stratul spiritului tribal care a dispărut în norma modernă, sub influența chiar cursului culturii În jurul lui este spiritul muncii nordice, împodobit Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b încă apreciat prin tonuri de provincialism; iar el însuși este un viking și fratele lui Nietzsche Iar această ruptură a poetului cu modernitatea mentală și morală, inadmisibilă pentru Taine, rezultă în mod necesar din faptul că am acceptat posibilitatea unei influențe duble, complet eterogene a cosmosului asupra psihicului scandinav, și ireconciliabilitatea aproape completă a rezultatului a uneia dintre aceste influenţe cu cursul ulterior al culturii În plus, am adoptat o atitudine eschetic contemplativă și generalizantă cu totul deosebită a poetului față de viața din jurul său, și prin aceasta am indicat și o sursă independentă de independență comparativă față de mediu - chiar și artistul cuvântului Taine, chiar și înțelegând impactul cosmosului asupra psihicului social, rămâne același raționalist simplist "Omul", spune el, "continuă mereu mișcarea dată de natură de la început, pentru că capacitatea și aspirațiile pe care ea le-a întărit în el sunt tocmai acelea pe care ea le satisface zilnic (p) Între timp, în cazul nostru - cu adevărat, extrem de individual - o persoană tocmai nu poate continua această mișcare, deoarece este dificil să se împace cu însăși

esența atmosferei sociale dezvoltate Chiar dacă acceptăm că ruperea poetului scandinav de mediul social nu are loc prin învierea în el a stratului străvechi al spiritului tribal, așa cum credeam, ci pur și simplu prin opoziția conștientă a artistului însuși față de mediu, ca personalitate evaluatoare; chiar dacă acceptăm acest lucru, atunci vom avea determinabilitatea artistului prin mediul mental și moral, dar determinabilitatea prin propoziție, ceea ce duce la eterogenitate în conținutul artistului și al societății - și prin aceasta, aparent deja depășind limitele a viziunii critice obișnuite a lui Taine Și acest tip logic posibil de a fi determinat de mediul însuși nu este notat în mod arbitrar prin opoziție față de ele, iar prin aceasta definițiile de bază sunt din nou simplificate raționalist Aruncând o privire mai atentă asupra conceptului de influență a cosmosului asupra psihicului, găsim o oarecare diversitate în el Acest efect pare să fie triplu În primul rând, acțiunea pur fiziologică, subconștientă a purității, căldurii, aromaticității aerului, Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV strălucirea soarelui, zgomotul sau tăcerea împrejurimilor, amploarea tensiunii în mișcare continuă, durata nopții - cine știe ce altceva, când vine, atinge frățiș cochilia celor cinci simțuri ale noastre Aceste elemente de secole colorează, înghesuie, ne modelează voința, sentimentul, caracterul, mintea, vocea - ard în jurul nostru ca o strălucire transparentă, pentru a emana o căldură evazivă de subtilă în interior Pe de altă parte, cosmosul acționează asupra psihicului în întregime prin conștiință: cere de la o persoană acele sau alte acțiuni și proprietăți și, din nevoia de bază a vieții, aceste proprietăți, prin acțiunile cerute, se dezvoltă în psihic În același timp, acțiunile provocate de cosmos sunt mai mult sau mai puțin simple, ele creează proprietăți mai mult sau mai puțin direct cunoscute ale spiritului Marea Nordului, munții cer curaj, ei te învață să-ți asumi riscuri, la fel de constante ca pașii noștri Este necesar să mutați în mod voluntar barca cu pieptul de pe pământ sigur - în flutura clocotită, având în fața feței un văl de mare întuneric, care se ridică - doar pentru a avea mai târziu ceva de mâncare Este necesar în peretele strălucitor de gheață, ca într-un basm, să mergi pe o cale care încă nu există: atârnând peste prăpastie, trebuie să tai următorul pas în cel dur și alunecos Astfel, natura corespunzătoare creează un caracter curajos, serios al unui alpinist sau pescar, dar îi face cultura îngustă, ca un rucsac, care nu ar trebui să interfereze cu poteca montană Această acțiune conștientă a naturii poate fi mai complexă: natura poate cronometra o persoană la o anumită ocupație, care deja, prin esența sa socială și mentală, dezvoltă anumite proprietăți în psihic Deci, de exemplu, ocuparea exclusivă a comerțului, datorată naturii, formează întregul caracter al unui anumit popor (în vechime, fenicienii, cartaginezii, coloniile grecești din Asia Mică) Ambele tipuri de influență ale cosmosului - psihofiziologică și psihologică (simple și complexe), sunt experimentate de animale, alături de oameni: trebuie să considerăm caracterul unei capre de munte, caracterul unui vultur, al unui pescăruș complet individual De la capra de munte, munții nativi necesită sărituri riscante, rătăcire constantă de-a lungul cornișelor; și n-ar trebui ca o avalanșă care tunet în apropiere să umple cele colorate Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b întunericul nopții animale cu un sentiment complex? În același timp, aparent, natura elementară a "psihicului" animal face ca acesta să fie tipul de influență psihologică (simplu), și nu psihofiziologică, a cosmosului care predomină Există încă un al treilea tip de influență a cosmosului și, aparent, doar oamenii sunt sensibili la el Se bazează pe tendința

unei persoane de a se identifica cu întregul învăluitor, colorat emoțional Acest întreg hipnotic învăluitor poate fi dinamic sau imobil Așa se identifică o persoană cu întregul dinamic al unei trăsuri de transport, a unei bărci, și ca urmare a acestui lucru îndură, adică sk pe cheltuiala sa, puternicul motor care creează această mișcare, își atribuie această putere exterioară Acest proces psihologic stă la baza bucuriei umane generale de mișcarea rapidă și, de obicei, în poezie și în viață este accentuată mișcarea cu ajutorul forțelor vii (Gogol - Suflete moarte - "troika"), deoarece într-o astfel de caz, din mare afinitate, există un motiv mai strălucit de a te identifica cu întregul dinamic învăluitor și de a-ți atribui puterea motrice Cu un întreg dinamic, atotcuprinzător, o persoană se identifică, este hipnotic puternic chiar și atunci când este doar o parte din toată experiența exterioară, nu ocupă întregul câmp vizual al unei persoane: tocmai prin dinamismul ei îl prinde și definește - în ciuda parțialității sale, îl face să se considere parte nu a tuturor experiențelor exterioare, ci tocmai a acestei părți dinamice, ca să spunem așa, intensivă a acesteia Dinamismul întregului mediu extern ne oferă chiar, în virtutea proprietății menționate mai sus a unei persoane, sentimentul Din cele spuse, este clar că pasiunea pentru călătoria rapidă este tocmai a naturii și a popoarelor contemplative - faimosul trio al poporului rus: exploatarea mentală a puterii motrice a altcuiva este îmbucurătoare tocmai pentru o natură moale, pasivă De aici, o pasiune oarecum diferită, sălbatică, pentru rasele finlandezilor posomorâți, cursele de reni fulgerătoare ale eschimosilor (În aceste cazuri, desigur, acționează în același timp și pentru a cere o aruncare Luarea unei persoane cu un spațiu liber imens De aici și indiferența față de călătoria rapidă a unui german, a unui francez, mai ales a unui spaniol Energicul Prin excelență, britanic îi place să nu călărească în nimic, ci în cursele de cai, ca participare mai activă și mai strânsă la un proces motor amplu și, în consecință, legitimitatea identificării cu acesta Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV anormalitate, intoleranță, pentru toată diversitatea și puterea forțelor care acționează atunci în fața mea nu pot transfera în cont propriu în niciun mod plauzibil De aici și sentimentul de asuprire, de intoleranță, care ne apucă în fața mării furtunoase; iar acest sentiment, sub condiția securității personale, alternează încet în contemplatorul lui cu sentimentul kantian al înaltului în natură, până când în cele din urmă ies la iveală fundamentele fiziologice ale ființei noastre și nu suntem săturați și epuizați Spre deosebire de aceasta, întregul nemișcat, static trebuie să nu mă cuprindă numai pe mine, ci și atotcuprinzător, ocupând întregul câmp al experienței exterioare: numai în acest caz o persoană este chemată să se unească cu el și să-și transfere proprietățile asupra sa În plus, desigur, trebuie să fie uniform colorat emoțional pentru mine Astfel ia naștere, de exemplu, un sentiment incomparabil de grandoare și pace, îmbrățișându-ne pe un vârf alpin Este și mai puternic dacă noi înșine urcăm cu greu acolo, printre masa indestructibilă a împrejurimilor sălbatice: aceasta justifică transferul măreției contemplate către noi înșine; dar chiar și crescut acolo într-un vagon, fără cheltuiala de energie, o persoană își transferă irezistibil sensul înălțimii muntelui, înțeleasă prin analogie Spectacolul deșertului, suprafața mării, tabloul apusului, marele râu, luat de la o înălțime muntoasă, ne îmbrățișează cu aceeași hipnoză În acele cazuri în care problema nu este despre un întreg dinamic, ci despre un întreg imobil, static, este mai corect să vorbim nu despre transferul proprietăților mediului către sine, ci despre

armonizarea psihicului nostru prin aceste proprietăți ale aceasta Dar sensul momentului întregului om, pe care îl prezentăm, rămâne și aici dominant Se poate dovedi că tipul de influență a cosmosului tocmai descris nu depinde de semnificația naturii ca atare pentru viața noastră, ci că rolul principal aici îl joacă semnificația și anume întregul îmbrățișând psihicul Arhitectura ne dă dovadă în acest sens Obiectul arhitecturii, clădirea, ca cadru care îmbrățișează, în teorie, al vieții noastre, este, alături de natură, principalul tip de acoperire holistică externă a psihicului Și în legătură cu aceasta, tendința psihicului uman de a se uni cu emoționale, arbitrar dificile Questions of Philosophy, vol al -lea J Biblioteca "Runivers" n t a p și p b sistem consacrat, îmbrățișându-l în ansamblu: stilul arhitectural este o astfel de armonizare într-o singură direcție a tuturor elementelor clădirii, astfel încât acesta, ca sferă învăluitoare a psihicului, ca posibil cadru pentru întreaga sa experiență internă, ar ne infecta cu o anumită stare de spirit - ne-ar spune despre ƅlnom, sistem omogen de viață umană Cum se raportează tipul considerat al influenței cosmosului asupra psihicului cu simțul înaltului în natură, stabilit de Kant și dezvoltat perfect de strălucitul Schopenhauer? Sentimentul înaltului în natură, după Kant, constă în faptul că o persoană opune puterii fizice copleșitoare și măreției naturii cu puterea sa spirituală (morală): "cerul înstelat" și măreția morală a unei persoane tremură de acest moment într-o pereche voluntară, armonioasă - toate în același suflet sufletul omului În acțiunea arhitecturală a naturii pe care am remarcat-o, avem ceva opus: nu opoziție cu natura, ci identificare cu ea În ea, psihicul este dat formal și intră în legătură cu exteriorul doar pe baza proprietăților sale formale - puterea analogiei, a asocierii; iar prin ele se umple cu supunere până la refuz cu proprietăţile complex percepute ale întregului exterior care îl înconjoară Aici avem, așadar, doar psihologie pură Toate cele trei tipuri analizate de influență a cosmosului asupra psihicului au fost combinate în cazul care ne interesează În trezirea stratului deja gol al spiritului tribal al psihicului poeților Scandinaviei, în acea influență uimitoare a naturii, pe care aproape fiecare dintre ei a experimentat-o în viața personală și și-a amintit, aparent, în principal, primul tip de influența cosmosului (psiho-fiziologică) a participat - și a treia (armonizarea psihicului cu natura) În principala creație veche a spiritului tribal al Scandinaviei, au participat toate cele trei specii A existat și un proces fiziologic de "oxidare" a psihicului prin căile celor cinci simțuri (aerul de munte și sare de mare, zgomotul surfului, concizia verii reci); timp de secole, cererea pentru anumite fapte a acţionat, ca să spunem aşa, şi ordinea nedefinită a anumitor proprietăţi spirituale (călătorii de risc în mare şi munţi, meşteşugul pescarului de fiord şi vânător de munte, pe de altă parte, nenorocirea, penuria) de sol, împărțit în săptămâni, în ceas și zile £' Biblioteca "Runivers" Geniul scandinav munca grea) În cele din urmă, a acționat și procesul de armonizare a psihicului în armonia cercului învăluitor al naturii (furtuni pe mare, vârfuri înzăpezite, cascade, fiord cu trei elemente, avalanșe de primăvară, aurore boreale ale iernii) Și întrucât natura este un cadru constant al vieții, cele două tipuri de influență s-au contopit: contemplând natura formidabilă solemnă, scandinavul armonizat în armonie cu ea - și, în același timp, ecoul oricărei experiențe de viață îi spunea că ea necesită și o anumită viață acțiuni: să fie îndrăzneț Cât de îndrăznețe sunt aceste creste de valuri asemănătoare leului, îndrăznețe și încăpățânate, cât de

îndrăznețe și încăpățânate sunt aceste pante care duc la o înălțime înzăpezită Ea îl provoacă la luptă, dar în același timp ea însăși indică modul în care el poate câștiga Prin urmare, structura scandinavă a spiritului în elementul său, relația cu natura, este, de asemenea, complet diferită de sentimentul celui mai înalt din natură Scandinavul antic nu a fost plasat estetic, ci a fost închis amenințător în cercul învăluitor al cosmosului și în fața lui stătea moartea posibilă și sancționată a personalității sale, deși eroice El a fost mângâiat de realizarea și testarea puterii sale limitate, dar destul de reale, și nu de cunoașterea puterii sale morale nelimitate, incomparabilă cu dușmanul Astfel, pe o rădăcină cosmică crește bobul spiritului scandinav În curând își găsește o consolidare și o expresie socială și psihică: o mișcare riscantă în toată țara, și pe tot globul, are loc într-un mediu care este cumva locuit de oameni Inscripția latitudinilor și meridianelor eroice pe partea apoasă a pământului are loc printre societăți cel puțin teribil de împrăștiate Acest lucru dă unui impuls eroic fără formă un sens luminos din punct de vedere social utilitar: vânătoarea rătăcitoare se transformă în isprăvi de cucerire, un tâlhar-pescar într-un cavaler normand Scopul este sudul și nordul, marile insule ale pământului împrăștiate în mijlocul oceanului: acolo, la o distanță de câteva ore de coastă, unde barca s-a blocat, sunt aglomerate locuințe pașnice ale oamenilor invizibili Frumoasa vanatoare! Aceasta este Sicilia, vikingi? ■ Dar pătruns în lumea socio-psihologică, spiritul scandinav nu o pictează multă vreme cu vopseaua roșu închis a realizării, * Biblioteca "Runivers" I Sh A П HP b tensiunea de voință proprie a voinței în lupta cu tot ce se află în afara personalității Pe plan intern, rareori se poate manifesta ca un principiu esential antisocial; și rămânând fără aplicare și consolidare vitală, este forțat să iasă de curentul opus, care îl caracterizează și pe scandinav și este destul de conciliabil cu natura vieții sociale: spiritul muncii nordice În afara țării, spiritul viking își pierde treptat din uz, pe măsură ce masa invizibilă a pământului se transformă într-o faimă creștină populată pașnic Cuibărând cel mai lung în clasa feudalilor și creând istoria unei lupte intensificate pentru tron și monarhia eroică a Suediei, el apoi, acest spirit, acest adevărat fiu al Cosmosului, ca un copil găsit pentru viața socială, a dispărut, a intrat în adâncul de neînțeles al sufletului individual, care a fost cuprins de viața socială, dar nu poate aduce totul la altar Acolo doarme, cu capul plecat sub greutatea solemnă a valorilor sociale Dar de îndată ce simte într-un vis că greutatea lui înăbușitoare deasupra capului său a devenit mai puțin - și ascuțișează aerul proaspăt al Cosmosului, tatăl său mereu tânăr - clătină din cap, aruncând în vis una după alta poverile lui umanitatea - se scutură până când capul gol, sălbatic eliberat Aceasta este "revolta" scandinavă, acesta este șeful geniului scandinav Ibsen Și atât de surprinzător: lângă el se ridică pe umăr un altul, aplecat peste marele corp al democrației, capul unui muncitor nordic - Bjornson, în numele căruia apare de două ori cuvântul urs - și acesta este și un geniu scandinav Putem considera ceea ce urmează drept o răzbunare a spiritului primordial scandinav asupra vieții sociale care a adormit-o atât de repede: pe lângă manifestările sale literale pe chipurile marilor călători scandinavi, se trezește, după cum am văzut, pe larg psihologic în sufletele poeților scandinavi: adică o renaștere care trăiește în Scandinavia culturală, el definește imediat una dintre cele mai înalte valori culturale - arta scandinavă Dar Ibsen a ridicat-o la cea mai înaltă înălțime, deja în fața întregii omeniri: un element al spiritului, creat de presiunea extremă a

cosmosului, aceasta, în consecință, barbarie eroică a omenirii, Ibsen a ridicat la o înălțime filozofică și ^ așa sau Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV altfel, fundamentarea în conceptul de personalitate) a introdus, ca membru egal, în lumea valorilor celei mai noi conștiințe culturale, unde a devenit un puternic ferment al sistemului lor dezvoltat istoric Marea voință și efortul cognitiv-evaluator a individului, arzând în Ibsen, din fiul Cosmosului, care a prins viață în același suflet, au dat naștere deja nepotului Cosmosului - ideea scandinavă După Ibsen, ne întâlnim cu spiritul tribal scandinav deja în lumea filosofică ideologică, ca și cu ideea unei reevaluări specifice a valorilor, și trebuie să stabilim puncte cu el pe acest plan Acum este cel mai bun moment pentru a pune în contrast această expresie supremă a spiritului scandinav cu încercările sale înrudite de transevaluare a valorilor Și tocmai în acest loc am putea păstra cel mai mult metoda noastră principală, aplicată lui Ibsen, și să considerăm posibilă, într-o linie continuă, întunecată în timp, să pătrundem întregul psihic din fundul său fiziologic, hrănit și stors de cosmosul, până la vârfuri, s-a rarefiat, ca niște cupluri colorate Vom dezvolta acum mai sus doar paralela conturată a ideii lui Ibsen despre "revolta" scandinavă și ideea germană a unui suflet puternic Această idee germană este exprimată parțial de filozofii germani, în plus, prin învățăturile de viață și exemplele lui Goethe, Schiller, Wagner, Stirner, Nietzsche Ea s-a născut într-o țară cu o climă temperată, blândă, o țară cu câmpuri care curg calm, râuri mici, munți verzi și dealuri și, cel mai important, păduri Dintre toate popoarele antice, mai ales germanii sunt locuitorii pădurilor - acele păduri mari și răcoroase, unde Varr și legiunile sale au pierit ca niște copii Acest climat temperat, acest pământ ascultător, ascultător, îi lasă sufletul cel mai liber dintre toate, îi permite să-și dezvolte posibilul conținut din interior Cosmosul nu o zdrobește aici cu palma, ca sufletele din nordul îndepărtat, nu o asurdă cu o suflare aprigă, ca oamenii de la tropice, nu o ridică într-un gol ciudat, la înălțimea fruntea ei, ca sufletele popoarelor pustiului: se culca liber cu el, pe pieptul lui mort - un morman de cenusa calda Sufletul german este mai liber, poate, dezvoltă tot acel conținut - fără nume, doar înconjurat de o coroană de cuvinte zgomotoase controversate, care este umană: este decorat Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b cusute în ea numai cu umbră de pădure Pădurile germane, cu luxul lor cețos, răcoroase între întunericul trunchiului, înconjoară complet, te fac să asculți cu sensibilitate liniștea oftat din afară, să-ți fixezi privirea undeva - și cu aceasta îmbină tăcerea interioară Cu această nuanță se creează un suflet fantastic, dar cu înțelepciune profund, reflectând cel mai liber despre tot ceea ce îi aparține și este conținut în profunzimea lui În acest sens, ideea germană a unui suflet puternic - spre deosebire de ideea scandinavă - se naște în libera autodeterminare, în afirmarea conținutului și a forței sale - nu ca o victorie exterioară, o ispravă, ci ca un triumf intern; nu într-o formă accidentală, îngustă de luptă cu tot ce este exterior, ci în procesul principal de autocunoaștere și critică Capacitatea sa debordantă pentru ea este o valoare independentă; și chiar dacă tot ce este exterior ar fi eliminat în mod logic, bogăția ei, prețuită din interior, ar rămâne la ea inviolabilă Puterea scandinavă, pe de altă parte, este determinată doar de opoziția față de ceea ce este în afara ei Prin urmare, ea își datorează existența dușmanului ei: dacă inamicul o elibera, i-ar da libertatea exterioară absolută la care aspiră, ea ar dispărea, s-ar topi, precum se topește o armată când vine vestea dispariției complete a inamicului

În legătură cu cele spuse, sufletul german este cu siguranță străin formalism în domeniul evaluării Și când, în persoana lui Nietzsche, ea cere și o nouă voință, atunci această voință este pentru ea încă doar un mijloc de a obține cea mai înaltă posesie a noului pământ debordant, mutarea cu care spre întuneric, străvechi cerul este închis Pentru sufletul german, prețul libertății interne este cu adevărat mare, în detrimentul, poate, al valorii libertății externe De aceea *) Această eclipsă pentru german a valorii libertății externe prin libertatea interioară aruncă o lumină interesantă asupra întregii istorii a Germaniei, cu fragmentarea ei unică în treizeci și șase de unități politice, menținute atât de mult de guvernul despotic patriarhal; cu un fel de reconciliere fără speranță a germanului, asupra căreia Heine a exagerat atât de supărat și pe care social-democrații germani moderni o întunecă cu atâta sârguință cu toată doctrina lor; cu faptul, în sfârșit, că încă nu există o revoluție națională germană Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Germanul îndreaptă toată profunzimea răzvrătirii sale către acele lanțuri interioare, suflete care, ca atare, au rămas evazive în fața rebeliunii scandinave, adică la poruncile etice Scandinavul, aranjandu-si doar atitudinea spre exterior, nu intelege ca poruncile eticii pot fi subiect de razvratire si reevaluare, pentru ca in punctul sau de vedere sunt cea mai profunda cunoastere a sufletului cu sine insusi De aici și recunoașterea tacită a principiului etic de către Kierkegaard și Ibsen Scandinavul nu ajunge decât, după cum am văzut, la amoralismul estetic; este atât de indiferent față de libertatea interioară încât se împacă cu o morală pozitivă, neautonomă Germanul rebel, cel puțin, se străduiește pentru o morală autonomă, iar Brand, condus de Dumnezeu, Nietzsche ar trebui să apară ca un sclav fără speranță Separând apoi în persoana acestui Nietzsche ideea de Dumnezeu și ideea de moralitate, revolta germană ucide aceste idei, care au devenit lipsite de apărare, și cu sângele aceluiași Nietzsche caută să inventeze ceva care ar putea umple pauză insuportabilă creată de crimă; creează imaginea finală a unei fiare foarte frumoase și foarte puternice, care trebuie să distrugă pentru totdeauna tremurul răstignit al omenirii Scandinavul Ibsen, în naivitatea sa, ar considera întotdeauna umilitor să cheme un om la fiară: el cheamă numai la Adam primordial al lui Dumnezeu, pentru el omul este înțeles în raport cu Dumnezeu, ca dovadă a spiritualității absolute a omului, iar regatul omului este separat de lumea animală prin natura abisului *) Și chiar dacă s-ar gândi la o fiară, ar fi o fiară literalmente puternică în lupta împotriva unui inamic exterior, o fiară ale cărei gheare îi străpung și îi sfâșie dinții Pe baza unui act intern de autodeterminare și critică internă, rebeliunea germană, spre deosebire de cea scandinavă, încalcă și distruge valorile doar a ceea ce este profund recunoscut și trăit de ea Și acesta este, evident, singurul *) Aceasta este o diferență interesantă între omul și conștiința culturală și preculturală: sălbaticul și barbarul, parcă determinat în întregime de fizic și animal, are în conștiința sa spiritualitatea exhaustivă a naturii sale Omul cultivat incomparabil mai spiritual are în conștiința sa toată fizicitatea și bestialitatea reală a naturii sale: prima formă a devenit deja mulțumită și tocmai din acest motiv noua formă care a apărut este posibil spirituală și liberă Biblioteca "Runivers" N Sh A I I P b persoană profund și subtil cultivată are dreptul să respingă cultura*, pentru că nu numai pentru a respinge, trebuie să cunoști natura deplină a ceea ce este respins, ci a cunoaște natura culturii și înseamnă a o lua în tine ; dar chiar și aceasta exprimă totuși necesitatea interioară profundă a dezvoltării

generale a conținuturilor spirituale: a respinge și a depăși legal doar sintetic, păstrând în sine o parte din adevăr, care este inevitabil inerentă primei stări Și aici vedem din nou "barbarismul" spiritului și ideii scandinave și superioritatea ideii germane; răzvrătitul german Nietzsche era subtil cultivat, trecând prin toate etapele dezvoltării de la pozitivismul științific la scepticismul filozofic și pe căile filologiei, percepând profund pătrunzător marea cultură elenă Scandinavul rebel Gezier Ibsen era o persoană pe jumătate educată care nu intrase deloc în contact sistematic cu mintea colectivă a omenirii și fiecare cuvânt rar al lui despre știință este barbar imatur și naiv x) Continuând paralela noastră între ideea de scandinav și ideea de suflet puternic german, noi aici cu această ocazie vom dezvolta relația ideii scandinave cu problema religioasă care nu a fost analizată mai sus Avem faptul că ideea de Dumnezeu este atinsă, într-un fel sau altul, doar în două drame de Ibsen, despărțite de zeci de ani, în "Brand" și "Clăditorul Solness", și avem declarația lui Ibsen însuși că pastorul (și religiozitatea) Branda - doar Въ În restul zecilor de drame ale lui Ibsen, ideea lui Dumnezeu este înconjurată de o tăcere profundă, uimitoare Acesta este adevărul Ea mărturisește încă o dată diferența fundamentală dintre ideile germane și cele scandinave Germanul fie fundamentează filozofic ideea lui Dumnezeu în sistem, punând-o la baza întregului concept, fie o înlocuiește filozofic cu ceva sau un entuziast Printre acestea se numără discursul haotic al lui Shtokman despre "lipsa de oxigen" ca bază a calamităților sociale, intențiile sincere ale lui Rosmer de a înnobila voința și sufletul oamenilor, apoi dovezile geniului științific al lui Löwborg ("Hedda Gabler") și întreaga poveste cu el manuscris celebru, ridiculizat pe bună dreptate de Brandes; în sfârşit, în parte, interpretarea generală a lui Ibsen a problemei eredităţii ("Nora", "Fantome"),* bănuită din această parte de A Veselovsky Biblioteca "Runivers" GENIU SCANDINAV Kim (zeitatea umană a lui Feuerbach), sau stinge această idee cu greutatea corpului său ars și exclamă cu voce tare de durere: "Dumnezeu a murit" (Nietzsche) Și este întotdeauna evident pentru spiritul său de cunoaștere că, în analiza lumii valorilor, este imposibil să ocoliți ideile lui Dumnezeu Spre deosebire de aceasta, creatorul ideii scandinave, Ibsen, este înclinat, pe de o parte, să tacă problema religioasă, pe de altă parte - și acest lucru este și mai interesant - să considere ideea lui Dumnezeu ca fiind un mijloc În tinerețe a scris o operă aparent pur religioasă, în ea și-a dat cel mai mare tip pozitiv - fanaticul religios - și după aceea a tăcut despre ideea lui Dumnezeu timp de zeci de ani, iar despre aceasta, primul său născut, a exprimat că Religia și pastoria lui Brand au fost un accident Aceasta este profund individuală și, în același timp, evident că nu ((religios "Și de aceea, parcă pe neașteptate din Ibsen de foc, nici înălțarea cu Dumnezeu în ultima sferă fericită a dorinței, nici îndoiala de foc, urându-și propriul triumf, cu care și-a marcat relația cu Dumnezeu Dostoievski - avem tăcere, ruptă doar de dovezi de indiferență - cuvântul că ideea de Dumnezeu (religiozitatea lui Brand) este "accident" Tăcerea lui Ibsen despre Dumnezeu este tăcerea scandinavului despre el, determinată de cel mai individual curent al spiritului tribal - fluxul de aroganță, o tensiune formală a voinței După cum am subliniat în repetate rânduri, personalitatea scandinavă își realizează valoarea și puterea doar în actul de a se opune ceva din afară, căci natura sa a fost determinată încă de la început de cosmosul Nordului, adică cadrul exterior prin excelenţă al psihicului individual Din acest punct de vedere, în întregime formal, Dumnezeu este doar infinit de

puternic, mare în exterior, prin urmare, dacă admitem existența Lui, atunci personalitatea scandinavă își pierde orice valoare în propriii ochi, iar procesul de luptă glorificat de ea, tot adică: la urma urmei, atunci în acel exterior Ceea ce trebuie luptat este Cineva care încă ține în mâini întreaga lume și personalitatea mea Dar cel care prețuiește doar efortul stimulativ al voinței sale, va dori să-L aibă pe Dumnezeu ca dușman Dumnezeu este vrăjmașul Cum sună aceste cuvinte? Acesta este un inamic, al cărui simplu gând ar trebui să provoace deja moartea unui erou muritor Luciferismul, ca luptă de un singur om cu Dumnezeu, Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b cu toate acestea este posibil Dar eroul, scandinav, este separat de luciferism de al doilea curent al spiritului scandinav, spiritul muncii nordice: el previne nu numai o rebeliune deschisă asupra infinitului in-out, ci împiedică și respingerea realității ascunse în ideea însăși a lui Dumnezeu, căci spiritul muncii nordice este legat organic de religie conștientizarea, care acest psihic al țăranului nordic este doar o parte dintr-o înclinație generală pentru fetișism: fetișism religios și fetișism politic (monarhism) Așadar, scandinavul tipic nu poate - nici să respingă, nici să accepte realitatea conținută în ideea lui Dumnezeu De aceea, ideea lui Dumnezeu și chiar în spiritul geniului scandinav Ibsen, care a alimentat ideea "ancestrală", este înconjurată de tăcere și nu este gândită în interior și nu este experimentată Aceasta corespunde cu locul pe care ea l-a ocupat în lucrările lui Odată ce ideea lui Dumnezeu este atinsă în Brand, altă dată, zeci de ani mai târziu, în The Builder Solness; toate celelalte drame sunt tăcere despre această idee În același timp, atât în "Brand", cât și în "S Solness, ideea lui Dumnezeu este un mijloc și, în plus, un mijloc pentru două scopuri diferite, din care rezultă că Dumnezeu pentru Ibsen este doar ideea realității infinite, și nu realitatea infinită în sine În mod invariabil fidel formalismului său exhaustiv, Ibsen, creându-și "Brand", în ideea lui Dumnezeu - în acest cel mai material al ideilor, care oferă multor gânditori o sinteză naturală a tuturor valorilor, în această idee Ibsen vede doar un mijloc - un mijloc unic, prețios, nou: ideea lui Dumnezeu, recunoscută de spirit, este, fără îndoială, cel mai puternic impuls al voinței omului; dovada acestui lucru este întreaga istorie: să luăm doar un singur fapt - cruciada copiilor Prin urmare, ideea lui Dumnezeu este cel mai bun mijloc de a aduce singura valoare a lui Ibsen - puterea și integritatea voinței individuale - la cea mai înaltă dezvoltare În consecință, această idee ar trebui să fie folosită de Ibsen pentru a-și crea cel mai pozitiv tip - Brand Astfel, religiozitatea lui Brand nu este un "accident", ci un remediu natural Dar chiar acest cuvânt al lui Ibsen este o dovadă incontestabilă a non-religiozității lui Ibsen și concluzia sterilă și imobilă în spiritul său a ideii lui Dumnezeu Și drama "Brand" în sine este doar o dovadă că ideea Biblioteca "Runivers " GENIU SCANDINAV Dumnezeu pentru Ibsen este un mijloc, din punct de vedere al conștiinței religioase, introdus mecanic Avem în Brand - ideea lui Dumnezeu, omul religios - și nu avem deloc o problemă religioasă Principalele întrebări ale existenței lui Dumnezeu și relației omului cu el au fost deja rezolvate dinainte categoric și elementar Mintea limitată se îndreaptă către Judecător, plasat într-o sferă transcendentală, în cazuri îndoielnice de comportament pământesc Și toată profunzimea, tăria vieții și personalității lui Brand nu vor scădea nici măcar un iotă dacă elementele religioase sunt îndepărtate din drama lui Ibsen: ele sunt doar o justificare vitală în ochii noștri pentru faptul că voința lui Brand este continuu încordată la maxim - pentru aceasta doar el trebuie

să fie un pastor religios, fanatic Această neatinsă a problemei religioase din Brandus, din anumite locuri din dramă, este evidențiată cel mai clar de cuvintele lui Brand despre Bacchus, deja citate o dată, și apoi de fraza finală a finalului "Bacchus este o idee întreagă, un petrecător este o denaturare a ei; Omul puternic este o imagine frumoasă, bețivul este caricatura lui", îi spune Brand lui Einar în acțiune " Cer un singur lucru de la turma mea - să nu existe nicio șovăire a voinței", îi spune lui Agnes în actul al treilea Atât aici, cât și acolo, prin gura lui Brand se proclamă doar ideea generală a lui Ibsen, care nu are nimic de-a face cu problema religioasă, formalitatea ei introduce Savanarolla de nord, Brand, într-un păcat de neconceput, grav, de imoralitate estetică Finalul "Brand": Voce (proclamă) El este "Deus caritatis"! Aceasta nu este vocea lui Dumnezeu însuși, dar nici glasul unui înger trimis de El, căci vocea vorbește într-o frază latină între ghilimele *) Cine, în afară de ei, îndrăznește să vorbească în acest moment când credinciosul trebuie să înțeleagă în sfârșit - tăcerea cerului, înseamnă una dintre intențiile atot-bunoase ale Conducătorul lumii sau înseamnă inexistența Lui? Înseamnă pur și simplu vocea autorului unei piese simbolice, exprimând morala acesteia Acest lucru dă o respingere generală a ideii de religiozitate a "Brandului" "Brand" este o dramă simbolică, în sensul cel mai larg al cuvântului, și de dedus direct) Că în urma acestei sintagme tocmai principala intenție și moralitate a dramei lui Ibsen este denaturată, am indicat deja în locul ei, văzând în această autocontradicție vizuală o consecință firească a ilegitimității învățăturii de viață a lui Ibsen, ca exclusiv formal Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b În esență, ideea lui Dumnezeu și ascetul credinței într-o operă simbolică nu va deveni un artist religios, pentru că tot ceea ce este dat direct în arta simbolică este doar un mijloc; și exact asta era firesc să facă Ibsen, pentru care ideea lui Dumnezeu era doar un mijloc A doua oară, Ibsen a luat și ideea lui Dumnezeu ca mijloc și, de asemenea, în piesa simbolică "Clăditorul Solness" Iată El, pentru care a zidit bisericile din Solnes; ziditorul I-a vorbit în vârful celei mai bune biserici a lui, de parcă ar intra într-o alianță Apoi s-a dovedit a fi nemulțumit de constructor - a făcut astfel încât toată lucrarea să fie inutilă pentru oameni Evident, în ceea ce privește "Clăditorul din Solnes" poate exista și mai puțină problemă religioasă; și aici - și în această piesă simbolică - ideea lui Dumnezeu este pentru geniul și filozoful scandinav doar un mijloc Dacă ne amintim că "Clăditorul Solnessului" este o lucrare autobiografică incontestabil și comparăm cu locul luat din ea sintagma deja citată odată din petiția lui Ibsen către rege (o chemare pe care, cred neclintit, a pus-o Dumnezeu pe eu), atunci vom înțelege cu ușurință în ce sens ideea lui Dumnezeu este aici un mijloc pentru Ibsen Propria sa vocație artistică și creativitate este acel loc din viața lui Ibsen în care gândul său se îndreaptă irezistibil spre ideea lui Dumnezeu, ca ajutor: pentru sentimentul său interior, este ceva atât de prețios și de sublim încât nu poate găsi un alt rezultat demn de el personalitate, cum să intrați într-o legătură directă cu această ocazie, legătura unei uniuni personale și acord cu Creatorul lumii Efectuând întreaga noastră analiză în termenii cei mai generali, am subliniat tot timpul diferența dintre supraevaluarea germană și cea scandinavă a valorilor de către Nietzsche și Ibsen, deoarece în timpurile moderne există o dorință nedefinită de a lega numele lor și, în monografii vagi, pentru a trece de la Ibsen și Nietzsche la Dostoievski - mai departe la Tolstoi, de la Tolstoi la Rousseau etc Dar s-ar putea concentra și pe momentul asemănării Asemănarea cea mai

generală și de bază dintre Nietzsche și Ibsen constă, evident, în faptul că în ambele avem o căutare a unor noi valori și o revoluție împotriva sistemului de mărfuri, stabilit istoric, Biblioteca "Runivers" Geniul scandinav dar neîntemeiat, și numai pentru asta merită un atac Apoi, ar fi interesant să apropiem atitudinea lor față de creștinismul istoric în Nietzsche, direct exprimat, în Ibsen doar subînțeles, atitudinea în ambele cazuri este profund negativă Dar aceasta nu este sarcina noastră acum X) Cu toate acestea, în tratarea paralelelor, ar fi nefiresc să nu comparăm cu Ibsen altul, la fel de nefericit ca Ibsen și Nietzsche, spiritul modern, absorbit de aceeași problemă a voinței: vorbim despre Schopenhauer Sunt trei dintre ele și, prin urmare, este necesar să gândim împreună, pentru că toți și-au extras adevărurile din profunzimile propriului sine și au creat idei printr-o generalizare a caracterului lor ingenios Când suntem apropiați mental, suntem la fel de impresionați atât de diferență, cât și de asemănarea Pe de o parte, un apel la restabilirea voinței stricate de atmosfera socială; pe de altă parte, o chemare la mortificarea voinței, forța negativă în rădăcina ei metafizică La Ibsen, un postulat, prezentat independent de analiza naturii voinței, ca un fapt, un postulat, în afara chestiunii de fezabilitate, prezentat voințelor altora: voința proprie este încă mai mult decât a altcuiva sau în lume , pare a fi adevărata voință La Schopenhauer, toată negativitatea naturii voinței este cunoscută din propria voință; generalizarea este totuşi fundamentată de analize profunde La Ibsen, voința sa individuală este impersonală, exprimând doar geniul familiei; la Schopenhauer, care tocmai a dezvoltat acest concept, este "aleatorie", voință individuală strălucitoare La Ibsen, extravitalitatea voinței a stat la baza determinării acesteia în sine; la Schopenhauer, extravitalitatea ei într-o izolare de de ani a fost rezultatul unei aplicări nefericite a acesteia în viață și înțelegere în acest sens este incorigibil modul real al agendei Și, în același timp, ce similitudine profundă între Ibsen și Schopenhauer Ambele sunt un fel de exces intolerabil de bază) Remarcăm doar faptul extrem de interesant că Brand, acest pastor norvegian nu este creștin; și chiar antiteza spirituală față de Brand, exprimată prin buzele lui Agnes, doctorul, prin însăși vocea din nori, este firesc să înțelegem ca o expresie a spiritului creștinismului Numai în amurgul ultimei scene din "Brand" se află însăși imaginea Răstignitului ^ cu o frunte însângerată ca o mare Voință, ca un Răstignit de bunăvoie Biblioteca "Runivers" N Sh A P I P b rupte din plinătatea vie a vieții umane și așezate într-un vid, sumbru în finalitatea lui: și fără ajutorul morții, au fost rupte cu totul din viață, rupând un fir principal de legătură, care nici măcar nu poate fi atins cu nepedepsire Atât unul, cât și celălalt, prin soarta personalității lor strălucite, dezvăluie cu o claritate extraordinară rădăcina voinică a unei ființe umane și posibilitatea apariției unor idei abstracte, chiar pur filozofice din personajele personale Sfera lor devine rarefiată ca fumul și, contemplând imaginile poetului primitiv și filosofului pur, suntem lăsați față în față cu marele, dureros fapt al voinței goale, aparținând unei ființe din care se desprind toate numele și definițiile Și amândoi s-au schimbat la bătrânețe, iar coroanele liniştite se întindeau acum pe frunte Chipurile lui Schopenhauer - bătrânul și Ibsen - bătrânul sunt ciudat de asemănătoare: aceeași formă de frunte abruptă, goală, de la distanță înconjurată de un evantai cenușiu, ca și cum ar fi părul dureros; ochi senili limpezi sub sprancene groase; gura uimitor de comprimată, fără scop Iată fața unei forțe date fără speranță, care arde în strângere de

moarte Suferința Nietzsche - suferința Schopenhauer - suferința Ibsen Rătăcind, întins în liniște, undeva pe pământul întunecat; străduindu-se să decoleze, să ridice tot pământul la cer cu picioarele lui însângerate Nu despre măreție, ci despre nesemnificația fundamentală și scindarea sufletului uman, vorbește soarta celor trei genii înrudite ale timpului nostru Privind la ele, în lumina tristeții finale, o persoană nu pare a fi o creatură cu adevărat înaripată, ci una dintre acele reptile, a căror amprentă ilegală o găsim pe bucăți plate și aspre de piatră antică: aceste creaturi aveau aripi în spatele umerilor lor, dar nu puteau să se târască decât în vârful copacilor, lipindu-se cu gheare lungi și ascuțite Și uneori trebuiau să-și rupă pieptul cu aceste gheare (Urmeaza finalul) Nikolay Shapir Biblioteca "Runivers " Stare psihică obsesivă și sfera psihomotorie Unele stări mentale obsesive, în special așa-numitele pulsiuni obsesive și impulsuri obsesive, tind să fie întruchipate într-un act motor, să se manifeste într-o descărcare motorie După cum știți, ceea ce este descris sub denumirea de gânduri blasfeme se exprimă uneori prin faptul că nu există doar o dorință obsesivă de a rosti cuvinte și fraze înjurături și indecente împotriva a tot ceea ce este sacru și apropiat acestei persoane, dar uneori, în aceste cazuri, pacientul se plânge, într-adevăr, de faptul că limba lui pare să intre în mișcare în același timp și are o asemenea impresie încât aproape un cuvânt indecent sau chiar o frază întreagă de același conținut, împotriva voinței sale, împotriva dorinței sale , contrar convingerilor sale morale sau religioase, este gata să-și rupă limba și să fie auzit de toată lumea Cu toate acestea, observarea și cunoașterea "persoanelor de acest fel, care suferă de gânduri obsesive într-o formă pură, necomplicată, arată că cel mai mult se întâmplă în aceste cazuri este că problema se limitează la manifestări motorii rudimentare, rudimentare, iar gândurile blasfemiante nu sunt desfășurate sub formă de cuvinte și fraze rostite cu voce tare, cel puțin în prezența unor străini Chiar mai mult, dacă această dorință irezistibilă de a rosti cuvinte obscene și înjurături cu voce tare s-ar întâmpla, dacă s-ar realiza, atunci acest semn, luat ca atare și purtând numele de coprolog) ar indica că nu avem de-a face cu o formă pură de idei obsesive esențiale , dar altceva, de exemplu, o stare isterică sau o creștere a obsesiilor Biblioteca "Runivers" S SUKHANOV altă stare psihică morbidă Interesant este că chinul interior, neliniștea, remuşcările și chinul conștiinței, însoțitoare de gânduri blasfeme, par să înlocuiască aici descărcarea într-un act motor; între timp, ca și în copylalia, a cărei existență exclude posibilitatea unor procese mentale pure, necomplicate, obsesive, elementul emoțional este slab exprimat, puțin vizibil în momentul, cel puțin, al descoperirii acestui semn Teama de a începe să rostească cu voce tare cuvinte obscene și obscene în stări mentale obsesive este aproape întotdeauna, dacă nu întotdeauna, limitată la o singură teamă morbidă; la subiectul însuși există întârzieri împotriva manifestării motorii a constrângerii; de aceea, în aceste cazuri, ca și în cazuri asemănătoare și analoage cu acestea, este mai corect să folosim expresia "atracție compulsivă" și nu termenul de "atracție irezistibilă", deoarece aceasta din urmă indică deja o căptușeală psihopatologică diferită În acele cazuri în care există o dorință obsesivă în subiect, de exemplu, de a ucide o persoană - dorința, însoțită de frică, anxietate, frică, indiferent cum se întâmplă de fapt, de obicei totul se reduce la o emoție neplăcut dureroasă și frică Este necesar, totuși, să se acorde atenție faptului că uneori în aceste cazuri subiectul experimentează senzații corespunzătoare în mâna dreaptă; simte în același timp că mâna

lui ca și cum ar fi întins după un cuțit sau un alt obiect dăunător; el observă că în ea apar chiar şi mişcări adecvate Aceste senzații de natură periferică sunt cele care înspăimântă subiectul dat, mai ales dacă sunt în vreun fel vizibile pentru conștiința lui N-aș spune că este vorba despre o dorință irezistibilă de a ucide un bărbat; nu este bomicido-mania; aceasta, cred, este mai degrabă o teamă de a comite o crimă, o frică obsesivă de ea, un fel de fobie; este, ca să spunem așa, bomicidopbobia Nu am văzut un exemplu de individ care suferă de stări mentale obsesive esențiale care să comită un astfel de act antisocial; ca și în alte cazuri similare, tot așa și aici efortul obsesiv se transformă într-un proces emoțional, și nu într-un act motor sentimente morale, Biblioteca "Runivers" Stări mentale obsesive în cea mai mare parte, foarte dezvoltate în constituirea stărilor obsesive, fac aproape imposibilă desfășurarea unui impuls obsesiv sau efort obsesiv, oricât de puternice ar fi, oricât de teribile ar fi pentru cel care le experimentează și care suferă de ele atât de dureros Unii dintre pacienții cu procese mentale obsesive pronunțate se plâng că uneori au dorința de a comite și alte infracțiuni, pe lângă impulsul obsesiv de a ucide, de exemplu, de a comite incendiu, de a-și însuși lucrul altcuiva și așa mai departe Trebuie spus că aceste îndemnuri obsesive, împotriva cărora rațiunea lor protestează și împotriva cărora și sentimentele lor morale se răzvrătesc, sunt de obicei, dacă nu întotdeauna, reduse la o singură teamă, la o singură teamă patologică Prin urmare, este imposibil, cred, să vorbim aici fie despre piromanie, fie despre cleptomanie; aici avem ceea ce s-ar putea numi termeni cu conținut opus, căci aici sunt prezente toate semnele celei mai tipice, mai frapante fobie Iar ceea ce este notat prin cuvintele "piromanie" sau "cleptomanie" aparține unei alte categorii de fenomene psihopatologice, are o cu totul altă căptușeală psihologică; căci experienţa arată că persoanele care suferă de stări mentale pur obsesive par chiar a fi imune la împlinirea aspiraţiilor obsesive de natură antisocială Adevărat, uneori aspirațiile obsesive și dorințele obsesive sunt descărcate nu numai sub forma unui proces emoțional, ci și sub forma anumitor acte și acțiuni motrice; acesta este de obicei cazul în care împlinirea dorinței obsesive și a dorinței obsesive nu provoacă rău altora sau chiar orice neplăcut Dacă subiectul dezvoltă un impuls obsesiv de a lovi, de exemplu, un anumit obiect de un anumit număr de ori, un astfel de act, care decurge din dorința și impulsul compulsiv și bazat pe o superstiție compulsivă, cu siguranță nu va dăuna nimănui, iar subiectul în astfel de cazuri, poate, nu se va abține foarte mult de la el Multe dintre persoanele din categoria în cauză sunt ușor de acceptat și uneori înclinați să-și îndeplinească dorințe obsesive nevinovate, cum ar fi achiziționarea de lucruri sau animale complet inutile, de exemplu, câini, uneori MS-Questions of Philosophy, vol (r) Biblioteca "Runivers" S s Suhanov poate exista o dorință obsesivă de a scăpa de ceva sau obiecte din casă; dar toate aceste dorințe obsesive, dacă sunt satisfăcute, nu depășește anumite limite, deoarece mintea individului, atitudinea sa critică față de sine și față de propriile acțiuni și acțiuni îl salvează și îl protejează aici, precum și în multe alte condiții Dacă se poate spune că stările mentale obsesive se reflectă în acțiunile și acțiunile subiectului în care acestea există, atunci aceasta se referă cel mai probabil la comportamentul, comportamentul său etc ; nu există nicio îndoială că acolo unde simte o nevoie obsesivă, împotriva voinței și dorinței sale, de a face ceva dăunător cuiva din jurul său, puterea de reținere a sentimentelor morale se manifestă în întregime și nu se poate vorbi de ceva

antisocial Aici Cu toate acestea, este necesar să subliniem faptul că un gând obsesiv, sau mai degrabă o idee obsesivă, tinde să se realizeze într-o descărcare motorie; iar acest lucru se reflectă într-un fel sau altul asupra stării aparatului periferic De exemplu, unii indivizi cu stări obsesive au o teamă compulsivă că în acel moment în care trebuie să dea cuiva mâna, aceasta va deveni neplăcut umedă, transpirată; în același timp, într-adevăr, subiectul observă că atunci când este singur, când este calm, când nu experimentează emoții interne, mâinile îi sunt uscate sau nu foarte umede; când vine momentul să salutăm sau să luăm rămas-bun de la kЪmpy-li f; mai ales cu străinii; sau cu oameni care sunt puțin cunoscuți, atunci acest subiect începe să se îngrijoreze în avans, să se teamă, să se îngrijoreze că aproape încheietura mâinii sale drepte va începe să transpire și vizibil? să fie acoperit cu umiditate; ideea acestui lucru este uneori însoțită de transpirație de fapt crescută pe mâna dreaptă, în special pe suprafața palmară a degetelor Oricât de ciudat ar părea, dar ideea obsesivă *, însoțită de frică, - ideea de transpirație a mâinii, mâinile dă o iritare corespunzătoare la periferie Interesant, în alte condiții, mâna dreaptă; acelasi subiect samago? nu reprezinta nimic anormal Și în cazuri similare acest lucru este întărit? transpirația într-un loc limitat încurcă subiectul, se pare Biblioteca "Runivers" STĂRI MENTALE OBSESIVE mai ales neplăcut pentru el și este atât de dureros pentru el încât se poate reflecta și în comportament; ea îl poate forța, înainte de a da mâna cuiva, să se gândească la diferite moduri de a masca acest neajuns al ei; ea îl poate forța, dacă se poate, să nu dea întotdeauna mâna, să plece fără să-și ia rămas bun de la nimeni, dacă acest lucru este POSIBIL și așa mai departe Întrucât s-a vorbit despre faptul că stările mentale obsesive se reflectă în conștientizarea mentală a subiectului care suferă de ele, îmi permit să atrag atenția asupra unuia dintre cazurile deosebite de acest gen; Mă voi opri puțin asupra unui caz de frică obsesivă de privirea celorlalți Îmi amintesc de un tânăr, inteligent, educat, destul de rezonabil, care avea pentru el o emoție ciudată și o anxietate când străinii au început să se uite la el; privirea lor nu putea suporta; îi era frică să se convingă că este privit; doar ideea lui l-a adus într-o groază inexplicabilă; în acest moment a experimentat o senzație dureroasă de presiune în cap; capul lui, ceva îl strângea într-o menghină, iar aceste senzații erau reale pentru el; erau însoţiţi de o paloare la faţă Când acest subiect era sub privirea celorlalți, era atât de agitat încât îi era imposibil să gândească în acel moment, își putea concentra apoi atenția asupra nimicului Dacă astfel de condiții ar continua mai departe, ar izbucni într-o transpirație rece; apoi a fost aruncat în febră, uneori în același timp a observat tremurând și tremurând pe tot corpul Această anxietate, această emoție, au făcut loc unui sentiment de oboseală Dacă se află printre fețele rudelor și ale oamenilor cunoscuți, este puțin sau deloc îngrijorat și se simte mai liber sau complet liber În prezența unor chipuri puțin cunoscute de el, sau în prezența unor chipuri complet necunoscute lui, privindu-l, se simte mai rău Văzând ciudățenia și anomaliile mentale în sine, începe să-și facă griji cu privire la ceea ce îl amenință, poate, o oprire a dezvoltării mentale Teama de privirea altcuiva în acest caz s-a reflectat puternic în acțiunile și acțiunile acestui individ și l-a obligat, de exemplu, să nu apară în societate atunci când i-a fost necesar; ea, * Biblioteca "Runivers" S SUKHANOV de altfel, ea îl împiedica uneori să se prezinte la examinări Astfel, în acest caz, pacientul nu putea suporta ochii celorlalți; era mai ales stânjenit când ochii lui întâlneau privirea

altuia și numai asta îl făcea să-și coboare ochii sau să se întoarcă în lateral; în plus, entuziasmul care a însoțit ideea obsesivă și frica obsesivă au provocat o serie de simptome fizice indubitabile (paloare a feței, transpirație pe ea, tremurături, tremur etc) În paralel cu frica de privirea altcuiva și transpirația crescută a mâinii drepte, cu ideile obsesive corespunzătoare, ar trebui pusă frica de roșeață, unde starea obsesivă este însoțită de o tulburare motorie locală, sau mai degrabă, tulburare vascular-motorie Pentru a desemna această frică obsesivă, se folosește numele de tofobie În unele cazuri, înroșirea feței este însoțită de un sentiment de jenă, stinghere, iar uneori acest sentiment de jenă este foarte dureros pentru subiectul care are roșeață la față Acolo unde sistemul vascular al feței este foarte mobil, stările mentale obsesive pot oferi un teren excelent pentru dezvoltarea unei frici obsesive de înroșire În aceste cazuri, subiectul este foarte ușor și foarte des se teme că va roși când ar fi destul de inoportun, într-o societate mare și necunoscută; și trebuie spus că ideea obsesivă se reflectă într-adevăr în aparatul periferic, iar sub influența ideii obsesive a personajului corespunzător, persoana se schimbă la față, se înroșește, ceea ce îl derutează, îl face să se îngrijoreze; uneori îl deranjează atât de mult încât îl împiedică să apară în societate atunci când este necesar Apropo de frica obsesivă de a înroși, îmi permit să subliniez faptul că ideea obsesivă este însoțită și aici de o schimbare motorie la periferie La persoanele care suferă de stări mentale obsesive, trebuie să observăm o serie întreagă de emoții neplăcute deosebite care însoțesc ideile obsesive și se reflectă într-un fel sau altul asupra comportamentului extern De exemplu, preoții ruși au uneori o teamă patologică de a ieși la amvon sau de la altar cu Sfintele Daruri; uneori această emoție, această fobie se manifestă atunci când Biblioteca "Runivers" STĂRI MENTALE OBSESIVE bolnavul trebuie să se prezinte în faţa oamenilor în biserică, în timpul liturghiei, la aşa-zisa mare ieşire În acest moment, când cineva trebuie să țină vasul cu Sfintele Daruri în fața tuturor, pacientul experimentează emoție, frică, nu se bazează pe el însuși, crede că s-ar putea simți amețit și nu va ține vasul în mâini și aruncă-l Aceeași teamă, dar poate mai puțin dureroasă, se observă la unii preoți când ies la amvon, în general; Îmi amintesc de un preot care mi-a spus că atunci când nu este în vederea închinătorilor, când este la altar, nu este deloc agitat, rostește liber rugăciuni cu voce tare, le citește cu voce tare, fără să tremure în glas, nu uită orice; dar acolo unde trebuie să facă la fel în fața tuturor, experimentează entuziasm, teamă, teamă că va fi derutat, uită să facă ceea ce este necesar, ceea ce se cere; și într-adevăr, în același timp devine jenat, bătăile inimii se intensifică, tâmplele încep să-i bată cu putere Și această stare poate fi nu numai la un novice, ci și la o persoană care a îndeplinit îndatoririle de preot de mulți ani Și aici, ca și în multe alte cazuri, trebuie observat că emoția dureroasă care însoțește ideea obsesivă se reflectă brusc în sistemul circulator, dă adesea senzații neplăcute în regiunea inimii și provoacă modificări obiective în sistemul vascular periferic Fenomene similare din partea inimii și a aparatului vascular sunt observate în unele cazuri de agorafobie, adică frica obsesivă de locuri deschise, pătrate etc ; iar aici, dacă un astfel de subiect rămâne, de exemplu, singur într-un loc deschis, este atacat de o groază, de neînțeles pentru mulți, frica; i se pare că e pe cale să moară, începe să-și facă griji, este aruncat în febră, apoi în transpirație, mâinile și picioarele îi răcesc, inima i se pare că se oprește, sau bătăile i se accelerează puternic; se teme că inima lui nu

va putea îndura munca grea și va izbucni; iar el, în opinia sa, trebuie să piară în mod inevitabil dacă rămâne singur acolo unde este absolut imposibil pentru el să rămână singur Acest sentiment teribil de frică, frică pentru sănătatea cuiva, frica pentru viața proprie îi face pe astfel de subiecți cu fenomene agorafobe să ia toate măsurile pentru a Biblioteca "Runivers" S SUKHANOV ca să nu te regăsești într-o astfel de situație fără speranță Îmi amintesc de un tânăr, foarte educat, nu lipsit de talent, care avea cele mai variate stări obsesive; printre altele, avea o teamă obsesivă de a fi singur în casă și o teamă de a merge mai departe de o anumită distanță de casă Dacă pleca cu cineva, bineînțeles, afară din casă, dacă se îndepărta de casă la distanță, orice semnificativă, era atacat de frică, începea să se îngrijoreze și asta se reflecta puternic asupra sistemului circulator; a fost silit să se întoarcă acasă Îi era și frică să se urce în tren, pentru că ideea că trenul se mișcă, distanța trenului față de locul în care locuia acest tânăr, gândul la un tren cu viteză l-au entuziasmat atât de tare încât i-a bătut inima și teamă că inima i s-ar putea rupe O idee atât de obsesivă și o teamă obsesivă de reflecție apăsat în acest caz asupra sistemului cardiovascular! Același tânăr a observat, de ceva vreme, imposibilitatea de a părăsi locul în care s-a întâmplat să fie complet întâmplător și unde în esență nu avea legătură cu nimic; a fost obligat să rămână aici nici măcar un an până când a reușit să-și depășească temerile obsesive și să-și pună capăt exilului forțat asociat cu stări mentale obsesive Pentru a se muta în alt loc, în acest caz, desigur, s-au făcut încercări repetate; alții l-au convins și au pregătit tot ce era nevoie; i-au oferit să meargă nu cu calea ferată, ci cu o trăsură; și el însuși dorea cu pasiune să scape de ciudatul său exil; dar deocamdată nimic nu a ajutat De îndată ce a fost necesar să întreprindeți o călătorie, de îndată ce a fost necesar să părăsiți un loc de reședință plictisit și deja dezgustător, atunci s-au instalat frica, entuziasmul, senzațiile neplăcute în inimă, o schimbare a sistemului vascular și treaba s-a terminat cu nimic Schimbarea reședinței forțate nu putea avea loc decât atunci când această stare a sistemului nervos a făcut posibilă, adică atunci când stările mentale obsesive au devenit mai slabe în acest caz Acum câțiva ani s-a întâmplat să mă întâlnesc cu un pacient care avea toate trăsăturile anxietății Biblioteca "Runivers" Stări mentale obsesive de natură suspectă și care, în plus, avea o teamă obsesivă de boli de inimă Ca deseori în cazul stărilor psihice obsesive, avea dureri în regiunea inimii, din cauza sensibilității crescute a nervilor intercostali, deși medicii i-au spus că inima lui este sănătoasă, dar asta l-a liniştit doar pentru o vreme; în fiecare clipă liberă în care își asculta inima, simțea durere; îl emoționa, îi creștea bătăile inimii, ceea ce la rândul său făcea durerile lui eme mai sensibile la el; s-a dovedit că a căzut într-un fel de circuhis vitiosus, din care nu vedea absolut nicio ieșire Știm deja acum cât de obsesive se reflectă în aparatele motorii; am văzut că ideea obsesivă a transpirației crescute a mâinii poate, în anumite condiții, să crească efectiv transpirația într-o zonă limitată; același lucru se observă acolo unde există o frică obsesivă pentru inima cuiva, care este însoțită de o palpitație, și unde o idee obsesivă poate oferi o imagine a unei palpitații puternic pronunțate și dureroase Poziția acestui om a devenit destul de tristă: a început să-i fie frică să moară în timpul unui asemenea atac de palpitații, i-a fost teamă că ar putea muri brusc, era și mai îngrijorat; frica obsesivă l-a făcut nedormit, l-a lipsit de pofta de mâncare și i-a afectat sănătatea fizică; Gândul că ar putea muri brusc în afara casei l-a afectat atât

de puternic, încât a încetat să iasă singur; a rugat pe cineva să-l însoţească, iar acest lucru părea să-l liniştească; în plus, teama obsesivă de leșin sau de moarte subită îl făcea să poarte constant în buzunar, pentru orice eventualitate, notițe despre cine era, unde locuia etc , iar în aceasta a găsit o oarecare mângâiere Acest exemplu, ca multe altele pe care le-am citat, indică faptul că în unele cazuri există o legătură foarte strânsă și evidentă între obsesie, idee și actul motor corespunzător; ideea obsesivă se reflectă într-un fel sau altul asupra cutare sau cutare aparat motor; este adevărat că această influență se simte într-o zonă restrânsă, adesea într-o anumită, una și aceeași direcție Semi Biblioteca "Runivers" S SUKHANOV se are impresia că între anumite idei obsesive și anumite sisteme motrice se stabilește o legătură constantă, ușor de reînnoit, rapidă ieșire, rapid transmisă de la centru la periferie; mai mult decât atât, senzația de la modificarea aparatului motor, la rândul său, crește din nou intensitatea ideii obsesive După cum reiese din exemplele prezentate mai sus, un rol uriaș îl joacă în aceste cazuri sistemul vasculo-cardiac, care se remarcă printr-o mare mobilitate în ceea ce privește stările psihice obsesive Iar acest element emoțional, această colorare neplăcută, uneori dureroasă, care însoțește anumite stări obsesive, se datorează, desigur, modificărilor în regiunea inimii sau în ambele părți ale sistemului vascular În aceste cazuri, i e în cazurile de stări psihice obsesive, trebuie spus că intensitatea reacției din inimă și vase nu corespunde forței și semnificației ideii obsesive; se stabileşte un fel de legătură unilaterală între actul pur psihic şi cel motor În însăși apariția ei, această legătură poate fi accidentală, pur accidentală, iar repetarea și apariția ușoară a acestei conexiuni o face stabilă; devine mai complicată, uneori se extinde, implicând în proces alte idei prin asociere etc Vorbind despre manifestările motorii în stări mentale obsesive, este necesar, de dragul completitătții, să ne oprim asupra așa-numitelor tulburări de tic Înainte de a spune ce sunt mișcările de tic, îmi voi permite să fac cea mai scurtă descriere a unora dintre tulburările motorii mai complexe observate uneori la persoanele care suferă de stări mentale obsesive indubitabile și evidente și care posedă un caracter anxios-suspect Persoanele din această categorie au uneori dorința de a pronunța orice cuvânt sau chiar fraze întregi ca în lateral, indiferent de subiectul și subiectul conversației la un moment dat De exemplu, cunoșteam un bărbat, deja în vârstă, care era întotdeauna considerat nervos și, în timpul unei conversații, avea obiceiul de a întoarce brusc capul în lateral, să rostească sau, mai degrabă, să mormăie niște fraze sau cuvinte; iar aceasta a fost însoțită de un gest ciudat Biblioteca "Runivers" STĂRI MENTALE OBSESIVE lyatsiya, la care scotea sunete nu mai puțin ciudate cu gura și nasul; dar imediat s-a oprit, iar el a continuat să vorbească sau să-și asculte interlocutorul Fără îndoială că această distragere laterală, care a durat câteva secunde, în general, avea caracterul unei acțiuni obsesive complexe, întrucât aceasta din urmă se repeta din când în când în aceeași formă din exterior; întrucât se desfășura în mod evident împotriva voinței și împotriva dorinței subiectului, menținând în același timp o conștiință clară, atunci existau toate semnele unei descărcări motorii a unei dorințe obsesive și a unui impuls obsesiv sau a unui proces obsesiv în general Și aici s-ar putea vorbi, poate, de o mișcare complexă a ticului La un alt individ, binecunoscut mie, cu un caracter anxios si suspicios si cu stari obsesive, exista uneori o serie de miscari care se schimba rapid in regiunea muschilor respiratori; atunci vei auzi o expirație rapidă,

apoi ca o tuse, apoi ca o scuipă; se obţine o serie de sunete care se succed rapid unul după altul în ordinea obişnuită; și toate acestea durează câteva secunde, apar pe neașteptate, rapid și, de asemenea, dispar Împrejurarea că aceste mișcări apar cu o conștiință perfect clară, se repetă stereotip și au caracter de mișcări involuntare obișnuite și, parcă, învățate, această împrejurare face posibil să spunem că aici avem de-a face cu mișcarea ticului Dacă am începe să investigăm cum se dezvoltă aceste tulburări de mișcare, dacă am apela la întrebarea genezei lor, atunci ne-am putea convinge cu ușurință că uneori, poate în trecutul îndepărtat, ele au apărut dintr-un proces pur mental, dintr-un act intelectual; se dovedește în aceste cazuri că un tip similar de mișcare involuntară s-a dezvoltat cândva la acest individ în legătură cu procese obsesive, în combinație cu o idee obsesivă; dar se știe că se întâmplă adesea ca o idee obsesivă să fie combinată cu o ușurință deosebită cu un fel de act motor; iar această legătură apare uneori în aceste cazuri atât de ușor, atât de repede, încât actul motor poate fi adesea găsit în aceeași formă Ulterior, această conexiune a motorului Biblioteca "Runivers" S SU X ANO B actul cu idee obsesivă este, parcă, pierdut, palidează, parcă întunecat, iar actul motor capătă capacitatea de a fi detectat automat și parcă spontan, căci devine obișnuit și memorat; pierderea proprietăților anterioare; fiind de origine mentală, se transformă în așa-numita mișcare de tic, care tinde să apară mai des și să se manifeste mai accentuat într-un moment în care individul se află într-o stare de excitare, anxietate, grijă Mai sus am subliniat mișcările complexe ale ticului; dar acestea din urmă sunt mai ^simple, 'mai localizate; atât caracterul cât şi geneza lor rămân aceleaşi ca în exemplele pe care le-am dat deja De exemplu, un individ tânăr dezvoltă dureri de dinți severe; x) si astfel, pentru a o linisti, isi inclina capul spre umar si exact in directia din care are senzatii de durere; există un motiv real pentru această mișcare, o anumită oportunitate Atâta timp cât durerea de dinți continuă în această față, recurge la aceeași mișcare, ceea ce îi dă ușurare; există atât un motiv, cât și un scop Dar acum durerea a trecut, iar mișcările par să devină obișnuite, nu se opresc, rămân, se repetă, deși nu mai există nici un scop sau motiv pentru ele; iar această mișcare sub formă de înclinare a capului spre dintele cândva dureros, mișcare care se produce automat, involuntar când nu este nevoie de ea, când este complet, de prisos - această mișcare va fi în acest caz un tic, un tic circulaţie O descriere excelentă a mișcărilor ticului a fost dată, de altfel, de faimosul Charcot, care a subliniat că mișcările ticului sunt, parcă, o caricatură a mișcărilor complexe oportune; mișcarea complexă a ticului nu poate fi numită absurdă în sine, luată izolat; este absurd și ilogic, deoarece apare atunci când nu este nevoie de el, cum ar fi, de exemplu, scuipat și expectorație când nu există niciun motiv pentru aceasta, sau clipirea când nu există corp străin în ochi) Exemplul este preluat din monografia lui Meige și FeindePa "Les tics et leur traitement" Biblioteca "Runivers" STĂRI MENTALE OBSESIVE Mișcările ticului au, așadar, o strânsă legătură cu procesul mental, cel puțin în apariția lor inițială, la începutul lor: nu sunt altceva decât un fel de expresie în forma motrică a stărilor mentale obsesive și, prin urmare, se dezvoltă în acest fel uşor şi atât de des pe baza acestor din urmă ^ Iar psihicul persoanelor care suferă de stări mentale obsesive coincide în multe feluri, dacă nu în toate, cu alcătuirea mentală a ticozei Pentru a clarifica în continuare ce sunt ticurile și care este geneza lor, îmi voi permite să dau câteva exemple *) - Imaginați-vă că un

subiect, dispus la apariția diferitelor stări obsesive, are nevoie să facă anumite mișcări pentru a elimina unele senzații neplăcute de la un guler dur sau îngust; să presupunem că o persoană dată, în acest scop, își întoarce capul într-o direcție sau alta; atunci, dacă cauza nu este înlăturată, apare din nou nevoia aceleiași mișcări și începe să apară din ce în ce mai des și chiar și atunci când cauza originară nu mai există; capătă caracterul unei nevoi obsesive și în același timp devine pur automată și capătă în final toate proprietățile unui tic Să luăm un alt exemplu: la un subiect cu organizare neuropsihică, ca urmare a uneia sau alteia nevoi reale, apare dorința de a produce și repeta o anumită mișcare complexă a umerilor, * cu ridicarea acestora etc ; această nevoie poate fi, de exemplu, în legătură cu o rochie croită fără succes și stangacioasă; mai târziu se dovedește că deși ceea ce a dat impulsul inițial apariției acestei mișcări a fost eliminat, dar necesitatea producerii acestei mișcări complexe a ramas; a început să se repete, a devenit îndrăzneață și mai târziu automată, adică tic La persoanele care suferă de ticuri se observă cele mai diverse mișcări involuntare; aici iau parte mușchii feței, mușchii mâinilor și mușchii centurii scapulare etc ; mişcările tic pot fi întâlnite în toate voluntare Înțeleg "Lestics* etc y Meige şi Feindel Biblioteca "Runivers" S SUKHANOV mușchi, uneori într-o formă bizară; sunt adesea variate chiar și la același individ prin faptul că implică diferite grupe musculare; alteori sunt limitate, localizate și implică doar un număr mic de mușchi Dintre mișcările de tic, este necesar să le remarcăm pe acelea dintre ele care sunt asociate cu aparatul de vorbire și care se exprimă uneori sub formă de bâlbâială; este interesant de observat că uneori psihicul unui bâlbâiat coincide cu alcătuirea mentală a ticului și, în consecință, cu psihicul persoanelor care au un caracter anxios și suspicios și sunt predispuse la stări mentale obsesive Din cele spuse mai sus, este destul de clar că în unele cazuri tendința spre stări psihice obsesive se descarcă sub forma unor manifestări motorii pronunțate, iar aici există, după cum am văzut, diverse combinații, uneori ciudate, neașteptat de bizare, dovedind cu o evidenta incontestabila ca unele idei obsesive sunt insotite de semne motorii la periferia corpului, cum ar fi ideea de transpiratie a mainilor si transpiratie crescuta in maini Și ceea ce ne oferă observația din domeniul psihologiei patologice este în total acord cu ceea ce se cunoaște de mult în domeniul psihofiziologiei normale; și anume, dacă ne vom imagina, conform dorinței noastre, complet arbitrar în mintea noastră orice mișcare, de exemplu, extinderea brațului, atunci avem dorința de a produce această mișcare și vom produce mișcări, adevarul este greu de observat, in aceasta directie, in care ideea noastra ii atrage la sine in acest moment În consecință, o concepție despre mișcare este deja o mișcare rudimentară; iar în domeniul psihologiei patologice această lege își găsește o confirmare strălucitoare pentru ea însăși, deși nu într-o formă atât de simplă pe cât s-ar putea crede, deoarece viața noastră mentală individuală este și ea mai complexă decât poate părea uneori la prima vedere S Suhanov Biblioteca "Runivers" Subiectivismul științific și pericolul său în psihologia experimentală) (Referitor la pamfletul Dr Kotik "Emanarea energiei psihofizice") În urmă cu câțiva ani, cartea Prof Naeskeya "die Weltrãthsel", care a făcut mult zgomot, s-a vândut într-un număr incredibil de exemplare și a stârnit mari controverse Unul dintre cele mai ascuțite și mai indignate răspunsuri la această carte a fost un pamflet al Prof Un vis, în care celebrul profesor de fizică s-a indignat până în adâncul sufletului de faptul că Haeckel, profesor de

zoologie, simțind dorința de a filozofa, folosește pentru raționamentul său legile fizice, pe care, din cauza ignoranței sale, le distorsionează atât de arbitrar și imposibil încât nu mai rămâne nimic din ei Haeckel, în cartea sa, a încercat să rezolve problemele globale Din propozițiile de bază, pe care le considera a fi pe deplin dovedite de știință, a ajuns la concluziile sale abstracte într-un mod pur speculativ Pentru aceasta, nu a fost nevoie să supună aceste prevederi verificării experimentale, le-a luat așa cum le-a stabilit știința "Cel puțin așa credea Prin urmare, deși unele legi fizice au fost înțelese și interpretate greșit de către el, el însuși nu a putut înlocui aceasta) La momentul publicării acestui articol, dr Kotik a publicat o nouă carte numită "Transmiterea directă a gândurilor", dar în această carte sunt tratate aceleași fenomene, iar autorul face aceeași paralelă cu fenomenele mentale pe care le este investigand cu cele fizice si le da la fel si in aceeasi directie de explicatie Biblioteca "Runivers" H P PESKOV tpt: neverificat experimental, nu l-au împiedicat să-și dezvolte logic gândurile ulterioare Dacă cartea lui Naeske s-ar fi ocupat de chestiuni ale științelor experimentale exacte, și nu de principiile generale ale lumii, atunci nu există nicio îndoială că la prima verificare experimentală ar fi fost dezvăluită ignoranța sau interpretarea incorectă a legilor fizice Din păcate, nici la disciplinele experimentale nu este întotdeauna așa: există o știință, comparativ încă foarte tânără, dar de natură destul de experimentală, în care, totuși, elementul subiectiv este atât de puternic încât de foarte multe ori poate ghida complet rezultatele experimente de testare Această știință este psihologia experimentală Prin urmare, în ea este necesar mai ales să se evite opiniile cu prejudecăți, propozițiile aprioristice și, în general, orice deducție, iar dacă este deja aplicată, atunci cu foarte mare precauție Cu rolul enorm jucat în psihologia experimentală de relația subiectivă cu experimentul, în principal doar metoda inductivă de investigare ne poate împiedica să facem erori uriașe și absurdități în concluziile noastre finale Pamfletul doctorului Kotik este unul dintre cele mai clare exemple ale modului în care, în experimentele psihologice, dorința de a dovedi cu orice preț o idee, chiar dacă este complet imposibilă din punct de vedere științific, duce totuși la confirmarea acesteia Dr Kotik atinge în lucrarea sa acea zonă a fenomenelor psihologice, care, până de curând, "a rămas în afara cercetării științifice, de altfel: nu trebuia să se vorbească serios despre ea în reviste științifice: - mediumnitate, clarviziune, telepatie toate acestea au fost identificate cu înșelăciune, șarlamăni sau tulburări psihice Existau cu adevărat motive pentru o asemenea atitudine față de mediumitate? Fără îndoială au existat, iar unul dintre fundamentele principale a fost însoțitorul constant al tuturor acestor fenomene - spiritualismul, în forma sa cea mai crudă - sub forma credinței în spirite Erau credincioși și necredincioși, credincioșii aveau milă de necredincioși, necredincioșii râdeau de credincioși O astfel de stare de fapt, desigur, nu putea transfera tărâmul fenomenelor mediumistice în Biblioteca "Runivers" SUBIECTIVISMUL ŞTIINŢIFIC teren științific Adevărat, dintre cei mai buni reprezentanți ai științei - KI ERAU SEPARATI: indivizi care au încercat să pătrundă în această zonă necunoscută Dar vocea lor slabă a rămas "o voce care plânge în deșert", cu atât mai mult cu cât într-un fel fatal unii dintre ei, cu toată erudiția lor științifică, cu toată obiectivitatea în domeniul cercetării lor științifice, trecând la studiul mediumismul, au fost supuși "contagiunii generale, spiritualiste și au început să creadă în "spirite", iar această idee

complet antiștiințifică într-un fel de neînțeles coexista în ei cot la cot cu tendințele cele mai solide, strict științifice Pe de altă parte, au existat și astfel de oameni de știință care, fără a nega existența fenomenelor spiritualiste, au încercat să le explice fără a părăsi cadrul metodelor strict științifice și, în primul rând, ar trebui să se numără printre ei profesia de la Leipzig Zõllner Matematician și astronom, o^b în a lui Wissenschaft-N liche Abhandlungen> pentru prima dată: odată aplicată, la explicarea fenomenelor mediumistice, ideea extrem de fructuoasă a "patrudimensionalității" spațiului, iar această încercare a avut cu atât mai multă semnificație că Zõllner v explicațiile sale nu au ieșit din domeniul cunoștințelor sale speciale, pe care, în plus, le-a folosit abilitate uimitoare și creativitate Una dintre noile încercări în această direcție este pamfletul doctorului Kotik; se poate întâmpina curajul cu care autorul încearcă să ridice din nou vălul misterului, să pătrundă în adâncurile lui cu o gândire strict științifică dar asta însuși curajul și distruge toată rodnicia lucrării sale Faptul este că domnul Kotik, de profesie medic, dorește să aducă fenomenele pe care le studiază într-o oarecare paralelă cu fenomenele fizice; pentru aceasta trebuie să fii perfect familiarizat, p fizica și conceptele sale de bază, care nu pot fi văzute la Dr Kotik În raționamentul său în domeniul fizicii, el este: un amator și în loc să realizeze cu strictețe ideea caracterului emanațional al energiei psihofizice, el confundă proprietățile tuturor energiilor fizice împreună, ce? este cu siguranță imposibil de înțeles la ce fel de energii este potrivită energia sa psihofizică El exprimă astfel de propoziții*, care din punct de vedere fizic* sunt decisiv: inacceptabile,' și> totuși Biblioteca "Runivers" H P PESKOV toate aceste concluzii complet eronate sunt confirmate cu brio de experimentele sale de testare! Cum să explic o asemenea contradicție? Nu poate fi pusă la îndoială seriozitatea științifică completă a lucrării Dr Kotik; orice înșelăciune, jonglare cu fapte, după părerea mea, este complet inacceptabilă aici Acest lucru este dovedit de întregul ton sincer al operei și de credința sinceră, uneori chiar puțin naivă, în enorma semnificație științifică a ideilor exprimate de el În consecință, aici trebuie să existe un alt motiv, care să conducă autorul la o confirmare experimentală completă a unor idei categoric absurde din punct de vedere științific Mi se pare că aici ideea este că experimentele pe care Dr Kotik le-a înființat au aparținut toate domeniului psihologiei experimentale; i-au servit nu pentru a trage concluzii științifice din ele, ci doar pentru a confirma convingerile și presupunerile părtinitoare ale autorului, iar aici, în această lucrare, se poate vedea în mod deosebit în mod clar cum atitudinea sa subiectivă față de aceste întrebări , dorința de a dovedi cu orice preț ideea lui preferată, a influențat direcția experimentelor în așa fel încât toate păreau să confirme aceste presupuneri preconcepute Deci, aici nu a fost înșelăciune, ci înșelăciune de sine Pentru a nu fi neîntemeiat, vreau să urmăresc pe scurt întregul curs al cercetării Dr Kotik, și apoi primul lucru de care avem nevoie se vede, asta este că nu experiența precedă "descoperirea" cu el, ci întotdeauna "descoperirea", făcută a priori, necesită experiență pentru confirmarea ei (care, însă, fără excepție confirmă aceste "descoperiri") O astfel de deductivitate absolută în domeniul cercetării psihologice, dacă este posibil, este foarte periculoasă, iar în acest caz îl conduce pe autorul "emanației psihofizice" la concluzii care discreditează validitatea științifică a tuturor experimentelor sale Primele experimente ale Dr Krtik au constat în sugestii la distanță, care,

judecând după datele acestor experimente, confirmă cu adevărat și foarte clar posibilitatea unor astfel de sugestii Aici autorul face deja o presupunere despre energia psihică care iese din creierul "inductorului" (subiect inspirator) Urmează apoi o serie întreagă de experimente cu sugestia unor reprezentări vizuale complexe, pentru care dr Biblioteca "Runivers" SUBIECTIVISMUL ŞTIINŢIFIC Pentru Kotik, tot felul de litere deschise cu peisaje descrise pe ele (Dr Kotik nu a luat scene sau obiecte individuale pentru experimente) Aceste experimente au indicat anumite detalii, printre altele, la faptul că, după cum spune autorul, "efortul volitiv, i e conștiința superioară nu joacă absolut niciun rol " Aici dr Kotik face o greșeală psihologică, identificând voința cu conștiința superioară Sub conceptul general de voință se încadrează fiecare proces psihologic care are loc în individ și are tendința de a produce un fel de schimbare fie în lumea interioară a individului, fie în lumea exterioară din jurul lui Prin urmare, sub acest concept trebuie rezumate și procese psihologice ca reflex, impuls, instinct și mai departe, în grade crescătoare de dezvoltare intelectuală și complexitate, aspirație și dispoziție În cele din urmă, procesele voliționale ating cel mai înalt grad de diferențiere și conștiință în actul unei anumite dorințe sau "voință" în sensul special al cuvântului - aici, doar acest proces psihologic devine întregul conținut al conștiinței (implicând o conștiință superioară) În stadiul inferior al manifestării sale, actele volitive trec tot timpul, fără a fi înregistrate de conștiința superioară Dacă un medium, cu ajutorul conștiinței inferioare, poate scrie citate și discursuri lungi fără să-și dea seama, atunci de ce efortul volițional al inspiratorului nu poate rămâne și în zona conștiinței inferioare Prin urmare, atunci când spunem că efortul volițional nu joacă niciun rol în sugestie, trebuie întotdeauna să ne referim la efortul volițional în general, ci doar la acel caz particular când se desfășoară în conștiința superioară, Mă opresc asupra acestei întrebări, poate prea mult, dar fac asta pentru a sublinia importanța deosebită a impulsurilor voliționale inconștiente în toate experimentele psihologice Atitudinea subiectivă față de ei în timpul stabilirii lor, despre care am vorbit mai devreme, se exprimă tocmai în acest efort volițional inconștient, care dă experienței cutare sau cutare direcție Deci, doar acele impulsuri voliționale afectează cursul sugestiei care curge în conștiința noastră inferioară De aici, este logic necesar să admitem posibilitatea unei astfel de Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" H P Π E cu to about in volum" în timpul ședinței, ar fi fost foarte interesat de ceva, iar ea i-ar fi transmis cu totul din neatenție această impresie care o interesa surorii ei Dar, evident, dr Kotik nu s-a gândit la posibilitatea unei astfel de combinații și, prin urmare, tocmai un astfel de caz nu s-a întâmplat cu adevărat în ședințele sale cu Lydia, adică nu s-a întâmplat niciodată ca în loc de dr Kotik, Lydia V să fi fost sugerat de sora ei Acesta este primul exemplu de mare influență a subiectivității în toate experimentele psihologice Fără îndoială, atât Lydia V , cât și sora ei erau convinse de posibilitatea excepțională în momentul experimentului de a primi sugestii doar de la medic și, prin urmare, atenția inconștientă interioară a Lidiei (efortul volițional inconștient) a fost în întregime îndreptată către Dr Kotik Dar pentru domnul Kotik, astfel de complicații subiective nu există deloc
Personal, sunt înclinat să cred că atunci când un gând este transmis unei alte persoane, rolul principal îl joacă atitudinea celui care primește acest gând În general, lumea interioară a mediumului, atitudinea sa subiectivă, i e voința sa inconștientă, rezistentă sau

sugestibilă, guvernează complet cursul experienței Prin urmare, este deosebit de important să prevenim sau măcar să anticipăm toate aceste influențe subiective ale mediumului asupra ședinței, ceea ce dr Kotik nu le face deloc Ori de câte ori se întâlnește un nou fenomen în domeniul mediumnității, pe oricine încearcă să-l explice, o necesitate fatală îl obligă să se îndrepte fără greșeală către electricitate și manifestările ei Același lucru s-a întâmplat și cu Dr Kotik: primul său gând a fost că energia psihofizică este aproape identică cu energia electrică și, prin urmare, desigur, trece foarte bine prin fir Această idee este atât de ferm înrădăcinată în public, încât toată lumea consideră firul cel mai bun conductor de electricitate, fără a intra în nicio analiză critică a conductivității sale; este suficient să luați un fir pentru a transfera energie electrică pe o distanță uriașă cu o viteză incredibilă Așa că a gândit dr Kotik și, ceea ce este deosebit de important, probabil că la fel a gândit și Lydia V Experiența nu a întârziat să confirme această presupunere: gândul a fost transmis de-a lungul firului de cinci ori mai repede decât prin aer Dar după aceasta, s-a întâmplat o mică neînțelegere: odată cu contactul direct al mâinilor, energia a trecut Biblioteca "Runivers" SUBIECTIVISMUL ŞTIINŢIFIC mai lent decât prin sârmă Pentru profan, acest lucru trebuie să pară destul de clar: un fir este un conductor mai bun decât o mână; pentru o persoană mai familiarizată cu fizica, acest fapt pare a fi o absurditate ireconciliabilă De fapt, toate corpurile, fără excepție, rezistă trecerii energiei electrice, în anumite condiții (la temperaturi foarte scăzute) această rezistență este egală cu zero, dar în niciun caz nu poate fi vreodată o valoare negativă Din experiența noastră cu fir, avem un sistem (Inductor-mediu) conectat: manual cu fir -|- cu mână Energia psihofizică, care trece prin această conexiune, e se pierde, puterea sa curentă b = -¡ - Wi+W +W Unde e este tensiunea energiei, WjW este rezistența celor două brațe, iar W este rezistența firului, care, oricât de mic, încă există întotdeauna (cel puțin în mediul în care au avut loc experimentele Dr Kotik) În experimentul cu atingerea directă a mâinilor, conducem rezistența nu avem loks, prin urmare, în acest caz L = ¡ -· Wl+W Este clar că în al doilea caz, i e sugestia ar fi trebuit să fie transmisă mai degrabă prin mâini decât prin intermediul unui fir i ar putea fi mai mic decât acesta numai dacă W, adică rezistența firului ar fi negativă, dar acest lucru este absurd, acest lucru nu poate fi permis nu numai pentru energia electrică, ci și pentru orice altă energie, pe baza primului principiu al energiei Într-un caz excepțional, W poate fi imaginat ca fiind egal cu zero, adică nu există rezistență în fir, energia trece prin el fără nicio absorbție; dar chiar și atunci am avea: e f e W W + O " Wi-pWjj " acestea viteza sugestiei cu un fir si cu o atingere directa a mainilor ar fi aceeasi In esenta, toate acestea sunt adevaruri elementare, a caror dovada nu ar merita sa pierzi nici timp, nici spatiu Da, iar doctorul Kotik însuși nu a putut să nu acorde atenție unei astfel de inconsecvențe teoretice Biblioteca "Runivers" n satul PESKOV date experimentale Dar s-a liniștit repede cu fraze care pe dinafară aveau un aspect foarte științific și nu conțineau o singură gândire științifică El spune: "este posibil ca aici procesele chimice, termoelectricitatea, să joace vreun rol" Cuvinte care nu explică absolut nimic: cel puțin în timpul experimentului cu sârmă au avut loc un număr infinit de procese chimice și tot felul de perechi termoelectrice ar fi avut loc se formează, aceasta nu este o parte a miimii nu ar reduce rezistența firului, nu numai în raport cu energia psihofizică, ci și cu energia electrică în sine și, cu atât mai mult,

nu ar face această rezistență negativă, ceea ce este necesar, cum am spus, pentru ca gândul să fie transmis prin fir mai repede decât prin mâini Dar experiența dă fapte și nu se poate argumenta cu fapte, așa cum spune dr Kotik Din nou, domnul Kotik pierde din vedere posibilitatea unei influențe subiective asupra experienței, atât a lui, cât și, mai ales, a mediumului Pentru mine, toate aceste experimente, care sunt complet contrare teoriilor, sunt ușor de explicat Sugestibilitatea unui medium depinde în întregime de starea sa mentală, ceea ce însuși Dr Kotik recunoaște; În acest caz, întreaga problemă poate fi explicată în așa fel încât Lydia V , nefiind specialist în fizică, era destul de sigură că energia psihofizică trebuie cu siguranță transmisă de-a lungul firului cu cea mai mare viteză (cred că la la începutul experimentului, dr Kotik a fost, de asemenea, înclinat spre acest lucru este de a gândi), astfel încât tensiunea interioară a Lydiei în raport cu gândul sugerat a fost deosebit de puternică (desigur, complet involuntar) în timpul ședinței cu firul Când experimentul a fost efectuat cu atingerea mâinilor, atunci acest fir magic a lipsit, Lydia V , probabil, părea logic că nu: era necesar ca sugestiile să fie transmise mai lent, iar ea, fără să observe, a reacționat la sugestia mai slabă Dacă chiar și odată doctorul Kotik a avut ideea posibilității unei influențe subiective asupra experienței, cu siguranță ar modifica-o în așa fel încât să excludă sau să slăbească această influență, cu atât mai mult încât nu costă nimic de făcut: a fost nevoie doar să se ia doi conductori, unul întreg, celălalt deconectat de un izolator, dar astfel încât din exterior să nu se observe; apoi repetați experimentul cu sugestie de mai multe ori, alegând la întâmplare unul sau altul Tsri o astfel de setare Biblioteca "Runivers" subiectivism științific nici inductorul, nici mediumul nu ar ști când țin realul și când dirijorul fictiv, iar într-un mod atât de simplu influența subiectivă ar fi în mod clar exclusă complet din aceste experimente psihologice Dar dr Kotik nu știe nimic sau nu vrea să știe despre această subiectivitate În mai multe locuri în pamfletul său, repetă cu insistență: "Nu se poate argumenta împotriva faptelor chiar și atunci când duc la absurd? Evident! Și urmând această convingere, dr Kotik continuă cu sârguință încurcat în propriile fantezii și experiențe neverificabile În paginile următoare ale broșurii găsim o nouă sugestie Ideea este că, după ce a identificat, deși fără succes, energia psihofizică cu energia electrică și hotărând că aceasta trece bine prin conductori, el și-a amintit experimente de la un curs de fizică despre devierea electricității din corpurile încărcate către pământ Din această idee, pe care, după cum vom vedea mai târziu, a înțeles-o destul de greșit, a tras concluzii la fel de greșite, care însă au fost confirmate strălucit de experiență Observând că uneori nu se transmite un gând sugestibil, ci un alt gând (de cele mai multe ori, care trecuse anterior prin cap), dr Kotik a decis că acest alt gând, care se naște în creierul inductorului înainte de cel sugerat, este colectat pe suprafața corpului său, ca electricitatea, și se repezi spre mediu înainte ca gândul real sugestibil să aibă timp să ajungă la el Este foarte ușor să evitați acest lucru: chiar înainte de începutul sugestiei, trebuie să luați acest gând inutil la pământ, pentru aceasta din nou aveți nevoie de un fir magic sau, în general, de un fel de conductor S-a făcut un experiment în această direcție, care a reușit cu brio, dar între timp, conform legilor energiei electrice, acest succes nu ar fi putut avea loc deloc Nu trebuie să uităm că electricitatea este luată dintr-un conductor izolat și, prin urmare, pentru a încărca corpul uman cu electricitate, acesta trebuie izolat,

pus bancă cu picioare de sticlă În experimentele sale, dr Kotik nu a fost izolat și totuși energia psihofizică s-a acumulat pe corpul său și a rămas doar la contactul cu dirijorul; când doctorul Kotik nu s-a atins de dirijor, ea a rămas mult timp pe corpul lui; acest lucru ar putea fi cazul numai dacă corpul însuși izolator pentru energie psihofizică Dar dacă ar fi așa, atunci, după cum se știe, energia nu ar putea fi apoi luată de conductor, deoarece conductorul elimină electricitatea din izolatorul încărcat numai în punctul de contact cu acesta, în timp ce restul energiei electrice este situată pe izolator rămâne nedemontat Astfel, ne aflăm într-un cerc fără speranță: dacă corpul uman este un conductor de la care energia psihofizică poate fi deviată de un alt conductor, atunci pentru a acumula această energie pe sine și a o păstra, trebuie izolat, ceea ce nu s-a făcut în experimentele pentru Ra Kitty; dacă corpul în sine este un dielectric, atunci niciun conductor) nu poate elimina toată energia din el Dr Kotik scrie: "Poate că vor spune că îmi place prea mult analogia cu fenomenele electrice; dar la urma urmei, faptele sunt încă pentru mine și pot fi explicate doar dacă cineva este impregnat de o viziune fizică asupra lumii " Abuzul doctorului Kotik nu constă în identificarea energiei psihofizice și electrice, ci în faptul că, în primul rând, a fost impregnat de o viziune fizică asupra lumii, nefiind bine familiarizat cu principiile ei de bază și, în al doilea rând, că folosește și această viziune asupra lumii mult simplu, uitând că domeniul lucrării sale se află în întregime în psihologia experimentală, unde trebuie să se opereze nu cu dispozitive fizice, ci cu indivizi vii, fiecare având propria sa voință, conștientă sau inconștientă, și propriul său individ, subiectiv atitudinea faţă de experimentele efectuate asupra acestora Prin urmare, aici este întotdeauna necesar să se înființeze experimente de control, să le combine în așa fel încât să distrugă sau să neutralizeze influența subiectivă a individului asupra fiecăruia dintre ele separat Aceasta este prima și cea mai importantă condiție în munca de psihologie experimentală Iar dr Kotik nu recunoaște în mod categoric această afecțiune El decide dinainte că străinul) Nu vorbesc, desigur, despre vreun dirijor special, făcut intenționat în așa fel încât să acopere întreaga suprafață a corpului doctorului Kotik (de exemplu, ceva de genul unei rochii din metal, strânsă), un astfel de conductor, desigur, ar elimina, dacă nu toată, atunci cel puțin θ°/o din energia psihofizică răspândită pe suprafața corpului medicului   gândul care i-a venit în cap înainte de a fi sugerat, pentru a-i paraliza efectul asupra mediului, trebuie deturnat în pământ și, bineînțeles, după ce și-a sugerat această presupunere, el, fără să o observe el însuși, dirijează cursul experienței sale în direcția dorită printr-un act inconștient de voință și cum atinge doar dirijorul, el este atât de sigur că acum mediumul va percepe gândul pe care l-a conceput, și nu un gând accidental, că acest gând este de fapt transmis , deoarece tensiunea conștiinței sale inferioare într-un astfel de cadru al experimentului este incomparabil mai intensă decât în cazul în care nu retrage "gândul altcuiva" ca conducător la pământ În acest caz, urmărind caracterul strict științific al operei sale, nici nu a costat nimic să se stăpânească făcând din nou doi dirijori, unul real, celălalt fictiv și, neputându-i distinge în aparență, să facă mai multe experimente, deturnând energie străină, apoi una, apoi cealaltă Dar acest lucru nu s-a făcut Întregul progres ulterior al lucrării este, de asemenea, foarte caracteristic în sensul urmăririi ideilor preconcepute Încercările de a explica

fenomenele mediumistice cu ajutorul analogiilor cu electricitatea fuseseră deja făcute înaintea doctorului Kotik și, deși aceste încercări au fost chiar mai puțin reușite și mai puțin științifice decât încercarea doctorului, totuși o asemenea analogie nu era nouă, era firesc să se întoarcă la cele mai noi descoperiri ale fizicii - la radioactivitate și emanație, cu atât mai mult cu cât tocmai acum a apărut o literatură populară destul de extinsă pe aceste întrebări Dr Kotik a făcut exact asta: de la analogia cu electricitatea, el trece la analogia cu radioactivitatea Motivul acestei tranziții a fost faptul că cunoscuții săi, care i-au dat lui Lydia V scrisori pe care să le citească într-o formă sigilată, au fost surprinși de asemenea detalii în imaginile descrise de Lydia, pe care nu le-au menționat în scrisorile lor, dar care au luat de fapt loc în timpul experienței evenimentelor descrise de ei; cel puțin, așa și-au amintit când au citit descrierile date de Lydia V Pe baza acestor fapte, dr Kotik concluzionează că nu literele scrise în scrisoare sunt transmise mediumului, ci gândul în sine este imprimat pe hârtie S-au făcut experimente ulterioare cu foi de hârtie pe care Biblioteca "Runivers" H P PESKOV nu s-a scris nimic pe tamponul medicului, ci doar concentrat gândul pe care doreau să-l transmită și, din moment ce nu există niciun motiv să nu credem rezultatele acestor experimente, trebuie recunoscut ca dovedit faptul transmiterii gândului la utilizarea foilor pe care nu era scris nimic Dar explicația fizică a acestui fapt, concluziile teoretice suplimentare, precum și experimentele care au confirmat aceste concluzii, din nou nu rezistă criticii științifice Dacă citiți cu atenție toate însemnările făcute de Lydia sub influența cărților poștale, scrisorilor sau foilor goale sugerate, atunci nu puteți să nu acordați atenție colorării emoționale foarte strălucitoare a acestor note și, mai important, individualității pronunțate a acestui colorare Toate emoțiile trăite, forma frazelor, cuvintele în care le exprimă, sunt caracteristice și individuale tocmai pentru Lydia V După ce a citit cu atenție primele ei descrieri, se poate spune cu siguranță în ce ton, cu ce colorare emoțională va descrie Lydia restul impresiilor inspirate de ea, dacă doar tema sugestiei ne este cunoscută Și pentru mine nu mi se pare mai puțin plauzibil să presupun că toate detaliile unui personaj emoțional descrise de Lydia V erau ale ei, un produs al sufletului ei și nu i-au sugerat din afară Aceeași împrejurare în care cunoscuții doctorului Kotik și-au recunoscut în aceste detalii propriile emoții, odată trăite de ei, poate fi explicată cu ușurință prin autohipnoză, o falsă amintire, care fără îndoială în acest caz ar fi trebuit să aibă loc; cunoscuților doctorului Kotik și lui însuși li se părea că au simțit și experimentat tocmai amănuntele despre care a scris Lydia V Dând o asemenea explicație detaliilor emoționale din descrierile Lydiei, nu insist asupra ei ca pe singura Împreună cu Dr Kotik, recunosc și posibilitatea de a transmite emoțiile inconștiente ale inductorului, deoarece întregul proces de telepatie are loc evident în conștiința inferioară a ambelor persoane care participă la aceasta Mai degrabă, desigur, că ambele explicații se aplică simultan Vreau doar să subliniez necesitatea unei atitudini cât mai largi și critice față de experimentele psihologice și răul indubitabil al experimentelor de manipulare pentru a se potrivi cu dovezile dorite Să trecem acum la investigațiile ulterioare ale Dr Biblioteca "Runivers" subiectivism științific tec Se știe că substanțele radioactive răspândesc din ele însele o emanație care se poate colecta pe diverse corpuri și le poate face și radioactive de ceva timp Fără să se gândească de două ori, Dr Kotik a transferat această proprietate remarcabilă a corpurilor

radioactive cercetărilor sale El spune: creierul uman este un corp radioactiv, el răspândește din sine o emanație psihofizică care poate fi concentrată pe o bucată de hârtie, astfel păstrată și apoi transferată ca sugestie către un mediu În același timp, dr Kotik nu a abandonat vechea sa viziune asupra naturii electrice a energiei psihofizice și a transferat-o direct în întregime la noua sa definiție Dacă energia psihofizică acumulată din corpul inductorului ar putea fi deviată de un conductor către pământ, așa cum credea Dr Kotik, atunci același lucru ar trebui să se întâmple și cu emanația (deoarece, evident, are și proprietăți electrice?) El pune la cale un experiment, o conectează pe Lydia V cu o foaie de hârtie de sârmă, iar Lydia citește perfect gândul imprimat pe o bucată de hârtie Să încercăm să înțelegem acest haos al diverselor erori fizice, îngrămădite una peste alta și ascunzând complet acele stropiri de gândire științifică, care, poate, au stat la baza lucrării doctorului Kotik În pamfletul său citim: "Energia psihofizică complexă constă din raze ale creierului și dintr-un element psihofizic care poate fi investigat prin intermediul unui "reactiv psihic" (mediu) și mai departe: "acest element psihofizic" nu este altceva decât o emanație de energie psihofizică " Deja în aceste ultime cuvinte există o contradicție ireconciliabilă: o emanație, după cum știți, este un gaz care se supune legii lui Bouiya într-un anumit interval de temperatură Este un produs al dezintegrarii atomului de radiu și nu un produs al energiei eliberate de acesta; este la fel de material ca aerul, hidrogenul, oxigenul etc Daca definim un element psihofizic ca o emanatie, atunci trebuie sa spunem ca acest element psihofizic este o emanatie emisa de substanta creierului Din acest punct de vedere, trebuie să excludem în mod absolut caracterul electric al acestei emanații Cum poate o emanație - un gaz care se condensează pe suprafața unui corp (în acest caz, pe o foaie de hârtie) - să părăsească Biblioteca "Runivers" H P PESKOV ea pe dirijor? A face o astfel de presupunere înseamnă a confunda toate conceptele fizice împreună Nimeni nu a afirmat vreodată faptul că emanația oricărei substanțe radioactive a trecut prin fir; iar această afirmație nu este necesară, întrucât însăși definiția emanației implică imposibilitatea unei astfel de presupuneri În plus, tot felul de raze care sunt emise de substanțele radioactive nu trec prin fir Ce a dus, deci, dr Kotik în pământ din corpul său și ce a transmis el printr-un fir de pe o foaie de hârtie? Dar să presupunem deocamdată că teoria emanației nu este aplicabilă, că elementul psihofizic este identic sau foarte asemănător cu electricitatea, va arunca vreo lumină asupra experimentelor Dr Kotik? Din pacate, nu Am văzut mai sus că experimentele cu retragerea energiei psihofizice în pământ au fost incorecte și imposibile din punct de vedere al energiei în general, același lucru trebuie spus despre experimentele cu transmiterea sugestiei de la o bucată de hârtie pe un mediu de-a lungul unui sârmă Și aici cădem într-un cerc vicios: dacă energia psihofizică ar putea trece prin corpul uman și s-ar răspândi într-o bucată de hârtie, atunci aceasta ar putea avea loc numai dacă atât corpul, cât și bucata de hârtie nu ar fi conductori ai acestei energii, dar atunci ar fi imposibil să păstrați această energie pe ea fără a o izola cu un fel de dielectric de contactul cu alte corpuri; dacă presupunem că o bucată de hârtie este un izolator în sine, pe care, totuși, energia psihofizică este distribuită într-un fel (puțin de înțeles), atunci nu o puteți lua niciodată totul cu ajutorul oricărui conductor: va elimina doar astfel de o cantitate de energie din izolator, care va fi pe suprafața contactului lor Deci, indiferent cum am încerca să înțelegem ipotezele științifice ale Dr Kotik, ajungem

într-o fundătură, din care nu există nicio ieșire În experimentele anterioare ale doctorului Kotik, faptul că toate l-au condus la confirmarea unor ipoteze științifice complet imposibile, am încercat să explic prin influența atitudinii subiective atât a medicului însuși, cât și mai ales a mediumului, pe care dr Kotik în totalitate ignoră Ultima serie de experimente cu sugestia de gândire cu ajutorul unei foi goale Biblioteca "Runivers" SUBIECTIVISMUL ŞTIINŢIFIC lucrările ne introduce cu siguranță pe tărâmul fenomenelor psihologice și mediumiste foarte complexe, în ele nu este atât de ușor să găsim influența subiectivității în ele, ca în studiile anterioare, deși dr Kotik spune că nu se poate argumenta împotriva faptelor, eu totuși repetăm că dacă aceste fapte ne conduc la absurdul științific, în ele trebuie să căutăm cu siguranță erori, iar în domeniul psihologiei experimentale, în primul rând, influența subiectivă Nu există nicio îndoială că în ultimele experimente ale Dr Kotik cu eliminarea emanației de-a lungul dirijorului, care l-au condus la o astfel de confuzie și denaturare incredibilă a tuturor conceptelor științifice, a existat o influență a atitudinii subiective atât a medicului, cât și a medicului mijlocul Numai că, în general, însuși faptul posibilității de a transmite gândirea printr-o bucată de hârtie goală (dacă este recunoscută ca existentă) este atât de nou, atât de neînțeles încât gândul se pierde în presupuneri și ipoteze Și pentru a găsi acum o dovadă și o explicație clară și satisfăcătoare a influenței subiective în aceste experimente, o consider prematur, dar asta nu schimbă deloc problema și nu mărește încrederea în concluziile făcute de dr Kotik, deoarece aceste concluzii contrazic toate teoriile fizice, pe care Dr Kotik încearcă să se sprijine Din nou, ar fi ușor să efectuăm câteva experimente de control care să-i permită doctorului Kotik, dacă nu să explice, atunci măcar să afirme influența subiectivității, ca să spunem așa, să se prindă pe sine și pe medium într-un mod complet involuntar înclinarea subiectivă a rezultatelor experimentului în partea dorită Nu ar costa nimic, de exemplu, să iei două foi goale, una cu un gând "întipărit", cealaltă "curată mental", să iei una dintre ele la întâmplare și să i-o dai Lydiei, în felul acesta întrebarea dacă un gândul este transmis direct cu ajutorul frunzei, sau aici convingerea mediumului joacă un rol că tocmai în acest moment ar trebui să acționeze sugestia asupra lui La fel, cu ajutorul a doi conductori, unul real, celălalt fictiv, s-ar putea curăţa complet experimentul cu transmiterea sugestiei de pe hârtie prin fir de influenţa subiectivă a mediului Nimic din toate acestea nu s-a făcut, deoarece doctorul Kotik nu și-a pus, evident, întrebarea cu privire la posibilitatea unui astfel de subiect Biblioteca "Runivers" iOS H P PESKOV interferența activă în direcția experimentelor psihologice - aceasta a fost greșeala lui, care a ruinat tot meritul științific al lucrării sale Un alt exemplu caracteristic al Dr a afirmat faptul, descoperit de Aug "Charpentier, că creierul uman și centrii nervoși în general în timpul activității emit un flux de raze, în proprietățile lor fizice identice sau foarte apropiate de razele N ale lui R Blondlot Existența lor este constatată prin intensificarea strălucirii ecranului sulf-calciu Istoria descoperirii acestor raze și controversa care a apărut după aceasta este foarte semnificativă: este o imagine vie a luptei dintre atitudinile obiective și subiective față de o idee științifică Aproape toți oamenii de știință, cu excepția francezilor, neagă existența a acestor raze, pentru că nu au observat nicio creștere a luminozității ecranului luminos și pentru că nicio dovadă obiectivă a existenței acestor raze nu a fost dată de școala din Nancy Pentru o persoană care

este eliberată de gânduri preconcepute și care, chiar și o dată, a observat strălucirea unui ecran de sulf, toată precaritatea, toată natura neștiințifică a acestor experimente este imediat evidentă Dr Kotik și-a desfășurat experimentele în așa fel încât s-a uitat la ecran și a ordonat în acel moment (!) unor subiecti să gândească - ecranul a strălucit mai puternic, apoi la un semn dat (!) Subiectul s-a oprit (!) să gândește-te - lumina ecranului s-a slăbit nu sunt aceste experimente psihologice naive? Poate cineva să înceapă și să nu mai gândească la comandă? Dr Kotik însuși în timpul experimentelor sale, fiind mai aproape de ecran decât subiectul studiat, nu s-a gândit deloc la nimic? De ce, atunci, tensiunea gândirii subiectului, și nu a medicului, a făcut ecranul să strălucească? Pe lângă toate acestea, chiar strălucirea ecranului Cas este atât de slabă și neclară, încât nimic nu este mai ușor decât să ne imaginăm, destul de involuntar, amplificarea luminii ecranului, pâlpâind ușor în întuneric La această sugestie, dr Kotik răspunde - "a nega ceea ce văd alții, dar eu nu văd, înseamnă să fii ca un struț înțelept Încăpățânare mai mare în a nu recunoaște subiectivitatea, rar am văzut-o în cercetările științifice! După tot ce am spus, s-ar putea să mi se pună întrebarea: dacă iau în considerare toate teoriile pe care dr Biblioteca "Runivers" subiectivism științific • Dacă vreau să rezolv fenomenele de mediumitate, nu ar trebui să le opun cu altele noi care să explice mai satisfăcător aceste fenomene? La această întrebare voi răspunde că nu simt o asemenea obligație asupra mea, întrucât nu am dovedit inadecvarea generală a viziunii fizice și mecanice asupra lumii pentru explicarea fenomenelor mediumistice, am spus doar că toate explicațiile detaliate ale doctorului Kotik ne conduc la absurdul științific că, încercând să-și reducă teoriile la analogii cu lumea fizică, nu cunoștea legile acestei lumi, le înțelegea greșit și, luându-le într-o formă distorsionată, și-a construit toate celelalte concluzii asupra lor Cât privește atitudinea mea personală față de tendința de a reduce toate fenomenele de mediumnitate și telepatie la fizică pură, atunci aici, după părerea mea, ne putem limita deocamdată doar la o analogie aproximativă, care trebuie folosită ca fir conducător la decorul și programul experimentelor, dar nu trebuie să te lași dus atât de mult pentru a transforma această analogie în identitate Mi se pare că teoria cea mai apropiată de explicarea fenomenelor mediumnice ar trebui să aibă o asemănare cu teoria electromagnetică a lui Maxwell, dar, în același timp, un element individual și chiar volitiv va trebui cu siguranță admis în energia psihologică Până acum, nu o putem afirma, deoarece toate aceste fenomene, aparent, au loc în conștiința noastră inferioară Dar ne putem imagina o imagine a comunicării psihologice asemănătoare unui sistem telegrafic fără fir, în care stațiile se întreabă reciproc, dau răspunsuri și toate acestea fără participarea conștiinței noastre superioare Astfel, faptul de a citi un gând imprimat pe o bucată de hârtie poate fi închipuit în așa fel încât hârtia să nu conțină nimic) dar mediul este convins că conține ceva, iar această convingere servește ca un impuls la o creștere sporită activitatea conștiinței sale inferioare și telegrafează subiectului care a dat foaia, primește un răspuns de la el (fără știrea lui) și îl notează cu ajutorul mâinii mediumului Desigur, toate acestea sunt doar o ipoteză, fără îndoială foarte departe de adevăr, dar în orice caz cu îndrăzneală, pe care dr Kotik îi atribuie o asemenea semnificație științifică, ele nu sunt inferioare teoriilor autorului cărții "Emanarea psihofizică* Dar nu e vorba de curaj; nici una, nici cealaltă teorie nu mai au în spate nerevendicat Biblioteca "Runivers" H P PESKOV experimente dovedite cu

pasiune; prin urmare, toți, ca simplele presupuneri, au în egală măsură dreptul de a exista, desigur, atâta timp cât nu ne conduc la contradicții nici cu ele însele, nici cu adevărurile științifice de bază, ferm stabilite Fără a examina mai îndeaproape întrebarea cu privire la adecvarea mai mare sau mai mică a acestei teorii sau aceleia (deoarece acest lucru ar fi, în opinia mea, prematur), vreau să subliniez doar că teoria vibrațională (Maxwell) ne salvează de o latură pur formală dintr-o dificultate logică: a imagina un gând - un proces nedeterminat de spațiu, dar care se desfășoară fără greșeală în timp - sub forma unui gaz (emanare) cu o anumită compoziție chimică Ce complexitate trebuie să fie acest gaz pentru a evoca în mediu nu numai idei individuale, ci și cele mai mici detalii cu caracter emoțional pe care le-a experimentat cândva inductorul! În timp ce procesul vibrațional are întotdeauna un flux temporal și oricât de scurt ar fi acest timp, el are întotdeauna o valoare pozitivă și nu este niciodată egal cu zero În general, lumea fenomenelor psihologice, chiar și în cel mai simplu caz, este atât de nemăsurat mai complexă decât lumea fizică, energia psihică trebuie să reprezinte un sistem atât de complex de energii încă necunoscut nouă, încât o simplă identificare a acestuia, cel puțin în formă de manifestări, cu electricitate, emanație, sau un fel de raze nu ne vor deschide încă ușile unei regiuni necunoscute nouă Doar o analiză strict gândită a tuturor fenomenelor psihologice, doar experimente în care se prevede cea mai mică posibilitate de influență a subiectivității, ne vor ajuta să înțelegem această regiune a misteriosului și să o iluminam cu lumina gândirii științifice cu adevărat riguroase H P Peskov Biblioteca "Runivers" CRITICA si BIBLIOGRAFIE Prezentare generală a cărții Teoria dreptului și starea profesorului L I Petrazhitsky, vol I, Carte nouă a prof Scopul lui Petrazhitsky este de a prezenta în mod sistematic teoria autorului, ale cărei fundamente au fost expuse de el mai devreme într-o serie de lucrări care au primit o largă recunoaștere Din păcate, această sarcină, din exterior, nu a fost îndeplinită de autor cu succes Lipsa oricăror indicații literare privează cititorul de posibilitatea de a compara învățăturile prof Petrazhitsky cu opiniile altor oameni de știință cu privire la aceleași probleme; propriile opinii ale prof Petrazhitsky, în special în prima parte principală a operei sale, sunt prezentate atât de incomplet încât este imposibil să le înțelegeți corect fără a face referire la lucrările sale anterioare Prezentarea în sine nu este suficient de sistematică: la începutul unei cărți, autorul trimite adesea cititorul la sfârșitul acesteia, iar la sfârșit revine la început Cu toate aceste neajunsuri exterioare, cartea prof Petrazhitsky prezintă un profund interes nu numai pentru un avocat, ci pentru toți cei care sunt implicați în studiul fenomenelor sociale într-un domeniu sau altul Permiteți-mi să abordez învățăturile Prof Petrazhitsky tocmai din această latură generală a acestuia, deoarece conține temeiurile pentru clarificarea naturii unui fenomen social în general, chiar dacă numai pe un exemplu particular de drept În câteva cuvinte, ideea principală a autorului este următoarea Prof Petrazhitsky crede că psihologia modernă distinge greșit trei elemente ale vieții mentale: Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE cunoaștere, sentiment și voință În opinia sa, există fenomene psihice care nu se încadrează sub niciuna dintre rubricile numite și reprezintă atât experiențe pasive, cât și motorii, iar aceste experiențe constituie un singur fenomen mental indivizibil, în care o latură - cea pasivă - nu poate fi trăită separat din celălalt, activ Exemple sunt experiențele de foame, sete, excitare sexuală Autorul numește astfel de experiențe impulsuri

sau emoții și le acordă o semnificație foarte importantă, atribuind funcția impulsurilor mișcărilor corpului, acțiunilor interne, proceselor fiziologice, mentale și acțiunilor volitive (p) Emoțiile au fenomenul că sunt proiectate în afara psihicului (proiecție emoțională sau fantezie) iar rezultatul acestei proiecții ni se pare obiectiv existent (p) Normele de drept și de morală reprezintă un tip similar de proiecție a anumitor emoții trăite în legătură cu anumite idei, de exemplu, idei de comportament cunoscut Personal, sunt de acord cu opinia că toate fenomenele sociale în general sunt experiențe mentale cunoscute și că trăsătura specifică a formelor sociale și a normelor de comportament - obiectivitatea lor - este doar o trăsătură specială a acestor experiențe; cu toate acestea, mi se pare că rațiunea acestei concepții din prof Petrazhitsky nu este întotdeauna suficient de convingător și că unele aspecte esențiale ale problemei nu sunt explicate satisfăcător de către el În primul rând, considerațiile și dovezile autorului în favoarea existenței emoțiilor sale ca stări elementare alături de procese cognitive, senzuale și volitive nu mi se par suficient de convingătoare Cert este că atunci când se împarte psihicul în procese intelectuale, senzuale și volitive, nu este menită să indice stările care ar putea fi trăite concret fiecare separat și separat de celelalte; nu există stări care să fie trăite concret ca senzație pură, sentiment pur sau voință pură Experiențele reale constau într-un complex sau flux complex, concret-inseparabil Numai prin analiza teoretică facem distincție între Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE, experiența reală a unui fenomen de altă natură și prin izolarea abstracției le reducem la cele mai simple elemente, pe care le considerăm în continuare indecompuse, elementare În acest fel, sentimentul este trăit numai împreună cu procesele intelectuale, iar într-o singură experiență cognitiv-senzorială numim sentiment acea stare subiectivă care, spre deosebire de reprezentare, nu poate fi recunoscută ca proces cognitiv; "die beiden Glieder lassen sich jedoch nicht trennen" explică Lehmann (Die Hauptgesetze des menschlichen Gefühlslebens, , p De asemenea Wundt, Grundriss der Psychologie, , §§ , și pp - , -) Pe de altă parte, sentimentul unei experiențe concrete inseparabile trece în voință, fiind, parcă, o parte a procesului volițional sau, așa cum spune Simmei (Skizze einer Willenstheorie, Zeitschr £ Psych u Phys d Sinnesorgane, V IX, , pp și urm) prima sa reflectare în conștiință În mod similar, senzația este o componentă organică a voinței (cf Tune, Der Entschluss in d Willensprocesse, Zeitschr fd exacte Philosophie, B XIX, pp și urm și urm) În general, nu există proces volitiv care să nu fie însoțit de anticiparea acțiunii sau a unui alt proces cognitiv, la fel cum în cele mai cognitive procese descoperim elemente ale fenomenelor voliționale Astfel, elementele psihicului - cunoașterea, sentimentul, voința - sunt abstracții teoretice și au același înțeles în psihologie ca și abstracțiile analoge din alte științe, de exemplu, conceptul de atom în chimie De aici rezultă că posibilitatea de a descoperi în psihicul nostru existența unor astfel de experiențe care nu se încadrează sub niciunul dintre cele mai simple elemente mentale și în care latura pasivă nu poate fi separată concret de cea activă - o astfel de posibilitate nu contrazice câtuși de puțin împărțirea psihicului în cunoaștere, sentiment și voință: orice experiență reală nu se va încadra în niciuna dintre rubricile de mai sus Prin urmare, adevărul în sine este că afirmă că prof Petrazhitsky numește emoții, de asemenea, nu pot fi experimentate concret în părți, nu indică deloc că aceste stări sunt simple și Questions of Philosophy, KN θ Biblioteca

"Runivers" RECENZIE DE CARTE nu poate fi împărțit abstract în elemente mai simple ' Dar, poate, emoțiile prof Petrazhitsky și abstract nu se descompun în elemente mentale simple și, în acest caz, ele reprezintă într-adevăr niște experiențe inițiale speciale care ar trebui plasate lângă senzație, sentiment și voință? În primul rând, este clar că emoțiile prof Petrazhitsky reprezintă fenomene care au loc într-un mediu destul de complex Sunt cauzate de senzații (văz, miros, gust), idei, idei etc , de procese intelectuale (pp -h, io, - , ib, -); sunt experimentate "la adresa" obiectelor, ideilor, imaginilor, acțiunilor (p Nu se poate spune că această clasificare a "adreselor" este deosebit de exactă din punct de vedere al conceptelor psihologice) Emoțiile apar și sub influența proceselor fiziologice, fără participarea psihicului (p); cauzate de sentimente de plăcere și durere (p); însoțită de sentimente de plăcere sau durere (p); constau în experiențe deosebite, indisolubil legate de îndemnuri, îndemnuri (p i-), de la stimuli motorii (p) "Îndurările" și "îndemnurile" menționate aici nu pot fi trăite în mod concret fără senzațiile, ideile etc , care le evocă, fără stările senzoriale care le însoțesc și eforturile ulterioare; dacă da, atunci, pornind de la propoziţia că ceea ce este concret inseparabil în experienţă trebuie privit ca o simplă experienţă, Prof Petrazhitsky, fiind consecvent, ar fi trebuit să considere întreg complexul descris ca un fenomen simplu: chiar pe această bază, el consideră emoția ca un simplu element al psihicului, în care partea activă nu poate fi experimentată fără pasivă Prof Petrazhitsky, însă, nu face acest lucru și pe bună dreptate: el separă mental întreaga latură intelectuală, senzuală și volitivă a complexului, ca momente care provoacă sau preced, însoțesc sau urmează Dar când vine vorba de "suferință" și "îndemnare", "îndemnuri" și "raționament motor", se oprește în analiza sa De ce? La urma urmei, chiar și în această rămășiță Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți se pot distinge două forme de experiență complet diferite, pasivă și activă Să presupunem că ele nu pot fi experimentate separat; dar la urma urmei, plăcerea de a contempla culoarea albastră nu poate fi trăită separat de culoarea albastră Dacă totuși, în cutare sau cutare experiență distingem în mod abstract două momente, care prin natura lor sunt recunoscute ca fiind direct opuse, avem dreptate și trebuie să le distingem, trebuie să considerăm starea trăită ca fiind complexă și constând din două elemente simple, separate în mod abstract Prin urmare, emoțiile în care experimentăm două stări aparent distincte - îndurarea pasivă și îndemnul activ-motor - trebuie să fie împărțite în mod abstract în două părți componente Împărțind emoția în cele două părți componente abstracte, o putem încadra în titlurile binecunoscutei psihologii a elementelor finite fără nicio exagerare și fără nici cea mai mică dificultate Partea activă a emoției - îndemnul, îndemnul, iritarea motorie - nu este, evident, altceva decât un proces volitiv într-un stadiu sau altul al dezvoltării sale, în timp ce restul pasiv - "rezistent" - este un însoțitor obișnuit al procesului volitiv , uneori apărând ceva mai devreme în conștiință, adesea aproape imperceptibil - sentiment În unele procese volitive obișnuite, sentimentul este aproape imperceptibil; dar și în emoțiile prof Latura pasivă a experienței a lui Petrazhitsky se retrage în fundal atât de mult încât el vorbește adesea doar despre "iritații motorii", uitând complet de "răbdari" Dar dacă emoțiile prof Petrazhitsky și reprezintă un fenomen complex, nu rezultă de aici că acest complex mental complex nu trebuie luat ca punct de plecare în studiul acestor sau altor fenomene sociale; pentru unul sau altul scop aplicat, se poate dovedi a fi doar util să se procedeze nu de la

elementele cele mai simple, ci de la o combinație mai mult sau mai puțin complexă a acestora, considerându-l ca nesupus unei disecții metodologice ulterioare (cf străduința pentru cea mai mare măsură) beneficiază în acele teoria economiei politice) Este de prisos doar să transferăm acest punct de vedere la psihologie; clasificare, în care, lângă elemente simple, senzație, * Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți sentiment, voință - apar complexe complexe de emoții, cu greu pot fi considerate ca o îmbunătățire a psihologiei cel puțin tradiționale Pentru a demonstra inconsecvența metodei de explicare a fenomenelor mentale și existența emoțiilor acceptate în psihologia modernă, prof Petrazhitsky se referă la fenomenul foamei, pe care l-a supus unui studiu deosebit de amănunțit în "psihologia emoțională" sa (Introduction to the Study of Law and Morality,), unde trimite cititorul Critica explicațiilor existente despre foamete este dată de prof Petrazhitsky la concluzia că i) încercările de a construi o teorie psihologică a foametei prin găsirea sau inventarea stimulilor fiziologici pe baza malnutriției și a senzațiilor corespunzătoare sunt inacceptabile și fără speranță (Introducere, p) și că) foamea nu este nici un sentiment în general, nici suferința în special (ib , pp , o) La rândul său, prof Petrazhitsky constată că foamea este un caz tipic de experiență sau emoție pasiv-motorie cu toate trăsăturile sale caracteristice Această emoție a foametei este cea care provoacă acțiuni fiziologice și mentale complexe și diverse care transformă organismul într-un aparat adaptat pentru alimentație (ib pp , etc) Prima poziție este independența fenomenului mental al foametei față de procesele fiziologice ale înfometării - prof Petrazhitsky dovedește prin faptul că a) a nu mânca la ore normale nu numai că nu crește foamea, ci, dimpotrivă, slăbește sau chiar elimină complet pentru ceva timp; b) în prezența foametei fiziologice, apariția foametei psihologice poate fi prevenită prin influențe mentale (de exemplu, prin privirea la viermi sau insecte și alte metode), și invers, c) în absența foametei fiziologice, la fel modul mental poate provoca apetit (de exemplu, privind mâncărurile gustoase); între timp, în toate aceste cazuri, influențele psihice "nu introduc absentul în stomac și nu îndepărtează din el substanțele acide existente și iritante similare" · În primul rând, trebuie menționat că acesta este ultimul Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE, știind prea grăbită; deoarece stomacul este conectat cu sistemul nervos central prin fibre nervoase, iar stimularea artificială a cortexului gri al emisferelor cerebrale provoacă, de exemplu, mișcări ale stomacului și nu este nimic surprinzător în faptul că procesele mentale la care mișcările moleculare ale creierului corespund pot refuza să influențeze starea fiziologică adică și procesele care au loc în stomac Prin urmare, dacă unele dintre aceste procese care au loc în stomac ar juca rolul unor stimuli care trezesc foamea, nu ar fi imposibil ca influențele mentale (adică iritațiile nervilor senzoriali și ale sistemului central corespunzător acestora) să fie cu adevărat introduse în stomac și a eliminat din el acești iritanți Mai mult, neingerea alimentelor la ore normale poate modifica procesele care au loc în organele de nutriție și fără niciun impact mental, deoarece organele care funcționează involuntar au capacitatea, în lipsa condițiilor externe pentru funcționarea normală, de a-și modifica sau regla activitatea în condiții cunoscute limite limitate pentru beneficiul organismului (de exemplu, în timpul înfometării - o încetinire a metabolismului, nutriția despre țesuturi într-o anumită secvență; cu o lipsă de oxigen - respirație intramoleculară, vezi H Driesch, Die organischen Regulationen,) Dar principala obiecție care

ar putea fi ridicată împotriva acestei părți a Prof Petrazhitsky, constă în faptul că ar fi mai bine să lăsați soluția acestor întrebări pe seama fiziologilor În ceea ce privește poziția a doua a Prof Petrazhitsky, că foamea nu este o stare senzuală, atunci prof Petrazhitsky ar avea dreptate dacă s-ar opune identificării fenomenului psihic al foamei cu un simplu element psihic; experiența foamei este un complex mental complex, constând din diverse procese intelectuale, senzuale și volitive care apar pe baza senzațiilor organice și sunt însoțite de acomodari complexe ale diferitelor organe Odată cu eliminarea (mentală sau experimentală) a oricărei părți semnificative a acestui complex, foamea încetează să mai fie foame În acest sens, foamea nu este o simplă senzație, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE el este un sentiment simplu; dar nici în acest sens nu este simpla emoție a prof Petrazhitsky Întrebarea, însă, poate fi pusă într-un alt mod: care dintre elementele acestui complex complex dă întregului tablou această ultimă atingere particulară, care, în principal și predominant, face din totalitatea stărilor experimentate ceea ce numim foame? Nu vom numi un astfel de element nici o serie de idei despre hrană sau hrană, sau iritații motorii care tind să treacă în hrană, nici o serie de acomodari fiziologice care însoțesc foamea, ci mai degrabă vom numi tocmai acea stare senzorială particulară care apare pe baza a senzaţiilor organice interne Și în plus, este tocmai o stare senzuală neplăcută Când prof Petrazhitsky spune că foamea-apetit nu este suferință, ci, dimpotrivă, este însoțită de un sentiment de plăcere, el amestecă două lucruri: ideea de satisfacție sau posibilitatea de a satisface foamea cu însuși sentimentul de foame Desigur, dacă o persoană este sigură că, atunci când îi este foame, o va satisface, și mai ales dacă el, fiind mereu plin, rareori simte plăcerea din mâncare, atunci semnele poftei de mâncare nu numai că nu îi provoacă durere, dar, dimpotrivă, aduceți bucurie, deoarece oferă plăcerea nu numai de a savura gastronomie, ci și de a satisface foamea mai intensă Nu cred, totuși, că pofta de foame, aflată în același stadiu de dezvoltare, a fost însoțită de cel mai mic sentiment de satisfacție la un bărbat care nu are nicio speranță de a lua masa Nici nu contrazice câtuși de puțin presupunerea că sentimentul este elementul dominant al foametei și această afirmație a Prof Petrazhitsky, că nu există foame fără "apetit", adică "îndemn" - o trăsătură specifică a "emoției" • În primul rând, din câte știu eu, există cazuri de trăire a foametei cu absența oricărui apetit (și chiar a aversiunii) față de mâncare Dar, indiferent de aceasta, prezența constantă a impulsurilor motorii în complex, unde starea senzorială joacă un rol esențial, este evidentă de la sine, deoarece fiecare stare senzorială tinde să treacă și să treacă în aceste sau alte impulsuri și procese volitive , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Pe de altă parte, în favoarea presupunerii că un element esențial al foametei este o stare senzorială, vorbesc următoarele două împrejurări - i-x, că intensitatea apetitului scade treptat pe măsură ce mâncarea este consumată (Petrazhitsky, introducere, p) - o astfel de scădere treptată constituie o trăsătură caracteristică tocmai sentimentului (fapt suficient de clarificat în literatura de specialitate despre teoria valorii); iar în al doilea rând, că foamea, într-un anumit grad de intensitate, trece în afect, iar elementul principal al afectului este sentimentul (cf Petrazhitsky, introducere, p și Lehman η, Die Hauptgesetze, p etc) Nu pot epuiza toate obiecțiile care ar putea fi ridicate împotriva Prof Petrazhidkago; Voi spune doar că nici partea critică și nici cea pozitivă a studiului său asupra fenomenului foamei

nu duce la convingerea necesității de a recunoaște foamea ca emoție în sensul ei Până acum, prof Petrazhitsky a înțeles emoția ca un element psihic și astfel el însuși definește acest concept Cu toate acestea, este ușor să ne asigurăm că în expunerea ulterioară a prof Petrazhitsky înseamnă altceva prin emoție În urma emoțiilor care sunt trăite în mod distinct în psihic, pe scenă apar emoții care curg atât de imperceptibil încât nici măcar căutările introspective atente și pricepute nu sunt în măsură să le descopere în psihic; astfel de emoții sunt marea majoritate (introducere, -p) Desigur, poate apărea o îndoială dacă astfel de experiențe sunt psihice, care nu pot fi descoperite în psihic cu toată dorința și priceperea? Treaba, desigur, ar fi simplificată dacă Prof Petrazhitsky a admis existența unui psihic inconștient; dar el nu Motivul pentru a considera aceste emoții drept fenomene mentale este pentru prof Petrazhitsky, împrejurarea că în anumite condiții este posibilă creșterea artificială a intensității lor și introducerea lor în zona conștiinței (ib , p și urm) S-ar părea că circumstanța indicată ar putea servi drept bază pentru a considera fenomenele corespunzătoare ca fiind mentale doar în acest ultim caz, dar nu și atunci când nu trăim nicio emoție în psihicul însuși Cu toate acestea, nu ne vom opri asupra acestei întrebări aici, pentru că este plasat după aceea într-o formă mai definită Se dovedește că există și astfel de emoții care sunt complet inaccesibile observării și a căror prezență o deducem prin mijloace deductive din observarea anumitor acțiuni și schimbări în organism Mai mult, o metodă similară poate fi aplicată nu numai în raport cu experiențele altora, ci și în raport cu noi înșine (p) Cu alte cuvinte, observăm anumite acțiuni și schimbări și concluzionăm că ele sunt cauzate de emoție, deși nu trăim emoția în sine în psihic, în conștiința noastră Acum devine clar ce înseamnă de fapt Prof Petrazhitsky prin emoții în acest caz Acesta nu este altceva decât un sistem coordonat de acțiuni și modificări fiziologice arbitrare, în unele cazuri reflexe, care are un anumit scop util din punct de vedere biologic Oriunde există un astfel de sistem coordonat, prof Petrazhitsky acceptă prezența unei emoții speciale corespunzătoare În unele cazuri, aceste emoții curg în conștiință, în altele, nu sunt în conștiință; în ultimul caz prof Petrazhitsky acceptă existența lor în mod deductiv - doar acolo unde exact este necunoscut și nu este clar de ce se află în ultimul caz le considera fenomene psihice Astfel, toate actiunile si plecarile noastre sunt rezultatul emotiilor * ne trezim sub influenta unei emotii de trezire-trezire, adormim sub actiunea unei emotii somnoroase; sub influența emoțiilor, ne spălăm, ne uscăm, îndeplinim funcții naturale, ne așezăm la muncă, mergem la plimbare, răspundem la întrebări, vorbim, luăm micul dejun, cinam, înghițim mâncarea, o digerăm; emoțiile trimit sânge acolo unde este nevoie, revitalizează organele, glandele, mușchii (introducere, p) În același timp, de fiecare dată există o emoție specifică specială Există atâtea emoții câte complexe diferite de acțiuni și procese coordonate Admițând atâtea emoții diferite câte cazuri diferite de sisteme coordonate de acțiuni și procese fiziologice, nu este greu să deducem vreun sistem coordonat de reacție a organismului la stimuli externi și interni dintr-o anumită emoție Un punct de vedere incorect de pornire face imposibil soluția corectă a unei alte întrebări esențiale - problema naturii țintă a acțiunilor și motivației conștiente ale unei persoane Aici voi trece în tăcere problema acțiunilor obiective ale animalelor: dacă aceste acțiuni reprezintă rezultatul conștiinței sau un mecanism fiziologic este mai

bine lăsat la decizia oamenilor de știință naturală (Wasmann, Die psychischen Fãhigkeiten der Ameisen, ; Buttel) -Reepen, Sind die Bienen Reflexmaschinen? ; Loeb , Heliotropismus der Thiere, ; Bethe, Dürfen wir den Ameisen und Bienen psychische Qualitãten zuschreiben? Pflüger's Archiv, Bd) Referințele citate pot servi drept dovadă că oamenii de știință natural în această chestiune nu se află într-o stare atât de neputincioasă, așa cum s-ar putea concluziona din cuvintele Prof Petrazhitsky (introducere, pp - , Teoria dreptului și a statului, p), și că teoria instinctelor, după cum a spus prof Petrazhitsky nu este deloc dominant în prezent (cf Ziegler, Ueber den Begriff des Instinktes, , Verh d Zool Ges) Pe de altă parte, observ că, dacă teoria instinctelor specifice este infructuoasă, așa cum a fost folosită anterior pentru a explica comportamentul oportun al animalelor, atunci nu văd niciun avantaj în explicarea oricărei coordonări oportune a acțiunilor animalelor prin presupunerea unei specialități adecvate emoție, și nu-mi imaginez , cum dintr-o astfel de înlocuire a cuvintelor, în locul ghicirii actuale, conform prof Petrazhitsky, vom trece la un studiu cu adevărat științific (introducere p) În plus, explicarea tuturor acțiunilor obiective ale animalelor prin emoțiile corespunzătoare întâmpină în unele cazuri un obstacol semnificativ în faptul că presupusele emoții nu au unde să pună, din moment ce experimentele lui Loeb și Schrader (citate de Beck 'a, Die Nachahmung,) a fost dovedită prezența unor mișcări coordonate destul de complexe (de exemplu, prinderea prăzii care fugă) în absența emisferelor cerebrale Revenind la acțiunile umane, este necesar să arătăm că, în opinia prof Petrazhitsky, momentele care provoacă acțiune sunt întotdeauna și în toate cazurile emoții Va fi acolo Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE acțiunile sunt țintite, nețintite, reflexe sau de altă natură, întotdeauna agentul cauzal al acțiunii este emoția Dar din moment ce emoțiile, așa cum s-a indicat mai sus, sunt acceptate atât de mult cât există diferite tipuri de comportament și sisteme coordonate de acțiuni, iar fiecare acțiune este cauzată de propria sa emoție specială, atunci, în cele din urmă, emoția este o legătură logic complet superfluă, în mod decisiv explicand nimic Explicația acțiunii trebuie căutată nu în Emoția în sine, ci în acele momente care evocă emoția Emoțiile, însă, fără a aduce atingere cauzei, pot fi complet omise Revenind la momentele care pot determina acțiuni, ne întâlnim în primul rând la Prof Negarea lui Petrazhitsky a semnificației proceselor senzoriale în determinarea acțiunilor umane Potrivit prof Petrazhitsky, nu trebuie să ne gândim că doar imaginile posibilelor plăceri și suferințe pot juca rolul reprezentărilor țintă (p) Deși sunt pe deplin de acord că acesta nu este modul de a gândi, cred că o astfel de formulare nu rezolvă deloc problema rolului sentimentului în comportamentul vizat în mod conștient Cazurile în care scopul acțiunilor este o imagine a plăcerii sau durerii sunt rare De obicei, scopul unei acțiuni este unul sau altul obiect Dar obiectul acţiunii ţintă, pentru a fi astfel, nu trebuie să ni se pară indiferent; trebuie să aibă o anumită semnificație pentru noi sau, ca să folosim un termen tehnic, trebuie să aibă o valoare Valoarea, pe de altă parte, este o proiecție asupra obiectului stărilor noastre senzoriale În același timp, stările senzoriale sunt acel moment logic precedent, cu care se leagă în mod necesar apariția unui proces volițional îndreptat către un obiect valoros Astfel, sentimentul participă la acțiunea finală, deloc în același mod în care reprezentarea plăcerii sau a durerii constituie scopul acțiunii; un sentiment însoțește și colorează într-un anumit fel în conștiință una sau alta reprezentare, iar pe această bază ia naștere

un proces voliţional, îndreptat nu către un sentiment, ci către un obiect, către acele sau alte schimbări din mediul exterior sau starea interioară a psihicului Desigur, tot ceea ce se spune aici poate fi considerat drept sau greșit Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Dar gândurile prof Petrazhitsky nu este deloc atins de chestiunea din această parte Respingând sensul simțirii în motivația teleologică, prof Petrazhitsky merge mai departe și respinge însăși prezența unui scop în multe cazuri de comportament, unde este în general acceptat ca un fapt neîndoielnic Această idee a prof Petrazhitsky merită, în opinia mea, o atenție specială, deoarece într-adevăr, în drept și în economie, o importanță excesiv de mare este acordată comportamentului conștient oportun, iar multe fenomene sunt explicate ca și cum ar fi apărut din scopuri stabilite în mod conștient și rezonabil de indivizi și ar putea fi cu condus fără rest la comportamentul conștient rațional al fiecărui individ, ceea ce de fapt nu este Totuși, mi se pare că în dezvoltarea și fundamentarea acestei idei fructuoase, prof Petrazhitsky a mers pe calea greșită, din cauza unei idei incorecte, în opinia mea, despre diferența dintre acțiunea țintă și cea nețintă În primul rând prof Petrazhitsky confundă conceptul de scop cu conceptul de scop rezonabil sau deliberat și, din această cauză, neagă caracterul de scop al unor astfel de acțiuni, care de fapt nu au doar un scop rezonabil și premeditat Deci, de exemplu, dacă, sub influența unei infracțiuni experimentate, o persoană lovește pe altul, acțiunea sa are, fără îndoială, un scop (cu excepția cazurilor de inconștiență); acest scop este să jignească, să provoace rău; efectul imediat al acţiunii este anticipat şi dorit Singura întrebare este dacă o astfel de acțiune va duce la consecințe rezonabile și premeditate, dar această circumstanță nu are nicio semnificație pentru prezența unui scop în acțiune Nici nu elimină caracterul intenționat în astfel de acțiuni și faptul că ele decurg cu o anumită necesitate din afectul precedent Orice scop, deși este poziționat în viitor, este stabilit în psihicul prezentului și, în consecință, este determinat în existența sa de conținutul experimentat și experimentat al psihicului, prin urmare, decurge întotdeauna din momentele care îl preced și parțial se referă la evenimentele trecute Pe aceeași neînțelegere, Prof Recunoașterea lui Petrazhitsky ca invalidă a unor astfel de acțiuni, care, decurgând din sentimente și afecte, nu urmăresc nicio parte sau Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE scop în continuare, cu excepția manifestării sentimentului Dacă îmi arăt respectul față de cineva, atunci nu există nicio îndoială că efectuez o acțiune care are un scop definit și nu devine lipsită de scop pentru că, exprimându-mi respectul, nu urmăresc un alt scop - de exemplu, de a câștiga favoarea Prof Petrazhitsky gândește diferit și consideră că aceste acțiuni sunt nenegociabile Poate că a fost indus în eroare de terminologia cotidiană, conform căreia acțiuni care în mod obiectiv nu pot duce la un rezultat rezonabil sau dorit (soluția unei probleme de nerezolvat) și acțiuni care nu urmăresc alt scop decât cel exprimat în acțiunile în sine (exprimă nu aniversări) , numit în mod obișnuit fără scop O altă categorie de acțiuni, lipsită de caracter țintă, prof Petrazhitsky vede în acțiuni cu așa-numita motivație obiectivă Motivația subiectului constă în faptul că percepția unui obiect intră direct într-un sistem de acțiuni coordonate îndreptate către obiect, fără calcule și idei țintă, de exemplu; cel flămând, văzând pâinea, începe să o mănânce; o pisică, văzând un șoarece, îl urmărește etc Aceasta este natura tuturor mișcărilor și acțiunilor noastre obișnuite (îmbrăcare, spălare, fumat etc , pp ιό-) Experimentele cu animale pe care le-am menționat mai sus arată că

stimulii externi pot trece direct în acțiuni coordonate; dar nu există motivație aici, pentru că nu există creier Cu o persoană se întâmplă altfel: iritația externă nu intră direct în acțiune: vederea unui lavoar nu te face să te speli pe față fără greșeală, iar vederea unei rochii nu te face să o îmbraci fără greșeală Sunt necesare câteva condiții suplimentare: mă spăl când consider că este necesar și fac același lucru în ceea ce privește mâncatul, fumatul etc Deoarece mi-am stabilit scopul de a spăla, fumat, bea ceai, sistemul corespunzător de mișcări coordonate des sau de obicei apare inconștient; dar toate aceste mişcări au fost la vremea lor conştiente şi intenţionate (cf aceleaşi acţiuni la copii sau la adulţi - jocul începătorului prin note) Așa cum acțiunile individuale care vizează un anumit scop - îmbrăcarea, spălatul, micul dejun etc , se transformă din repetarea frecventă și monotonă în unele reflexe, exact în unele Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE în unele cazuri, scopul mai general de îmbrăcare, spălare etc , dispare din conștiință, iar acțiunile corespunzătoare sunt efectuate în mod reflex, fiind însă determinate de un scop mai general (de exemplu, o persoană decide să părăsească casa după ceaiul și toată procedura de ridicare etc , se realizează reflexiv, cufundat în gând) Astfel, astfel de acțiuni sunt în cele din urmă determinate de un scop undeva; în partea în care nu sunt determinate de scop, ele nu sunt deloc determinate de conștiință și deci de orice fel de motivație și apar reflexiv Desigur, ar fi ridicol și absurd să afirmăm că, în timp ce efectuează o serie de aceste acțiuni sau alte acțiuni complexe, o persoană efectuează fiecare mișcare separată cu conștiință și scop; ca atunci cand isi nastureaza redingota, apuca un nasture cu intentia si intentia de a-l trece prin butoniera; că, aşezându-se la masă, se gândeşte şi hotărăşte întrebarea la ce distanţă să pună scaunul ca să se aşeze şi să nu cadă Toate acestea se fac mecanic Dar nu corespunde realității la fel de mult să-ți imaginezi problema ca și cum o persoană și-ar fi efectuat întreaga serie de acțiuni obișnuite ca un nebun, complet fără țintă, sau ca un animal cu emisferele creierului tăiate, doar sub influență a stimulilor externi De fapt, unele dintre acțiuni sunt efectuate cu conștiință și scop, celelalte - mecanic și reflex · Dar, deși o serie de acțiuni pe care le realizăm de obicei de la o zi la alta, deoarece sunt determinate de conștiința noastră, sunt în general cu un scop conștient, dar caracterul lor cel mai intenționat, într-adevăr, reprezintă o trăsătură specifică Această caracteristică a acțiunilor țintă ale unui individ constă în faptul că scopul însuși al acțiunilor nu are un caracter individual independent Toate scopurile pe care individul își propune și le realizează sunt reproducerea și realizarea concretă, cu mici variații individuale, în raport cu circumstanțe particulare, a acelor forme și norme de comportament gata făcute care există într-o anumită societate la un moment dat Trăim în case și ne îmbrăcăm pentru a nu trăi în aer liber și a nu fi goi; dar, este de la sine înțeles, acest mod de a ne comporta nu este un produs al indie-ului nostru Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE ingeniozitatea vizuală oportună, ci doar un caz specific de implementare a acelei forme de comportament, care se realizează în general în societatea noastră În același mod, chiar în modul de realizare a acestor obiective - cum ar fi locuința și îmbrăcămintea - reproducem forma gata făcută de comportament care există în grupul nostru social, la fel cum alți indivizi reproduc pentru ei înșiși și pentru scopurile lor formele de comportament a grupurilor lor sociale: țăranul trăiește și se îmbracă ^ ca țăranii, chinezii, ca chinezii, negrii, ca negrii Ne potolim foamea

sub influența unei nevoi fiziologice; dar alegerea alimentelor, felul în care este preparată, felul de a mânca, timpul și distribuirea alimentelor; toate acestea nu sunt decât o realizare concretă, cu unele variații adecvate, a ceea ce și cum se face în cazurile potrivite de către toți Ceea ce se aplică acțiunilor noastre obișnuite de zi cu zi, același lucru trebuie spus despre toate obiectivele noastre de zi cu zi obișnuite și metodele de implementare a acestora Satisfacerea nevoii sexuale pe care o realizăm într-una din acele forme care există în societatea noastră; alegem o profesie, aranjam un mod de viata, stabilim comunicare cu persoane apropiate si indepartate de noi, folosind pentru aceasta tipurile adecvate de comportament disponibile Chiar și atunci când murim, noi, în măsura posibilităților și aptitudinilor noastre, o facem așa cum este de obicei obișnuit să o facem Într-un cuvânt, scopurile individului și metodele de implementare a acestora sunt cazuri concrete de reproducere și implementare a anumitor forme și norme de comportament existente în mod obiectiv În acest sens, individul nu poate fi privit ca o unitate creativă individuală care își determină acțiunile în mod independent și inițial de scopurile stabilite Dar acest punct de vedere nu are nimic de-a face cu analiza psihologică a comportamentului individului Din punct de vedere psihologic, comportamentul nu încetează să fie în mod conștient orientat spre scop, chiar dacă scopul este doar o instanță individuală a implementării unei forme sau norme de comportament gata făcute greseala prof Petrazhitsky constă în faptul că, în masa acțiunilor conștiente ale individului, el neagă caracterul lor țintă, în timp ce în realitate aceste acțiuni sunt lipsite doar de un scop individual independent, dar nu de un scop în general Biblioteca Runiverse RECENZIE carte Trăsătura specificată a comportamentului țintă al indivizilor ne conduce la întrebarea despre esența fenomenului social și relația acestuia din urmă cu psihicul individului Dacă, pe de o parte, comportamentul unui individ este o reproducere a anumitor forme și norme existente în mod obiectiv, atunci, pe de altă parte, aceste forme și norme există doar în măsura în care sunt reproduse și repetate în comportamentul indivizilor Cuvintele și rândurile de vorbire prin care individul își exprimă gândurile nu sunt decât aplicarea unor forme de limbaj existente în mod obiectiv; dar limbajul nu există decât în măsura în care apare în vorbirea indivizilor Cu alte cuvinte, "comportamentul unui individ este realizarea unor forme și norme sociale existente în mod obiectiv; dar formele și normele sociale există și se manifestă numai în comportamentul indivizilor De unde această obiectivitate a unui fenomen social, această caracteristică non-individualitatea comportamentului unui individ Problema este rezolvată pur și simplu din punctul de vedere al acelor învățături care deduc și explică fenomenele sociale nu din psihicul indivizilor, ci din altă sursă Dacă limba este un produs al spiritului național sau legea reprezintă normele stabilite de legiuitor, atunci obiectivitatea unui fenomen social în raport cu conștiința individuală nu necesită nicio explicație și este de la sine înțeleasă Dar problema apare cu totul altfel dacă limbajul, dreptul, economia etc , sunt scoase din psihic; întrucât nu există alt psihic decât psihicul indivizilor, se pune în mod firesc întrebarea, cum dobândesc unele procese care au loc în psihicul indivizilor un astfel de caracter încât să ne apară ca forme și norme care există în mod obiectiv în afara individului? Această întrebare este, desigur, de cea mai semnificativă importanță pentru teoria dreptului a prof Petrazhitsky; hotărăşte totuşi pe prof Petrazhitsky într-o cu totul altă direcție: prof Petrazhitsky, într-

adevăr, arată că anumite procese din psihicul individului îi pot părea în mod obiectiv existente în afara psihicului; dar această obiectivare a proceselor mentale nu are nimic în comun cu non-individualitatea lor indicată mai sus, Biblioteca "Runivers" recenzie de carte un fenomen social care reiese din procesele mentale ale unui individ Potrivit prof Petrazhitsky, stimulii motorii pe care îi trăim ("emoțiile") sunt proiectați în afara psihicului și îi apar subiectului care experimentează aceste stări ca existenți obiectiv * dacă emoțiile sunt trăite în legătură cu reprezentările obiectelor cunoscute, acestea din urmă primesc o colorare specială pentru noi , în funcție de natura apulsivă sau respingătoare și de natura specifică a emoției, iar această colorare ne apare sub forma unor proprietăți și calități obiectiv inerente obiectelor (dulce, drag, dezgustător, teribil etc) În același mod, proiecția emoțiilor creează fenomene de alte categorii, obiectiv inexistente Legea și morala nu sunt altceva decât aceleași produse ale proiecției emoționale, fantezii emoționale: experiențele stimulilor motorii în legătură cu reprezentările anumitor comportamente și subiecții unui astfel de comportament sunt prezentate individului care trăiește sub forma unor comenzi și interdicții sau obligații existente în mod obiectiv , conectez subiectul cunoscut comun (pag -) Proiectarea proceselor mentale (senzuale și volitive) cunoscute asupra obiectelor a fost bine cunoscută de mult timp economiștilor și psihologilor din domeniul teoriei valorii Valoarea, indiferența, semnificația unui obiect este o astfel de proiecție în forma sa cea mai generală și cea mai simplă; toate celelalte cazuri de proiecție, exprimate prin epitetele frumos, dulce, gustos etc , reprezintă o proiecție generală a valorii pe baza unor procese mentale suplimentare (senzații, idei, asocieri) Cu toate acestea, toate astfel de proiecții creează doar fenomene (fantezii proiecționale ale prof Petrazhitsky) cu caracter individual Trăind anumite stări atractive și respingătoare în raport cu fierbinte, statuie, faptă, pot să înțeleg și să explic de ce mi se par acest fierbinte, această statuie sau această faptă: friptura este delicioasă, statuia este frumoasă, fapta este ticăloasă Dar în toate acestea și cazuri similare, problema nu depășește limitele unei relații individuale cu obiectele și comportamentul individual Ceva cu totul diferit, însă, se întâmplă în acele cazuri când există un fenomen cu caracter social: când Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE vorbim despre un fel de mâncare populară atunci când o statuie este un exemplu al gusturilor estetice ale unui anumit popor sau un act este condamnat de dreptul sau moralitatea unui anumit popor În toate aceste cazuri, nu avem de-a face cu obiectivarea gusturilor individuale sau, în general, a stărilor psihice individuale, care coincid accidental la toți sau majoritatea indivizilor, rămânând pentru fiecare psihic individual proiecția sa, independentă, creativă și independentă Nu, cele mai individuale stări mentale sunt aici doar o reflectare, reproducere individuală și repetare a unui fenomen gata, existent în mod obiectiv, în afara psihicului individual Desigur, și acest fenomen apare cândva și într-un fel din psihicul indivizilor; dar numai acest proces nu constă în obiectivarea individuală pentru fiecare persoană în special a proiecțiilor sale mentale și în coincidența mecanică ulterioară a unor astfel de proiecții individuale în timp și spațiu Acest proces este mult mai complex (cf de exemplu, originea limbajului în Wundfa, Võlkerpsychologie, vol I, Die Sprache), și constă din anumite depozite sau formațiuni mentale care primesc o existență obiectivă independentă, independentă de psihicul individual , ca atare stări obiective extra-individuale, sunt introduse în psihicul indivizilor individuali și aici

își duc existența ulterioară, formând ceea ce numim o legătură socială, un mediu, un fenomen social A explica originea acestui caracter social al stărilor și proceselor mentale cunoscute din psihicul indivizilor este sarcina teoriei fenomenelor sociale (cf lucrările lui Tarde'a, Beck'a, Die Nachahmung Wundt'a, unele lucrări) din seria Natur u Staat etc) Teoria prof Petrazhitsky ne readuce la viziunea fiziocratică a societății ca un complex mecanic de atomi individuali După el (pp -), orice fenomen mental, inclusiv toate fenomenele juridice, sunt fenomene exclusiv individuale, apar numai în psihicul unui individ; relația acestor fenomene cu psihicul altor indivizi, precum și însăși prezența altor indivizi, sunt în acest caz o circumstanță accidentală și Questions of Philosophy, voi θ Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți străinii O astfel de concluzie este, în opinia sa, un rezultat necesar al teoriei mentale a dreptului Această din urmă propoziție este fără îndoială eronată; punctul de vedere psihic asupra fenomenelor sociale nu ar trebui deloc, cu o necesitate logică, să conducă la negarea naturii sociale a fenomenelor de drept, economie, limbaj etc și să le transforme în procese pur individuale ale psihicului - aceasta ar fi echivalează cu ignorarea trăsăturilor caracteristice, indicate mai sus, ale acelor procese mentale, pe care, spre deosebire de fenomenele individuale ale psihicului, le recunoaștem ca fiind sociale și ar duce la o contradicție grosolană cu realitatea Iar prof Petrazhitsky nu poate ignora această latură a fenomenelor mentale, motiv pentru care cade în contradicție cu el însuși atunci când analizează dreptul la proprietate: deși dreptul la proprietate este un fenomen care există doar în psihicul celui care își atribuie acest drept sau altuia (p), nu mai puțin stabilește "afilierea socială" (adică apartenența în opinia "societății" și nu a individului!) a beneficiilor economice către indivizi și grupuri colective (p -) Această existență a "opiniei societății" este ceva direct opus afirmării că prezența altor indivizi este o împrejurare accidentală pentru drept În mod similar, rămâne complet nerezolvată de Prof Petrazhitsky și o altă întrebare esențială: de unde vine caracterul normativ al proiecțiilor cunoscute? Prof Petrazhitsky nici măcar, aparent, nu vede aici nicio întrebare specială Problema îi apare în așa fel încât repulsiile și apulsiunile trăite, fiind proiectate în exterior, conferă imediat și direct un caracter normativ reprezentărilor corespunzătoare, sau, cu alte cuvinte, sunt proiectate imediat sub formă de porunci și interdicții (pp -) De fapt, acest proces nu este atât de simplu Toate acțiunile și scopurile noastre sunt rezultatul unor procese mentale apulsive și respingătoare sau, în terminologia prof Petrazhitsky, emoții Cu toate acestea, nu toate scopurile și nu toate acțiunile capătă un caracter normativ din această cauză Unele acțiuni și moduri de comportament își păstrează caracterul liber; le facem pentru că vrem, pentru că se potrivește înclinațiilor sau nevoilor noastre, dar nu pentru că ar trebui sau pentru că modul potrivit Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE comportamentul are caracter de normă Astfel, noi (sub influența "emoțiilor", conform prof Petrazhitsky) ne ridicăm, ne îmbrăcăm, mâncăm, ne plimbăm, vorbim etc Cealaltă serie de acțiuni (care apar și sub influența "emoțiilor") le îndeplinim datorită la natura normativă a comportamentului-lea corespunzător Deci, ne comportăm într-un anumit fel în sufragerie, îmbrăcăm conviețuirea sexuală sub formă de căsătorie, nu ne permitem luxul excesiv în detrimentul îndatoririlor etc Astfel, sub influența acelorași procese mentale, ambele scopuri efective iar aspiraţiile şi cele normative apar De ce unele repulsii și repulsii se transformă în scopuri care se realizează pur și simplu de

fapt, în timp ce altele capătă un caracter normativ pentru noi, este o întrebare care este cel mai strâns legată de explicarea naturii legii și a moralității și nu este indiferentă în general la explicarea esenţa unui fenomen social Împărțirea proceselor mentale care dau produse normative și nenormative nu coincide cu distincția dintre obiecte, care includ repulsii și atracții experimentate Deci, unul și același lucru, de exemplu cunoașterea poate fi atât o valoare faptică (sau un scop) la care pur și simplu aspirăm - un simplu bun - și o valoare normativă la care trebuie să aspirăm - un ideal sau cel mai înalt bine; aceeași performanță de acțiune, provocând o atitudine respingătoare față de sine, de exemplu reprezentarea unei minciuni, poate avea ca rezultat un simplu comportament factual - nu voi sau nu vreau să mint, la fel și interdicția normativă - nu ar trebui să mint În mod similar, caracterul normativ sau nenormativ nu depinde de faptul dacă starea psihică este proiectată sau nu proiectată în exterior Astfel, "iubitule" se proiectează în exterior, dar nu are caracter normativ, în timp ce exigențele datoriei sunt de natură normativă, iar sancționarea lor autonomă poate să nu depășească personalitatea și să nu aibă deloc caracter de poruncă sau interdicție , venit de undeva din afară sau proiectat undeva -sau Aplicând tot ce s-a spus în special conceptului de drept, se poate ajunge la următoarele prevederi: I Dreptul este un produs binecunoscut al psihicului indivizilor ■ * ♦ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Procesele mentale, care sunt un corelat de lege, au o proprietate binecunoscută care le deosebește de procesele mentale individuale și le informează despre natura unui fenomen social Legea este un produs mental de natură normativă Dintre aceste trei prevederi, prof Petrazhitsky, găsim dovada și dezvoltarea doar a primei: că legea este un anumit proces mental; dar deja în analiza acestui proces este imposibil, mi se pare, să fiu de acord cu Prof Petrazhitsky: el ia fenomene mentale complexe pentru cele simple (emoții); permițând explicarea atâtea emoții diferite câte sisteme de acțiuni există, introduce în lanțul fenomenelor mentale nimic care nu explică nimic și deci o legătură inutilă și amestecă procesele mentale cu cele fiziologice în conceptul de emoție În ceea ce privește ultimele două prevederi - natura socială a fenomenului psihic al dreptului și natura sa normativă - atunci teoria prof Petrazhitsky nu dă niciun răspuns sau dă un răspuns incorect Astfel, mi se pare că, cu excepția naturii mentale a dreptului, toate celelalte întrebări referitoare la esența acestui fenomen social au rămas în sarcina prof Petrazhitsky inexplicabil La fel, diferența pe care Prof Petrazhitsky trage între lege și morală Este evident că normele juridice au un caracter imperativ-atributiv dublu; dar pentru ca normele de moralitate să aibă un caracter exclusiv imperativ, acest lucru contrazice ideile mele despre moralitate Desigur, se poate obiecta că întrebarea nu trebuie decisă pe baza unor idei subiective, dar mi se pare că prof Cazul lui Petrazhitsky se rezumă la această idee subiectivă: în convingerea sa subiectivă, conceptul de datorie morală nu se împacă cu asumarea posibilității de a cere ceea ce se cuvine Toate faptele pe care le citează servesc doar ca o ilustrare a posteriori a acestei idei și nu forțează deloc acceptarea ei cu o necesitate logică absolută Fără a pretinde persuasivitatea științifică a părerii mele, îmi voi permite să fac o presupunere, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE din punctul de vedere al cărui citat prof Faptele lui Petrazhitsky pot fi interpretate într-un sens diferit, fără nicio exagerare specială Mi se pare că diferența dintre normele de drept și morală se poate reduce la două puncte: în primul rând, natura sancțiunii și, în al doilea rând,

organizarea constrângerii În raport cu sancţiunea, putem distinge norme de trei feluri: obligativitatea unora se întemeiază pe recunoaşterea autorităţii fiinţei supreme (Dumnezeu), - norme religioase; altele - pe propria noastră recunoaștere (conștiință) - normele moralității, iar altele - pe autoritatea oamenilor (societatea) - normele dreptului Din această diferență de bază rezultă o diferență în organizarea constrângerii Întrucât normele de morală se bazează pe recunoașterea lor personală, ele nu permit o organizare externă a constrângerii; în timp ce normele juridice, bazate pe recunoașterea publică, găsesc în ea sursa și temeiul organizării externe a constrângerii Aceștia și alții obligă și dau dreptul de a cere Totuși, întrucât norma datoriei morale este obligatorie numai în măsura în care o recunosc, nu există nicio modalitate de a mă obliga să o îndeplinesc fără a părăsi limitele moralității, dacă nu există o astfel de recunoaștere Atunci când există, atunci recunoașterea normei informează cealaltă parte a dreptului moral (adică, bazat pe nimic altceva decât recunoașterea normei) de a cere executarea acesteia Tatăl nu este doar obligat, în virtutea unei îndatoriri morale, să aibă grijă de bunăstarea copilului său, dar acesta din urmă are dreptul moral de a cere aceste îngrijiri, iar dacă tatăl recunoaște acest standard al datoriei, atunci nu-mi pot imagina ce și cum ar putea obiecta la o astfel de pretenție Pe de altă parte, caracterul obligatoriu al normelor de drept se întemeiază pe recunoașterea publică și, prin urmare, dreptul persoanei împuternicite, bazat pe aceeași bază, nu are nevoie de recunoașterea subiectivă a obligației și, în lipsa o astfel de recunoaștere necesită fie aplicarea externă voluntară, fie o organizare externă de constrângere Din acest punct de vedere, nu este greu de înțeles de ce dreptul, spre deosebire de morală, este caracterizat de indicatul prof Petrazhitsky tinde spre o clarificare obiectivă, eventual exactă, recunoscută social, a conținutului * normelor juridice, către stabilirea formală a faptelor care sunt importante pentru Biblioteca "Runivers" eu RECENZIE de cărți apariția, schimbarea și încetarea drepturilor, precum și litigiile în cazul conflictelor în conștiința juridică a indivizilor individuali între ei și în relația cu societatea (pp -) În concluzie, îmi voi permite să spun câteva cuvinte despre latura metodologică a lucrării prof Petrazhitsky Nu aș atinge această problemă dacă Prof Petrazhitsky însuși nu i-a acordat prea multă importanță Prea des Prof Petrazhitsky vorbește despre metode neștiințifice, despre o atitudine superficială și naivă față de fapte, nu numai în teoria dreptului, ci și în alte științe El repetă în repetate rânduri că numai prin metodele de studiu recomandate de el se poate ajunge la cunoașterea cu adevărat științifică Între timp, de fapt, tehnicile metodologice pe care prof Petrazhitsky în cercetările sale, nu diferă în niciun fel de acele metode care sunt utilizate în general în știința modernă; iar dacă prof Petrazhitsky în multe întrebări ajunge la rezultate diferite, noi și mai bune în comparație cu altele, acest lucru se datorează exclusiv originalității și talentului său, dar nu particularităților metodei științifice Toate deducțiile și considerațiile sale se bazează în principal pe autoobservarea, cea mai comună tehnică în domeniul cercetării psihologice; destul de des convingerea lui că operează în domeniul experienței interioare prin metode exacte de inducție, conform regulilor logicii lui Mill, este o amăgire Adevărat, prof Petrazhitsky insistă asupra utilizării unei metode experimentale pentru studiul fenomenelor mentale Ca să nu mai vorbim de faptul că această metodă nu este o noutate în domeniul psihologiei, în unele cazuri recomandată de prof Petrazhitsky, metodele de cercetare experimentală a fenomenelor

mentale mai complexe sunt prea nesigure și inferioare metodelor care au fost folosite mai devreme de alți cercetători (cf nu intrați niciodată într-un acord cu nimeni cu privire la experiment și nu fiți supuși acestuia din urmă după ce am uitat de acordul) Observații despre copii și jocuri, folosite de prof Petrazhitsky cu o artă uimitoare, din punct de vedere metodologic Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți • nu constituie nimic nou nici în psihologie, nici în sociologie, nici în ştiinţele naturii (Groos, Spîele der Tiere,) Prof Petrazhitsky condamnă în mod repetat și sever acei oameni de știință care, printre altele, recurg la clarificarea sensului cuvintelor care denotă în limbaj unul sau altul fenomen studiat; dar el însuși folosește foarte des de aceeași tehnică și, prin comparațiile și interpretările sale duhovnicești (a căror corectitudine, totuși, trebuie lăsată la judecata filologilor), dovedește că, în sensul cuvintelor, limba noastră oferă adesea foarte potrivite aluzii la esenţa fenomenelor De fapt, prof Petrazhitsky este oarecum exagerat de pesimist cu privire la starea actuală a cunoștințelor științifice, nu numai în domeniul jurisprudenței care îi este familiar, ci și în alte științe: psihologie, estetică și chiar științe naturale Pe baza cuvintelor sale, s-ar putea crede că totul aici este plin de erori și trucuri neștiințifice Neajunsurile muncii prof Petrazhitsky, cu toate acestea, nu este slăbit de semnificația generală a cercetării sale Prof Petrazhitsky oferă o teorie a dreptului, aruncând o lumină nouă asupra fenomenelor dreptului, deschizând noi domenii pentru cercetarea științifică Corectitudinea și rodnicia acestei teorii este confirmată de comunitatea punctelor sale de plecare cu acele prevederi pe care s-au construit în ultima vreme alte științe sociale, de exemplu, economia politică, pe care începe să se construiască o nouă teorie a societății Cercetare prof Petrazhitsky nu numai că oferă o nouă teorie a dreptului, dar o oferă într-o formă atât de talentată, originală și fascinantă, care captează și atrage atenția Aceste împrejurări au creat un binemeritat aureolă în jurul numelui prof Petrazhitsky, un halou care l-ar putea pune în fruntea susținătorilor noii școli socio-psihologice din literatura rusă Dar acest halou îl impune pe prof Petrazhitsky datoria corespunzătoare: "să trateze cu mare atenție latura socio-psihologică a învățăturii sale și cu mai puțină disprețuire față de literatura existentă R Orzhentskyi Biblioteca Runiverse RECENZIE carte Richard Avenarius -Critica experienței pure TI Переводъ с немецкаго Iv Yedorova Spb , Ts o k Carstanjen, autorul celebrei Introducere în Critica experienței pure, scria în urmă cu zece ani că Critica a avut cel mai mult succes în două țări, America și Rusia El a văzut semnul exterior al acestui succes în faptul că la acea vreme se pregătea o traducere a Criticii în limba rusă, traducere care nu fusese publicată atunci Semn indubitabil al vioiului interes suscitat de empiriocritica, si al marelui ei succes, poate fi traducerea primului volum al Criticii, care a aparut acum, scris de domnul Fedorov, care a tradus si o alta lucrare a lui Avenarius, Conceptul său uman despre lume A trebuit deja să atingem pe paginile acestui jurnal problema semnificației generale a Criticii și, în special, a trebuit să ne familiarizăm cu conținutul primului volum al acesteia Fără să repetăm, așadar, ceea ce am spus mai înainte, ne mărginim aici la o considerație a traducerii Traducerea a fost făcută din a doua ediție germană, care însă diferă puțin în esență de prima Editorul celei de-a doua ediții, Petzoldt, făcând câteva completări și corecturi, a folosit acele notițe pe care le-a găsit în propriile sale copii ale lui Avenarius, și dintre care o parte fusese publicată mai

devreme în "Tri-Months of Scientific Philosophy" Două feluri de corecții și completări au fost făcute de însuși Avenarius în cadrul orelor practice de teoria generală a cunoașterii Unele dintre ele erau de natură privată și lipsită de importanță, au atins detalii destul de minore, mărturisind doar acuratețea la care s-a străduit Avenarius în expunerea sa Un exemplu de acest gen de schimbare editorială, pe care o găsim în a doua ediție, este una dintre opțiunile referitoare la prefața primului volum În prima ediție, Avenarius a făcut o expresie nepăsătoare după terminologia pe care o adoptase și anume "dacă nu mă înșală conștiința mea" - iar în a doua ediție este înlocuită cu "dacă nu-mi pierde memoria " Această înlocuire a "conștiinței" cu "memorie" se explică prin faptul că Avenarius a evitat cu grijă cuvântul "conștiință", sugerând în schimb termenul "formale Abhebung" Modificările de acest fel sunt acceptate de redactori Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE autorul ediției a doua în atenție și, cu câteva excepții, inclus în text Dar, pe lângă astfel de corectări minore, editorul a găsit în exemplarele lui Avenarius o serie de completări care urmăreau un cu totul alt scop Deși aceste modificări nu sunt incluse în textul celei de-a doua ediții, totuși conținutul lor poate fi judecat după observația lui Petzoldt că toate acestea sunt citate din lucrările unui număr de filozofi, psihologi și naturaliști Denumirile pe care le dă aici arată că acestea au fost câteva dintre exemplele care apar cu atâta abundență în volumul doi al Criticii În prezentarea sa orală, Avenarius a considerat necesar să ilustreze formulele abstracte ale părții generale a biomecanicii, a căror fundamentare este consacrat primul volum, cu exemple împrumutate din al doilea volum și referitoare la "seria vieții dependente", i e , la zona experiențelor mentale corespunzătoare Astfel, autorul însuși a fost nevoit să încalce planul conform căruia a fost scrisă Critica Și într-adevăr, completările specifice din volumul al doilea sunt absolut necesare pentru o înțelegere completă a schemelor abstracte ale primului volum; prin urmare, se poate recomanda ca cei care încep să citească Critica să se abțină de la un studiu detaliat al tuturor schemelor întâlnite în partea generală a biomecanicii până la citirea celui de-al doilea volum, deoarece, într-o formă atât de ruptă, ele vor rămâne de neînțeles pentru cititor Să trecem acum la considerarea traducerii în limba rusă Deși în general este satisfăcătoare, traducerea suferă de unele neuniformități, îmbunătățindu-se treptat de la început până la sfârșit Nivelul literar al traducerii este peste tot mai jos decât nivelul la care se află originalul Fără îndoială, multe ar putea depinde de priceperea și atenția traducătorului pentru a face citirea formulelor lipsite de viață ale seriei de viață mai atractivă și mai ușoară Traducătorul nu cunoaște întotdeauna sensul potrivit al cuvântului german și, prin urmare, a tradus pe alocuri mecanic; uneori el face încercări de a traduce termeni tehnici care sunt intraductibili (de exemplu, "Transexercitions" - "repractice") și nu rezistă întotdeauna cu terminologia (de exemplu, "Aussage" este tradus atât "statement" cât și "statement"; Pormeli * - "organic "și" morfologic ") Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi Munca ingrată a traducătorului a fost parțial facilitată de faptul că în opera lui Karstanien menționată mai sus, conținutul esențial al primului volum fusese deja tradus de V V Lesevich Să subliniem câteva dintre gafele individuale pe care le-am observat Cu greu este posibil să considerăm că traducerea prefeței este complet satisfăcătoare Conține o serie de expresii care nu sunt în întregime reușite: "comportament teoretic" (Verhalten), "cunoaștere inocentă" (unbefangen), "încurajare care poate fi sau nu"

(éventuelle Anregung), etc La pagina XV a rămas netradus un citat din Psihologia fiziologică a lui Wundt, și judecând după faptul că cuvântul "Ausgleichung", referindu-se la sensul acestui citat, este tradus "rezumat" în loc de "acord", nu este înțeles de traducător Pe aceeași pagină există o altă eroare care face textul de neînțeles (linia de jos) Termenul "ÏÏFert" a fost redat peste tot de către traducător prin cuvântul "valoare", în timp ce în Avenarius denotă "valoare", "factor"; în unele cazuri acest cuvânt ar putea fi complet omis din traducere O omisiune importantă a fost făcută la pagina io: a rămas netradus "von sich selbst ans * - organismul are capacitatea de a se afirma La pagina din Entwiclzlun^sdifferentiale, "diferențe de dezvoltare" este tradus incorect La pagina : al treilea segment este format prin eliminarea complet finalizată a "seriilor vieții", în loc de "fluctuație" Ibid: "Nachdauer" - durată întârziată, "Oscillation" - jitter Cu toate acestea, în ciuda acestor și gafe similare, traducerea este, în general, după cum s-a spus, satisfăcătoare Este imposibil să nu fii recunoscător traducătorului pentru munca ingrată pe care a întreprins-o; traducerea promisă a celui de-al doilea volum nu va mai aștepta, sperăm, multă vreme David Viktorov Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Cărți și broșuri noi primite de la editori Abramovici, N Ya Omul viitorului SPb Art C k Ed "Prometeu" Crede-te pe tine Noi lucrări ale lui L N Tolstoi Emisiune GV Moscova Art C la Haeckel, E Istoria naturală a lumii Partea I: Doctrina generală a dezvoltării sat C ruble Artă Golovkin-Hvoshchinsky, Yu N gr Întrebare agrară Kiev Art C kop Denisyuk, N Nikolai Gavrilovici Chernyshevsky, timpul, viața și scrierile sale Moscova Art VT - C k Kazmin-Vyugov, N Despre educația religioasă a copiilor SPb Art C k Krachkovsky, V N Aforismele din Sankt Petersburg Artă C i Eseuri despre filosofia marxismului Culegere filozofică SPb Art C p k Polyanskaya, E I Viața și învățăturile Ancharova Moscova Art C i r Sizemsky, L Predarea lecturii în familie SPb Art C k Sunderland, I T Biblia, originea, dezvoltarea și caracteristicile ei Transl din ing ed V Certkov Ed "Intermediar" Moscova Art C k Tovstik, S Viața în univers, cunoscută și înțeleasă de om Cherikov Art C și r k Forsh, Olga Cavaler de la Nürnberg Kiev Art C k Frensen, Gustav "Manuscris" Viața Mântuitorului Ed al -lea (Съ port, autor) Artă pentru C k Christiansen, Broder, Dr Psihologie și teoria cunoașterii Transl cu el E I Borichevski Ed B A Fokhta Moscova Art C kop Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor minte "Seria nouă, vol XV, nr - , ianuarie-octombrie " Bernard Bosanquet "Contradiții și realitate" Niciun predicat, prin natura sa intrinsecă (intrinsec), nu contrazice pe altul Începe să contrazică numai atunci când este pus în locul greșit O contradicție logică este o buclă moartă intelectuală creată de o încercare de a compara doi sau mai mulți termeni diferiți fără a ajusta conținutul în mod corespunzător pentru percepția lor Totuși, chiar și o astfel de contradicție formală, într-un anumit sens, este un dat existent și o caracteristică a realului Desigur, nu poate caracteriza realitatea ultimă, dar nu ar trebui să idealizezi prea mult lumea faptelor, punându-le pe aceeași linie cu realitatea ultimă Căci neliniștea activității și străduința pentru cunoaștere pare să depindă de prezența constantă a contradicției interne în natura faptelor reale Trebuie să recunoaștem că fiecare fapt, așa cum este dat în experiența obișnuită, este în același timp actual și auto-contradictoriu Astfel, pe de o parte, contradicția este ceva ce nu poate fi tolerat, iar pe de altă parte, este izvorul care mișcă întreaga viață a lumii după însăși natura realității Ce rămâne după rezolvarea contradicției? Puteți răspunde: "rămâne o expresie de succes a negativității (A successali

expression of negativity) Scopul articolului este tocmai acela de a susține punctul de vedere care consideră negativitatea ca principală caracteristică a Realului (Negativitatea ca caracteristică fundamentală a Realului) Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Norman Smith "Filosofia experienței pure a lui Avenarius" Expunere a filozofiei lui Avenarius cu remarci critice W H Troliu "Psihologia și filosofia jocului" Întrebarea naturii jocului, pe lângă interesul teoretic, are și o mare importanță practică, ca una dintre principalele întrebări ale pedagogiei Psihologia jocului este de obicei greșit înțeleasă, deoarece rolul imaginației în joc este exagerat O mare parte din ceea ce este atribuit imaginației lor vie în manierele și acțiunile de a juca copiii se datorează pur și simplu incapacității lor de a disocia suficient elementul de date complex al percepțiilor senzoriale În ceea ce privește filosofia jocului, în prezent există trei teorii care explică apariția jocului În primul rând, teoria excesului de energie, dezvoltată de Herbert Spencer și susținută de Marshall și Wallachek Conform acestei teorii, energia care nu-și găsește aplicarea în cazul de față este cheltuită sub forma imitației cazului: sub forma unui joc Recunoscând o oarecare valoare în spatele acestei teorii, autorul subliniază însă că este greu de împăcat • cu acel binecunoscut faptul că de foarte multe ori copiii diferă prin mare energie în joc, dezvăluind în orice altceva nu un exces, ci o lipsă de energie Teoria excesului de energie explică condițiile apariției jocului, dar nu încearcă să explice de ce jocul ia o formă sau alta La această ultimă întrebare răspunde Teoria pregătirii, conform căreia jocul este o pregătire pentru o activitate serioasă Această a doua teorie este dezvoltată de Groos, dar poate fi ușor combinată cu prima teorie, așa cum arată exemplul lui Marshall Autorul nu se opune teleologismului acestei teorii, dar se îndoiește foarte mult că jocul pregătește cu adevărat pentru munca vieții Autorul citează cu această ocazie o poezie care spune: "Lucrează mereu și nu te joci niciodată, asta îl face pe Jack un băiat îmbufnat Niciodată să nu lucrezi și să te joci mereu, asta îl face pe Jack un sălbatic " Autorul este un susținător al celei de-a treia "teorii repetitive (Teoria recapitulării) De pe vremea lui Darwin, știm că evoluția ontologică repetă evoluția filogenetică, toate Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV prin care animal trece, într-o formă prescurtată, toate acele faze de dezvoltare, care la timp au fost trecute de strămoșii săi Luând în considerare problema jocului din punctul de vedere al acestei teorii biologice, putem înțelege cu ușurință că jocurile umane, prin asemănarea lor cu activitatea gravă a stadiilor inferioare ale vieții umane și activitatea animalelor, reprezintă un caz special al acestui pasaj de către individul etapelor de dezvoltare ale strămoșilor săi Henry Rutgers Marshall "Reprezentare și reprezentare" *) Toată lumea știe învățătura unor psihologi moderni că fiecare reprezentare este nouă și unică (nouă și unică) și, probabil, vor fi puțini psihologi care sunt gata să conteste această afirmație, dar corolarul acestei afirmații este departe de a fi general recunoscut, și anume: afirmația că, după însăși natura ei, fiecare reprezentare este în fiecare moment o nouă formă de reprezentare Vorbim constant despre reprezentări și, făcând aceasta, presupunem în mod tacit că stările de conștiință pe care le înțelegem prin aceasta nu sunt reprezentări noi, ci copii ale reprezentărilor vechi cu care le identificăm Reacția organului nostru de cunoaștere la stimularea senzuală are un caracter dublu: în primul rând, există acele modificări ale organului de cunoaștere care sunt direct legate de stimularea senzuală, acestea sunt reprezentări primare; în al doilea rând,

modificările nu sunt direct legate de stimularea senzorială, acestea sunt reprezentări secundare Existența reprezentărilor primare atrage după sine existența reprezentărilor secundare, dar existența reprezentărilor secundare nu implică neapărat existența reprezentărilor primare Orice stimul exterior evocă deodată atât reprezentarea primară, cât și reprezentarea secundară, doar aceasta din urmă rămâne în umbră datorită vioicității mai mari a reprezentării primare Întrucât reprezentarea primară este condiționată de acțiunea directă a unui stimul extern, atunci în încercarea de a evoca din nou reprezentarea anterioară, această reprezentare primară nu poate fi reînviată, ci, cu *) Termenul "reprezentare" pentru transferul termenului englez (și francez) "représentation" a fost propus de regretatul V V Lesevich pe de altă parte, avem conștiința că această reprezentare primară a fost; astfel, dacă desemnăm reprezentarea primară prin A, putem spune că reprezentarea înviată constă din: (i) o reprezentare secundară parțială, care se numește de obicei re-prezentarea lui A (să-i spunem cl)) O reprezentare secundară parțială care indică ce a fost A (Ce a fost A) (să-i spunem a)) Sentimente de relație conducându-ne să afirmăm că a este asemănător cu a' F C S Schiller "Ambiguitatea adevărului" Însuși autorul notează că articolul său este unul dintre episoadele luptei dintre "pragmatism" și intelectualism, o luptă care se poartă de-a lungul liniei, căci nu există o singură poziție filozofică a vechii filosofii intelectualiste, la care pragmatismul nu ar încerca să dea o nouă formă Dar, spune autorul, scopul articolului nostru este mai limitat: este preocupat de investigarea ce sens are termenul "adevăr" Autorul caută să arate: i) că o analiză este necesară și posibilă, dezvăluind sensul acestui termen;) că această analiză duce la o problemă pe care logica intelectualistă nu o poate nici înlătura, nici rezolva;) că respingerea logicii abstracte face ca această problemă să fie atât simplă, cât și rezolvabilă simultan;) că pentru rezolvarea lui este necesar să se accepte criteriul pragmatic al adevărului;) că definiția adevărului astfel elaborată unifică experiența și oferă o bază rațională pentru clasificarea științelor Logicienii intelectuali nu observă că în utilizarea lor termenul "adevăr" are două sensuri: în primul rând, este luarea în considerare a unei probleme sub specie veri et falsi; în al doilea rând, este un test al drepturilor la titlul de adevăr Intelectualiștii nu pot răspunde la următoarele două întrebări: i) cum se evaluează pretenția la adevăr și) cum se face distincția între o revendicare simplă la un astfel de drept și un adevăr stabilit (între o pretenție și un adevăr stabilit)? Pragmaștii evită aceste dificultăți, deoarece pentru ei adevărul este judecat după consecințele sale practice A Lovejoy "Antiteza dogmatismului și criticii lui Kant" De pe vremea lui Kant, antiteza dogmatismului și criticii a devenit general acceptată Kant a stabilit două bine definite tip de metodă filosofică: critică și dogmatism și a declarat că toate metodele filozofice folosite înaintea lui aparțin tipului de metode dogmatice Autorul intenționează să arate că această antiteză este înșelătoare și că Kant, creând-o, a permis exagerarea, a căzut în contradicții și a judecat greșit metodele predecesorilor săi Kant a putut stabili o antiteză atât de ascuțită doar pentru că a făcut trei neglijeri destul de ciudate În primul rând, a avut o idee vagă despre semnificația reală a metodelor filozofice ale predecesorilor săi imediati; în al doilea rând, el nu a stabilit o relație clară și definită între doctrina sa și metodele general stabilite de raționament metafizic; în al treilea rând, el nu a

observat că cel mai important dintre argumentele sale "critice", argumentul despre cauzalitate din cea de-a doua analogie a experienței, nu este altceva decât un argument îmbunătățit al predecesorului său "dogmatic", Wolf, în care el aparent inconștient și împrumutat lohn Dewey "Teoria experimentală a cunoașterii" Este posibil să se caracterizeze și să descrie cunoștințele în același mod în care se caracterizează și descrie orice obiect sau orice eveniment Să luăm un caz simplu pentru asta, de exemplu: percepem un anumit miros și asta ne îndeamnă să culegem un trandafir și să ne bucurăm de el Întrebarea este, ce legătură are, în tot acest eveniment, cu cunoașterea? Mirosul era în mintea noastră; mișcările pe care le provocau erau în mintea noastră; actul de a smulge și de a se bucura au fost experimentate de noi (cu experiență de vârstă); dar atâta timp cât toate aceste elemente există de la sine, atâta timp cât nu privim nici înainte, nici înapoi, câtă vreme nu există nici amintire, nici anticipare, avem doar o serie de experiențe, dar nici cunoștințe Privind o floare, ținând-o în mâini și bucurându-te de mirosul ei, aceasta nu este cunoaștere, pentru că este mai mult decât cunoaștere (nu este Cunoaștere pentru că este mai mult decât Cunoaștere) Cunoașterea nu constă în testare sau împlinire (împlinire), ci în intenții, scopuri, scheme, simboluri ale împlinirii deschise Autorul dă o astfel de definiție finală a cunoașterii: experiența este cunoaștere, dacă în quale ei există un test Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV W o diferență și o legătură distinctă a două elemente de felul următor: unul semnifică sau indică prezența celuilalt, în același mod în care este el însuși deja prezent; în timp ce celălalt este de așa natură încât, atunci când nu este prezent în același mod, trebuie să devină atât de prezent dacă semnificația sau intenția însoțitorului sau aliatului său urmează să fie îndeplinită prin asistența operațiunii de care se ocupă (O experiență este o Cunoaștere, dacă în quale ei există o distincție și o conexiune prin experiență a două elemente de următorul fel: unul înseamnă sau intenționează prezența celuilalt în același mod în care el însuși este deja prezent, în timp ce el cealaltă este aceea care, deși nu este prezentă în același mod, trebuie să devină atât de prezentă dacă sensul sau intenția însoțitorului său sau tovarășului său de jug urmează să fie îndeplinită printr-o operațiune pe care o instituie) JS Mackenzie "Новый реализмъ и старый идеализмъ" Până de curând, literatura filozofică engleză a fost dominată de idealism Dar recent doi adversari periculoși s-au lovit de el: pragmatismul și noul realism Întrucât s-a scris deja destule despre pragmatism, autorul își concentrează atenția asupra realismului, dintre care consideră reprezentanți Adamson, Stout și Alexander, asupra cărora se remarcă influența lui Avenarius Dar cel mai hotărât și consecvent oponent al idealismului și apărător al realismului este Moore în "Refutarea idealismului" și "Fundamentals of Ethics" Acest articol este dedicat apărării idealismului împotriva lui Moore Punctul central al acuzației lui Moore împotriva idealismului este afirmația că idealismul se bazează pe principiul esse is regsire Infirmând acest principiu, Moore se gândește să respingă și idealismul Dar acest principiu duce nu la idealism, ci la scepticism, iar idealismul se bazează mai degrabă pe respingerea acestui principiu Autorul declară că Berkeley însuși a ajuns în cele din urmă la o limitare semnificativă a principiului esse is regsiri și că adevăratul principiu al idealismului este: esse is intelligi Foster Watson "Libertatea profesorului de a preda religia" Predarea religiei în școli este un lucru foarte dificil, dar scopul și metoda ei nu pot fi determinate în mod satisfăcător Întrebări de filosofie, carte

Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV fără a se consulta cu cei pentru care educația este o profesie de viață F H Bradley "Gânduri rătăcitoare și imaginație" Autorul spune că intenționează, în primul rând, să ia în considerare problema existenței gândurilor plutitoare (ideilor plutitoare); în al doilea rând, să investigheze diferența de conținut dintre "real" și "imaginar"; în sfârșit, în al treilea rând, să studiem relația dintre imaginație și joc, precum și între joacă și afaceri serioase Toate aceste investigații, spune autorul în continuare, ne vor conduce la concluzia că o distincție strictă între real și imaginar nu ține apă și că trebuie să căutăm în altă parte adevăratul criteriu al realității G Vailati "Un studiu asupra terminologiei lui Platon" Dr H Foston "Structura gândirii" Familiarizați cu acele abstracții rafinate pe care știința modernă le folosește pentru a explica activitatea concretă a obiectelor, putem presupune că intelectul nostru, elaborând idei generale, părăsește pied à terre al ordinii sensibile a lucrurilor? să se angajeze în explorarea propriei lumi eterice; totuși, o astfel de presupunere ar fi eronată, căci în cele mai abstracte investigații, izolarea de sol este doar un fenomen aparent Atâta timp cât teoria gândirii își dedică toată atenția izolării abstracțiilor și generalizărilor inutile, nu putem da o explicație adecvată a controlului pe care noi, prin gândire, îl dobândim asupra a ceea ce se poate numi obiecte practice (practice) decât prin "obiect" se înțelege o prezentare (présentation), iar prin "sens" se înțelege ceea ce în experiență este un semnal, un semn anticipator Fiecare obiect considerat ca prefigurare a altceva are, desigur, semnificația unui intermediar, iar baza interesului său pentru noi se află în afara lui Și acest sistem de semne preliminare, sistemul intermediarilor, este adânc înrădăcinat în fiecare gândire, domină și nivelurile inferioare ale vieții spirituale, domină și abstracțiunile și generalizările Astfel "sensul" este nervul structurii organice a gândirii In orice caz, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV dacă știm doar că un fenomen este un semn al altuia, atunci tot nu avem gândire Rolul gândirii este de a determina condițiile în care semnificațiile cunoscute sunt dezvăluite ca semne premonitorii Hugh Macloll "Raționamentul simbolic" (Aceasta este a opta și ultima parte a lucrării, care a început încă din) P Mokievsniy * Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Cercetare filozofică, = - recenzii I Shch Ch, publicată sub redacția prof G/Chelpanova CONŢINUT TI Vol Shimansky, A K Doctrina lui Kant și Spencer despre spațiu Chelpanov, G I Despre filozofia imanenta Raport de activitate Psych Seminarii pentru - TI Vol al -lea Shcherbina, Doctrina lui A M Kant despre lucrul în sine Weinstein, A E Doctrina realității după Schubert-pe gheață Chelpanov, G I Avenarius și școala lui TI Vol al -lea Shcherbina, A M Doctrina lui Kant despre lucrul în sine (sfârșit) Zѣnkovsky, VV Starea actuală a problemei psihofizice Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant (Introducere) Chelpanov, G I Apriorism și empirism (replica prof Gilyarov) TI Vol al -lea Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant Chelpanov, G I Recenzia Op I S Vândut "On Memory" Raport de activitate Psych Seminarii pentru anii - T II Emisiune al -lea Blonsky Doctrina lui Berkeley despre realitate Prețul pentru fiecare număr este de p Depozitul de publicații în redacția revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" și în librăria lui N P Karbasninov, Moscova, Mohovaya, împotriva Universității Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis XIX g IA jurnal XIX g, "VESTNIK EDUCATION" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza

pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă, de asemenea, recenzii sistematice ale cărților nou publicate despre pedagogie, științe naturale, științe sociale și altele, despre reviste pentru copii, publicații publice și cărți pentru copii În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe Cu această redacție, jurnalul a fost prezenți de: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), Yu I Aikhenvald, A D Alferov, prof V M Arnoldi* Dr D D Bekaryukov, A Bunin, I A Bunin, prof A V Vasiliev, V P Vakhterov * K II Wentzel, A Veselovsky, prof R Whipper, A F Hartvig, Pr -Conf univ A V Gorbunov, S T Grigoriev, A E Gruzinsky, E A Zvyagintsev, H N Zlatovratsky, Pr -Assoc V Ivanovskiy, Pr -Conf univ II A Ivantsov, Dr V E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M* M Kovalevskiy, prof H M Kulagin, EI Lozinsky, prof T V Lokot, A II Lototsky, prof I I Mechnikov * N Mirovici, II F Mihailov, S I Moravsky, H M Nikolsky, prof D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, prof A II Pavlov, prof A A Radtsig, G Rokov, pr -asoc P II Sakuyy, rayv -asoc E D Sișitsky, L D Sinitsky, G Smirnov, : V Speransky, G A Falbork * prof A t Fortunatov, V I Khoprovt ", V IЪ Charnolusky, carte D I Shakhovskoy, prof F F Erismap, Dr Vl W Yakovenko, V E Yakushkip, E II Yanzhul, acad I I Yan-zhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k ; pentru studenți și oameni insuficienți! pretul este redus cu p Se acceptă abonamente: în biroul redacției (Moscova, Arbat, Staro-Konyusheyny Ner , satul Mikhailova) și în toate librăriile importante din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr Y F Mikhailov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "Tânăra Rusia** ("CITEREA COPIILOR)" revistă lunară ilustrată pentru familii și școli EDIȚIE DE PATRICE DE ANI Un departament special al Comitetului Academic al Min Nar Proev, jurnalul poate fi emis, prin abonament prealabil, în bibliotecile studențești ale instituțiilor de învățământ secundar și inferior și în sălile de lectură și bibliotecile publice gratuite În anul p k , fără transport p cu redirecționare În , revista "Rusia tânără" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI ALE REVISTA APLICAȚII GRATUITE: LN Tolstoi - Povești selectate pentru Skoda și familie Bret Garth - Povești selectate pentru școală și familie Oscar Wilde - Basme Prof A L Pogodin -Eseu despre istoria pelinului Cu multe desene "Tânăra Rusia" cu "Listkom pedagogic" (cărți) Fără livrare, timp de un an ruble Cu retransfer de livrare, pentru un an ruble DEPLEMENTAREA ESTE PERMISĂ Seturile rămase ale revistei "Lectură pentru copii" pentru anii precedenți - pentru ruble fără trimitere) Slap Lit", revista pentru educatori si profesori populari EDIȚIE DE PATRICE DE ANI Ministerul Educației Publice este permisă eliberarea prin abonament prealabil, pentru bibliotecile profesorilor și sălile publice de lectură gratuite, p k fara transport p cu redirecționare Revista este publicată de ori pe an, în cărți de până la file, ADRESA EDITORIALĂ: Nr , Bolshaya Molchanovka, Moscova Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute Concesiune catre librarii b°/o Taxă pentru anunțuri în revistele "Rusia tânără" și "Listok pedagogic": pe pagină de ruble

Pentru ^ pagini p Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Sub jurnalul "Rusia tânără" și "Listoc pedagogic" a fost organizat un depozit de carte cu publicații de D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familie și școală;) Biblioteca profesorului,) Manuale D II Tihomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis ON >KYPHAĦI> "JYíocko ckiü €zhehedi>lkpkv' Intrând în al treilea an de existență, Moscova Ezhenedelnik păstrează neschimbate acele principii care i-au determinat direcția în ultimii doi ani b, care converg pe baza unor viziuni comune ale idealismului, atât creștin, cât și umanitar, și se străduiesc să acopere problemele a politicii şi culturii din punctul de vedere al principiilor morale de nezdruncinat (cartea E N Trubetskoy, Editorii revistei sunt: U S S KÆ " LVS Y O L sub redacția generală a lui A A Kizevetter și P B Struve Cu participare strânsă: Yu I Aikhenvald, θ K Arnold, V I Vernadsky, I M Grevs, A S Izgoev, B A Kistyakovsky, S A Kotlyarevsky, P I Novgorodtsev, S L Frank și J II Yasnopolsky În cărțile următoare din vor apărea, printre altele, lucrările următorilor autori: A P Cehov - "Scrisori inedite", D S Merezhkovsky - "Dramă din noua istorie a Rusiei", P Bulygin - nou "Fantome", Osip Dymov - razsk "Sunset Island", P A Kozhevnikov-Dugi, K D Posilova-nov "Râul de aur", M K Pervukhina - rândul său, "Lovitură", V I Timkovsky-pov "Pe lac" Povești: I Bunin, Boris Zaitsev, Vatslav Seroshevsky, T Sollogub, A Fedorov, I S Shmelev, T L Shchepkina-Kupernik și alții Articole: Walter - "Richard Vener" , Volzhsky - "Din lumea cercetării religioase și sociale moderne", I M Grevs - "Amintiri ale lui Drahomanov", N A Gredeskula - "Etudii în domeniul teoriei evaluării", V F Zlinsky - "Religia antică și creștinismul", B A Kistyakovsky - "Despre ucraineană întrebare", I M, Kudeshera - "Istoria economică ca știință", II I Lapshina - "Ed F Hartmon", D S Merzhkov-skago - "Despre Leonid Andreev", P M Minsky - "Clasa muncitoare și partidul muncitoresc", A S Prugavin - "Cetatea Suzdal", V V Rozanova - "Despre cel mai dulce Isus și despre fructele amare al acestei lumi", A M Rykachev - "Sindicatele profesionale din Germania" P B Struve - "Marea Rusie", "Inteligentsia rusă", "Motive filozofice în istoria economiei, gânduri" și o serie de publiciști, schițe sub rubrica generală "Pe diverse subiecte" D I Shakhovsky - "Întrebări Zemsky", G Schvitau - "Organizațiile patronale în lupta împotriva muncitorilor" și "Partidul muncitorilor în engleză, parlament", L Yasnopolsky - Bugetul nostru pentru Yu Engel - "O Grieg" Articole: I Kutler, A Kaufman, S Frank, S Bulgakov ş a Scrisori din Franţa-N A Berdyaev, scrisori din Germania - K Dvornitsky Publicist, eseuri de A S Pzgoev Litru -critic eseuri - IO Aikhenwald și D I Filosofov Legislație și viață - B II Linda Străin, -obzr - Kotlyarevsky Zhur revizuire - f Arnold Eseuri din istoria politicii, idei în Rusia - A A Kizevetter În bibliografie departamentul de cameră recenzii din toate ramurile literaturii și științei semnate de vrednici, personalul revistei și alți specialiști Condiții de abonament (fără stemă, taxe): Livrat, și pųres Doamne m m m m p r r r r In strainatate - " " k " " k " k Taxa pentru schimbarea adresei k bordură k cu un an copie Se acceptă abonament: la Moscova, biroul revistei Vozdvizhenka, d Kumanina În Sankt Petersburg, Vilna, Varșovia - în carte mag N Karbasnikova La Kiev - în carte mag Ogloblin La Odesa - în carte mag "Trud" Abonamentul pentru este deschis DESPRE JURNALUL "BISERICA VESTNIK", PUBLICAT LA ACADEMIA SPIRITUALĂ SAN PETERSBURG Buletinul Bisericii este un jurnal săptămânal care servește ca organ al gândirii teologice și al vieții bisericești și publice în Rusia și în străinătate "Buletinul Bisericii" intră în în al treizeci

și patrulea an de apariție Biblioteca "Runivers " ANUNTURI SUCURSALA MOSCOVA Societatea Tehnică Imperială Rusă (zece numere pe an) ^ - eu Ya F Katan-Shabshay Comitetul editorial: al domeniului spiritismului"; Prof Ch Richet - "Ar trebui să studiem spiritismul"; Dr J Maxwell - "Fenomene psihice"; Dr M Prince - "Pluralitatea personalității" ; prof C Lombroso - "Case calme";A Scholengaufra - "Despre viziunea spirituală"; Dr Du-Prela - "Sufletul ca principiu organizator"; M Saburova - "Moartea este doar o metamorfoză"; prof Charcot - "Despre somnambulism și hipnotism"; Dr Ohoroeyich - "Prelegeri despre magnetismul animal"; A Wallace - "Darwinismul spiritual";Prof W Crookes - "Despre relativitatea cunoașterii umane"; P Chistyakova - "Istoria magiei și superstiției"; "Kant ca spiritist"; "Radiumul și clarviziunea* și altele; apoi Rapoarte ale Societății londoneze de cercetare psihică a Societății spiritualiste ruse etc Ppppipkaa lituo * în Rusia: pentru un an ruble, pa * '<> din anul ruble, UUMJFHbW CLM, Pentru rpaw, Uy p <, md * θ p " pentru ruble k Schimbați numărul și vânzarea Í kr (se poate trimite cu timbre poştale), LaǴPIRi / Ya Pliimmvotpa la Moscova: în redacția revistei - Arbat, casa IIeidgart, nidmyana iripimainl mp L J și dintre toate librăriile din Rusia Biblioteca "Runivers" ANUNTURI unsprezece "și un cotidian politic, economic, social și literar CUVÂNT Sarcina principală a "SLOV" este de a servi bunicul implementării efective rapide a noului sistem de stat - monarhia constituțională în Rusia și implementarea reformelor urgente pentru reînnoirea țării, începând cu autoguvernarea locală Conștientizare largă în toate domeniile vieții politice, sociale și economice și cunoașterea este stabilită prin "CUvântul" "în baza publicației La catedra literara si artistica lamas "SLOVA" atrage cele mai bune forțe din domeniul jurnalismului, ficțiunii, teatrului, muzicii, artei și criticii Rapoarte detaliate ale unui corespondent special despre ședințele Dumei de Stat Preț abonament: pentru an rub , m rub , m k , m p k În străinătate: timp de un an p , m p m p , și p Pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, preoții volost și rural, profesorii și profesorii și paramedicii timp de un an ruble, timp de luni P-, m p k , m p k , min k publicată la Sankt Petersburg din noiembrie în ediţia şi sub redacţia lui M M FEDOROV Cu cea mai apropiată participare: Gr K Gradovsky, Maxim Kovalevsky, V D Kuzmin-Karavaev, N N Lvov, V A-Maklakov, pr Grieg Sp Petrova, P B Struve, N a Tverskoy, Prinț Evg Da Trubetskoy și alții Abonamentul este acceptat la sediul central din Sankt Petersburg Nevsky , nr ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU O NOUĂ REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ "Trăind viața" Participarea la jurnal: pr K M Aggeev, S A Askoldov, N A Berdyaev, pr I Brihnichev, prof S N Bulgakov, Andrei Bely, A S Volzhsky, Z N Gippius, A V Elchaninov, V V Zennovsky, A V Kartashev, D S Merezhkovsky, A A Meyer, Arh Mihail, V A Nikolsky, G A Rachiiekii, V V Rozanov, V П· Sven-tsidkiy, prof carte E V Trubetskoy, D V Filosofov, P A Florensky, V F Ern Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de - coli tipărite Prima carte va fi publicată la începutul lunii noiembrie Prețul abonamentului ruble un an cu transport maritim, p k , timp de un an, k pe lună Cameră privată - k Preoți rurali, profesori și studenți din instituțiile de învățământ superior reduceri YuVo Abonamentele sunt acceptate la biroul revistei din librăria Bratstvo, Moscova, Tverskaya, satul Olsufiev (împotriva lui Bryusovsky per) Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE REVIZIE CRITICA SERIE DE COLECȚII PERIODICE, Publicat pe lângă Comisia de organizare a lecturii la domiciliu sub redacţia: Pr -Conf univ N D Vinogradova (secția filozofică), M Gershenzon (secția literară), priv -docent P P Genzelya

(economist, departament), B A Kietyakov-ekago (departament juridic), priv -docent N K Koltsova (catedra natural-științifică), prof D M Petrushevsky (istorie, departament) Edițiile Qiyab: - să ridice nivelul de adevărată valoare științifică a evaluării literaturii actuale Program de publicare: Recenzii sistematice ale literaturii populare din diverse domenii ale cunoașterii, precum și în ficțiune Recenzii critice ale cărților, broșurilor și articolelor de reviste nou publicate în toate ramurile cunoașterii, precum și în ficțiune Informații bibliografice Scurte știri științifice și literare Cutia poștală Programele întocmite de comisia de organizare a lecturii la domiciliu vor fi tipărite în anexă Colecțiile vor fi publicate lunar, cu excepția patru luni de vară, cărți de la - cuptoare cearșafuri, preț de la - copeici pentru o carte recenzii și recenzii au fost publicate în cele patru numere care au fost publicate C k pentru eliberare Emisiune V va fi lansat pe decembrie Până în prezent, următoarele persoane au acceptat să participe: M P Avsarkisov, Yu I Aikhenvald, prof A S Aleksev, S A Askoldov, A D Alferov, pr -d E V Anichkov, S M Baratz, M V Bernatsky, N A Berdyaev, S N Blazhko etc M P Bobin, Pr -Conf M I Bogol'pov, Pr -Conf univ M M Bogoslovskiy, A A Borzov, pr -asoc A A Borovoy, V N Bochkarev, N I Bronstein, V Ya Bryusov, O E Buzhansky, prof V P Buzeskul, prof S N Bulgakov, M I Belorussov, Andrey Belyi, A M Vasyutinskiy, Z A Vengerova, S A Vengerov, post acad A N Veselovsky, Yu A Veselovsky, S B Veselovsky, Pr -Conf univ D V Viktorov, A S 'Volzhsky, A L Volynsky, pr -asoc A E Worms, bar H N Wrangel, prof G II Wolf, B P Vysheslavtsev, pr -asoc M N Gernet, Conf univ V M Gessen, prof P V Gidulyanov, N B Goldengeyser, B M ' Goldstein, J M Goldstein, Pr -Conf univ A V Gorbunov, A G Gornfeld, Pr -Conf univ Yu V Gotye, prof V E Grabar, I E Grabar, prof I M Grevs, S G Grigoriev, A E Gruzinskiy, pr -asoc A D Gulieev, prof V E Den, prof G V Demchenko, V K Dmitriev, A ' M Dolmatovsky, N A Dubrovsky, Pr -Conf univ D N Egorov, conf univ V B Elyaşevici, pr -conf E N Efimov, Pr -Conf univ S I Jivago, S O Zagorsky, pr -asoc M D Zagryatskov, G Ya Zak, A V Zaremba, prof θ F Zelinsky, Pr -Conf univ A A Ivanovsky, Vyach I Ivanov, prof L A Ivanov, R V Ivanov-Razumnik, prof I I Ivaniukov Pr -Conf univ N A Ivantsov, Pr -Conf univ V E Ignatiev, I A Ilyin, prof N A Kablukov, A I Kalishevsky, V Ya Kaned, prof N I Karev, Pr -Conf univ A A Kaufman, D N Kashkarov, B A Keltuyala, Pr -Conf univ A A Kizivetter, Pr -Conf univ I A Kistyakovsky M I Kovalevsky, P S Kogan, A P Koptyaev, prof V A Kosinsky, A N Kotelnikov, Pr -Conf univ S A Kotlyarevsky, L P Kravets, T P Kravets, Pr -Asoc V A Krasnokutsky, pr -asoc S G Krapivin, M A Krechmar, A A Kruber, E D Kuskova, M K Lemke, N O Lerner, Pr -Assoc N O Lossky, prof I V Luchitsky, O I Rudchenko · Letnik, E A Lyatsky, prof A A Manuilov, L S Meerovich, N Mirovich, B L Modzalevsky, C ΊI Moravian, Pr -Conf M I Nazarevsky, priv -asoc V M Nechaev, prof P I Novgorodtsev, K M Oberuchev, prof IL X Ozerov, prof R M Orzhentsky, prof N I Palienko, prof V K Piskorsky, V I Picheta, Pr -Conf univ S V Poznyshov, pr -asoc H N Polyansky, prof I A Pokrovsky, prof M M Pokrovsky, S N Prokopovici, V S Protopopov, prof Biblioteca "Runivers " ANUNTURI l Radlov, prof A A Raevsky, prof M I Rostovtsev, VG Rudnev A M Rykachev, prof S G Sabinin, Pr -Conf univ V A Savalsky, Pr -Conf univ A N Savin, V t Savodnik, pr -conf P N Sakulin, prof Ya V Samoilov, N V Samsonov, I A Svavitsky, N P Pavlov-Silvansky ', A P Symonenko, Priv -Conf E D Sinytskyi, A S Sklyar, prof M N Sobolev, prof P P Sokolov, Priv -Conf E V Spektorskyi, prof A V Speransky, I V Speransky, V N Storozhev P B Struve, Priv -Conf P P Sushkin' priv -Conf univ B I Syromyatnikov, M A Taganskyi, prof θ V/Taranovskii^ priv -Conf univ E V Tarle,

conferențiar privat L Ya Tauber, Priv -Conf V N Tverdokhlь-bov, prof P V Tihomirov, prof M I Tugan'-Baranovskyi, asistent universitar B M Ustinov, Priv -Conf univ M A Fatъev, Priv -Conf A θ Flerov, prof A t Fortunatov, S t Fortunatov, A L Forshteter, S L Frank, prof B M Hvostov, Pr -Conf univ MM Hvostov, prof G I Chelpanov, K I Chukovsky, prof A I Chuprov, prof A A Chuprov, prof M P Chubinskiy, nrof L V Shalland, H N Shaposhnikov, pr -asoc M N Shaternikov, prof G F Pershenevici, Pr -Conf univ V N Shiryaev, G N Shmelev, G G Shpet, S A Shumakov, Yu D Engel, GI D Ettinger, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul, Pr -Conf univ A I Yakovlev, L II Yasnopolsky, pr -conf 'A S Iascenko Librării reducere de % - Anunțurile (după text) despre cărți, ziare și reviste sunt acceptate la un preț de ruble per pagină Depozitul publicației se află în redacția: Moscova, B Nikitskaya, satul Semenkovicha, apt Pentru Sankt Petersburg - în carte Depozitul "Prometeu", Sankt Petersburg, Pushkinskaya, Editor-editor E N Orlova IV an de publicare ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru anul IV de publicare pentru o revistă lunară ilustrată pentru copii "FAMILIE ŞI ŞCOALA" Revista este destinată copiilor de vârstă mijlocie (- ani), atât elevilor din clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și elevilor din școlile primare, urbane și rurale "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale "Bibliotecii de familie și școală"* Fără a-și atrage abonații cu niciun fel de prime sau așa-zise aplicații gratuite, redacția "Familiei și școlii" acordă o atenție excepțională demnității interne a revistei în sine, selecției atentă a materialelor accesibile și distractive pentru copii și susținute într-o atitudine pedagogică - precum și față de ea În acest din urmă scop, textul revistei este atent ilustrat cu desene executate artistic și, în plus, în fiecare carte sunt plasate imagini separate ținând cont de distribuția revistei în școli, fiecare carte a "Familiei și școlii" este întocmită în așa fel încât să poată fi ușor împărțită în părți, dacă se dorește, iar lucrările mari tipărite în mai multe numere ar putea fi legate într-un singur număr la sfârşitul cărţii de anul La "Familie și școală" participă: E A Bakunina, I A Belousov, E Volkova, N A Goltseva, S D Drozhzhin, P Zasodimsky, P P Infantiev, V V Kapelkin, O Karysheva, A A Kizevetter, S A Knyav, N Knyav M A Krukovsky, V N Lvov, T N Lvov, Vl Lvov, D N Mamin-Sibiryak, I I Mitropolsky, N Novich, Yury Novoselov, K D Nosilov, Sergey Orlovsky, O P Runova, S I Rerberg, V G ' Serafneimv Sokolov, N D Teleshev, M V Tilicheva, V N Kharuzina, S A Tomichchev etc PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Școala de familie" și pentru cărți "Biblioteci de familie și școală": cu livrare și expediere Zr , fără livrare ruble k În străinătate p Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul lui N Pechkovskaya și în librăriile Trud* și N Karmasnikov De la redacție se trimite un număr de probă pentru trei șlepuri de șapte copeci Abonații din extravilan pot aplica direct la redacția revistei "Familie și școală*" Moscova, strada Goncharnaya, Editor-Editor Vl Lvov unsprezece Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE și psihologie , NOTE DE STUDIU Universitatea IMPERIAL Kazan pentru Notele științifice conțin: I În catedra de științe: cercetarea științifică a profesorilor și cadrelor didactice; rapoarte și observații, prelegeri și discursuri publice; rapoarte despre călătoriile științifice de afaceri și extrase din acestea; lucrări științifice ale studenților, precum și lucrări ale persoanelor din afară recomandate de facultăți II În departamentul de critică și bibliografie: recenzii profesorale ale tezelor de master și doctorat depuse la Universitatea din Kazan și lucrări ale studenților depuse

pentru premii; articole critice despre cărți și eseuri nou apărute în Rusia și în străinătate în toate ramurile cunoașterii, recenzii bibliografice și note III Cronica universitară: extrase din procesele-verbale ale ședințelor Consiliului; rapoarte despre dispute, articole dedicate revizuirii colecțiilor și situației instituțiilor de învățământ și auxiliare de la universitate, eseuri biografice și necrologie ale profesorilor și altor persoane care au fost apropiate de Universitatea din Kazan, o revizuire a predării, distribuirea prelegerilor, o raport de act etc IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori; monumente istorice și literare, cu comentarii științifice, precum și monumente cu semnificație științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de cel puțin file, fără a lua în considerare extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile ruble Cărțile individuale se pot obține de la redacție pentru rub Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Alexandrov Tipărit prin decizia Consiliului Universității Imperiale Kazan Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Anul de abonament este acceptat PE REVISTA "Psihiatrie modernă", publicată cu cea mai apropiată participare A N Bernstein, P B Gannushkin și M Yu Lakhtin (Moscova) (Moscova) (Moscova) V A Muratov și S A Suhanov (Saratov) (Moscova) Revista "Modern Psychiatry" este dedicată tuturor problemelor de psihiatrie teoretică, clinică și socială Revista va fi publicată lunar în cărți de aproximativ file, aproximativ la sfârșitul fiecărei luni Prețul abonamentului: pentru un an cu livrare și expediere ruble, în străinătate - ruble Abonamentul este acceptat în biroul redacției "Psihiatrie Modernă" Moscova, Krasnoprudnaya, casa numărul , apt Autorii lucrărilor originale primesc gratuit de exemplare separate PLATA PENTRU ANUNTURI: Înaintea textului: Pagina p , * / pagini Jur */ pagini p În spatele textului: Pagina ruble, % din pagină ruble */ pagini ruble de copeici Copiile rămase ale revistei "Psihiatrie modernă" pentru sunt trimise pentru ruble (cărți: martie-decembrie) ANUL PUBLICĂRII PATRUzeci și trei "ASTRAKHAN LISTOK" va fi publicată în sub ediţia anterioară şi cu aceeaşi componenţă de angajaţi permanenţi Ziar de direcție progresivă, dar independent de orice partide și cerc Sarcina principală a ziarului este de a promova implementarea reformelor ample ale oamenilor prin transformarea pașnică a statului și a modului de viață al oamenilor pe o bază democratică PRET DE ABONAMENT CU LIVRARE: an - frecții de copeici, V ani - ruble de copeici, luni - ruble lună- frecare "Astrakh Leaf" diferă mai mult decât toate celelalte publicații Astrakhan luate împreună Abonamentul este acceptat exclusiv în Astrakhan, în biroul "Astrakh Listka *, de-a lungul străzii Malo-Demidovskaya, casa ta Editor-editor V I Sklabinsky Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU Vistnsik al Libertății Poporului SĂPTĂMÂNALĂ K -D Săptămânalul este publicat la Sankt Petersburg cu participarea strânsă a lui V D Nabokov și A I Kaminka, conform aceluiași program și cu același personal În numerele publicate ale Buletinului Narodnaya Svoboda, printre altele, au fost plasate articole de următorii autori: A K Blokh, N A Borodin, A V Vergezhsky, I V Gessen, profesorul N A Grədeskul, A P Gresser, prințul Pavel D Dolgorukov, prințul Peter Dolgorukov D Dolgorukov, A S Izgoev, H M Jordansky, profesor A I Kaminka, profesor N I Karev, A A Kaufman, A A Kizevetter, A M Kolyubakin, A A Kornilov, profesor asociat S A Kotlyarevsky, H N P L Mikian, H N P M L Mi cerul, A A Mukhanov, V D Nabokov, I I Petrunkevich, A A Press, D D Protopopov, T I Rodichev, L Rodionov , A V

Smirnov, P B Struve, X S Tal, A V Tyrkova, Z G Frenkel, Pr -Profesor Chernen M N Friciat D I Shakhovskoy, G Schvittau, A I Shingarev, X I Shif, profesor II, N Shchepkin, V E Yakushkin, L Yasnopolsky și alții Pe lângă articole, Vestnik Narodnaya Svoboda dedică mult spațiu rapoartelor despre viața curentă de partid Materialul legat de aceasta se află sub următoarele rubrici constante: Comitetul Central: Rapoarte asupra reuniunilor și activităților c la , circulare c organizațiilor locale de partid, rapoarte privind activitățile membrilor c la agrar, muncitoresc, bisericesc etc Grupurile din Sankt Petersburg și Moscova: Rapoarte despre întâlnirile și activitățile comitetelor orașului și provincial, precum și ale comitetelor raionale ale c -d partide în capitale Rapoarte despre întâlniri, rezumate etc Departamentul provincial: Corespondență, rapoarte și cronică a vieții de partid în teren Din viata altor partide: Mesaje despre momentele marcante din viata altor partide - stanga si dreapta Această secțiune conține, printre altele, rapoarte despre congrese și toate cele mai importante decizii și rezoluții ale organizațiilor de partid din Rusia O atenție deosebită este acordată Dumei de Stat și activităților fracțiunii parlamentare a Partidului pentru Libertatea Poporului Vestnik publică, de altfel, toate proiectele de lege ale partidului destinate să fie prezentate Dumei de Stat PREȚ DE ABONAMENT: cu livrare și expediere timp de un an ruble, timp de șase luni ruble Plan de rate: la abonament ruble și k la mai, p Dublu peste ocean Numărări separate sunt vândute în librăriile Wolf, "Duma", Karbasnikov, Mellier, Mityurnikov, Popov și "Pravo" și în chioșcurile lui Ptashnikov cu cop Schimbarea adresei cop , Nr , filiala biroului pentru oraș abonați la biroul ziarului "Bogat", Nevsky Prospekt, nr (în cartea magicianului lup);) la Moscova: la depozitul de cărți "Narodnoye Pravo", B Nikitskaya, Chernyshevsky lane , Pustoshkin's casa, ap ;) în comitetele constituţiei-democrat petreceri Numărul de probă este trimis de biroul principal pentru unul de copeici marca Redacția și adresa sediului principal; Sankt Petersburg, Kirochnaya, , ap Editura V D NABOKOV Editor A Yu BLOKH Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ANUL XIV ÎN AN XIV, "Jurnalul Ministerului Justiției" vor fi publicate lunar, cu excepția lunilor iulie și august, în cărți de aproximativ de file Anul abonamentului începe în ianuarie "Jurnalul" publică:) Legalizări și ordine ale guvernului, ordine și circulare pentru departament M Yu ;) Articole despre istoria, teoria și dezvoltarea practică a dreptului și a justiției, în special civilă și penală;) Trecerea în revistă a practicii judiciare actuale, extrase sistematice din deciziile cetățenilor și infractorilor Cas D-tov și Adunarea Generală a Senatului de Guvernare;) Recenzie literară: recenzii critice ale cărților și broșurilor noi, rusă și străină, index bibliografic al literatura juridică, rusă și străină;) Revizuirea legislației străine: informații despre noi legi și proiecte de lege în state străine; b) Scrisori din Anglia și Paris În - , printre altele, în "Jurnal" au fost publicate articole ale următorilor autori: A S G Gasmana, D D Grimma, θ Zmirlova, V V Ivanovskago, A T Kony, N M Korkunova, V N Latkina, T I Leontovicha, V V Ivanovskago Nechaeva, A E Nolde, D A Nosenko, P N Obninskago, A A Piontkovskago, I A Pokrovskago, A K von'-Rëzona, N M Reinke, V I Sergѣevicha, N D Sergѣevskago, V Spalovskovici, V în urmă, A N Filippova, I Ya Foynitskago, M P Chubinskago, V M Zwingmana, G F Shrshenevicha, I G Shcheglovitova, I E Zigelman și mulți alții Taxa de abonament ruble pe an cu livrare si expediere Oficialii, atunci când se abonează prin trezorieri, beneficiază de un plan de rate de până la rublă pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele

luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la Biroul principal, beneficiază de un plan de rate de până la ruble pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele patru luni ale fiecărui an Candidați pentru posturi în departamentul judiciar, persoane lăsate la universități pentru a se pregăti pentru o profesie, precum și studenți ai Universităților Imperiale și ai Liceului Juridic Demidov, absolvenți ai Școlilor Imperiale de Drept și ai Liceului Alexandru și studenți ai Academiei de Drept Militar plătiți, la abonament în biroul principal, - ruble pe an Librăriile beneficiază de o reducere de % pentru abonamente și anunțuri Sediul principal: Librăria M M Stasyulevich, Sankt Petersburg, Insula Vasilyevsky, linia , Anunțurile pentru tipărire în Jurnal * sunt acceptate la Biroul Principal cu o taxă de de copeici pe linie și ruble pe pagină Redacția "Jurnalului Ministerului Justiției" se află în Sankt Petersburg, pe strada Ekaterininskaya, în clădirea Ministerului Justiției Editor V t Deryuzhinek Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE În , publicarea (anul) a F V R C A L A Actele Dumei guvernamentale de la Moscova Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de la la buc foi și este împărțit în două departamente, câte camere fiecare: un departament general dedicat dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate și un departament oficial de referință Prețul revistei, cu livrare în toate orașele Rusiei: Departamentul general Departamentul de referință oficială Ambele departamente In spate luni R k R " " " La r - LA " - " " - " În timpul primei printre alte articole au fost plasate: luni g v departamentul general Educația publică din New York Școli pentru angajați în întreprinderi artizanale și comerciale și industriale Îmbunătățirea laturii spirituale a vieții lucrătorilor din fabrici Asigurare de somaj Legea privind odihna duminicală a angajaților și aplicarea acesteia la Paris Pensii și chirii pentru persoanele cu handicap pentru angajații orașului din Riga Asistență pentru muncă în Franța Caritate publică pentru copiii nelegitimi și orfani Rolul donațiilor private la începuturile guvernului orașului Moscova Tutela orășenească a săracilor în Igiena locuințelor în legătură cu legile privind inviolabilitatea locuințelor în Franța Participarea administrațiilor orașului în grija sobrietății oamenilor Lupta împotriva mortalității infantile la Moscova Lupta împotriva mortalității infantile în Franța Date noi despre mortalitatea infantilă în Germania Organizarea afacerilor spitalicești în orașele Germaniei Pe problema introducerii unei taxe pe pâinea de secară Reglementarea traficului în Franța În ceea ce privește raportul Pompierilor din Moscova pentru , Departamentul de Pompieri la Expoziția Internațională de la Milano Arde deșeurile orașului Prefiltrarea apelor uzate Ce este o întreprindere municipală Întreprinderi urbane din Anglia Activitatea antreprenorială a orașelor din Franța La problema municipalizării brutăriilor Estimarea munților Moscova pentru Economia orașului Moscova în Bugetul orașului Sankt Petersburg Proiectul reformei impozitării comerțului local Proiectul de reformă a impozitului de stat pe imobilele urbane Impozite comunale în Italia Taxa pe Castigul Valoare Granturi si subventii in finantele publice, Functiile de control ale Consiliului Judetean Londra Comisia de Audit a orașului Sankt Petersburg Organizații intercomunale în Franco Cronica lunară a Moscovei și a altor administrații ale orașelor din Rusia Cronica vieții orașului străin Probleme ale vieții urbane în literatura actuală Moscova Primăria editează lunar o revistă "Abatoare" dedicată problemelor abatorului Prețul revistei este de ruble timp de un an si p

timp de luni de la livrare si livrarea Se acceptă abonament: Moscova, Consiliul Local, Piața Voskresenskaya, clădirea Dumei Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru continuă pentru ilustrare literară și științifică revista bisăptămânală "VOCE" "Vocea" este singura revistă provincială de arte din Rusia, publicată exclusiv cu participarea strânsă a celor mai buni scriitori de capitală Angajații: Leonid Andreev, Iv Belousov, Iv Bunin, A Verbitskaya, Anatoly , Bor Zaytsev, N Stepanenko, N Teleshov, N Timkovsky, Nikolai Evristem și alții "Vocea" publică: romane, nuvele, nuvele, poezie, călătorii, articole etnografice și istorice și articole în general din toate ramurile cunoașterii Articole de general și economie, probleme Feuilleton critic și științific Bibliografie Satira, etc Aspect grațios Clișeele pentru desene sunt emise din străinătate Abonații anuali cu o plată suplimentară de de copeici primesc o anexă cu numărul : un volum publicat elegant al unei colecții literare, sod prod K Barantsevici, N Teleshov, Iv Belousov și mulți alții alții Toate problemele emise și atașamentele sunt trimise imediat după primirea banilor Procesul nr -pb este trimis pentru timbre de șapte copeici Pentru un an cu livrare și expediere p , pentru] / g ° Da cu livrare și expediere: p k Sediul principal și redacția: Harkov, Eparhial, , ap Editor-editor H É Puternic Biblioteca "Runiverse" Biblioteca "Runivers " ÎN REDACȚIA REVISTEI "PROBLEME DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE" de vânzare "Proceedings of the Moscow Psychological Society": Emisiune IL Immanuel Nantes Prolegomene la orice metafizică viitoare Pe Vlad Solovyov Ed al treilea Prețul pe care îl frec copeici, cu transfer eu r k Emite IIL despre liberul arbitru Rezumate și articole ale membrilor Societății de Psihologie Preț ruble cu retrans p k Numărul G G V Leibnits Opere filozofice alese cu portretul lui Leibniz, ed V P Preobrajenski Ed al -lea C i r k Pentru expediere k Emisiunea VL E Kerd Hegel Traducere din engleză sub redacție și cu prefața cărții S N Trubetskoy Cu anexa unui articol despre Hegel Vl S Solovyova Preț și r $o k Edițiile Societății de Psihologie din Moscova: * K Fisher Artur PI openhauer Transl cu germana ed V P Preobrajenski M XVI + p C p G A Girn Analiza universului în elementele sale Traducere din franceza Cu o prefață de S I Starynkevich Preț ruble pr Paulsen Introducere în filozofie a -a ed Pe cu el ed V P Preobrajenski Preț ruble I A Walter Principalul motor al eredității C k Mijloc și constanță Tradus din chineză de D P Ko-nissi Ts k , cu traducere k M S Korelin Umanismul italian timpuriu și istoriografia sa Studiu critic C p; k Al lui Eseuri din istoria gândirii filosofice în Renaștere Contemplarea lumii de Francesco Petrarh C, k V N Ivanovski Eseu despre viața și opera lui N Ya Grot C k X Al lui Sistemul de discipline în universitățile noastre și aplicarea lui la științele filozofice a m, C k A Ben Psihologie vol II Traducere și prefață de Vl N Ivanovski M C p k , elevii i p k 'Pr Paulsen Fundamentele eticii Transl s (permisiunea autorului) a -a germană ed ed Vl N Ivanovski M C p K N Ya Grot Despre suflet în legătură cu învățăturile moderne despre putere Experiență de construcție filozofică C k L Lopatin Sarcini pozitive ale filosofiei, vol II C p Al lui Conceptul de inducție C k Al lui Prințul S ' N Trubetskoy și concepția sa filozofică generală C k Dr Karl du Prel Filosofia misticismului sau dualitatea unei ființe umane Transl cu el M S Aksenova SPb C R ° * - Prinț S N Trubetskoy Colecție completă de lucrări în volume La abonare, se plătesc ruble iar la ieșirea din fiecare volum, ruble Au fost publicate volumul IV din "Învățătura despre Logos" și volumul I din "Articole publicistice" C p k pe volum N D Vinogradov Filosofia lui David Hume Partea I Teore-Filosofie C I r- K Biblioteca "Rviipgib"